

Konvencija zaključena 2. jula 2019. o priznavanju i izvršenju stranih presuda u građanskim ili trgovačkim stvarima

Eksplanatorni izveštaj

U saradnji sa

Implemented by

**Projekat „Otvoreni regionalni
fond za Jugoistočnu Evropu -
Pravna reforma“ (2007-2021)**

Eksplanatorni izveštaj

Uz Konvenciju zaključenu 2. jula 2019. o priznavanju i izvršenju stranih presuda u građanskim ili trgovačkim stvarima

(HKMPP Konvencija o presudama 2019)

Priredili

Francisko Garsimartin

Ženevijek Somije

Objavljuje:

Haška konferencija za Međunarodno privatno pravo (HKMPP)

Trajno sedište
Churchillplein 6b
2517 JW Hag
Nizozemska

Prevod omogućio:

Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Registrovana sedišta
Bon i Ešborn, Nemačka

Otvoreni regionalni fond za Jugoistočnu Evropu – Pravna reforma
Zmaja od Bosne 7-7a
Importanne Centar O3/IV
71 000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina

Odricanje odgovornosti: Ovo je nezvanični prevod Eksplanatornog izveštaja Haške konvencije o priznanju i izvršenju presuda u građanskim ili trgovačkim stvarima iz 2019. godine na srpski jezik omogućen od strane Otvorenog regionalnog fonda za Jugoistočnu Evropu – Pravna reforma (ORF LR) u saradnji s trajnim sedištem Haške konferencije za Međunarodno privatno pravo. ORF LR sprovodi Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) koji zastupa Nemačko Savezno ministarstvo za ekonomsku saradnju i razvoj (BMZ). Izvorna verzija zvanične publikacije na engleskom i francuskom dostupna je na veb sajtu HKMPP (www.hcch.net).

PREDGOVOR

Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ), Otvoreni regionalni fond za Jugoistočnu Evropu – Pravna reforma koji zastupa Nemačko ministarstvo za ekonomsku saradnju i razvoj, podržava ministarstva pravde kao i komore izvršitelja Jugoistočne Evrope (JIE) u promovisanju razmene znanja i najbolje prakse u cilju poboljšanja uslova za prekogranično izvršenje presuda. GIZ, u saradnji s Haškom konferencijom za Međunarodno privatno pravo (HKMPP), nastoji da pomogne zemljama JIE u promociji HKMPP Konvencije održane 2. jula 2019. o priznavanju i izvršenju stranih presuda u građanskim ili trgovačkim stvarima (Konvencija).

Pomenuta Konvencija koja popunjava praznine i predstavlja prekretnicu u izvršenju prekograničnih sporova, može pospešiti pravnu saradnju u domenu građanskih ili trgovačkih stvari u okviru JIE. To čini time što obezbeđuje relevantni pravni okvir kojim gradi mostove između pojedinačnih jurisdikcija, prevazilazeći komplikacije proizašle iz razlika u pravnim sistemima. Kao takva, Konvencija će povećati pravnu izvesnost i predvidivost i pojačati efikasnost, smanjujući pri tom troškove međunarodne trgovine i olakšavajući izvršenje transnacionalnih sporova. Kada trud i vreme uloženi u priznavanje i izvršenje presuda u građanskim i trgovačkim stvarima budu smanjeni i predvidivost ishoda postane značajno veća, trgovina i investicije će, u regionu JIE a i šire, profitirati.

Imajući u vidu razlike među pravnim sistemima JIE (sudsko izvršenje, javna i privatna izvršenja, itd), promocija novog globalnog okvira, kao i implementacija istog, predstavljaju prioritet. Predvidivost u priznavanju i izvršenju presuda u JIE kao i njihova zasnovanost na pravilima ključne su za funkcionisanje pravosuđa ali i, kao rezultat, za poverenje građana u vladavinu prava. Uz to, pojačana regionalna saradnja unutar JIE u kontekstu prekogranične i regionalne pravne saradnje u domenu građanskih i trgovačkih stvari poboljšaće uslove pravnog okvira za veću međupovezanost u regionalnoj ekonomskoj aktivnosti.

Ova publikacija je kompilacija tekstova Haške konvencije o priznanju i izvršenju presuda u građanskim ili trgovačkim stvarima iz 2019. godine, obrazloženja sačinjenog od strane *co-Rapporteurs* i predloženog obrasca. Namenjena je za podršku relevantnim akterima u JIE u razumevanju Konvencije i njenom delovanju, primeni i jednoobraznom tumačenju.

Dr Christophe Bernasconi
Generalni sekretar, HKMPP

Dr Veronika Efremova
GIZ Senior Project Manager

Okvirna struktura

Konvencija.....	7
Preporučeni obrazac.....	23
Izveštaj Garsimartana i Somije.....	31

Konvencija

KONVENCIJA O PRIZNANJU I IZVRŠENJU STRANIH PRESUDA U GRAĐANSKIM ILI TRGOVAČKIM STVARIMA

Ugovorne strane ove konvencije,
u želji da unaprede efikasan pristup pravosuđu za sve i da olakšaju na pravilima zasnovanu multilateralnu trgovinu i investicije, kao i mobilnost, pravosudnom saradnjom,
u veri da se takva saradnja može poboljšati stvaranjem ujednačene grupe osnovnih pravila o priznanju i izvršenju stranih presuda u građanskim ili trgovačkim stvarima, kako bi se olakšalo efikasno priznanje i izvršenje takvih presuda,
uverene da takva unapređena pravosudna saradnja iziskuje, posebno, međunarodno pravno uređenje koje obezbeđuje veću predvidljivost i sigurnost u vezi sa globalnim prometom stranih presuda, a to je komplementarno Konvenciji o sporazumima o izboru suda od 30. juna 2005. godine,
rešile su da u tom smislu zaključe ovu konvenciju i dogovorile se o sledećim odredbama:

POGLAVLJE I – OBLAST PRIMENE I DEFINICIJE

Član 1.

Oblast primene

1. Ova konvencija se primenjuje na priznanje i izvršenje presuda u građanskim ili trgovačkim stvarima. Ne proširuje se posebno na finansijska, carinska ili administrativna pitanja.
2. Ova konvencija se primenjuje na priznanje i izvršenje presude u državi ugovornici, koju je doneo sud druge države ugovornice.

Član 2.

Isključenja iz oblasti primene

1. Ova konvencija ne primenjuje se na sledeće:
  - a) status i pravnu sposobnost fizičkih lica;
  - b) obaveze izdržavanja;
  - v) druga porodičnopravna pitanja, uključujući uređivanje imovinskih odnosa u braku i druga prava ili obaveze koji proizilaze iz bračnih ili sličnih odnosa;
  - g) testamente i nasleđivanje;
  - d) insolventnost, poravnanje, restrukturiranje finansijskih institucija i slična pitanja;
  - đ) prevoz putnika i robe;
  - e) prekogranično zagađenje mora, zagađenje mora u područjima koja su van nacionalne nadležnosti, zagađenje mora od brodova, ograničenje odgovornosti za pomorska potraživanja i generalna havarija;
  - ž) odgovornost za nuklearnu štetu;

- z) valjanost, ništavnost ili prestanak pravnih lica ili udruženja fizičkih ili pravnih lica i valjanost odluka njihovih organa;
  - i) valjanost upisa u javne registre;
  - j) kleveta;
  - k) privatnost;
  - l) intelektualna svojina;
  - lj) aktivnosti oružanih snaga, uključujući aktivnosti njihovog osoblja u vršenju službene dužnosti;
  - m) aktivnosti na sprovođenju zakona, uključujući aktivnosti osoblja za sprovođenje zakona u vršenju službene dužnosti;
  - n) borbu protiv monopola (konkurenciju), osim u slučaju kada se presuda zasniva na ponašanju koje predstavlja sporazum o zabrani konkurencije ili dogovorenu praksu među stvarnim ili potencijalnim konkurentima da se nameštaju cene, manipuliraju ponudama, utvrđuju ograničenja ili kvote ili dele tržišta raspoređivanjem kupaca, dobavljača, teritorija ili linija trgovine i ako su se takvo ponašanje i njegov učinak dogodili u državi porekla;
  - nj) restrukturiranje državnog duga jednostranim državnim merama.
2. Presuda se ne isključuje iz oblasti primene ove konvencije ako se pitanje na koje se ova konvencija ne odnosi pojavilo samo kao prethodno pitanje u postupku u kojem je presuda doneta, a ne kao predmet postupka. Konkretno, sama činjenica da se takvo pitanje pojavilo u odbrani ne isključuje presudu iz konvencije ako to pitanje nije predmet postupka.
3. Ova konvencija ne primenjuje se na arbitražne i sa njima povezane postupke.
4. Presuda se ne isključuje iz oblasti primene ove konvencije samom činjenicom da je država, uključujući vladu, vladinu agenciju ili neko lice koje zastupa državu bilo stranka u postupku.
5. Nijedna odredba ove konvencije ne utiče na privilegije i imunitete država niti međunarodnih organizacija, u vezi sa njima samima i njihovom imovinom.

Član 3. *Definicije*

1. U ovoj konvenciji
- a) „tuženi“ označava lice protiv kojeg je podneta tužba ili protivtužba u državi porekla;
  - b) „presuda“ označava svaku odluku o meritumu koju je doneo sud bez obzira na to kako se zove, uključujući dekret ili naredbu, kao i određivanje troškova, odnosno izdataka postupka od strane suda (uključujući sudskog službenika), pod uslovom da se određivanje odnosi na odluku o meritumu koja se može priznati, odnosno izvršiti na osnovu ove konvencije. Privremena mera zaštite nije presuda.

2. Subjekt, odnosno lice koje nije fizičko lice smatra se da ima prebivalište u državi
  - a) u kojoj ima svoje zvanično sedište;
  - b) u skladu sa čijim pravom je bilo osnovano, odnosno formirano;
  - v) u kojoj ima centralnu upravu; ili
  - g) u kojoj ima glavno mesto poslovanja.

POGLAVLJE II – PRIZNANJE I IZVRŠENJE

Član 4.

Opšte odredbe

1. Presuda koju je doneo sud države ugovornice (država porekla) priznaje se i izvršava u drugoj državi ugovornici (zamoljena država) u skladu sa odredbama ovog poglavlja. Priznanje ili izvršenje se može odbiti samo iz razloga navedenih u ovoj konvenciji.
2. Ne preispituje se meritum presude u zamoljenoj državi. Može se uzeti u obzir samo ono što je neophodno za primenu ove konvencije.
3. Presuda se priznaje samo ako ima dejstvo u državi porekla, a izvršava se samo ako je izvršna u državi porekla.
4. Priznanje ili izvršenje se može odložiti ili odbiti ako je presuda iz stava 3 predmet preispitivanja u državi porekla ili ako nije istekao rok za traženje redovnog preispitivanja. Odbijanjem se ne sprečava naknadni zahtev za priznanje ili izvršenje presude.

Član 5.

Osnove za priznanje i izvršenje

1. Presuda je prihvatljiva za priznanje i izvršenje ako je ispunjen jedan od sledećih uslova:
  - a) lice protiv kojeg se traži priznanje ili izvršenje imalo je prebivalište u državi porekla u trenutku kada je postalo stranka u postupku u sudu porekla;
  - b) fizičko lice protiv kojeg se traži priznanje ili izvršenje imalo je glavno mesto poslovanja u državi porekla u trenutku kada je postalo stranka u postupku u sudu porekla, a tužba na kojoj se zasniva presuda proistekla je iz aktivnosti tog poslovanja;
  - v) lice protiv kojeg se traži priznanje ili izvršenje je lice koje je podnelo tužbu, osim protivtužbe, na kojoj se zasniva presuda;
  - g) tuženi je vodio ogranak, agenciju ili drugu poslovnu jedinicu bez zasebnog svojstva pravnog lica u državi porekla u trenutku kada je postalo stranka u postupku u sudu porekla, a tužba na kojoj se zasniva presuda proistekla je iz aktivnosti tog ogranaka, agencije, odnosno poslovne jedinice;

- d) tuženi je izričito pristao na nadležnost suda porekla u toku postupka u kome je presuda doneta;
- đ) tuženi je raspravljao o meritumu pred sudom porekla, ne osporavajući nadležnost u roku predviđenom zakonom države porekla, osim ako je očigledno da prigovor na nadležnost ili vršenje nadležnosti ne bi uspeo po tom zakonu;
- e) presudom se odlučilo o ugovornoj obavezi, a doneo ju je sud države u kojoj je ta obaveza izvršena ili je trebalo da se izvrši, u skladu sa
  - (i) sporazumom strana ili
  - (ii) zakonom koji se primenjuje na ugovor u odsustvu dogovorenog mesta izvršenja,osim ako aktivnosti tuženog u vezi sa transakcijom nisu jasno predstavljale svrsishodnu i bitnu vezu sa tom državom;
- ž) presudom se odlučivalo o zakupu nepokretne imovine (najam) i doneo ju je sud države u kojoj se imovina nalazi;
- z) presuda je doneta protiv tuženog u vezi sa ugovornom obavezom obezbeđenom stvarnim pravom na nepokretnoj imovini koja se nalazi u državi porekla, ako je ugovorni zahtev podnet zajedno sa zahtevom protiv istog tuženog u vezi sa tim stvarnim pravom;
- i) presudom se odlučivalo o vanugovornoj obavezi koja proizilazi iz smrti, fizičke povrede, štete ili gubitka materijalne imovine i radnje ili propusta koji je direktno izazvao takvu štetu, i presuda je nastala u državi porekla, bez obzira na to gde se ta šteta dogodila;
- j) presuda se odnosi na valjanost, strukturu, imovinu, upravljanje ili menjanje trusta dobrovoljno formiranog i potvrđenog u pisanom obliku, i
  - (i) u vreme pokretanja postupka, država porekla je u osnivačkom aktu trusta označena kao država pred čijim sudovima treba da se odluči o sporovima u vezi sa takvim stvarima; ili
  - (ii) u vreme pokretanja postupka, država porekla se izričito ili implicitno označila u osnivačkom aktu trusta kao država u kojoj se nalazi sedište uprave trusta.Ovaj podstav primenjuje se samo na presude koje se odnose na interne aspekte trusta između lica koja su ili su bila u vezi sa trustom;
- k) presudom se odlučivalo o protivtužbi
  - (i) u meri u kojoj je bila u korist podnosioca protivtužbe, pod uslovom da je protivtužba proistekla iz iste transakcije ili događaja kao i tužba; ili
  - (ii) u meri u kojoj je bila protiv podnosioca protivtužbe osim ako zakon države porekla ne iziskuje da se podnese protivtužba da bi se izbeglo isključivanje (prekluzija);
- l) presudu je doneo sud koji je određen u sporazumu zaključenim ili dokumentovanim u pisanom obliku ili na bilo koji drugi način komunikacije kojim su informacije postale dostupne da bi se koristile za dalje upućivanje, osim sporazuma o izboru isključivo nadležnog suda.

Za svrhe ovog podstava, „sporazum o izboru isključivo nadležnog suda“ označava sporazum koji su zaključile dve ili više strana, a koji određuje, u svrhu odlučivanja o sporovima koji su nastali ili mogu nastati u vezi sa posebnim pravnim odnosom, sudove jedne države ili jedan ili više posebnih sudova jedne države, čime je isključena nadležnost svih drugih sudova.

2. Ako se traži priznanje ili izvršenje protiv fizičkog lica koje deluje prvenstveno za lične, porodične ili potrebe domaćinstva (potrošač) u stvarima koje se tiču potrošačkog ugovora ili protiv zaposlenog lica u stvarima koje se tiču ugovora o radu zaposlenog
  - a) stav 1, tačka d) se primenjuje samo ako je pristanak upućen sudu usmeno ili u pisanoj formi;
  - b) stav 1, tačke đ), e) i l) se ne primenjuju.
3. Stav 1 se ne primenjuje na presudu kojom se odlučivalo o zakupu nepokretne imovine (najam) za stanovanje ili kojom se odlučivalo o upisu nepokretne imovine. Takva presuda je prihvatljiva za priznanje i izvršenje samo ako ju je doneo sud države u kojoj se imovina nalazi.

Član 6.

Isključiv osnov za priznanje i izvršenje

Bez obzira na član 5, presuda kojom se odlučivalo o stvarnom pravu na nepokretnoj imovini priznaje se i izvršava ako i samo ako se imovina nalazi u državi porekla.

Član 7.

Odbijanje priznanja i izvršenja

1. Priznanje ili izvršenje se može odbiti ako
  - a) dokument kojim je pokrenut postupak ili sličan dokument, uključujući izlaganje bitnih elemenata tužbe,
    - (i) tuženom nije bio dostavljen blagovremeno i na način koji mu omogućuje pripremanje odbrane, osim ako se tuženi nije pojavio u sudu porekla i izneo svoj predmet bez osporavanja obaveštenja, pod uslovom da se zakonom države porekla dozvoljava osporavanje obaveštenja; ili
    - (ii) tuženi je bio obavešten u zamoljenoj državi na način koji nije u saglasnosti sa osnovnim načelima zamoljene države u pogledu dostave dokumenata;
  - b) je presuda dobijena prevarom;
  - v) bi priznanje ili izvršenje bilo očigledno nespojivo sa javnom politikom zamoljene države, uključujući situacije u kojima konkretni postupci koji su doveli do presude nisu u saglasnosti sa osnovnim načelima pravičnosti postupka te države i situacije koje uključuju narušavanje bezbednosti ili suvereniteta te države;

- g) je postupak pred sudom porekla bio u suprotnosti sa sporazumom ili označavanjem u osnivačkom aktu trusta na osnovu kojeg dati spor treba rešiti na sudu države koja nije država porekla;
  - d) presuda nije u skladu sa presudom koju je doneo sud zamoljene države u sporu između istih strana; ili
  - đ) presuda nije u skladu sa ranijom presudom koju je doneo sud druge države između istih strana o istom predmetu, pod uslovom da ranija presuda ispunjava uslove potrebne za njeno priznanje u zamoljenoj državi.
2. Priznanje ili izvršenje se može odložiti ili odbiti ako se postupak između istih strana o istom predmetu vodi pred sudom zamoljene države ako
- a) je postupak pokrenut pred sudom zamoljene države pre nego pred sudom porekla; i
  - b) postoji bliska povezanost između spora i zamoljene države.

Odbijanje na osnovu ovog stava ne sprečava naknadni zahtev za priznanje ili izvršenje presude.

Član 8. *Prethodna pitanja*

1. Odluka o prethodnom pitanju se ne priznaje niti izvršava po ovoj konvenciji ako je odluka o stvari na koju se ova konvencija ne primenjuje, odnosno o stvari iz člana 6 o kojoj je odlučio sud države koja nije država iz tog člana.
2. Priznanje ili izvršenje se može odbiti ako je i u meri u kojoj je presuda zasnovana na odlučivanju o stvari na koju se ova konvencija ne primenjuje, odnosno o stvari iz člana 6 o kojoj je odlučio sud države koja nije država iz tog člana.

Član 9. *Odvojivost*

Priznanje ili izvršenje odvojivog dela presude odobrava se u slučaju kada se traži priznanje ili izvršenje navedenog dela ili kada se na osnovu ove konvencije može priznati ili izvršiti samo deo presude.

Član 10. *Naknada štete*

1. Priznanje ili izvršenje presude se može odbiti ako i u meri u kojoj se presudom dodeljuje naknada štete, uključujući preventivnu ili kaznenu odštetu, kojom se stranci ne nadoknađuje stvarni gubitak ili pretrpljena šteta.

2. Predmetni sud vodi računa o tome da li je i u kojoj je meri naknada štete koju je odredio sud porekla namenjena pokrivanju troškova i izdataka koji se odnose na postupak.

Član 11.

Sudska poravnanja

Sudska poravnanja koja je odobrio sud države ugovornice ili koja su zaključena tokom postupka pred sudom države ugovornice, a koja su izvršna na isti način kao i presuda u državi porekla, izvršavaju se u skladu sa ovom konvencijom na isti način kao i presuda.

Član 12.

Dokumenti koje treba podneti

1. Strana koja traži priznanje ili izvršenje podnosi sledeće:
  - a) potpunu i overenu kopiju presude;
  - b) ako je presuda doneta na osnovu izostanka, original ili overenu kopiju dokumenta kojim se ustanovljava da je dokument kojim je pokrenut postupak ili ekvivalentan dokument bio dostavljen strani koja je izostala;
  - v) sva dokumenta potrebna da se utvrdi da je presuda važeća ili, po potrebi, da je izvršna u državi porekla;
  - g) u slučaju iz člana 11, potvrda suda (uključujući sudskog službenika) države porekla da je sudsko poravnanje ili deo poravnanja izvršan na isti način kao i presuda u državi porekla.
2. Ako sadržaj presude ne dozvoljava predmetnom sudu da proveri da li su uslovi iz ovog poglavlja ispunjeni, taj sud može tražiti bilo koji drugi potreban dokument.
3. Uz zahtev za priznanje ili izvršenje može se priložiti dokument koji se odnosi na presudu, a izdao ga je sud (uključujući sudskog službenika) države porekla u formi koju je preporučila i objavila Haška konferencija za međunarodno privatno pravo.
4. Ako dokumenti iz ovog člana nisu na zvaničnom jeziku zamoljene države, uz njih će se priložiti overen prevod na zvaničnom jeziku, osim ako zakonom zamoljene države nije predviđeno drugačije.

Član 13.

Postupak

1. Postupak priznanja, [postupak] izjašnjavanja o izvršenju ili prijavi za izvršenje, kao i [postupak] izvršenja presude, uređuju se zakonom zamoljene države osim ako ovom konvencijom nije predviđeno drugačije. Sud zamoljene države postupa hitno.

2. Sud zamoljene države ne odbija priznanje ili izvršenje presude po ovoj konvenciji na osnovu toga da priznanje ili izvršenje treba tražiti u drugoj državi.

Član 14.

Troškovi postupka

1. Osiguranje, jamstvo ili depozit, bez obzira na to kako je opisano, ne traži se od strane koja u jednoj državi ugovornici podnosi zahtev za izvršenje presude koju je doneo sud druge države ugovornice isključivo na osnovu toga što je ta strana inostrani državljanin ili nema prebivalište ili nije rezident u državi u kojoj traži izvršenje.
2. Nalog za plaćanje troškova ili izdataka postupka nastalih u državi ugovornici protiv bilo kojeg lica koje je izuzeto od zahteva u pogledu osiguranja, jamstva ili depozita na osnovu stava 1. ili zakona države u kojoj je pokrenut postupak, na zahtev lica koje ima pravo na korist od naloga, postaje izvršan u bilo kojoj drugoj državi ugovornici.
3. Država se može izjasniti da neće primenjivati stav 1 ili može navesti u izjašnjenju koji od njenih sudova neće primenjivati stav 1.

Član 15.

Priznanje i izvršenje po domaćem zakonodavstvu

Uz poštovanje člana 6, ova konvencija ne sprečava priznanje ili izvršenje presuda po domaćem zakonodavstvu.

POGLAVLJE III – OPŠTE ODREDBE

Član 16.

Prelazna odredba

Ova konvencija se primenjuje na priznanje i izvršenje presuda ako je u momentu pokretanja postupka u državi porekla konvencija imala dejstvo između te države i zamoljene države.

Član 17.

Izjave kojima se ograničava priznanje i izvršenje

Država može da izjavi da njeni sudovi mogu odbiti da priznaju ili izvrše presudu koju je doneo sud druge države ugovornice ako su strane bile rezidenti zamoljene države, a odnos između strana i svi drugi elementi od značaja za spor, izuzev lokacije suda porekla, bili povezani samo sa zamoljenom državom.

Član 18.

Izjave u vezi sa posebnim pitanjima

1. Kada država ima veliki interes da ne primenjuje ovu konvenciju na određeno pitanje, ta država može da izjavi da neće primenjivati konvenciju na to pitanje. Država koja daje takvu izjavu mora da obezbedi da izjava ne bude šira nego što je potrebno i da isključenje posebnog pitanja bude jasno i precizno definisano.
2. U vezi sa navedenim pitanjem, konvencija se ne primenjuje
  - a) u državi ugovornici koja je dala izjavu;
  - b) u drugim državama ugovornicama ako se traži priznanje ili izvršenje presude koju je doneo sud države ugovornice koja je dala izjavu.

Član 19.

Izjave o presudama koje se odnose na državu

1. Država može da izjavi da neće primenjivati ovu konvenciju na presude koje proizilaze iz postupaka u kojima je strana
  - a) ta država ili fizičko lice koje zastupa tu državu; ili
  - b) vladina agencija te države ili fizičko lice koje zastupa tu vladinu agenciju.

Država koja daje takvu izjavu mora da obezbedi da izjava ne bude šira nego što je potrebno i da isključenje iz oblasti primene bude jasno i precizno definisano. U izjavi se ne pravi razlika između presuda u kojima je država, vladina agencija ili fizičko lice koje zastupa bilo koju od njih tuženi ili tužilac u postupku pred sudom porekla.

2. Priznanje ili izvršenje presude koju je doneo sud države koja je dala izjavu prema stavu 1. može se odbiti ako je presuda proistekla iz postupka u kojem je strana ona država koja je dala izjavu ili zamoljena država, jedna od njihovih vladinih agencija ili fizičko lice koje zastupa bilo koju od njih, u istoj meri u kojoj je određeno u izjavi.

Član 20.

Ujednačeno tumačenje

Pri tumačenju ove konvencije vodi se računa o njenom međunarodnom karakteru i potrebi za podsticanjem ujednačenosti njene primene.

Član 21.

Preispitivanje funkcionisanja konvencije

Generalni sekretar Haške konferencije za međunarodno privatno pravo, u redovnim vremenskim razmacima, organizuje preispitivanje funkcionisanja ove konvencije, uključujući sve izjave, i izveštava Savet za opšte poslove i politiku.

Član 22.

Neujednačeni pravni sistemi

1. U odnosu na državu ugovornicu u kojoj se dva ili više pravnih sistema primenjuju u različitim teritorijalnim jedinicama u pogledu bilo kojeg pitanja kojim se bavi ova konvencija,
  - a) svako upućivanje na pravo ili postupak države smatra se upućivanjem, prema potrebi, na pravo ili postupak koji su na snazi u odgovarajućoj teritorijalnoj jedinici;
  - b) svako upućivanje na sudove države smatra se upućivanjem, prema potrebi, na sud ili sudove u odgovarajućoj teritorijalnoj jedinici;
  - v) svako upućivanje na povezanost sa državom smatra se upućivanjem, prema potrebi, na povezanost sa odgovarajućom teritorijalnom jedinicom;
  - g) svako upućivanje na povezujući faktor u odnosu na državu smatra se upućivanjem, prema potrebi, na povezujući faktor u odnosu na odgovarajuću teritorijalnu jedinicu.
2. Bez obzira na stav 1, država ugovornica sa dve ili više teritorijalnih jedinica u kojima se primenjuju različiti pravni sistemi nije obavezna da primenjuje ovu konvenciju na situacije koje uključuju samo takve različite teritorijalne jedinice.
3. Sud u teritorijalnoj jedinici države ugovornice sa dve ili više teritorijalnih jedinica u kojima se primenjuju različiti pravni sistemi nije obavezan da prizna ili izvrši presudu iz druge države ugovornice samo zato što je presuda priznata ili izvršena u drugoj teritorijalnoj jedinici iste države ugovornice na osnovu ove konvencije.
4. Ovaj član se ne primenjuje na regionalne organizacije za ekonomske integracije.

Član 23.

Odnos prema drugim međunarodnim instrumentima

1. Ova konvencija se, koliko je to moguće, tumači tako da bude spojiva sa drugim ugovorima koji su na snazi u državama ugovornicama, bilo da su zaključeni pre ili posle ove konvencije.
2. Ova konvencija ne utiče na primenu ugovora od strane države ugovornice, koji je zaključen pre ove konvencije.

3. Ova konvencija ne utiče na primenu ugovora od strane države ugovornice, koji je zaključen posle ove konvencije kad je u pitanju priznanje ili izvršenje presude koju je doneo sud države ugovornice koja je takođe strana tog ugovora. Nijedna odredba drugog ugovora ne utiče na obaveze iz člana 6 prema državama ugovornicama koje nisu strane tog ugovora.
4. Ova konvencija ne utiče na primenu pravila regionalne organizacije za ekonomske integracije koja je strana ove konvencije kada je u pitanju priznanje ili izvršenje presude koju je doneo sud države ugovornice koja je takođe država članica date regionalne organizacije za ekonomske integracije ako su:
  - a) pravila doneta pre zaključenja ove konvencije; ili
  - b) pravila doneta posle zaključenja ove konvencije, i to u meri u kojoj ne utiču na obaveze iz člana 6 prema državama ugovornicama koje nisu države članice date regionalne organizacije za ekonomske integracije.

POGLAVLJE IV – ZAVRŠNE ODREDBE

Član 24.

Potpisivanje, potvrđivanje, prihvatanje, odobrenje ili pristupanje

1. Ova konvencija je otvorena za potpisivanje svim državama.
2. Ova konvencija podleže potvrđivanju, prihvatanju ili odobrenju država potpisnica.
3. Ova konvencija je otvorena za pristupanje svim državama.
4. Isprave o potvrđivanju, prihvatanju, odobrenju ili pristupanju deponuju se u Ministarstvo spoljnih poslova Kraljevine Holandije koja je depozitar konvencije.

Član 25.

Izjave u vezi sa neujednačenim pravnim sistemima

1. Ako država ima dve ili više teritorijalnih jedinica u kojima se primenjuju različiti pravni sistemi u odnosu na pitanja kojima se bavi ova konvencija, ona može da izjavi da će se konvencija primenjivati u svim njenim teritorijalnim jedinicama ili samo u jednoj, odnosno više njih. Takvu izjavu izričito daju teritorijalne jedinice u kojima se konvencija primenjuje.
2. Ako država ne da izjavu na osnovu ovog člana, konvencija će se primenjivati u svim teritorijalnim jedinicama te države.
3. Ovaj član se ne primenjuje na regionalne organizacije za ekonomske integracije.

Član 26.

Regionalne organizacije za ekonomske integracije

1. Regionalna organizacija za ekonomske integracije koju čine samo suverene države i koja ima nadležnost u nekim ili svim pitanjima koja uređuje ova konvencija može da potpiše, prihvati, odobri ili pristupi ovoj konvenciji. U tom slučaju regionalna organizacija za ekonomske integracije ima prava i obaveze države ugovornice u meri u kojoj ta organizacija ima nadležnost u pitanjima koja reguliše ova konvencija.
2. Regionalna organizacija za ekonomske integracije, u trenutku potpisivanja, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja, obaveštava depozitara pisanim putem o pitanjima koja uređuje ova konvencija u vezi sa kojima su države članice te organizacije prenele nadležnost na tu organizaciju. Organizacija bez odlaganja obaveštava depozitara pisanim putem o svim promenama svoje nadležnosti, kako je određena u najnovijem obaveštenju datom u skladu sa ovim stavom.
3. Za potrebe stupanja na snagu ove konvencije, nijedna isprava koju deponuje regionalna organizacija za ekonomske integracije ne uračunava se osim ako regionalna organizacija za ekonomske integracije ne izjavi saglasno članu 27. stav 1 da njene države članice neće biti strane ove konvencije.
4. Svako upućivanje na „državu ugovornicu“ ili „državu“ u ovoj konvenciji primenjuje se, prema potrebi, jednako i na regionalnu organizaciju za ekonomske integracije.

Član 27.

Regionalna organizacija za ekonomske integracije kao ugovorna strana bez svojih država članica

1. U trenutku potpisivanja, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja, regionalna organizacija za ekonomske integracije može da izjavi da će ona izvršavati nadležnost u svim pitanjima koja uređuje ova konvencija, a da njene države članice neće biti strane ove konvencije, već će biti obavezane potpisivanjem, prihvatanjem, odobrenjem ili pristupanjem te organizacije.
2. U slučaju da regionalna organizacija za ekonomske integracije da izjavu u skladu sa stavom 1, svako upućivanje na „državu ugovornicu“ ili „državu“ u ovoj konvenciji primenjuje se, prema potrebi, jednako i na države članice te organizacije.

Član 28.

Stupanje na snagu

1. Ova konvencija stupa na snagu prvog dana u mesecu koji sledi po isteku perioda u toku kojeg se može dati saopštenje, u skladu sa članom 29. stav 2, da je druga država deponovala svoju ispravu o potvrđivanju, prihvatanju, odobrenju ili pristupanju iz člana 24.

2. Nakon toga, konvencija stupa na snagu:
  - a) za svaku državu koja naknadno potvrdi, prihvati, odobri ili pristupi konvenciji, prvog dana u mesecu koji sledi po isteku perioda u toku kojeg se može dati saopštenje u skladu sa članom 29. stav 2, u vezi sa tom državom;
  - b) za teritorijalnu jedinicu na koju se ova konvencija primenjuje prema članu 25 pošto je konvencija stupila na snagu za državu koja je dala izjavu, prvog dana u mesecu koji sledi po isteku tri meseca od datog saopštenja o izjavi iz tog člana.

Član 29.

Uspostavljanje odnosa saglasno konvenciji

1. Ova konvencija ima dejstvo između dve države ugovornice samo ako nijedna od njih nije obavestila depozitara o drugoj saglasno stavu 2, odnosno 3. U odsustvu takvog obaveštenja, konvencija ima dejstvo između dve države ugovornice od prvog dana u mesecu koji sledi po isteku perioda u toku kojeg se mogu podnositi obaveštenja.
2. Država ugovornica može da saopšti depozitaru, u roku od 12 meseci od datuma obaveštenja depozitara iz člana 32. tačka a), da potvrđivanje, prihvatanje, odobrenje ili pristupanje druge države nema dejstvo uspostavljanja odnosa između te dve države saglasno ovoj konvenciji.
3. Država može da saopšti depozitaru, po deponovanju svoje isprave saglasno članu 24. stav 4, da njeno potvrđivanje, prihvatanje, odobrenje ili pristupanje nema dejstvo uspostavljanja odnosa sa državom ugovornicom saglasno ovoj konvenciji.
4. Država ugovornica može u svakom trenutku da povuče svoje saopštenje koje je dala prema stavu 2, odnosno 3. Povlačenje ima dejstvo prvog dana u mesecu koji sledi po isteku tri meseca od datuma saopštenja.

Član 30.

Izjave

1. Izjave iz članova 14, 17, 18, 19 i 25 mogu se dati prilikom potpisivanja, potvrđivanja, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja, ili u bilo kojem trenutku posle toga, i mogu se izmeniti ili povući u svakom trenutku.
2. Izjave, izmene i povlačenja saopštavaju se depozitaru.
3. Izjava data prilikom potpisivanja, potvrđivanja, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja ima dejstvo istovremeno sa stupanjem ove konvencije na snagu za tu državu.

4. Izjava data posle i svaka izmena ili povlačenje izjave ima dejstvo od prvog dana u mesecu koji sledi po isteku tri meseca od datuma kada je depozitar primio dato obaveštenje.
5. Izjava data posle i svaka izmena ili povlačenje izjave ne primenjuju se na presude proistekle iz postupka pokrenutog pred sudom porekla kada izjava počne da proizvodi dejstvo.

Član 31.

Otkazivanje

1. Država ugovornica ove konvencije može da otkáže konvenciju tako što o tome obavesti depozitara pisanim putem. Otkazivanje se može ograničiti na određene teritorijalne jedinice sa neujednačenim pravnim sistemom na koje se primenjuje ova konvencija.
2. Otkazivanje ima dejstvo od prvog dana u mesecu koji sledi po isteku 12 meseci od datuma kada je depozitar primio obaveštenje. Ako se u obaveštenju odredi duži period nakon kojeg otkazivanje počne da proizvodi dejstvo, otkazivanje će imati dejstvo po isteku tog dužeg perioda posle datuma kada je depozitar primio obaveštenje.

Član 32.

Obaveštenja depozitara

Depozitar obaveštava članice Haške konferencije za međunarodno privatno pravo, kao i druge države i regionalne organizacije za ekonomske integracije koje su potpisale, potvrdile, prihvatile, odobrile ili pristupile ovoj konvenciji u skladu sa članovima 24, 26 i 27, o sledećem:

- a) o potpisima, potvrđivanjima, prihvatanjima, odobrenjima i pristupanjima iz članova 24, 26 i 27;
- b) o datumu stupanja konvencije na snagu saglasno članu 28;
- v) o saopštenjima, izjavama, izmenama i povlačenjima izjava iz članova 26, 27, 29 i 30;
- i
- g) o otkazivanjima iz člana 31.

Kao potvrdu toga, dolepotpisani, propisno ovlašćeni, potpisali su ovu konvenciju.

Sačinjeno u Hagu, 2. jula 2019. godine na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta jednako verodostojna, u jednom primerku koji se deponuje u arhivu Vlade Kraljevine Holandije i čiji se overeni primerak šalje diplomatskim putem svakoj članici Haške konferencije za međunarodno privatno pravo od datuma njenog dvadeset drugog zasedanja i svakoj državi koja je učestvovala na tom zasedanju.

Preporučeni obrazac

**PREPORUČENI OBRAZAC
PO KONVENCIJI OD 2. JULA 2019. O PRIZNANJU I IZVRŠENJU STRANIH PRESUDA
U GRAĐANSKIM ILI PRIVREDNIM STVARIMA**

(„KONVENCIJA”)

Preporučeni obrazac sadrži informacije o postojanju, donošenju i sadržaju presude koju je doneo sud porekla u svrhu priznanja i izvršenja u drugoj državi ugovornici po Konvenciji*

1. PODACI O SUDU POREKLA

Naziv suda .....
Grad (i država / pokrajina, ukoliko je primenjivo) .....
Zemlja .....

2. PREDMET U SUDU POREKLA / BROJ POD KOJIM JE ZAVEDEN .....

3. STRANE

3.1 Kontakt-podaci tužioca/-laca

Tužilac/-oci: .....
Adresa: .....
Telefon: .....
Fax (ako je primenjivo): .....
E-mail (ako je primenjivo):.....

3.2 Kontakt-podaci tuženog/-ih

Tuženi: .....
Adresa:.....
Telefon: .....
Fax (ako je primenjivo): .....
E-mail ako je primenjivo):.....

---

* Da li postoji obaveza po Konvenciji konačno se utvrđuje na osnovu odredbi Konvencije.

4. PRESUDA

4.1 Postupak je pokrenut (čl. 16) dana ..... (dd/mm/gggg)

4.2 Presuda je doneta (čl. 3(1)(b)) dana ..... (dd/mm/gggg)

4.3 Presuda je doneta usled neodazivanja strana (čl. 12(1)(b)):

DA

NE

5. DEJSTVO PRESUDE

5.1 Ova presuda proizvodi pravno dejstvo u državi porekla (čl. 12(1)(v)):

DA (čl. 4(3)) NE

DA, ali samo sledeći deo: .....

Ne mogu da potvrdim

5.2 Ova presuda je pravosnažna u državi porekla (čl. 12(1)(v)):

DA (čl. 4(3)) NE

DA, ali samo u sledećem delu: .....

Ne mogu da potvrdim

5.3 Ukoliko postoji više od jednog lica koje se smatra odgovornim, ova presuda je pravosnažna u odnosu na:

Sve njih

Sledeće(-a) lice(-a):.....

5.4 Ova presuda (ili njen deo) trenutno je pod revizijom u državi porekla:

DA (molimo, navedite vrstu i stanje te revizije) (čl. 4(4)):.....

NE

Ne mogu da potvrdim

5.5 Vremenski rok za zahtevanje redovnog pravnog leka protiv ove presude je istekao:

DA (čl. 4(4)) NE

Ne mogu da potvrdim

6. SUDSKO PORAVNANJE (*transaction judiciaire*) I DEJSTVO TOG SUDSKOG PORAVNANJA, AKO JE PRIMENJIVO

- 6.1 Sudsko poravnanje (čl. 11) odobrio je sud ili je postignuto tokom postupka pred sudom dana ..... (*dd/mm/gggg*)
- 6.2 Ovo sudsko poravnanje pravosnažno je isto kao presuda u državi porekla (čl. 11)
- DA
  - DA, ali samo u sledećem delu: .....
  - NE
  - Ne mogu da potvrdim

7. OBAVEZE KOJE PROISTIČU IZ PRESUDE (ILI SUDSKOG PORAVNANJA. AKO JE PRIMENJIVO)

Po presudi koju je doneo sud (čl. 3(1)(b)) (ili, ako je primenjivo, sudskom poravnanju koje je odobrio sud ili koje je postignuto tokom postupka pred sudom (čl. 11)),

- 7.1 Treba platiti sledeći iznos novca: .....
ko da plati: .....
kome da plati: .....
Ukoliko je primenjivo, molimo navedite sve relevantne kategorije odštete, uključujući odštetu za primer ili za kaznu; valutu u kojoj se vrši uplata; sve propisane uslove za uplatu novčanog iznosa kao što je datum i iznos rate:
.....
- 7.2 treba primeniti sledeće nenovčane kazne: .....
- 7.3 treba platiti sledeće troškove i rashode koji proističu iz postupka (čl. 3(1)(b)):
.....

Molimo da navedete, ako je primenjivo, sve iznose uvrštene u dodeljeni novčani iznos koji se ne pominju eksplicitno, a koji su namenjeni pokrivanju troškova i rashoda koji proističu iz postupka: .....
ko plaća: .....
kome plaća: .....

- 7.4 sledeću kamatu isplatiti: .....
ko plaća: .....
kome plaća: .....

Molimo navedite kamatnu stopu; visinu(-e) dodeljenih sredstava, uključujući deo o dodeljenim troškovima i rashodima, ukoliko je primenjivo, na koje se kamata odnosi; datum od koga i do koga se kamata računa; i sve dodatne informacije u vezi sa kamatom koje bi bile od pomoći sudu kome je podnet zahtev.

7.5 Ukoliko je utvrđena odgovornost više od jedne osobe po istoj tužbi, ceo iznos se može naplatiti od bilo koga od njih.

DA (molimo, navedite na koji (deo) tužbeni zahtev se odnosi kod dodele novčanog iznosa, kamate, troškova i rashoda, kako je primenjivo, i odgovarajuće iznose):
.....

NE

8. OSTALE INFORMACIJE OD ZNAČAJA

9. Datum ove .....dana ....., 20..... u .....

10. Potpis i / ili pečat suda ili službenika suda: .....

11. KONTAKT-PODACI

OSOBA ZA KONTAKT U SUDU POREKLA: .....

TEL.: .....

FAX: .....

E-MAIL: .....

JEZIK(-CI) KOJIM(-A) SE SLUŽI KONTAKT-OSOBA: .....

* * * * *

Napomena: u skladu sa članom 12. Konvencije, strane koje zahtevaju priznanje ili izvršenje po Konvenciji dostavljaju:

- kompletnu i overenu kopiju presude (čl. 12(1)(a));
- ukoliko je presuda doneta usled neodazivanja strana, original ili overenu kopiju dokumenta kojim se utvrđuje da je dokument kojim je pokrenut postupak dostavljen strani koja se nije odazvala sudu (čl. 12(1)(b));
- sva dokumenta neophodna da bi se utvrdilo da presuda ima dejstvo ili, ako je primenjivo, da je pravosnažna u državi porekla (čl. 12(1)(v));
- u slučaju iz člana 11. Konvencije, potvrdu suda (uključujući službenika suda) države porekla u kojoj se navodi da je sudsko poravnanje ili njegov deo pravosnažno na isti način kao presuda u državi porekla (čl. 12(1)(g));
- ukoliko priložena gore navedena dokumenta nisu na službenom jeziku zamoljene države, strana koja zahteva priznanje dostavlja overen prevod na službeni jezik zamoljene države, osim ukoliko zakon zamoljene države ne nalaže drugačije (čl. 12(4)).

Izveštaj Garsimartana i Somije

Sadržaj

DEO I. PREGOVOR	35
DEO II. PREGLED – CILJ, ARHITEKTURA I KRATAK PRIKAZ KONVENCIJE	40
DEO III. KOMENTAR - ČLAN PO ČLAN	43
POGLAVLJE I – OBLAST PRIMENE I DEFINICIJE	43
Član 1. Oblast primene	43
Član 2. Isključenja iz oblasti primene	47
Član 3. Definicije	67
POGLAVLJE II – PRIZNANJE I IZVRŠENJE.....	74
Član 4. Opšte odredbe	74
Član 5. Osnove za priznanje i izvršenje	82
Član 6. Isključiv osnov za priznanje i izvršenje	110
Član 7. Odbijanje priznanja i izvršenja	114
Član 8. Prethodna pitanja	126
Član 9. Odvojivost	131
Član 10. Naknada štete	132
Član 11. Sudska poravnanja	135
Član 12. Dokumenti koje treba podneti.....	137
Član 13. Postupak	140
Član 14. Troškovi postupka	144
Član 15. Priznanje i izvršenje po domaćem zakonodavstvu	147
POGLAVLJE III – OPŠTE ODREDBE.....	148
Član 16. Prelazna odredba	148
Član 17. Izjave kojima se ograničava priznanje i izvršenje.....	149
Član 18. Izjave u vezi sa posebnim pitanjima.....	151
Član 19. Izjave o presudama koje se odnose na državu	154
Član 20. Ujednačeno tumačenje	158
Član 21. Preispitivanje funkcionisanja konvencije	159
Član 22. Neujednačeni pravni sistemi.....	160
Član 23. Odnos prema drugim međunarodnim instrumentima	165

POGLAVLJE IV – ZAVRŠNE ODREDBE	171
Član 24. Potpisivanje, potvrđivanje, prihvatanje, odobrenje ili pristupanje	171
Član 25. Izjave u vezi sa neujednačenim pravnim sistemima	173
Član 26. Regionalne organizacije za ekonomske integracije	175
Član 27. Regionalna organizacija za ekonomske integracije kao ugovorna strana bez svojih država članica.....	177
Član 28. Stupanje na snagu.....	178
Član 29. Uspostavljanje odnosa saglasno konvenciji	182
Član 30. Izjave	186
Član 31. Otkazivanje	188
Član 32. Obaveštenja depozitara	189

DEO I. PREGOVOR

Usvajanje Konvencije

1. Tekst Konvencije je, na Dvadeset drugom zasjedanju Haške konferencije za međunarodno privatno pravo (dalje u tekstu: „HKMPP“), sačinila njena Komisija I za presude u periodu od 18. juna do 2. jula 2019. godine. Završni akt je usvojen na plenarnom zasjedanju 2. jula 2019. godine i Konvencija je dostupna za potpisivanje od tog datuma.¹

Službena lica na Dvadeset drugom zasjedanju

2. Službena lica na Dvadeset drugom zasjedanju činili su: predsjedavajući g. Paul Vlas (Holandija); potpredsjedavajući g. Piter Andre Stemet (Južna Afrika), g. Hong Šu (Narodna Republika Kina), g. Andreas Štajn (Evropska unija), g. Mihail L. Galperin (Ruska Federacija), g. Pol Herup (Sjedinjene Američke Države) i g. Markos Dota Salgeiro (Urugvaj); predsjedavajući Komisije I za presude g. Dejvid Godard (Novi Zeland); potpredsjedavajući Komisije I za presude g. Boni de M. Soareš (Brazil), g-đa Ketrin Sabo (Kanada), g-đa Tonje Majnih (Norveška) i g-đa Elizabet Pangalangan (Filipini); *suizvestioci* g-đa Ženevjev Somije (Kanada) i g. Fransisko Garsimartin (Španija); i predsjedavajući Komiteta za izradu nacрта g. Fausto Pokar (Italija). Stalni biro, pod rukovodstvom g. Kristofa Bernaskonija, generalnog sekretara, pružao je pomoć tokom celokupnog trajanja zasjedanja.

Poreklo Konvencije

3. Konvencija je potekla iz predloga podnetog 1992. godine da se započne rad na jednoobraznim pravilima kako za nadležnost sudova, tako i za priznanje i izvršenje presuda u prekograničnim sporovima u građanskim i trgovačkim stvarima. Napredak ostvaren u periodu od 1992. do 2001. godine je za posledicu imao izradu nacрта Konvencije u ove dve oblasti.² Međutim, u zaključku Prvog dela Devetnaestog

---

¹ Urugvaj je prva država potpisnica pošto je potpisala Konvenciju na dan njenog usvajanja. U vreme pisanja ovog izveštaja, Ukrajina je takođe potpisala Konvenciju 4. marta 2020. Tabela država potpisnica Konvencije je dostupna na internet prezentaciji HKMPP-a na adresi < www.hcch.net > pod zaglavljem „Presude“ (‘Judgments’).

² „Preliminarni nacrt Konvencije o nadležnosti i stranim presudama u građanskim i trgovačkim stvarima, koju je usvojila Specijalna komisija, i izveštaj Petera Naja i Fausta Pokara“, Prel. dok. br. 11 avgust 2000. sačinjen za Devetnaesto zasjedanje u junu 2001. godine, u *Zborniku Dvadesetog zasjedanja*, tom II, *Presude*, Cambridge – Antwerp – Portland, Intersentia, 2013, str. 191-313 (dalje u tekstu: „Izveštaj Naja i Pokara“). Izveštaj Naja i Pokara je dostupan na internet prezentaciji HKMPP-a na adresi < www.hcch.net > pod zaglavljem „Presude“ (‘Judgments’).

zasedanja 2001. godine, nije postignut konsenzus o određenom broju važnih pitanja.³

4. HKMPP je potom odlučila da zasebno razmotri područja za koja bi se moglo doći do instrumenta zasnovanog na konsenzusu. To je vodilo ka razvoju užeg instrumenta, ograničenog na sporazume o isključivom izboru suda, uključujući pravila o nadležnosti i režim priznanja i izvršenja presuda. Ovaj rad, u periodu od 2002. do 2005. godine, okončao se usvajanjem *Konvencije HKMPP od 30. juna 2005. o sporazumima o izboru suda* (dalje u tekstu: „Konvencija HKMPP 2005 o izboru suda”),⁴ čiji je cilj bio da se obezbedi delotvornost sporazuma o izboru suda u građanskim i trgovačkim stvarima. Konvencija je stupila na snagu 1. oktobra 2015.⁵
5. HKMPP se 2011. godine saglasila da ponovno razmotri mogućnost primene jednog globalnog instrumenta u stvarima vezanim za nadležnost i priznanje i izvršenje presuda u građanskim i trgovačkim stvarima. U aprilu 2012. godine, jedna ekspertska grupa je zaključila kako je poželjan dalji rad na prekograničnim sporovima, pod uslovom da se zadovolje stvarne, praktične potrebe koje ne ispunjavaju postojeći instrumenti i institucionalni okviri. Ekspertska grupa je takođe utvrdila kako je dalji rad suštinski važan radi identifikovanja nedostataka u postojećem okviru za rešavanje prekograničnih sporova koji su od konkretnog praktičnog značaja. HKMPP se potom usaglasila da bi trebalo nastaviti s radom i osnovati Radnu grupu za pripremu predloga o priznanju i izvršenju presuda u građanskim i trgovačkim stvarima.⁶ Od 2013. godine, Radna grupa se sastala u pet

---

³ Vidi „Neka razmišljanja o trenutnom statusu pregovora o projektu presuda u kontekstu budućeg programa rada Konferencije”, Prel. dok. br. 16. februar 2002, u *Zborniku Devetnaestog zasedanja*, tom I, *Razno*, Koninklijke Brill NV, 2008, str. 429 i 431, stav 5.

⁴ Više informacija o poreklu Konvencije o izboru suda HKMPP 2005 dostupno je u „Eksplanatornom izveštaju Trevora Hartlija i Masatoa Dogaučija” (dalje u tekstu: „Izveštaj Hartlija i Dogaučija”). Vidi *Zbornik Dvadesetog zasedanja*, tom III, *Sporazumi o izboru suda*, Antwerp – Oxford – Portland, Intersentia, 2010, str. 785 i 787. Izveštaj Hartlija i Dogaučija je dostupan na internet prezentaciji HKMPP na adresi < www.hcch.net > pod zaglavljem „Izbor suda” (‘Choice of Court’).

⁵ U vreme pisanja ovog izveštaja, Meksiko, Evropska unija, Singapur i Crna Gora su ugovorne strane ove Konvencije. Konvenciju su takođe potpisale Sjedinjene Američke Države 19. januara 2009. godine, Ukrajina – 21. marta 2016, Narodna Republika Kina – 12. septembra 2017, i Republika Severna Makedonija – 9. decembra 2019. Tabela država potpisnica Konvencije je dostupna na internet prezentaciji HKMPP na adresi < www.hcch.net > pod zaglavljem „Izbor suda” (‘Choice of Court Section’).

⁶ HKMPP je takođe ustanovila jednu ekspertsku grupu za dalje proučavanje i raspravu o poželjnosti i ostvarivosti izrade odredbi u odnosu na nadležnost. U februaru 2013. godine, Radna grupa i Ekspertska grupa su se, svaka za sebe, sastale u Hagu, gde su odlučile da razmotre da li rad Ekspertske grupe u oblasti nadležnosti i aktivnosti Radne grupe u oblasti priznanja i izvršenja mogu istovremeno paralelno napredovati. Nakon opsežnih konsultacija, preporučeno je da bi najpre trebalo započeti s aktivnostima Radne grupe, a da se diskusije Ekspertske grupe nastave u kasnijoj fazi. Ekspertska grupa se sastala po treći put u periodu od 18. do 21. februara 2020. godine, i preporučila je Savetu za opšte poslove i poredak HKMPP (dalje u tekstu: „SOPP”) kako bi trebalo nastaviti s radom. Na svom sastanku 2020. godine, SOPP je naložio održavanje dva dodatna sastanka Ekspertske grupe pre sastanka SOPP-a 2021. godine.

navrata radi razrade nacrtu ključnih odredbi s ciljem olakšavanja procesa globalnog prometa presuda.

6. Radna grupa je završila rad na „Predlogu nacrtu Konvencije o priznanju i izvršenju presuda u građanskim i trgovačkim stvarima“ na svom petom sastanku u oktobru 2015. Potom je HKMPP sazvala četiri sastanka Specijalne komisije za dalji rad na ovom nacrtu Konvencije. Prvi sastanak je sazvan u junu 2016. godine, i s njega je potekao Preliminarni nacrt Konvencije za 2016. godinu, koji je objavljen pod nazivom „Radni dokument br.76 izmenjena verzija“.⁷ Na Drugom sastanku u februaru 2017, Specijalna komisija je ponovno razmotrila sve odredbe u Preliminarnom nacrtu Konvencije iz 2016, i raspravljala je o opštim i završnim odredbama, došavši do izmenjene verzije nacrtu Konvencije (dalje u tekstu: „Nacrt Konvencije iz februara 2017.“), koja je objavljena pod nazivom „Radni dokument br.170 izmenjena verzija“.⁸ Na svom Trećem sastanku u novembru 2017, Specijalna komisija je pregledala i raspravljala o stvarima navedenim u uglastim zagradama u poglavljima I i II u Nacrtu Konvencije iz februara 2017, uključujući detaljnu diskusiju o stvarima vezanim za zaštitu intelektualne svojine i opšte i završne odredbe. Sa ovog sastanka je potekla sledeća izmenjena verzija nacrtu Konvencije (dalje u tekstu: „Nacrt Konvencije iz novembra 2017.“), koja je objavljena pod nazivom „Radni dokument br.236 izmenjena verzija“.⁹ U maju 2018, Specijalna komisija se po četvrti put okupila da bi raspravljala o pitanjima proisteklim sa Trećeg sastanka, nakon čega je nastao nacrt Konvencije iz 2018. godine (dalje u tekstu: „Nacrt Konvencije iz 2018.“), koji je objavljen pod nazivom „Radni dokument br.262 izmenjena verzija“.¹⁰ Nacrt Konvencije iz 2018. je činio osnovu teksta koji se razmatrao na Dvadeset drugom zasedanju u junu i julu 2019. godine, na kome je završna verzija Konvencije usvojena 2. jula 2019. godine.¹¹

Zahvalnost

7. Ovaj Eksplanatorni izveštaj (dalje u tekstu: „Izveštaj“) sačinili su Fransisko Garsimartin¹² i Ženevjev Somije,¹³ *suizvestioci* imenovani na Prvom sastanku Specijalne komisije. Svrha Izveštaja jeste da pomogne u tumačenju Konvencije, u

---

⁷ Radni dok. br.76 izmenjena verzija iz juna 2016, „Preliminarni nacrt Konvencije iz 2016.“ (Specijalna komisija za priznanje i izvršenje stranih presuda (1-9. jun 2016)).

⁸ Radni dok. br.170 izmenjena verzija iz februara 2017, „Nacrt Konvencije iz februara 2017.“ (Specijalna komisija za priznanje i izvršenje stranih presuda (16-24. februar 2017)).

⁹ Radni dok. br. 236 izmenjena verzija iz novembra 2017, „Nacrt Konvencije iz novembra 2017“ (Specijalna komisija za priznanje i izvršenje stranih presuda (13-17. novembar 2017)).

¹⁰ Radni dok. br. 262 izmenjena verzija iz maja 2018, „Nacrt Konvencije iz 2018.“ (Specijalna komisija za priznanje i izvršenje stranih presuda (24-29. Ma 2018)).

¹¹ Svi dokumenti vezani za Konvenciju su dostupni na internet prezentaciji HKMPP na adresi < www.hch.net > pod zaglavljem „Presude“ (‘Judgments’).

¹² Profesor, Universidad Autónoma de Madrid (Španija).

¹³ Profesor Piter M. Leng, profesor na Pravnom fakultetu, Univerzitet Mekgil (Kanada).

svetlu svog međunarodnog karaktera i potrebe za promovisanjem jednoobraznosti u svom praktičnom funkcionisanju, tako što će ponuditi obrazloženje svake odredbe i dati primere tamo gde je to prikladno.¹⁴ *Suizvestioci* su nastojali da odslikaju raspravu i, gde je to prikladno, konsenzus ostvaren unutar Komisije I za presude Dvadeset drugog zasedanja u 2019. godini. Tamo gde se o odredbama nije izričito raspravljalo za vreme mandata te Komisije, u Izveštaju se nastoji odslikati diskusija i, gde je to prikladno, konsenzus ostvaren na prethodnim sastancima Specijalne komisije.¹⁵ Sačinjavanje Izveštaja je započelo nakon zaključenja Prvog sastanka Specijalne komisije. Potom je Izveštaj menjan i ažuriran nakon svakog sledećeg sastanka Specijalne komisije. Delegacije su bile pozvane da pregledaju izveštaj u različitim fazama njegove izrade. *Suizvestioci* su nastojali da uzmu u obzir stavove delegacija pre finaliziranja Izveštaja i njegovog podnošenja delegacijama radi davanja prećutne saglasnosti. Za razliku od teksta Konvencije, po svojoj prirodi Izveštaj nije obavezujući.

8. *Suizvestioci* žele da iskažu svoju iskrenu zahvalnost g-đi Ning Žao, višoj pravnoj službenici pri Stalnom birou HKMPP, zbog njenog preko potrebnog doprinosa njihovom radu. Takođe žele da iskažu svoju zahvalnost zbog pružene podrške g-đi Marti Pertegas (bivšoj članici Stalnog biroa; Prvoj sekretarki tokom Prvog i Drugog sastanka Specijalne komisije) i g. Žoau Ribeiru-Bidauiju (Prvom sekretaru počev od Dvadeset drugog zasedanja). Posebno se, takođe, žele zahvaliti g-đi Lidiji de Lof, grafičkoj dizajnerki / službenici za publikacije pri Stalnom birou HKMPP, zbog njenog izuzetnog doprinosa francuskoj verziji ovog Izveštaja. Konačno, želeli bi da se zahvale delegacijama koje su davale komentare na rane nacрте Izveštaja. Ovi komentari su bili od velike pomoći i značajno su doprineli izgledu konačne verzije.

Terminologija

U Konvenciji se koristi sledeća terminologija:

„**sud porekla**“: sud koji je doneo presudu;

„**država porekla**“: država na čijoj teritoriji sud porekla ima svoje sedište;

„**zamoljeni sud**“: sud od kojeg se traži da prizna ili izvrši presudu;

„**zamoljena država**“: država na čijoj teritoriji zamoljeni sud ima svoje sedište.

---

¹⁴ Vidi član 32 *Bečke konvencije od 23. maja 1969. o pravu međunarodnih ugovora* (dalje u tekstu: „Bečka konvencija iz 1969.“).

¹⁵ U veoma malom broju slučajeva gde nisu izričito rešeni problemi u tumačenju, bilo unutar Specijalne komisije ili Komisije I za presude Dvadeset drugog zasedanja, *suizvestioci* su to tako naznačili.

Struktura izveštaja

9. Postoje tri dela Izveštaja, uključujući ovaj deo (Deo I). U Delu II („Pregled“) se predočavaju cilj, arhitektura i struktura Konvencije, s naglaskom na funkciju različitih odredbi i na odnose koji postoje među njima. U Delu III („Komentar – Član po član“) se analizira svaki pojedinačan član da bi se razjasnilo njegovo značenje.

Primeri

10. U datim primerima, pretpostavka je (ukoliko se ne ustvrdi suprotno) da je Konvencija na snazi i da su pomenute države - ugovorne strane.

DEO II. PREGLED – Cilj, arhitektura i kratak prikaz Konvencije

11. Konvencija je instrument međunarodnog privatnog prava u građanskim i trgovačkim stvarima. Bavi se jednom od tri klasične oblasti međunarodnog privatnog prava – priznanjem i izvršenjem stranih presuda. Time se ostvaruje jedan od glavnih ciljeva međunarodnog privatnog prava: međunarodna pravosudna saradnja uz unapređenje predvidivosti i pravde u prekograničnim pravnim odnosima u građanskim ili trgovačkim stvarima. Konvencija ne zalazi u druge dve tradicionalne oblasti međunarodnog privatnog prava povezane sa sudskom nadležnošću za presuđivanje u predmetima iz prekograničnih sporova i pravilima putem kojih se određuje zakon merodavan za takve predmete. Tih stvari se ne dotiče Konvencija.
12. **Cilj.** U ovoj Konvenciji se teži promovisanju pristupa pravdi globalno putem unapređene pravosudne saradnje, što će smanjiti rizike i troškove povezane s prekograničnim pravnim odnosima i rešavanjem sporova. Usled toga, sprovođenje Konvencije bi trebalo da olakša multilateralnu trgovinu i investiranje utemeljene na pravilima, kao i mobilnost.
13. Ostvarivanje ovih ciljeva će se postizati na različite načine.
14. Ponajpre, i najvažnije, Konvencija daje okvir za priznanje i izvršenje stranih presuda u svim državama ugovornicama („Države“),¹⁶ čime se povećava praktična delotvornost ovih presuda. Pristup pravdi je osujećen ako oštećena stranka dobije presudu koja se ne može izvršiti u praksi jer je druga stranka ili imovina druge stranke u Državi u kojoj ta presuda nije izvršiva bez odlaganja.
15. Drugo, Konvencija će smanjiti potrebu za dupliranjem postupaka u dve ili više Država; presuda kojom se utvrđuje potraživanje u jednoj Državi će biti pravosnažna u drugim Državama, bez potrebe za ponavljanjem parničnog postupka radi utvrđivanja osnovanosti tužbenog zahteva.
16. Treće, Konvencija će smanjiti troškove i vreme potrebno za obezbeđivanje priznanja i izvršenja presuda; pristup praktičnoj pravdi će biti brži i iziskivaće manje troškove.
17. Četvrto, Konvencija će poboljšati predvidljivost zakona; pojedinci i privredni subjekti¹⁷ će biti u mogućnosti da procene, bez odlaganja, okolnosti pod kojima se obavlja promet presuda među državama.

---

¹⁶ Radi jednostavnosti, izraz „države“ se koristi u ovom Izveštaju za „države ugovornice“. Na distinkciju između ugovornih i vanugovornih strana – država se ukazuje samo tamo gde je to relevantno.

¹⁷ U engleskoj verziji se koristi reč „business“, a u francuskoj verziji se koristi reč „professionnel“ kao imenica i kao pridev.

18. Peto, omogućiti će podnosiocima tužbenog zahteva da donesu utemeljenu odluku o tome gde da pokrenu postupak, uzimajući u obzir mogućnost da se potonja presuda izvrši u drugim državama i potrebu da se obezbedi pravičnost u odnosu na tužene stranke.
19. U globalizovanom i povezanom svetu, uz sve veću prekograničnu mobilnost ljudi, informacija i imovine, praktičan značaj ostvarivanja ovih ciljeva je očigledan. Potencijal Konvencije da ostvari ove ciljeve je značajan.
20. **Odnos prema Konvenciji HKMPP 2005 o izboru suda.** Konvencija o izboru suda HKMPP 2005 teži ostvarivanju istih ciljeva tako što će strankama u sporu omogućiti da se usaglase o izboru suda koji će postupati po tužbenom zahtevu, i obezbediti priznanje i izvršenje presude koju je doneo izabrani sud.¹⁸ Međutim, u mnogim slučajevima ne postoji sporazum o isključivom izboru suda između strana u sporu. Ova Konvencija teži tome da se povećaju koristi od unapređenog pristupa pravdi i smanje troškovi i rizici od prekograničnih postupaka za širi opseg predmeta. Namera je da se dopuni HKMPP 2005 Konvencija o izboru suda.
21. **Kratak prikaz.** Konvencija je osmišljena da obezbedi efikasan i delotvoran sistem za priznanje i izvršenje stranih presuda u građanskim ili trgovačkim stvarima pod pretežno nekontroverznim okolnostima. Konvencija omogućava priznanje i izvršenje presuda koje ispunjavaju izvesne uslove (članovi 5 i 6) i u njoj se iznose osnovi za moguće odbijanje priznanja i izvršenja takvih presuda (član 7).¹⁹ Da bi se olakšao promet presuda, u tekstu se ne sprečavaju države da priznaju ili izvrše presude prema nacionalnim propisima ili po osnovu drugih ugovora (članovi 15, 23), ukoliko postoji isključiv osnov za priznanje i izvršenje (član 6).
22. **Arhitektura.** Konvencija je podeljena u četiri poglavlja. Poglavlje I se bavi područjem primene i definicijama. Područje primene Konvencije se proteže na presude u građanskim ili trgovačkim stvarima (član 1), ali i isključuje određene stvari iz područja primene (član 2), bilo zato što su pokriveno drugim instrumentima ili zato što se nije mogao postići bez odlaganja multilateralni konsenzus o njima. U članu 3 se definiše „presuda“ i „tužena strana“, i određuje se kada se može smatrati da pravno lice ima uobičajeno boravište u državi.
23. Poglavlje II je ključni deo Konvencije. U prvom članu se ustanovljava opšte načelo prometa presuda među državama (član 4). Presuda koju je doneo sud države će biti priznata i izvršena u drugoj državi u skladu s odredbama iz Poglavlja II. Glavni kriterijum za promet je dat u članu 5, gde se predočavaju osnovi za priznanje i

---

¹⁸ Više informacija o HKMPP 2005 Konvenciji o izboru suda je dostupno na internet prezentaciji HKMPP na adresi < www.hcch.net > pod zaglavljem „Izbor suda“ ('Choice of Court').

¹⁹ Treba uočiti da se u tekstu Konvencije obično koristi izraz „priznanje i izvršenje“ kad se misli na pozitivnu obavezu predočenu u članu 4, a izraz „priznanje ili izvršenje“ kada se misli na mogućnost odbijanja ispunjavanja ove obaveze, npr., prema članu 7. U Eksplanatornom izveštaju se sledi ta formulacija gde je to prikladno.

izvršenje presude u formi jurisdikcionih filtera u odnosu na koje se presuda iz države porekla procenjuje u državi u kojoj je zatraženo priznanje ili izvršenje. Ti osnovi su ograničeni jednim isključivim filterom u članu 6. Kada presuda ispunjava uslove iz članova 4, 5 i 6, osnovi za odbijanje priznanja ili izvršenja su dati u članu 7.²⁰ U ovom članu se iznosi iscrpna lista osnova za odbijanje koji dopuštaju, ali ne iziskuju, odbijanje priznanja ili izvršenja od strane zamoljene države. Korisno je odmah ukazati na član 15, u kome se pridržava pravo zamoljene države da prizna ili izvrši strane presude u skladu s domaćim zakonodavstvom (ukoliko je ispunjen uslov iz člana 6).

24. Poglavlje II se takođe bavi određenim pitanjima tumačenja i primene: prethodnim pitanjima (član 8), odvojivošću (član 9), naknadom štete, uključujući kaznenu odštetu (član 10), i sudskim nagodbama (član 11). Konačno, Poglavlje II se bavi i procesnim pitanjima radi olakšavanja pristupa mehanizmu Konvencije: pismenima koje treba dostaviti (član 12), procedurom (član 13) i troškovima postupka (član 14).
25. Poglavlje III se bavi opštim odredbama: prelaznom odredbom (član 16), dopustivim izjavama (članovi 17-19), jednoobraznim tumačenjem (član 20), različitim pravnim sistemima (član 22) i odnosom prema drugim instrumentima (član 23).
26. Poglavlje IV se bavi završnim odredbama o procesu putem koga se postaje ugovorna strana Konvencije (članovi 24-27), stupanjem na snagu (član 28), uspostavljanjem odnosa prema Konvenciji (član 29), procedurom za davanje izjava (član 30), otkazivanjem (član 31) i obaveštenjima (član 32).

---

²⁰ Treba uočiti da se u članovima 8(2) i 10 takođe predočavaju osnovi za odbijanje pod određenim okolnostima.

DEO III. KOMENTAR - ČLAN PO ČLAN

POGLAVLJE I – OBLAST PRIMENE I DEFINICIJE

Član 1.
Oblast primene

- 1. Ova konvencija se primenjuje na priznanje i izvršenje presuda u građanskim ili trgovačkim stvarima. Ne proširuje se posebno na finansijska, carinska ili administrativna pitanja.**
- 2. Ova konvencija se primenjuje na priznanje i izvršenje presude u državi ugovornici, koju je doneo sud druge države ugovornice.**

27. Član 1 se bavi oblašću primene Konvencije, definišući je u materijalnom i geografskom smislu. U stavu 1 se definiše materijalno područje primene, obezbeđujući da se Konvencija primenjuje na priznanje i izvršenje presuda u građanskim ili trgovačkim stvarima. Ova odredba se mora čitati zajedno s članom 2(1), kojim se isključuju određene stvari. (Vidi takođe članove 18 i 19, koji dopuštaju državama da daju izjave kojima se ograničava oblast primene Konvencije.) Stav 2 se bavi geografskom ili teritorijalnom primenom Konvencije, obezbeđujući da se primenjuje na priznanje i izvršenje u jednoj državi presuda koju je doneo sud u drugoj državi.

Stav 1 – Ova konvencija se primenjuje na priznanje i izvršenje presuda u građanskim ili trgovačkim stvarima. Ne proširuje se posebno na finansijska, carinska ili administrativna pitanja.

28. Konvencija se primenjuje na presude u građanskim ili trgovačkim stvarima. Ne odnosi se, konkretno, na finansijska, carinska ili administrativna pitanja. Da li se presuda odnosi na građanske ili trgovačke stvari utvrđuje se prema prirodi tužbenog zahteva ili radnje koja je predmet presude. Priroda suda države porekla ili puka činjenica da je država stranka u postupku nisu odlučujući faktori.

29. Konvencija se primenjuje bez obzira na prirodu suda, *tj.*, bez obzira da li je postupak u građanskim ili trgovačkim stvarima pokrenut pred građanskim, krivičnim,

upravnim ili sudom za radne sporove.²¹ Stoga, na primer, Konvencija se primenjuje na presudu po tužbenom zahtevu pred krivičnim sudom gde je sud imao nadležnost da postupa u predmetu prema procesnom pravu.

30. Na primenu Konvencije ne utiče priroda stranaka u sporu, *tj.*, da li su to pravna ili fizička lica, privatna ili javna. Kao što je to naznačeno u članu 2(4), presuda se ne isključuje iz oblasti primene Konvencije zbog puke činjenice da je država – uključujući vladu, vladin organ ili bilo koje lice koje nastupa u ime Države – bila stranka u postupku u državi porekla (vidi *dole*, komentar o članu 2(4)).
31. Štaviše, na karakterizaciju određene radnje ne utiče puka činjenica da je tužbeni zahtev prenet na drugo lice putem ustupanja, nasleđivanja ili pretpostavke obaveze drugog lica. Prenos tužbenog zahteva s privatnog tela na državu ne sprečava da se tužbeni zahtev okarakteriše kao građansko-građanski ili trgovački. Isto važi u slučajevima subrogacije, *tj.*, kada prava privatnog tela prelaze na državni organ.
32. **Autonomno značenje.** Konvencija iziskuje da sudovi zamoljene države utvrde da li se presuda odnosi na građanske ili trgovačke stvari. Pri razmatranju ovog pitanja, sudovi bi trebalo da razmotre potrebu za unapređenjem jednoobraznosti u primeni Konvencije. Shodno tome, koncept „građanskih ili trgovačkih stvari“, poput drugih pravnih načela koji se koriste u Konvenciji, mora se definisati autonomno, *tj.*, pozivanjem na ciljeve Konvencije i njen međunarodni karakter, a ne na nacionalno zakonodavstvo.²² Ovaj uslov podupire jednoobrazno tumačenje i primenu Konvencije (vidi *dole*, član 20). Štaviše, tumačenje tih termina bi trebalo dosledno primenjivati na sve druge instrumente HKMPP, a posebno na Konvenciju HKMPP o izboru suda iz 2005. godine.
33. Korišćenje termina „građanske“ i „trgovačke“ stvari je uglavnom relevantno za pravne sisteme gde se „građanske“ i „trgovačke“ posmatraju kao zasebne stvari i uzajamno isključive kategorije, mada korišćenje oba termina nije nespojivo s pravnim sistemima u kojima su trgovački postupci potkategorija parničnih postupaka.²³ Mada se u drugim međunarodnim instrumentima koristi izraz „građanske i trgovačke stvari“,²⁴ Konvencija sledi Konvenciju o izboru suda HKMPP 2005 i koristi izraz „građanske ili trgovačke stvari“. Obe alternative se moraju smatrati međusobno zamenjivima.

---

²¹ Vidi „Belešku o članu 1(1) iz Preliminarnog nacrtu Konvencije iz 2016. i izrazu „građanske ili trgovačke stvari“, koju su sačinili *suizvestioci* za nacrt Konvencije i Stalnog biroa, Prel. dok. br. 4. decembar 2016. za Specijalnu komisiju iz februara 2017. o Priznanju i izvršenju stranih presuda (dalje u tekstu: „Prel. dok. br. 4. decembar 2016.“), stav 6.

²² Izveštaj Hartlija i Dogaučija, stav 49; Prel. dok. br. 4. decembar 2016, stav 5.

²³ Izveštaj Hartlija i Dogaučija, stav 49.

²⁴ Videti Uredbu (EU) br. 1215/2012 Evropskog parlamenta i Saveta od 12. decembra 2012. o nadležnosti i priznanju i izvršenju presuda u građanskim i trgovačkim stvarima (dalje u tekstu: „Uredba Brisel Ia“ (‘Brussels Ia Regulation’), član 1.

34. Koncept „građanskih ili trgovačkih stvari“ se koristi da bi se napravila distinkcija između situacija u kojima država nastupa u svom suverenom svojstvu.²⁵ Za razliku od Konvencije o izboru suda HKMPP 2005, u članu 1(1) se razjašnjava kako Konvencija nije primenjiva, „[...] pogotovo na finansije, carinu ili administrativna pitanja“. Ovo nabrojanje nije iscrpno i druge stvari javnog prava, *npr.*, ustavne i krivične stvari, su očito isključene iz područja primene Konvencije. Nabrojanje ima za svrhu da olakša primenu Konvencije u državama gde ne postoji ustanovljena distinkcija između privatnog i javnog prava.²⁶ Novim terminima koji se koriste u ovoj Konvenciji nije svrha da načine odmak od Konvencije o izboru suda HKMPP 2005; oba instrumenta se moraju tumačiti na isti način.
35. Ključni element putem koga se pravi distinkcija između stvari javnog prava i „građanskih ili trgovačkih“ stvari jeste da li jedna od stranaka u sporu koristi vladina ili suverena ovlašćenja koja nemaju obična lica.²⁷ Stoga je neophodno identifikovati pravni odnos između stranaka u sporu i istražiti pravni osnov za pokretanje postupka pred sudom porekla radi utvrđivanja da li se presuda odnosi na građanske ili trgovačke stvari. Ako sudski postupak proističe iz vršenja javnih ovlašćenja (uključujući regulatorna ovlašćenja ili dužnosti), Konvencija nije primenjiva. Tipičan primer javnog ovlašćenja jeste sposobnost da se obezbedi izvršenje potraživanja putem upravnog postupka bez uplitanja suda. Tako, na primer, Konvencija nije primenjiva na naloge vlada ili vladinih organa, poput zdravstvenih i bezbednosnih nadležnih organa ili finansijskih supervizora, koje teže obezbeđivanju poštovanja regulatornih zahteva i sprečavanju njihovog nepoštovanja.²⁸ Nije primenjiva ni na presude iz pravosudnih postupaka pokrenutih bilo radi izvršenja ili osporavanja takvih naloga. Konvencija nije primenjiva na tužbene zahteve protiv zvaničnika²⁹ koji nastupaju u ime države ili na odgovornost zbog postupaka organa javne vlasti, uključujući postupke javno imenovanih nosilaca javnih funkcija koji nastupaju u tom svojstvu.
36. Krivične ili kaznene stvari su tipični primeri koji podrazumevaju vršenje javnih ovlašćenja, koja su, stoga, isključena iz područja primene Konvencije. Ovo izuzeće se odnosi na postupke u kojima država ili organ javne vlasti želi da kazni određeno

---

²⁵ Izveštaj Hartlija i Dogaučija, stav 49; Prel. dok. br. 4. decembar 2016, stav 40.

²⁶ Videti Izveštaj Naja i Pokara, stav 23: „[...] izrazi „građanske stvari“ ili „građansko pravo“ nisu tehnički termini u zemljama običajnog prava, poput Engleske i Republike Irske, i mogu imati više od jednog značenja. U najširem smislu, oni isključuju samo krivično pravo. Shodno tome, ustavno pravo, upravno pravo i poreski propisi su uključeni u opis „građanskih stvari“. Očito je da to nije intencija preliminarnog nacrtu Konvencije, gde se u drugoj rečenici stava 1 objašnjava kako ne treba smatrati da stvari prihodovne, carinske ili upravne prirode potpadaju pod delokrug „građanskih i trgovačkih stvari“ (beleške izostavljene). Ovo razjašnjenje je smatrano nepotrebnim u Konvenciji o izboru suda HKMPP 2005: vidi Izveštaj Hartlija i Dogaučija, stav 49, beleška 73.

²⁷ Izveštaj Hartlija i Dogaučija, stav 85; Prel. dok. br. 4. decembar 2016, stav 40. Izrazi „suverena ovlašćenja“, „vladina ovlašćenja“ i „javna ovlašćenja“ se imaju smatrati ekvivalentnim u svrhe ovog Izveštaja (vidi takođe *dole*, stav 83 radi dalje razrade ovih termina).

²⁸ Prel. dok. br. 4. decembar 2016, stav 41.

²⁹ Pomen „zvaničnika“ u ovom Izveštaju se odnosi i na sadašnje i na bivše zvaničnike.

lice zbog ponašanja kažnjivog u krivičnom pravu, uključujući putem novčanih kazni (ali vidi *gore*, stav 29).

37. I obratno, ako nijedna stranka ne vrši javna ovlašćenja, Konvencija je primenjiva. Na primer, primenjuje se na privatne tužbe zbog štete izazvane neizuzetim nekonkurentskim ponašanjem (vidi *dole*, stav 69).³⁰ Isto tako, kada vladina agencija nastupa u ime privatnih stranaka u sporu, poput potrošača ili investitora, i ne koristi vladina ili suverena ovlašćenja, Konvencija je primenjiva (vidi *dole*, komentar o članu 2(4)).
38. **Spajanje postupaka.** Načelo odvojivosti se primenjuje tamo gde presuda obuhvata više od jednog postupka, od kojih je jedan „građanski ili trgovački“, a drugi nije (vidi *dole*, član 9). Konvencija se jedino primenjuje na građanske ili trgovačke postupke, a ne na ostale.

Stav 2 – Ova konvencija se primenjuje na priznanje i izvršenje presude u državi ugovornici, koju je doneo sud druge države ugovornice.

39. U stavu 2 se definiše geografska ili teritorijalna primena Konvencije: ona se primenjuje na priznanje i izvršenje u državi na koju se odnosi presuda koju je doneo sud u drugoj državi. I država porekla, odnosno država u kojoj je sedište suda koji je doneo presudu, i zamoljena država, odnosno država u kojoj se traži priznanje i izvršenje te presude, moraju biti ugovorne strane Konvencije (član 4(1)). Ova odredba se mora čitati sa članom 22 („Različiti pravni sistemi“), i posebno s članom 29 („Uspostavljanje odnosa prema Konvenciji“): Konvencija će se jedino primenjivati ako su i Država porekla i zamoljena država ugovorne strane Konvencije, i ako nijedna od dve države nije stavila prigovor na uspostavljanje odnosa s onom drugom državom prema ovoj odredbi, tj., ako Konvencija ima dejstvo među njima.
40. **Relevantno vreme.** Relevantno vreme je datum kada je započet postupak u državi porekla. Konvencija mora biti na snazi između zamoljene države i države porekla u tom trenutku da bi mogle da je primene (vidi *dole*, član 16).
41. **Definicija vremena kada je započet postupak.** Mada se u Konvenciji pominje „vreme kad je pokrenut postupak“ u nekim odredbama (*npr.*, član 5(1)(k) ili 16), u samoj Konvenciji se ne definiše ovaj koncept. Pokretanje postupka bi se trebalo usredsrediti na okončavanje prvog procesnog akta koji vodi ka započinjanju postupka u državi porekla, *npr.*, zavođenje pismena kojim se pokreće postupak u sudu, ili ako se taj spis mora uručiti pre zavođenja, prijem od strane nadležnog organa odgovornog za uručenje pismena.³¹

---

³⁰ Prel. dok. br. 4. decembar 2016, stav 41.

³¹ Ovo je u skladu s načelom predvidivosti navedenim u stavovima 17, 18 i 328.

Član 2.***Isključenja iz oblasti primene***

- 1. Ova konvencija ne primenjuje se na sledeće:**
  - a) status i pravnu sposobnost fizičkih lica;
  - b) obaveze izdržavanja;
  - v) druga porodičnopravna pitanja, uključujući uređivanje imovinskih odnosa u braku i druga prava ili obaveze koji proizilaze iz bračnih ili sličnih odnosa;
  - g) testamente i nasleđivanje;
  - d) insolventnost, poravnanje, restrukturiranje finansijskih institucija i slična pitanja;
  - đ) prevoz putnika i robe;
  - e) prekogranično zagađenje mora, zagađenje mora u područjima koja su van nacionalne nadležnosti, zagađenje mora od brodova, ograničenje odgovornosti za pomorska potraživanja i generalna havarija;
  - ž) odgovornost za nuklearnu štetu;
  - z) valjanost, ništavnost ili prestanak pravnih lica ili udruženja fizičkih ili pravnih lica i valjanost odluka njihovih organa;
  - i) valjanost upisa u javne registre;
  - j) kleveta;
  - k) privatnost;
  - l) intelektualna svojina;
  - lj) aktivnosti oružanih snaga, uključujući aktivnosti njihovog osoblja u vršenju službene dužnosti;
  - m) aktivnosti na sprovođenju zakona, uključujući aktivnosti osoblja za sprovođenje zakona u vršenju službene dužnosti;
  - n) borbu protiv monopola (konkurenciju), osim u slučaju kada se presuda zasniva na ponašanju koje predstavlja sporazum o zabrani konkurencije ili dogovorenu praksu među stvarnim ili potencijalnim konkurentima da se nameštaju cene, manipuliše ponudama, utvrđuju ograničenja ili kvote ili dele tržišta raspoređivanjem kupaca, dobavljača, teritorija ili linija trgovine i ako su se takvo ponašanje i njegov učinak dogodili u državi porekla;
  - nj) restrukturiranje državnog duga jednostranim državnim merama.

2. **Presuda se ne isključuje iz oblasti primene ove konvencije ako se pitanje na koje se ova konvencija ne odnosi pojavilo samo kao prethodno pitanje u postupku u kojem je presuda doneta, a ne kao predmet postupka. Konkretno, sama činjenica da se takvo pitanje pojavilo u odbrani ne isključuje presudu iz konvencije ako to pitanje nije predmet postupka.**
3. **Ova konvencija ne primenjuje se na arbitražne i sa njima povezane postupke.**
4. **Presuda se ne isključuje iz oblasti primene ove konvencije samom činjenicom da je država, uključujući vladu, vladinu agenciju ili neko lice koje zastupa državu bilo stranka u postupku.**
5. **Nijedna odredba ove konvencije ne utiče na privilegije i imunitete država niti međunarodnih organizacija, u vezi sa njima samima i njihovom imovinom.**

42. U članu 2. se detaljnije definiše oblast primene Konvencije predočena u članu 1(1). Prvo, u njemu se isključuju izvesne stvari (stav 1). Drugo, ovaj član propisuje da se Konvencija primenjuje čak i ako se stvar koja je isključena iz oblasti njene primene pojavi kao prethodno pitanje u postupku u državi porekla (stav 2). Treće, on sadrži posebnu odredbu kojom se isključuju arbitraža i povezani postupci (stav 3). Konačno, ovaj član propisuje kako puka činjenica što su država ili vladino telo bili stranka u sporu ne izuzima presudu iz područja primene Konvencije, i Konvencija ne utiče na privilegije i imunitet koje uživaju države ili međunarodne organizacije (stavovi 4 i 5). Pri primeni ovih odredbi, sudovi zamoljene države nisu obavezani odlukom sudova države porekla u pogledu toga da li se presuda odnosi na isključenu stvar.

Stav 1 – Ova konvencija ne primenjuje se na sledeće:

43. U stavu 1 člana 2 se nabrajaju pojedinačne stvari koje su isključene iz oblasti primene Konvencije. Međutim, u stavu 2 se objašnjava kako se ova isključenja primenjuju samo tamo gde je navedena stvar bila „predmet“ postupka, a ne gde se pojavila kao prethodno pitanje, pogotovo kroz nastupanje odbrane (vidi dole, stav 76).
44. **Obrazloženje.** Uopšte uzev, objašnjenje za isključenja je da je (i) navedena stvar već uređena drugim međunarodnim instrumentima, pogotovo drugim konvencijama

HKMPP, te da se smatralo poželjnim da ti instrumenti funkcionišu bez bilo kakvog uplitanja ove Konvencije,³² (ii) navedena stvar posebno osjetljiva za mnoge države i da bi bilo teško doseći široku prihvaćenost načina na koji bi Konvencija trebalo da to reši, ili (iii) poželjno izričito navesti stvar kao isključenu kako bi se izbegla bilo kakva neizvesnost po osnovu različitih tumačenja prema nacionalnom zakonodavstvu. Većina stvari navedenih u listi su slične onima sadržanim u paralelnoj odredbi Konvencije o izboru suda HKMPP 2005, ali ima i značajnih razlika. Područje primene Konvencije je šire od područja primene Konvencije o izboru suda HKMPP 2005. Na primer, za razliku od Konvencije o izboru suda HKMPP 2005, koja je ograničena na trgovačke transakcije, ova Konvencija se primenjuje na ugovore o radu i potrošačke ugovore, fizičke povrede, štetu na materijalnoj imovini, *in rem* prava i najmove nepokretnosti, i neke antimonopolske stvari (pitanja konkurencije).

Podstav (a) – status i pravnu sposobnost fizičkih lica;

45. U podstavu (a) se isključuje status i pravna sposobnost fizičkih lica iz područja primene Konvencije. Ovo isključenje obuhvata presude vezane za razvod, zakonsku rastavu, poništenje braka, uspostavljanje ili osporavanje odnosa između roditelja i deteta, usvajanje, oslobađanje dece od roditeljskog nadzora, i status i pravna sposobnost maloletnih lica ili osoba s invaliditetom. Ovo isključenje takođe obuhvata starateljstvo ili ekvivalentne mere, kao i mere za zaštitu dece ili upravljanje, raspolaganje ili otuđenje imovine deteta (vidi takođe dole, stav 47).³³ Presude kojima se utvrđuje ime ili državljanstvo fizičkih lica takođe potpadaju pod ovo isključenje. Obaveze izdržavanja i druge porodične stvari su isključene u podstavovima (b) i (c).

Podstav (b) – obaveze izdržavanja;

46. U podstavu (b) se isključuju obaveze izdržavanja, što obuhvata bilo kakvu obavezu izdržavanja koja proističe iz porodičnih odnosa, roditeljstva, braka ili srodstva.³⁴ Pošto su i obaveze izdržavanja i bračnoimovinski režimi isključeni, nema potrebe da se povuče tačna linija razgraničenja u smislu definicije između njih.

---

³² Izveštaj Hartlija i Dogaučija, stav 53.

³³ Izveštaj Naja i Pokara, stav 30, beleška 16. Isključenje stvari prema podstavu (a) mora biti u skladu s drugim instrumentima HKMPP, pogotovo, u vezi sa: (i) roditeljskom odgovornošću i merama za zaštitu dece, uz član 3. *Konvencije HKMPP od 19. oktobra 1996. o nadležnosti, merodavnom pravu, priznanju, izvršenju i saradnji u odnosu na roditeljsku odgovornost i mere za zaštitu dece* (dalje u tekstu: „Konvencija o zaštiti deteta HKMPP ‘1996’“); i (ii) zaštitom punoletnih lica, uz 3 *Konvencije HKMPP od 13. januara 2000. o međunarodnoj zaštiti punoletnih lica* (dalje u tekstu: “Konvencija o zaštiti punoletnih lica HKMPP 2000”).

³⁴ Vidi, u vezi s obavezama izdržavanja, *Konvenciju HKMPP od 15. aprila 1958. koja se odnosi na priznanje i izvršenje odluka u vezi sa obavezama izdržavanja prema deci*; *Konvenciju HKMPP od 2. oktobra 1973. o priznanju i izvršenju odluka u vezi sa obavezama izdržavanja* i *Konvenciju HKMPP od 23. novembra 2007. o međunarodnom ostvarivanju izdržavanja dece i drugih oblika izdržavanja porodice* (dalje u tekstu: „Konvencija o izdržavanju deteta HKMPP 2007“).

Podstav (c) – druga porodičnopravna pitanja, uključujući uređivanje imovinskih odnosa u braku i druga prava ili obaveze koji proizilaze iz bračnih ili sličnih odnosa;

47. U podstavu (c) se isključuju imovinski odnosi u braku i druga prava i obaveze koji proističu iz braka ili sličnih odnosa.³⁵ Kao u Konvenciji o izboru suda iz 2005. godine, „bračna imovina“ podrazumeva posebna prava koja supružnik ima u odnosu na bračni dom u nekim jurisdikcijama.³⁶ Uopšte uzev, ovo isključenje obuhvata presude po potraživanjima između supružnika – i posebno s trećim stranama – tokom ili nakon raskida braka, i koje se tiču imovinskih prava koja proističu iz braka. Isključenje obuhvata prava upravljanja i raspolaganja imovinom koja pripada supružnicima, i sporazume o bračnoj imovini prema kojima supružnici organizuju svoje bračnoimovinske režime. I obratno, potraživanja između supružnika koja proističu iz opštih propisa o imovini, obligacionim odnosima ili deliktima nisu isključeni iz područja primene Konvencije.³⁷ Izraz „slični odnosi“ pokriva odnose između nevenčanih parova, *npr.*, registrovanih partnerstava, u meri u kojoj su zakonski priznati.³⁸ Mogu se imati različiti stavovi prema tome da li su pitanja poput roditeljske odgovornosti, starateljstva ili prava pristupa, ili mere za zaštitu dece obuhvaćeni podstavom (a) („status i pravna sposobnost fizičkih lica“) ili podstavom (c) („druge porodične stvari“).³⁹ Međutim, kao u slučaju podstava (b), nema potrebe da se povuče linija razgraničenja između ovih kategorija u smislu definicije jer su obe isključene iz oblasti primene Konvencije.

Podstav (d) – testamente i nasleđivanje;

48. U podstavu (d) se isključuju testament i nasleđivanje iz oblasti primene Konvencije.⁴⁰ Isključenje se odnosi na nasleđivanje imovine umrle osobe i obuhvata sve oblike prenosa imovine, prava i obaveze usled smrti, bilo putem dobrovoljnog prenosa po osnovu raspolaganja imovinom u slučaju smrti ili putem prenosa po osnovu zakonskog nasleđivanja. Korišćenje reči „testament“ jednostavno ukazuje da su isključene stvari koje se tiču oblika i materijalne valjanosti raspolaganja imovinom u slučaju smrti.⁴¹ U vezi s imovinom pod starateljstvom prema dokumentu o zaveštajnom raspolaganju imovinom, presude o valjanosti i tumačenju zaveštanja kojim se stavlja imovina pod starateljstvo su isključene. Međutim, presude o dejstvu, upravljanju ili varijanti imovine pod starateljstvom

---

³⁵ Vidi *Konvenciju HKMPP od 14. marta 1978. o merodavnom pravu za bračnoimovinske režime.*

³⁶ Izveštaj Hartlija i Dogaučija, stav 55.

³⁷ Izveštaj Naja i Pokara, stav 35.

³⁸ *Ibid.*; Izveštaj Hartlija i Dogaučija, stav 55.

³⁹ Vidi Radni dok. br. 242. maj 2018, „Predlog delegacije Urugvaja“ (Specijalna komisija za priznanje i izvršenje stranih presuda (24-29. maj 2018)).

⁴⁰ Vidi *Konvenciju HKMPP od 5. oktobra 1961. o sukobima zakona u pogledu oblika testamentarnih odredaba; Konvencija HKMPP od 2. oktobra 1973. o međunarodnom upravljanju imovinom umrlih lica; Konvencija HKMPP od 1. avgusta 1989. o merodavnom pravu za nasleđivanje imovine umrlih lica* (nije još stupila na snagu).

⁴¹ Izveštaj Naja i Pokara, stav 36.

između lica koja jesu ili su bila u međusobnim odnosima po osnovu imovine pod starateljstvom su uključene u područje primene Konvencije.⁴²

Podstav (e) – insolventnost, poravnanje, restrukturiranje finansijskih institucija i slična pitanja;

49. U podstavu (e) se isključuju insolventnost, poravnanje, restrukturisanje finansijskih institucija i slične stvari. Izraz „insolventnost“ obuhvata stečaj pojedinaca i pravnih lica. On podrazumeva zatvaranje ili likvidaciju privrednih subjekata u stečajnom postupku, dok se zatvaranjem ili likvidacijom privrednih subjekata iz drugih razloga bavi podstav (i).⁴³ Izraz stečajno „poravnanje“ se odnosi na postupak gde dužnik postiže sporazum sa svojim poveriocima o restrukturisanju ili reorganizovanju privrednog subjekta da bi se sprečila likvidacija. Ovakvi sporazumi obično podrazumevaju moratorijum na otplatu dugova i izmirenje obaveza.⁴⁴ Čisto obligacioni aranžmani – tj., dobrovoljni vansudski sporazumi – stoga nisu obuhvaćeni isključenjem. Izraz „slične stvari“ se koristi da bi se obuhvatio širok niz drugih metoda putem kojih se insolventnim licima ili licima s finansijskim problemima pomaže da ponovno postanu solventni, pri čemu nastavljaju da posluju.⁴⁵
50. Izraz „restrukturisanje finansijskih institucija“ nije obuhvaćen paralelnom odredbom u Konvenciji o izboru suda HKMPP 2005. Ovo je relativno nov koncept koji se odnosi na važeći pravni okvir u mnogim jurisdikcijama za rešavanje pitanja rizika od bankrotstva finansijskih institucija.⁴⁶ Rešenje može obuhvatiti likvidaciju i odštetu za deponente, prenos ili prodaju imovine i dugova, uspostavljanje privremene premošćujuće institucije, i otpis ili konverziju dugovanja u vlastiti kapital.⁴⁷ Većina ovih mera izlazi van područja primene Konvencije jer su to upravne, a ne građanske ili trgovačke stvari, ali mnoge delegacije na Drugom sastanku Specijalne komisije su smatrale prikladnim eksplicitno pozivanje na ovaj novi okvir kako bi se izbegla nejasnost.⁴⁸

---

⁴² *Ibid.*

⁴³ *Ibid.*; Izveštaj Hartlija i Dogaučija, stav 56.

⁴⁴ *Ibid.* Obratite pažnju da postoji posebna odredba o državnom dugu u članu 2(1)(nj).

⁴⁵ Poput Poglavlja 11 Zakona o stečaju Sjedinjenih Američkih Država. Vidi Izveštaj Hartlija i Dogaučija, stav 56. Neki nacionalni postupci se mogu podvesti pod koncept „sastava“ ili pod „slične stvari“, ali pošto su oba isključena iz područja primene Konvencije, distinkcija ovde nije relevantna.

⁴⁶ Takvi nacionalni okviri su ustanovljeni po osnovu smernica Odbora za finansijsku stabilnost, međunarodnog tela uspostavljenog nakon samita G20 u Londonu u aprilu 2009. godine, koji prati i daje preporuke o globalnom finansijskom sistemu.

⁴⁷ Vidi Odbor za finansijsku stabilnost, *Ključni atributi za uspostavljanje delotvornih režima restrukturisanja finansijskih institucija*, 15. oktobar 2014.

⁴⁸ Zapisnik Specijalne komisije o priznanju i izvršenju stranih presuda (16-24. februar 2017), Zapisnik br. 2, stavovi 30-50.

51. **Presude koje se odnose na stečaj.** U podstavu (e) se isključuju presude koje se neposredno odnose na insolventnost.⁴⁹ Ovo isključenje se primenjuje ako je pravo ili obaveza koje je predstavljalo pravni osnov za postupak u državi porekla bilo utemeljeno na propisima koji se konkretno tiču stečajnog postupka, pre nego opštih propisa građanskog ili privrednog prava. Ako postupci proističu iz stečajnih propisa, isključenje sprečava promet presuda prema Konvenciji. Međutim, ako postupci proističu iz građanskog ili privrednog prava, promet presuda je moguć (vidi, međutim, *dole*, stav 53). Sudovi zamoljene države mogu razmotriti sledeće kriterijume kada utvrđuju da li je presuda zasnovana na stečajnim propisima: da li je presuda doneta u trenutku ili nakon započinjanja stečajnog postupka, da li je postupak iz koga je proistekla presuda bio u interesu većine poverilaca, i da li postupak iz koga je proistekla presuda ne bi mogao biti pokrenut da nije bilo stečaja dužnika.⁵⁰ Stoga, Konvencija se ne primenjuje, na primer, na presude kojima se započinje stečajni postupak, koje se tiču njegovog vođenja i okončanja, odobravanja plana restrukturisanja, ili ostavljanja po strani transakcija koje idu na štetu većine poverilaca ili utvrđivanja redosleda potraživanja.⁵¹
52. Konvencija se, međutim, primenjuje na presude iz postupaka zasnovanih na opštim propisima građanskog ili privrednog prava, čak i ako je postupak pokrenut od strane ili protiv lica koje postupa u svojstvu stečajnog upravnika u stečajnom postupku nad strankom u sporu. Stoga, Konvencija jeste primenjiva na presude iz postupaka pokrenutih radi izvršenja obaveza po ugovoru koji je zaključio dužnik, ili postupaka pokrenutih radi naknade vanugovorne štete.⁵² Na primer, gde X zaključuje kupoprodajni ugovor s Y, a X potom objavljuje stečaj u državi A, Konvencija će se primenjivati na svaku presudu protiv Y radi izvršenja ugovora čak i ako je postupak pokrenulo lice imenovano za stečajnog upravnika u predmetu stečaja lica X. Isto tako, Konvencija će se primenjivati ako je takav postupak pokrenuo Y protiv X postupajući preko lica imenovanog za stečajnog upravnika u predmetu stečaja lica X.
53. Primena Konvencije će, međutim, biti ograničenog dejstva u slučajevima gde je dužnik iz presude u stečajnom postupku. To su kolektivni postupci koji obično onemogućavaju izvršenje potraživanja pojedinačnih poverilaca putem zasebnih postupaka izvršenja (inače, uređeno upravljanje i likvidacija imovine ili reorganizacija dužnika ne bi bili mogući), i Konvencija ne uređuje dejstvo započinjanja stečajnog postupka na pojedinačne postupke izvršenja. Shodno tome, ako presuda ide u prilog ugovornoj strani insolventnog dužnika – Y u primeru gore – na izvršenje takve presude može uticati stečajni postupak. Poverilac iz presude (Y) može tražiti priznanje i izvršenje presude prema Konvenciji u jurisdikciji gde je

---

⁴⁹ Izveštaj Hartlija i Dogaučija, stav 57.

⁵⁰ Vidi Radni dok. br. 104. februar 2017, „Predlog delegacije Evropske unije“ (Specijalna komisija za priznanje i izvršenje stranih presuda (16-24. februar 2017)).

⁵¹ *Ibid.*

⁵² *Ibid.*; Izveštaj Hartlija i Dogaučija, stav 57.

započet stečajni postupak – državi A u ovom primeru – ali će jedino dobiti isplatu putem stečajnog procesa ili plana reorganizacije. U tom smislu, odnos prema stranoj presudi mora biti kao prema domaćoj presudi, ali ne i bolji. Slično tome, poverilac iz presude (Y) može tražiti priznanje i izvršenje presude u drugim državama mimo one u kojoj je pokrenut stečajni postupak, ali na izvršenje presude može uticati započinjanje stečajnog postupka ako je taj postupak priznat u zamoljenoj državi (prema UNCITRAL-ovom modelu zakona ili na drugi način).

Podstav (f) – prevoz putnika i robe;

54. U podstavu (f) se isključuju ugovori za domaći ili međunarodni prevoz putnika i robe, bez obzira na sredstvo transporta. Isključenje se proteže na morski, kopneni i vazdušni prevoz, ili kombinaciju ova tri načina prevoza.⁵³ Međunarodni prevoz lica ili dobara uređuje izvestan broj drugih važnih konvencija, a ovo isključenje sprečava sukobe koji bi nastali zbog ovih instrumenata. U svakom slučaju, isključenje nije ograničeno na trgovinske ugovore za usluge prevoza i, stoga, takođe obuhvata potrošačke ugovore i ugovore između neprofesionalaca, *npr.*, Konvencija se ne primenjuje na presudu za ličnu povredu putnika u saobraćajnom udesu izazvanom propustom vozača. Nasuprot tome, ovo isključenje ne obuhvata naknadu štete trećim licima, *npr.*, žrtvi u saobraćajnom udesu koja nije bila putnik, niti obuhvata složene ugovore u kojima se kombinuju turističke usluge, poput prevoza, smeštaja i drugih usluga, gde sam prevoz nije glavni predmet ugovora.

Podstav (g) – prekogranično zagađenje mora, zagađenje mora u područjima koja su van nacionalne nadležnosti, zagađenje mora od brodova, ograničenje odgovornosti za pomorska potraživanja i generalna havarija;

55. U podstavu (g) se isključuju tri pomorske stvari: morsko zagađenje u tri slučaja (prekogranično, izvan područja nacionalne jurisdikcije i zagađenje mora s brodova), ograničenje odgovornosti za pomorska potraživanja, i generalna havarija. Isključenje pomorskih stvari je bilo uvedeno kroz Konvenciju o izboru suda HKMMPP 2005.⁵⁴ U pogledu zagađenja mora konkretno, postoji nekoliko međunarodnih instrumenata u vezi s morskim zagađenjem koji se bave priznanjem i izvršenjem stranih presuda; primena ove Konvencije u toj stvari bi mogla prouzročiti probleme u smislu odnosa između međunarodnih instrumenata.⁵⁵ Na Dvadeset drugom zasedanju je postignut konsenzus da se ograniči ovo isključenje na tri konkretna konteksta navedena u podstavu (g): prekogranično zagađenje

---

⁵³ Izveštaj Hartlija i Dogaučija, stav 58.

⁵⁴ Vidi „Belešku o ponovnom razmatranju „zagađenja mora, i hitne vuče i spasavanja“ u sklopu područja primene nacrtu Konvencije o priznanju i izvršenju stranih presuda u građanskim ili trgovačkim stvarima“, Prel. dok. br. 12. jun 2019. za Dvadeset drugo zasedanje o priznanju i izvršenju stranih presuda (18. jun – 2. jul 2019) (dostupna na internet prezentaciji HKMPP na adresi < www.hch.net >, pod zaglavljem „Presude“ (‘Judgments Section’), potom „Pripremi rad“ i „Dvadeset drugo diplomatsko zasedanje“ (dalje u tekstu: „Prel. dok. br. 12. jun 2019.“), stav 10.

⁵⁵ *Ibid.*, stav 77.

mora, morsko zagađenje u područjima izvan nacionalne jurisdikcije, i zagađenje mora s brodova.⁵⁶ Ostale presude koje se tiču morskog zagađenja potpadaju pod područje primene Konvencije. Za razliku od Konvencije o izboru suda HKMPP 2005, ova Konvencija ne isključuje hitnu vuču i spasavanje, jer te stvari nisu obuhvaćene drugim instrumentima, a postoje snažni razlozi za podsticanje pružanja ovih usluga, dok neuspeh da se delotvorno obeštete pružaoci tih usluga može dovesti do slabljenja spremnosti za preuzimanje rizika i snošenje troškova za pružanje istih.⁵⁷ Štaviše, pod uslovom isključenja ograničenja odgovornosti, druge pomorske stvari, poput pomorskog osiguranja, brodogradnje ili brodskih hipoteka i zaloga, takođe su obuhvaćene područjem primene Konvencije.⁵⁸

Podstav (h) – odgovornost za nuklearnu štetu;

56. U podstavu (h) se isključuje odgovornost za nuklearnu štetu. Objašnjenje za ovo isključenje u Izveštaju Hartlija i Dogaučija jeste da je nuklearna šteta predmet različitih međunarodnih konvencija koje propisuju da država u kojoj se dogodila nuklearna nesreća ima isključivu nadležnost nad postupcima za naknadu štete po osnovu odgovornosti za nesreću.⁵⁹ U nekim slučajevima, član 23 Konvencije može ovim instrumentima dati prioritet u odnosu na ovu Konvenciju. Postoje, međutim, neke države s nuklearnim elektranama koje nisu strane ugovornice bilo koje konvencije o nuklearnoj odgovornosti. Takve države bi možda nerado priznale presude donete u drugoj državi putem jednog od filtera predočenih u članu 5 Konvencije. Tamo gde operatori nuklearnih elektrana imaju koristi od ograničene odgovornosti shodno propisima date države, ili tamo gde se naknada štete isplaćuje iz javnih sredstava, jedinstvena kolektivna procedura u toj državi u skladu s njenim domaćim propisima bi bila neophodna za jednoobrazno rešavanje pitanja odgovornosti i pravičnu raspodelu ograničenih sredstava žrtvama. Ovo isključenje se odnosi na nuklearne nesreće, i stoga ne obuhvata tužbene zahteve zbog odgovornosti za medicinsku štetu u vezi s nuklearnom medicinom (uključujući terapiju zračenjem, na primer).

---

⁵⁶ Ovi izrazi, i konkretno „područja nacionalne jurisdikcije“, se koriste u međunarodnim instrumentima i drugim dokumentima koji se bave pomorskim stvarima, a ovde se koriste da bi se pomoglo u jednoobraznom tumačenju ovog isključenja iz područja primene. Stoga, međunarodno pravo, pogotovo *Konvencija Ujedinjenih nacija o pravu mora* (UNCLOS), je nužna referenca za tumačenje ovih izraza u međunarodnom pravu.

⁵⁷ Međutim, pošto su hitna vuča i spasavanje obavezne radnje koje uređuju ili sprovode nadležne vlasti država, izvesne presude se neće okarakterisati kao građanske ili trgovačke stvari prema članu 1(1) Konvencije; vidi Prel. dok. br. 12. jun 2019, stav 76.

⁵⁸ Izveštaj Hartlija i Dogaučija, stav 59. Za objašnjenje područja primene izraza „ograničenje odgovornosti za pomorska potraživanja“, vidi P. Šlosera, „Izveštaj o Konvenciji od 9. oktobra 1978. o pristupanju Kraljevine Danske, Irske i Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Severne Irske Konvenciji o nadležnosti i izvršenju presuda u građanskim i trgovačkim stvarima i Protokolu o njenom tumačenju od strane Suda pravde“, *Službeni glasnik Evropske zajednice*, 5.3.1979, No C 59/71, Luksemburg, 1979 (dalje u tekstu: „Šloserov izveštaj“), stavovi 124-130.

⁵⁹ Izveštaj Hartlija i Dogaučija, stav 64 (izostavljene beleške).

Podstav (i) – valjanost, ništavnost ili prestanak pravnih lica ili udruženja fizičkih ili pravnih lica i valjanost odluka njihovih organa;

57. U podstavu (i) se isključuje valjanost, ništavnost ili prestanak pravnih lica, i valjanost odluka njihovih organa. Isključenje takođe obuhvata „udruženja fizičkih ili pravnih lica“, tj., entitet bez pravnog subjektiviteta. Ove stvari su često podložne isključivoj nadležnosti države čiji je zakon primenjiv na te entitete kako bi se izbegao pluralitet foruma u ovoj oblasti i da bi se obezbedila pravna sigurnost.⁶⁰ Presude u ovim stvarima su isključene iz područja primene Konvencije jer se obično ne priznaju i ne izvršavaju u drugim državama.⁶¹ Isključenje obuhvata samo valjanost, ništavnost ili prestanak pravnih lica i udruženja, ili valjanost ili ništavnost odluka njihovih organa, npr., skupštine deoničara ili upravnog odbora. Ne obuhvata, međutim, druge presude u vezi s propisima o privrednim društvima, poput presuda o odgovornosti direktora, tužbenim zahtevima za isplatu dividendi ili isplatama doprinosa članova. Prirodno, svaki ugovor ili stvar koja se odnosi na delikte u vezi s ovim aktivnostima pravnog lica ili udruženja ostaje unutar područja primene Konvencije.

Podstav (j) – valjanost upisa u javne registre;

58. U podstavu (j) se isključuje valjanost ili ništavnost upisa u javne registre, uključujući katastre, registre naknada za zemljište i trgovinske registre.⁶² Javne registre vode organi javnih vlasti i podrazumevaju vršenje suverenih ovlašćenja, a postupci u vezi s valjanošću upisa se moraju obično pokrenuti protiv organa javne vlasti koji vodi dati registar.⁶³ To obuhvata, na primer, slučajeve gde je odbijena registracija ili ju je izmenio službenik registra, a podnosilac se žali na doneto rešenje. Spor se često odvija između podnosioca prijave za upis i službenika registra. Shodno tome, u načelu, upisi u javne registre su upravne stvari izvan područja primene Konvencije. Član 2(1)(j) otklanja bilo kakvu sumnju.

59. Isključenje se, međutim, ne proteže na pravno dejstvo upisa. Stoga, na primer, postupak protiv kupca nepokretnosti, koji je treća strana, po osnovu prava preče kupovine upisanog u katastar nije isključen. Isto tako, ni postupak protiv privatnog lica po osnovu ništavnosti prenosa vlasništva nad nepokretnom imovinom nije

---

⁶⁰ Izveštaj Naja i Pokara, stav 170.

⁶¹ Izveštaj Hartlija i Dogaučija, stav 70.

⁶² U Izveštaju Hartlija i Dogaučija se objašnjava kako „neki ljudi možda neće ovo smatrati građanskom ili trgovačkom stvari. Međutim, pošto neki međunarodni instrumenti (na primer, član 22(3) Brisel Ia) propisuju isključivu nadležnost nad postupcima čiji je predmet valjanost takvih upisa, pomislilo se da je bolje isključiti ih eksplicitno kako bi se izbegle bilo kakve nedoumice.“ *Ibid.*, stav 82.

⁶³ Ovi registri se takođe mogu ustanoviti putem međunarodnih ugovora i takođe su obuhvaćeni ovim isključenjem, npr., registri ustanovljeni pod *UNIDROIT Kejptaunskom konvencijom o međunarodnim interesima na pokretnoj opremi* i njenim Protokolima (ti instrumenti su dostupni na internet prezentaciji < www.unidroit.org >).

isključen, čak i ako je vlasništvo tužene stranke upisano u katastar. Ova presuda nije o „valjanosti upisa“ kao takva, već o valjanosti tapije (*tj.*, ugovora) koja je dovela do takvog upisa.

Podstav (k) – kleveta;

60. U podstavu (k) se isključuje kleveta iz područja primene Konvencije. Kleveta je osetljiva stvar za mnoge države pošto se dotiče slobode izražavanja i stoga može imati ustavne implikacije. Isključenje obuhvata klevetu i pravnih i fizičkih lica, i odnosi se na izjave date putem bilo kog sredstva javne komunikacije, poput štampe, radija, televizije ili interneta. Ovo isključenje takođe obuhvata slučajeve klevete u usmenoj i pismenoj formi (*tj.*, vesti ili mišljenja koji predstavljaju uvredu časti ili reputacije osobe).

Podstav (l) – privatnost;

61. **Uvod.** U podstavu (l) se isključuje privatnost. Kao što je to slučaj s klevetom, privatnost podrazumeva delikatnu ravnotežu između osnovnih ili ustavnih prava, posebno slobode izražavanja, i osetljiva je stvar za mnoge države. Mada se ovo pitanje može rešavati pristupom „od slučaja do slučaja“ putem posezanja za izuzetkom od javnog poretka iz člana 7, pomislilo se kako je poželjnije isključiti privatnost iz područja primene Konvencije. Propisi o privatnosti su trenutno u velikom previranju u mnogim državama, i područje primene i definicija privatnosti značajno variraju.⁶⁴ U tekstu Konvencije se stoga izbegava definisanje privatnosti.
62. **Oblast primene.** Ovo isključenje se primenjuje na obelodanjivanje informacije u bilo kakvoj formi, uključujući, *npr.*, kroz tekst, slike, audio ili video zapise. Osnovna definicija privatnosti u svrhu ovog isključenja se poziva na situacije u kojima je došlo do neovlašćenog javnog obelodanjivanja informacije u vezi s privatnim životom.⁶⁵ Takva definicija ograničava isključenje na fizička lica pošto pravna lica nemaju „privatan život“. To podrazumeva isključenje bilo kakve presude po tužbi za naknadu štetu u vezi s privatnošću koju je podnelo fizičko lice zbog javnog obelodanjivanja privatnih informacija ili radi sprečavanja takvog obelodanjivanja. Mada je postojao konsenzus kako privatnost obuhvata takve slučajeve, isključenje po osnovu privatnosti nije ograničeno na ove situacije. Pri razmatranju da li primeniti isključenje na druge situacije koje obuhvataju privatnost, sudovi bi trebalo

---

⁶⁴ Vidi K. Norta, „Beleška o mogućem isključenju stvari vezanih za privatnost iz Konvencije kao što je to navedeno u članu 2(1)(k) februarskog nacrtu Konvencije iz 2017.“, koja je sačinjena uz pomoć Stalnog biroa, Prel. dok. br. 8. novembar 2017. za Treći sastanak Specijalne komisije o priznanju i izvršenju stranih presuda (13-17. novembar 2017) (dostupna na internet prezentaciji HKMPP na adresi < www.hch.net >, pod zaglavljem „Presude“ (‘Judgments Section’), potom „Pripremni rad“ i „Sastanci Specijalne komisije“), stav 51.

⁶⁵ Vidi Zapisnik Dvadeset drugog zasedanja o priznanju i izvršenju stranih presuda (18. juna – 2. jul 2019), Zapisnik br. 5, stavovi 39-41 i 43.

da razmotre svrhu isključenja, imajući u vidu takođe međunarodni karakter Konvencije i potrebu za unapređenjem jednoobraznosti u njenoj primeni, kao što je to propisano članom 20.

63. **Zaštita podataka.** Postojao je sporazum kako se isključenje ne proteže na presude u vezi s ugovorima koji podrazumevaju ili iziskuju zaštitu ličnih podataka u poslovnom kontekstu, na primer, ugovor između nosioca ličnih podataka i pružaoca usluga u vezi s korišćenjem tih podataka.⁶⁶

Podstav (m) – intelektualna svojina;

64. U podstavu (m) se isključuje intelektualna svojina. Koncept intelektualne svojine se koristi u širokom smislu, obuhvatajući stvari koje nisu međunarodno priznate kao intelektualna svojina,⁶⁷ ali imaju ekvivalentnu zaštitu prema izvesnim nacionalnim zakonima, kao što je to trenutno slučaj s tradicionalnim znanjem ili kulturološkim izrazima i genetskim resursima. U nacrtu Konvencije, koju je pripremila Specijalna komisija u maju 2018. godine, izraz „slične stvari“ je korišćen da bi se obuhvatila ova potonja kategorija i da bi se obezbedio jednak pristup presudama u predmetima o intelektualnoj svojini, bez obzira da li je međunarodno priznata kao takva ili nije. Međutim, tokom Dvadeset drugog zasedanja je odlučeno da se ne unesu „slične stvari“ u tekst Konvencije jer se ovaj izraz ne nalazi u Konvenciji o izboru suda, a u svetlu zabrinutosti koju su iskazale neke delegacije u vezi s nejasnošću ove fraze. Odluka da se HKMPP 2005 isključi fraza „slične stvari“ nema implikacija po područje primene isključenja po osnovu intelektualne svojine, što je široko definisano kao što je to naznačeno gore.
65. Isključenje intelektualne svojine obuhvata, na primer, presude o valjanosti i upisu u registar prava intelektualne svojine, postojanju zaštite autorskog prava ili povezanih prava, i narušavanjima ovih prava. Međutim, u pogledu ugovora u vezi s pravima intelektualne svojine, isključenje je iznijansiranije i zavisiće od toga da li se spor bolje može okarakterisati kao spor iz obligacionih odnosa. Relevantni kriterijum za definisanje područja primene ovog isključenja je, stoga, da li je presuda koju treba priznati ili izvršiti uglavnom zasnovana na opštim propisima o obligacionim odnosima ili propisima o intelektualnoj svojini.⁶⁸ S druge strane,

---

⁶⁶ *Ibid.*, Zapisnik br. 8, stavovi 116-119.

⁶⁷ Vidi *npr.*, *Parisku konvenciju o zaštiti industrijske svojine*, prečišćena verzija iz Stokholma iz 1967. godine („Pariska konvencija“), *Konvenciju kojom se osniva Svetska organizacija za intelektualnu svojinu* (engl. *World Intellectual Property Organization - WIPO*) (izmenjena 28. septembra 1979), *Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine* (engl. *Agreement on Trade related Aspects of Intellectual Property Rights – TRIPS*), *Bernska konvencija o zaštiti književnih i umetničkih dela* (Bernska konvencija), ili *WIPO Ugovor o zaštiti autorskog prava* (engl. *WIPO Copyright Treaty*). U pogledu prava i stvari obuhvaćenih ovim instrumentima, vidi posebno reference u članovima 1 i 2 TRIPS-a. Naravno, ova lista nije iscrpna.

⁶⁸ U tri radna dokumenta, predstavljena na Dvadeset drugom zasedanju po ovom pitanju, koristila se ista rečenica za definisanje područja primene ovog isključenja u sporovima iz obligacionih odnosa: „...presuda se isključuje ako se spor može bolje okarakterisati kao stvar intelektualne svojine umesto

postoje presude koje su očito obuhvaćene područjem primene Konvencije, *npr.*, presuda u vezi s ugovorom o licenciranju žiga kojom se utvrđuju tantijeme dospele za naplatu ili presuda u vezi s ugovorom o distribuciji, koji obuhvata licenciranje prava intelektualne svojine, o prijavljivanju manjeg obima prodaje od ostvarenog. U takvim predmetima, presuda se temelji na opštim propisima o obligacionim odnosima i samo se posredno tiče stvari intelektualne svojine. S druge strane, postoje presude koje su očito isključene iz područja primene Konvencije, *npr.*, presuda o standardnom osnovnom patentu (engl. standard essential patent - SEP) koji podrazumeva pravičnu, razumnu i nediskriminišuću (engl. fair, reasonable and non-discriminatory - FRAND) obavezu licenciranja, ili presuda kojom se utvrđuje patentno vlasništvo nad pronalaskom ostvarenim tokom trajanja radnog odnosa. U takvim predmetima, gde se presuda neposredno zasniva na materijalnim propisima kojima se uređuju pitanja intelektualne svojine nasuprot opštim propisima o obligacionim odnosima, Konvencija nije primenjiva. Između ove dve grupe, postoje teški ili granični slučajevi, *npr.*, kada se postupak zasniva na opštim propisima o obligacionim odnosima, ali se stvar intelektualne svojine pojavljuje na strani odbrane. U načelu, ovim presudama se mora pristupiti po principu „od slučaja do slučaja“ prema opštem kriterijumu; ako su argumenti odbrane odbačeni kao neutemeljeni ili neosnovani, pa je stoga presuda zasnovana na opštim propisima o obligacionim odnosima, Konvencija će se primeniti. S druge strane, kada je ugovorni aspekt sekundaran, a presuda je uglavnom zasnovana na stvari intelektualne svojine, Konvencija se ne primenjuje.

Podstav (n) – aktivnosti oružanih snaga, uključujući aktivnosti njihovog osoblja u vršenju službene dužnosti;

66. U podstavu (n) se isključuju presude povezane s aktivnostima oružanih snaga, uključujući aktivnosti njihovog osoblja u vršenju svojih službenih dužnosti. U načelu, ove presude će biti isključene prema članu 1(1) jer to nisu presude u građanskim ili krivičnim stvarima. Osobe koje sprovode takve aktivnosti mogu takođe imati koristi od imuniteta od jurisdikcije prema međunarodnom pravu, na što ne utiče Konvencija (član 2(5); vidi *dole*, stavovi 85-89). Međutim, ne postoje jednoobrazne ili standardne definicije za *acta iure imperii* i *acta iure gestionis*, tako da države mogu imati različite stavove po ovom pitanju. Ovo isključenje je shodno tome uneto kako bi pružilo veću sigurnost. Njim se razjašnjava kako su, u svakom slučaju, aktivnosti oružanih snaga izvan područja primene Konvencije, i da države nisu u obavezi da priznaju ili izvrše presude u ovim stvarima, bez obzira na to da li se te aktivnosti kvalifikuju kao *acta iure imperii* u državi porekla ili u zamoljenoj državi. Ovo isključenje takođe obezbeđuje doslednost u odnosu na ostale bilateralne ili multilateralne ugovore kojima se propisuju isključivi mehanizmi za rešavanje sporova u slučaju određenih tužbenih zahteva privatnog prava protiv oružanih snaga (uključujući i tužbene zahteve vezane za obligacione odnose i delikte).⁶⁹

---

kao spor iz obligacionih odnosa...” (vidi radne dokumente br. 75, 80 i 84).

⁶⁹ Ako je sud u jednoj državi ignorisao ove mehanizme i doneo presudu, to bi moglo dovesti do zahteva, u skladu s Konvencijom, da se prizna i izvrši takva presuda čime bi se podrio integritet takvih

Prirodno, ova odredba se ne sme tumačiti *a contrario*, tj., ona ne implicira kako su aktivnosti nadležnih vlasti druge države obuhvaćeni područjem primene Konvencije; sve dok se te aktivnosti ne okvalifikuju kao građanske ili trgovačke stvari, one će biti isključene prema članu 1(1).

67. Podstav (n) obuhvata presude povezane s aktivnostima oružanih snaga kao takvima, ali se konkretno navodi kako su obuhvaćene aktivnosti njihovog osoblja „u vršenju svojih službenih dužnosti“. Stoga je bilo kakva presuda protiv (ili u korist) oružanih snaga isključena, pri čemu se presuda koja se tiče njihovog osoblja isključuje jedino ako je doneta u sporu koji proističe iz vršenja njihovih službenih dužnosti. Stoga, na primer, presuda po građanskom tužbenom zahtevu protiv vojnika koja proističe iz njihovih ličnih aktivnosti, kao što je to kupovina privatnog vozila ili saobraćajni udes tokom putovanja na odmoru, je obuhvaćena Konvencijom. Suprotno tome, ako je do saobraćajnog udesa došlo u kontekstu vojne vežbe, bilo kakva presuda protiv pojedinačnog vojnika će biti isključena. Izraz „osoblje“ može takođe obuhvatiti civile koje angažuju ili zapošljavaju oružane snage, tj., relevantni element su aktivnosti koje oni sprovode, a ne njihov radni status.

Podstav (o) – aktivnosti na sprovođenju zakona, uključujući aktivnosti osoblja za sprovođenje zakona u vršenju službene dužnosti;

68. U podstavu (o) se isključuju presude u vezi s policijskim aktivnostima, uključujući aktivnosti policijskog osoblja u vršenju njihovih službenih dužnosti. Ovo isključenje je tesno povezano s isključenjem aktivnosti oružanih snaga u podstavu (n), i sledi istu formulaciju – ali uz jednu značajnu razliku. Kako bi se izbegla sporenja oko definicije u smislu da li je određena služba policijska, isključenje se odnosi na „policijske aktivnosti“ umesto na lice ili pravni subjekt, kao što su to oružane snage. Isključenje, stoga, tipično obuhvata tela koja sprovode policijske aktivnosti, kao što su to redovna policija ili pogranična policija, što se ne proteže samo na istrage, hapšenja, itd., već i na potonje krivično gonjenje. Takođe su obuhvaćene bilo kakve aktivnosti koje se preduzimaju shodno sporazumima o uzajamnoj pravnoj pomoći ili sporazumima o izručenju. Kad stavimo po strani ovu razliku, može se reći kako i policija i oružane snage imaju mnoge zajedničke elemente. Kao što je to slučaj s aktivnostima oružanih snaga, većina presuda koje se tiču policijskih aktivnosti ne bi potpala pod „građansko ili trgovačko“ polje primene Konvencije, ali su navedene u članu 2(1) kako bi se rešilo pitanje potencijalnih razlika u tumačenju *acta iure imperii* prema domaćem zakonodavstvu. Izraz „osoblje“ obuhvata svaku osobu koja sprovodi policijske aktivnosti bez obzira na status radnog odnosa. Kao što je to slučaj s isključenjem aktivnosti oružanih snaga prema podstavu (n), ovo isključenje nema implikacije po pravila o povlasticama i imunitetu, koje su u celosti očuvane prema članu 2(5).

Podstav (p) – borbu protiv monopola (konkurenciju), osim u slučaju kada se presuda zasniva na ponašanju koje predstavlja sporazum o zabrani konkurencije ili dogovorenu praksu među stvarnim ili potencijalnim konkurentima da se nameštaju cene, manipuliše ponudama, utvrđuju ograničenja ili kvote ili dele tržišta raspoređivanjem kupaca, dobavljača, teritorija ili linija trgovine i ako su se takvo ponašanje i njegov učinak dogodili u državi porekla;

69. U podstavu (p) se isključuju presude u antimonopolskim (konkurentskim) stvarima, ali samo delimično. Granica ovog isključenja se određuje putem: (i) materijalnog elementa (područje primene Konvencije jedino obuhvata izvesne kategorije antimonopolskog ponašanja izričito); i (ii) povezujućeg faktora (Konvencija se jedino primenjuje na ove kategorije antimonopolskog ponašanja gde postoji posebna veza sa državom porekla). Formulacija ovog isključenja na ovakav način je kompromis između sukobljenih pristupa.⁷⁰ S jedne strane, neke delegacije su bile sklone uključivanju ove stvari bez ograničenja, tvrdeći kako savremeni antimonopolski propisi uglavnom dele iste ciljeve i pretežno imaju zajedničke karakteristike na globalnom nivou, i da bi Konvencija obuhvatala samo privatne postupke izvršenja, čime bi se promovisali ovi ciljevi, a ne i javne postupke izvršenja ili naloge antimonopolskih nadležnih organa. S druge strane, jedna grupa delegacija je bila sklona potpunom isključivanju ove stvari. Ove delegacije su tvrdile kako postoji snažan element javnog interesa u ovoj oblasti – čak u pogledu privatnih tužbenih zahteva, te da bi moglo biti teško (ili čak neprikladno) napraviti distinkciju između javnog i privatnog izvršenja, pogotovo, ali ne i samo u odnosu na postupke koje su pokrenuli organi javnih vlasti. Ova grupa je takođe bila zabrinuta zbog potencijalnog ekstrateritorijalnog dejstva: antimonopolska (konkurentska) pravila su specifična za datu jurisdikciju i dopuštanje prometa presuda u takvim stvarima prema Konvenciji bi moglo dovesti do efekta „prelivanja“. Ovaj podstav je sročten kao kompromis između ta dva pristupa.
70. Isključenje je uokvireno frazom „borba protiv monopola“, kao u Konvenciji o izboru suda HKMPP 2005 (vidi član 2(1)(h)), jer se koriste različiti izrazi u različitim pravnim sistemima za pravila sličnog materijalnog sadržaja. U Sjedinjenim Američkim Državama, na primer, standardni izraz je „antimonopolsko pravo“, dok se u Evropi koristi izraz „konkurentsko pravo“. Stoga se oba izraza koriste u engleskoj verziji Konvencije.
71. U vezi s materijalnim područjem primene, u podstavu (p) se isključuje borba protiv monopola, „osim tamo gde je presuda zasnovana na ponašanju koje predstavlja sporazum o izbegavanju konkurencije ili dogovorne prakse stvarnih ili potencijalnih konkurenata da nameste cene, podnose nameštene ponude, postavljaju ograničenja proizvodnje ili kvote, ili dele tržišta raspoređujući među sobom mušterije, dobavljače, teritorije ili trgovinske grane“. Ovom formulacijom se teži da

---

⁷⁰ Za dodatnu analizu različitih stavova o ovoj stvari, vidi „Izveštaj neformalne Radne grupe V – Moguća isključenja antimonopolskih (konkurentskih) stvari“, Prel. dok. br. 6. april 2019. za Dvadeset drugo zasedanje o priznanju i izvršenju stranih presuda (18. jun – 2. jul 2019).

se u područje primene Konvencije uključi narušavanje antimonopolskog (konkurentskog) prava o čemu, čini se, postoji globalni konsenzus, tj., takozvani „tvrdokorni karteli“. Ova formulacija je inspirisana Preporukom OECD-a iz 1998. godine,⁷¹ i njom se razjašnjava kako su sporazumi kojima se izbegava konkurencija ili dogovorne prakse „potencijalnih konkurenata“ (npr., sporazum da ne konkurišu jedni drugima ili da ne ulaze na tržište) takođe uključene.⁷² Izraz „dogovorna praksa“ ili „usklađeno delovanje“ se obično koristi u antimonopolskom (konkurentskom) pravu, i odnosi se na zajedničko delovanje preduzeća koje ne doseže fazu formalnog sporazuma. Preporuka OECD-a iz 1998. godine je koristan izvor smernica pri tumačenju ove odredbe, naznačavajući, na primer, da ograničenje isključenja u podstavu (p) ne obuhvata sporazume, dogovorne prakse ili aranžmane koji su u razumnoj meri povezani sa zakonitim ostvarivanjem efikasnosti u smislu smanjenja cene ili unapređenja proizvodnje.⁷³ Suprotno tome, Konvencija se ne primenjuje na druge kategorije antimonopolskog (konkurentskog) prava, pogotovo zabrane ili ograničenja jednostranog ponašanja tržišnih operatera (npr. zloupotreba dominantnog položaja), ili zabrane spajanja i akvizicija kojima se sputava konkurencija.

72. Da bi se rešavalo pitanje koje se tiče ekstrateritorijalnosti, uključivanje navedenog ponašanja kojim se izbegava konkurencija unutar područja primene Konvencije je ograničeno na predmete sa značajnom povezanošću s državom porekla. U vezi s poslednjom rečenicom u podstavu (p), Konvencija je primenjiva u predmetima navedenog ponašanja kojim se izbegava konkurencija, ali jedino „[...] tamo gde su se takvo ponašanje i potonje dejstvo takvog ponašanja desili u državi porekla“. U načelu, izraz „ponašanje“ se odnosi na sporazum kojim se izbegava konkurencija ili dogovornu praksu do koje je moralo doći u državi porekla. Izraz „dejstvo“ se odnosi na dejstvo na tržištu države porekla. Ponašanje se moralo dogoditi u državi porekla i moralo je uticati na tržište ove države, bez obzira da li je možda takođe imalo uticaja na druga tržišta.⁷⁴ Ovaj uslov o povezanosti s državom porekla se jedino tiče područja primene Konvencije. Čak i kada je unutar područja primene, da bi se ostvario promet, presude moraju takođe ispuniti jedan od jurisdikcionih filtera predočenih u članu 5 (obratite pažnju, međutim, kako filter za vanugovorne postupke u članu 5(1)(j) ne obuhvata puku finansijsku ili ekonomsku štetu).
73. U svakom slučaju, pošto se Konvencija jedino primenjuje u građanskim ili trgovačkim stvarima, svaka presuda koja proističe iz vršenja vladinih ili suverenih ovlašćenja od strane antimonopolskih nadležnih organa (za zaštitu konkurencije) je

---

⁷¹ Preporuka Saveta OECD-a u vezi s delotvornom akcijom protiv tvrdokornih kartela, usvojena 25. marta 1998; sada ju je zamenila Preporuka Saveta OECD-a u vezi s delotvornom akcijom protiv tvrdokornih kartela, usvojena 2. jula 2019. (dalje u tekstu: „Preporuka OECD-a iz 2019.“).

⁷² Reči „stvarni ili potencijalni“ su takođe dodati u Preporuci OECD-a iz 2019.

⁷³ Vidi član 2(b) Preporuke OECD-a iz 1998.

⁷⁴ Ako presuda obuhvata efekte kojima se podriva konkurencija u drugim državama mimo države porekla, primena Konvencije će biti ograničena na deo presude koji se odnosi na dejstvo u državi porekla, ukoliko je odvojiv (vidi član 9).

isključena (vidi *gore*, stav 35). S druge strane, presude po tužbenim zahtevima iz obligacionih odnosa ili vanugovornim tužbenim zahtevima su uključene, bez obzira na prirodu stranaka (vidi *gore*, stavovi 30 i 37, i *dole*, stav 82). Kontekst obligacionih odnosa uključuje, na primer, situaciju kada se lice koje je strana u sporazumu kojim se izbegava konkurencija poziva na ništavnost ovog sporazuma, ili kada kupac traži povraćaj iznosa isplaćenog po preterano visokim cenama prodavcu pošto se ispostavilo da je ovaj potonji bio umešan u nameštanje cena. Primer vanugovornog tužbenog zahteva bi bila tužba za naknadu štete nastale nameštanjem cena ili isključujućim ponašanjem. Takvi postupci su uključeni bez obzira na to da li su zasnovani na prethodnoj odluci u vezi s narušavanjem propisa o zaštiti konkurencije od strane antimonopolskog nadležnog organa (za zaštitu konkurencije) ili suda po predstavi strane nadležnog organa, *tj.*, da li su pokrenuti kao samostalni ili kao postupci koji se nastavljaju na prethodne.

Podstav (q) – restrukturiranje državnog duga jednostranim državnim merama;

74. U podstavu (q) se isključuje restrukturisanje državnog duga putem jednostranih mera države. Koncept „restrukturisanja državnog duga“ je preuzet iz rezolucija Ujedinjenih nacija u ovoj stvari, kojim se priznaje pravo suverene države, koristeći svoje diskreciono pravo, da osmisli svoju makroekonomsku politiku, uključujući restrukturisanje svog državnog duga.⁷⁵ Reč „jednostran“ je uključena, međutim, da bi se smanjilo područje primene isključenja. Obuhvaćene su obavezne mere restrukturisanja duga koje je usvojila država, *tj.* mere koje nisu bile predviđene u prvobitnim uslovima zaduživanja, i koje su usvojene bez ili protiv pristanka investitora. Suprotno tome, Konvencija ne isključuje mere restrukturisanja duga usvojene u skladu s uslovima zaduživanja ili one mere koje su slobodno ispregovarane s investitorima. U velikoj meri, jednostrane mere restrukturisanja državnog duga izlaze van područja primene Konvencije prema članu 1(1). Međutim, Dvadeset drugo zasedanje je smatralo prikladnim da doda izričito isključenje ovih stvari kako bi se izbeglo bilo kakvo pogrešno tumačenje.⁷⁶

Stav 2 – Presuda se ne isključuje iz oblasti primene ove konvencije ako se pitanje na koje se ova konvencija ne odnosi pojavilo samo kao prethodno pitanje u postupku u kojem je presuda doneta, a ne kao predmet postupka. Konkretno, sama činjenica da se takvo pitanje pojavilo u odbrani ne isključuje presudu iz konvencije ako to pitanje nije predmet postupka.

---

⁷⁵ Vidi Rezoluciju koju je usvojila Generalna skupština 9. septembra 2014, 68/304, Ka uspostavljanju multilateralnog pravnog okvira za procese restrukturisanja državnog duga; Rezoluciju koju je usvojila Generalna skupština 29. decembra 2014, 69/247, Modaliteti za sprovođenje Rezolucije 68/304; i Rezoluciju koju je usvojila Generalna skupština 10. septembra 2015, 69/319, Osnovna načela procesa restrukturisanja državnog duga.

⁷⁶ Zapravo, o karakterizaciji mera za restrukturisanje državnog duga kao „građanskih ili trgovačkih stvari“ se raspravljalo u preliminarnim odlukama Suda pravde Evropske unije (SPEU). Vidi, pogotovo, Presudu od 15. novembra 2018, *Hellenische Republik v. Leo Kuhn*, C-308/17, EU:C:2018:911.

75. Prethodna pitanja su pravna pitanja koja se moraju rešavati pre nego što se može odlučivati o tužbenom zahtevu oštećene strane, ali koja nisu glavni predmet ili glavno pitanje u postupku.⁷⁷ U ovom stavu se priznaje kako pravna pitanja u presudi mogu biti međusobno odvojena, ali se i dalje posmatraju sekvencijalno, uz odluku o glavnom pitanju oslonjenom na odluku o drugom, prethodnom pitanju. Na primer, u postupku za naknadu štete zbog kršenja kupoprodajnog ugovora (glavni predmet), sud bi prvo morao da odlučuje o sposobnosti stranke da sklopi takav ugovor (prethodno pitanje), ili u postupku u kome se traži isplata korporativnih dividendi (kao glavnog predmeta), sud bi možda morao da presuđuje o odluci deoničarske skupštine da se odobri takva isplata (prethodno pitanje). Prethodna pitanja, obično, ali ne i uvek, uvodi tužena strana kroz izlaganje odbrane. Naravno, da li se može smatrati da konačna presuda zavisi od odgovora na prethodno pitanje je stvar koja može iskrnuti bez obzira na to da li je odluka o takvom prethodnom pitanju formalno deo pravosnažne presude.
76. U stavu 2 se propisuje da presuda nije isključena iz područja primene Konvencije gde je jedna od isključenih stvari samo prethodno pitanje, i pogotovo tamo gde se pojavljuje kroz nastupanje odbrane. Stoga, primenjivost Konvencije se određuje prema predmetu postupka. Ako predmet postupka u sudu porekla potpada pod područje primene Konvencije, kao što je to slučaj u primerima navedenim gore, ovaj instrument se primenjuje. Ova odredba bi trebalo da se čita zajedno s članom 8, koji se bavi posledicama odluke o prethodnom pitanju, uključujući da li je moguć promet presuda o takvim stvarima prema Konvenciji (vidi dole, stavovi 277-287).
77. Član 2(2) Konvencije se odnosi na bilo kakvu stvar „na koju se ova Konvencija ne primenjuje“, što obuhvata stvari isključene u članu 1(1), članu 2(1) ili članu 18. Stoga, na primer, presuda o naknadi štete iz obligacionih odnosa zasnovana na nalazu prema kome je tužena strana imala neophodnu sposobnost da stupi u obligacione odnose – pri čemu je taj nalaz stvar koja bi inače bila isključena prema članu 2(1)(a) – nije isključena iz područja primene Konvencije, mada bi njeno priznanje i izvršenje moglo biti odbijeno prema članu 8 (vidi *dole*, stavovi 285-286).

Stav 3 – Ova konvencija ne primenjuje se na arbitražne i sa njima povezane postupke.

78. U stavu 3 se isključuju arbitraža i povezani postupci. Ovo isključenje bi trebalo tumačiti široko kako bi sprečilo da se Konvencija upliće u arbitražu i međunarodne konvencije na ovu temu, pogotovo Njujorška konvencija iz 1958.⁷⁸ Isključenje obuhvata kako arbitražne odluke, tako i sudska rešenja u vezi s arbitražom. Na primer, Konvencija se ne primenjuje na priznanje i izvršenje arbitražnih odluka, ili na

---

⁷⁷ „Predmet“ u ovom smislu treba da znači stvar koje se postupak neposredno tiče, i koja je pretežno određena tužbenim zahtevom oštećene strane. Vidi Izveštaj Hartlija i Dogaučija, stavovi 77 i 194. Izrazi „sporedna pitanja“ i „glavno pitanje“ se koriste u Izveštaju Naja i Pokara, stav 177.

⁷⁸ *Konvencija o priznanju i izvršenju stranih arbitražnih odluka*, Njujork, 1958. (dalje u tekstu: „Njujorška Konvencija iz 1958.“). Vidi takođe Izveštaj Hartlija i Dogaučija, stav 84.

priznanje i izvršenje sudskih odluka kojima se podupire arbitražni proces, *npr.*, utvrđivanje da li je arbitražna klauzula valjana, nevažeća ili ju je nemoguće ispuniti; nalaganje strankama da nastave s arbitražom ili da se obustavi arbitražni postupak; imenovanje ili razrešavanje arbitara; utvrđivanje mesta arbitraže; ili produženje roka za donošenje arbitražnih odluka.⁷⁹ Isključenje takođe obuhvata presude kojima se utvrđuje da li bi arbitražnu odluku trebalo priznati ili izvršiti, kao i presude kojom se stavlja van snage, poništava ili preinačuje arbitražna odluka.

79. Tamo gde se presuda odnosi na građanske ili trgovačke stvari, isključenje arbitraže i povezanih postupaka može uticati na primenu drugih članova Konvencije, poput člana 4(1), koji se bavi obavezom priznanja i izvršenja presuda donetih u drugoj državi. Stoga, shodno stavu 3 o isključenju arbitražnih i povezanih postupaka, zamoljena država može odbiti, prema domaćem zakonodavstvu ili drugim međunarodnim instrumentima, da prizna ili izvrši presudu donetu u drugoj državi ako su postupci u državi porekla bili suprotni arbitražnom sporazumu, čak i ako je sud porekla presuđivao o valjanosti arbitražnog sporazuma.⁸⁰ Pošto je svrha ovog isključenja da se obezbedi da se Konvencija ne upliće u arbitražu, na osnovu njega proizilazi da sud zamoljene države može takođe odbiti da prizna ili izvrši donetu presudu uprkos arbitražnom sporazumu čak i ako se valjanošću ovog sporazuma nije bavio sud porekla, *npr.* ako je to kontumaciona presuda (zbog propuštanja). Međutim, ako se tužena strana pojavila pred sudom porekla i upustila u raspravu o ključnim činjenicama predmeta ne pozivajući se na arbitražni sporazum, presuda ne bi, u načelu, bila suprotna arbitražnom sporazumu, i stoga je ne bi trebalo isključiti iz područja primene Konvencije prema ovoj odredbi.
80. Isto tako, zamoljena država može odbiti, prema domaćem zakonodavstvu ili drugim međunarodnim instrumentima, da prizna ili izvrši presudu donetu u drugoj državi ako je presuda nespojiva s arbitražnom odlukom.
81. **Alternativno rešavanje sporova.** Stav 3 ne obuhvata, međutim, druge oblike alternativnog rešavanja sporova (ARS), *npr.*, mirenje ili posredovanje. Shodno tome, činjenica da je postupak u sudu porekla bio suprotan sporazumu o ARS mehanizmu (kao alternative sudskom postupku ili pre otpočinjanja sudskog postupka) nije osnov za odbijanje priznanja ili izvršenja. Prirodno, Konvencija se ne primenjuje na priznanje i izvršenje ARS poravnanja pošto se ona ne mogu okvalifikovati kao „presude“ prema članu 3(1)(b) Konvencije, *tj.*, to nisu „odluke u meritumu koje je doneo sud“ (za njihovu moguću kvalifikaciju kao „sudskih poravnanja“, vidi *dole*, stavovi 295-296).

---

⁷⁹ Izveštaj Hartlija i Dogaučija, stav 84.

⁸⁰ Treba primetiti kako ni član 2(2), niti član 8(2) nisu relevantni za ovo pitanje. Ove odredbe se odnose na „stvari“ u smislu predmetne stvari, dok je isključenje arbitraže drugačije prirode i uključeno je u odvojenu odredbu.

Stav 4 – Presuda se ne isključuje iz oblasti primene ove konvencije samom činjenicom da je država, uključujući vladu, vladinu agenciju ili neko lice koje zastupa državu bilo stranka u postupku.

82. Stavovi 4 i 5 bave se primenom Konvencije na sporove u koje su umešane države i druga vladina tela. U stavu 4 stoji kako sâma činjenica da je država, uključujući vladu, vladinu agenciju ili bilo kakvo lice koje nastupa u ime države, bila stranka u postupku u državi porekla ne isključuje presudu iz područja primene Konvencije. Ovaj stav potvrđuje kako je pre priroda spora određujuća nego priroda stranaka ili sudova (član 1(1): vidi *gore*, stavovi 28-30). Stav 4 je, stoga, razjašnjavajući. Trebalo bi ga, međutim, čitati zajedno s članom 19, koji dopušta državama da izjave kako neće primeniti Konvenciju na presude iz postupaka u kojima su bile stranke u sporu (vidi *dole*, stavovi 343-351), i s članom 2(5), kojim se štite primenjiva pravila o povlasticama i imunitetima (vidi *dole*, stav 86).
83. Mimo izjava prema članu 19, Konvencija se primenjuje kada država ili vladino telo nastupa kao privatno lice, tj., bez vršenja suverenih ovlašćenja, i bez obzira na to da li je javni subjekt poverilac ili dužnik prema presudi. Tri ključna kriterijuma su relevantni pri utvrđivanju da li je Konvencija primenjiva na sporove u koje su uključene države u svojstvu stranaka:
- „(i) ponašanje na kome se zasniva tužbeni zahtev jeste ponašanje u koje se privatno lice može upustiti;
  - (ii) navodna šteta jeste šteta koju može pretrpeti privatno lice;
  - (iii) traženi pravni lek jeste od onih koji je dostupan privatnim licima koja traže pravni lek za istu štetu nastalu usled istog ponašanja.“⁸¹
84. Za razliku od stava 5, koji se tiče povlastica i imuniteta, ova se odredba ne odnosi eksplicitno na „međunarodne organizacije“. Ipak, presuda nije isključena zbog puke činjenice da je međunarodna organizacija bila stranka u postupku sve dok je nastupala u svojstvu privatnog lica.

Stav 5 – Nijedna odredba ove konvencije ne utiče na privilegije i imunitete država niti međunarodnih organizacija, u vezi sa njima samima i njihovom imovinom.

85. U stavu 5 se propisuje da ništa u ovoj Konvenciji neće uticati na privilegije i imunitete država ili međunarodnih organizacija, u vezi s njima samima i njihovom imovinom. Takođe su time obuhvaćeni državni zvaničnici, druga lica koja imaju pravo na diplomatski i konzularni imunitet, javni organi, poput centralnih banaka, u meri u kojoj imaju povlastice i imunitete na koje se odnosi član 2(5).⁸²

---

⁸¹ Prel. dok. br. 4. decembar 2016, stav 40.

⁸² Izveštaj Naja i Pokara, stav 46.

86. Ovaj stav je „klauzula bez dejstva“, čija je svrha jedino da predupredi pogrešno tumačenje stava 4.⁸³ Ne utiče na značenje ili područje primene privilegija ili imuniteta prema međunarodnom pravu. Nema implikacija po polaganje prava države na jurisdikcioni imunitet pred sudom porekla, ili polaganje prava na jurisdikcioni imunitet ili imunitet od izvršenja pred sudom zamoljene države.⁸⁴
87. U načelu, ne postoji sukob između oblasti primene Konvencije, kako je to naznačeno u članu 1(1), i privilegija i imuniteta država. Kako su ove privilegije i imuniteti obično povezani s vršenjem državnih ovlašćenja (*acta iure imperii*), situacije koje se tiču privilegija i imuniteta neće dovesti do presuda u građanskim ili trgovačkim stvarima. Shodno tome, tamo gde je presuda izvan područja primene Konvencije prema članu 1(1), čak i ako se država odrekne svog imuniteta i podvrgne se jurisdikciji suda strane države, Konvencija se neće primeniti na priznanje i izvršenje te presude.⁸⁵
88. Imuniteti država i vladinih tela mogu biti relevantni u građanskim ili trgovačkim stvarima, *npr.*, ako imunitet pokriva odštetni zahtev podnet protiv diplomatskog predstavnika koji proističe iz *acta iure gestionis* (vidi član 31 *Bečke konvencije od 18. aprila 1961. o diplomatskim odnosima*). U takvom slučaju, dejstvo stava 5 će biti da se Konvencija ne primenjuje dok se država ne odrekne svog imuniteta i podvrgne se jurisdikciji suda države porekla.⁸⁶ Čak i u tom slučaju, ništa u sâmoj Konvenciji ne utiče na imunitet od izvršenja u zamoljenoj državi.
89. Mada je oblast primene privilegija i imuniteta država ili vladinih agencija uređeno međunarodnim javnim pravom, to može biti određeno domaćim zakonodavstvom u nekim državama. U takvim slučajevima, sudovi će se pozivati na relevantno zakonodavstvo pri primeni stava 5.

---

⁸³ Izveštaj Hartlija i Dogaučija, stav 87.

⁸⁴ Shodno tome, Konvencija se ne upliće u pravo države da se pozove na svoje povlastice i imunitete pred sudom zamoljene države kao odbrane u sklopu koje odbija priznanje ili izvršenje. U takvom slučaju, pošto je član 2(5) „odredba bez dejstva“, nema potrebe za pribegavanjem članu 7.

⁸⁵ Vidi Zapisnik sa sednice Specijalne komisije o priznanju i izvršenju stranih presuda (1-9. jun 2016), Zapisnik br. 8, stav 59.

⁸⁶ Prel. dok. br. 4. decembar 2016, stav 42.

**Član 3.
Definicije**

- 1. U ovoj konvenciji**
  - a) „tuženi“ označava lice protiv kojeg je podneta tužba ili protivtužba u državi porekla;**
  - b) „presuda“ označava svaku odluku o meritumu koju je doneo sud bez obzira na to kako se zove, uključujući dekret ili naredbu, kao i određivanje troškova, odnosno izdataka postupka od strane suda (uključujući sudskog službenika), pod uslovom da se određivanje odnosi na odluku o meritumu koja se može priznati, odnosno izvršiti na osnovu ove konvencije. Privremena mera zaštite nije presuda.**

- 2. Subjekt, odnosno lice koje nije fizičko lice smatra se da ima prebivalište u državi**
  - a) u kojoj ima svoje zvanično sedište;**
  - b) u skladu sa čijim pravom je bilo osnovano, odnosno formirano;**
  - v) u kojoj ima centralnu upravu; ili**
  - g) u kojoj ima glavno mesto poslovanja.**

90. U članu 3. se definišu „tuženi“ i „presuda“ (stav 1), i određuje se kako utvrditi uobičajeno boravište pravnih lica (stav 2), čime se podupire jednoobrazno tumačenje i primena Konvencije (vidi član 20.).

Stav 1 – U ovoj konvenciji

Podstav (a) – „tuženi“ označava lice protiv kojeg je podneta tužba ili protivtužba u državi porekla;

91. Izraz „tuženi“ koristi se u nekoliko odredbi Konvencije (član 5(1)(d), (e), (f), (g), (i), član 7(1)(a) i član 19(1)). Član 3(1)(a) definiše „tuženog“ kao lice protiv kog je podneta tužba ili protivtužba u državi porekla. U kontekstu protivtužbe, taj izraz se odnosi na prvobitnog podnosioca tužbe ili bilo koje druge tužene strane po

protitužbi.⁸⁷ U kontekstu tužbenog zahteva treće strane, tj., postupka koji je pokrenula tužena strana da bi primorala treću stranu na pridruživanje postupku, izraz „tuženi“ se mora tumačiti tako da se odnosi na treću stranu protiv koje je takav tužbeni zahtev podnet.

92. Pošto se podstav (a) usredsređuje na lice protiv koga je *podneta* tužba ili protivtužba, „tužena strana“ može biti različita od lica protiv koga je doneta presuda. Dalje, „tužena strana“ može čak biti različita od lica protiv koga se traži priznanje i izvršenje u zamoljenoj državi (u određenim slučajevima subrogacije, ustupanja ili nasleđivanja, vidi *dole*, stavovi 144-146).

Podstav (b) – „presuda“ označava svaku odluku o meritumu koju je doneo sud bez obzira na to kako se zove, uključujući dekret ili naredbu, kao i određivanje troškova, odnosno izdataka postupka od strane suda (uključujući sudskog službenika), pod uslovom da se određivanje odnosi na odluku o meritumu koja se može priznati, odnosno izvršiti na osnovu ove konvencije. Privremena mera zaštite nije presuda.

93. Sledeći Konvenciju o izboru suda HKMPP 2005, podstav (b) definiše „presudu“ kao svaku odluku u meritumu suda, uključujući kontumacionu presudu, bez obzira na to kako se ta odluka naziva – uredba, naredba, itd. „Presuda“ obuhvata sudsko utvrđivanje troškova (uključujući jednog službenika suda), pod uslovom da se utvrđivanje troškova odnosi na odluku o meritumu koja se može priznati ili izvršiti prema Konvenciji. Privremena mera zaštite, međutim, nije presuda u svrhe Konvencije.
94. Ova definicija sadrži dva glavna elementa: presuda mora biti (i) „odluka o meritumu“ i (ii) mora je doneti „sud“.
95. **Odluka o meritumu.** „Odluka o meritumu“ implicira neku vrstu sudskog postupka u sporu gde sud presuđuje po tužbenom zahtevu (za sudska poravnanja, vidi *dole*, član 11.). Sve dok podrazumeva rešavanje predmeta po tužbi, to obuhvata presude o novčanom iznosu i presude koje ne podrazumevaju novčanu isplatu, kontumacione presude (vidi, međutim, članove 7(1) i 12(1)(b)),⁸⁸ i presude u kolektivnim postupcima. Nasuprot tome, procesne odluke (različite od naloga kojima se utvrđuju troškovi) su isključene iz definicije presuda.⁸⁹ Stoga, na primer, odluke kojima se nalaže obelodanjivanje spisa ili saslušanje svedoka nisu presude. Slično tome, *ex parte* nalozi za isplatu koji se tiču nespornih novčanih potraživanja, koje može izdati sud u nekim jurisdikcijama, ne kvalifikuje se kao presuda.⁹⁰

⁸⁷ Izrazi „podnosilac tužbe“ i „tužilac“ se koriste naizmenično s istim značenjem u ovom Izveštaju.

⁸⁸ Kontumacijska presuda potpada pod područje primene Konvencije bez obzira na proces koji dovodi do presude prema zakonu države porekla, i bez obzira da li je takvu presudu zaveo službenik suda ili sudija.

⁸⁹ Izveštaj Hartlija i Dogaučija, stav 116.

⁹⁰ Neke države su ustanovile pojednostavljene procedure za nesporna novčana potraživanja. Ta procedura je zasnovana na inicijalnom nalogu za isplatu koji izdaje sud po osnovu informacije koju je

Konačno, odluke o priznanju i izvršenju stranih presuda ili arbitražnih odluka koje je doneo sud države ne mogu biti priznate ili izvršene u drugoj državi prema Konvenciji (*exequatur sur exequatur ne vaut*). Slično tome, nalozi za izvršenje, poput sudskih zabrana ili naloga za plenidbu imovine, ne mogu se okvalifikovati kao presude.

96. **Nenovčane presude.** Presude kojima se nalaže dužniku da izvrši određenu radnju ili se uzdrži od vršenja određene radnje, poput mere zabrane ili naloga radi određenog izvršenja ugovora (pravosnažne nenovčane presude), potpadaju pod područje primene Konvencije. U nekim pravnim sistemima, nenovčane presude neki put podrazumevaju novčane kazne (na francuskom - *astreintes*) radi „podupiranja“ glavnog dela presude. Takve presude sadrže nenovčanu primarnu obavezu – da se izvrši ili ne izvrši određena radnja – i novčanu „kaznu“ kao uslovnu sekundarnu obavezu u anticipaciji neispunjavanja primarne obaveze, a radi podsticanja njenog poštovanja. Lokalni režimi kojima su uređene ove novčane kazne značajno variraju.⁹¹
97. O uključenju ovih novčanih „kazni“ se raspravljalo na Četvrtoj sednici Specijalne komisije, ali se nije došlo do definitivnog zaključka.⁹² Tri faktora mogu biti relevantna za primenu Konvencije na ove novčane „kazne“. U pogledu tog procesa, u nekim jurisdikcijama ove kazne propisuje sud koji donosi nenovčanu presudu, ali u drugima ih propisuje različit nadležni organ u zasebnom postupku izvršenja. U pogledu njihovog sadržaja, u nekim slučajevima ove novčane kazne podrazumevaju plaćanje paušalne sume ili periodičnu kaznu, *npr.*, određeni iznos novca za svaki dan zakašnjenja.⁹³ Konačno, u pogledu korisnika naloga, u nekim jurisdikcijama ove novčane kazne se mogu platiti sudovima ili državnim organima (novčane kazne u građanskom postupku), ali u drugima se plaćaju poveriocu iz presude iako nemaju istinski karakter obeštećenja.⁹⁴ Na Dvadeset i drugom zasedanju se nije raspravljalo

---

obezbedio podnosilac tužbenog zahteva, što tuženoj strani daje opciju plaćanja iznosa dodeljenog podnosiocu tužbe ili opciju podnošenja prigovora. Ako se ne podnese prigovor u određenom roku, sud će potom potvrditi ili proglašiti nalog za isplatu izvršivim. Ova potonja presuda će potpasti pod područje primene Konvencije.

⁹¹ Radi diskusije, vidi „Odnos prema novčanim kaznenim nalogima koji se izdaju u slučaju nepoštovanja nenovčanih presuda prema nacrtu Konvencije iz 2018.“, Prel. dok. br. 3. februar 2019. za Dvadeset drugo zasedanje o priznanju i izvršenju stranih presuda (18. jun – 2. jul 2019) (vidi putanju naznačenu u belešci 54).

⁹² Vidi Zapisnik Specijalne komisije o priznanju i izvršenju stranih presuda (24-29. maj 2018), Zapisnik br.6, stavovi 42-51.

⁹³ Prema Uredbi Brisel Ia, na primer, presude kojima se nalaže plaćanje putem kazne će biti izvršive „samo ako je iznos isplate konačno utvrdio sud porekla“ (vidi član 55). Slično pravilo je sadržano u *Konvenciji od 30. oktobra 2007. o nadležnosti, priznanju i izvršenju presuda u građanskim i trgovačkim stvarima* (dalje u tekstu: „Luganska Konvencija iz 2007.“) (vidi član 49).

⁹⁴ SPEU je zaključio da se Uredba Brisel I primenjuje na novčanu kaznu koja mora biti isplaćena državi ukoliko je povezana sa sporom između dva privatna lica (vid SPEU, Presuda od 18. oktobra 2011, *Realchemie Nederland vs Bayer*, C-406/09, EU:C:2011:668).

o ovom pitanju i, stoga, ono ostaje otvoreno za razvoj u rukama sudova i pravnih stručnjaka.

98. **Odluka o troškovima.** Definicija presude u podstavu (b) obuhvata dva dodatna elementa. Prvo, utvrđivanje troškova postupka od strane suda,⁹⁵ uključujući jednog službenika suda,⁹⁶ takođe je presuda u svrhe Konvencije, pod uslovom da se odnosi na odluku u meritumu koja se može priznati i izvršiti prema Konvenciji (vidi takođe *dole*, član 14(2)). Drugo, utvrđivanje troškova se može uneti u istu presudu kao odluka u meritumu ili u zasebnoj presudi. U oba slučaja, priznanje i izvršenje prema Konvenciji su povezani s odlukom u meritumu. Ako odluka u meritumu ne može biti priznata ili izvršena prema Konvenciji (na primer, zato što je izvan područja primene, nije podobna za priznanje, ili je primenjiv osnov za njeno odbijanje), onda se odluka o troškovima takođe neće priznati ili izvršiti. Za priznanje i izvršenje utvrđenih troškova, dovoljno je da odluka u meritumu „može biti“ priznata i izvršena u zamoljenoj državi, a ne da je već priznata i izvršena. Čak i ako bi trebalo, pod takvim uslovom, priznati i izvršiti odluku o troškovima prema Konvenciji, član 7 se takođe primenjuje. Stoga, u izuzetnim slučajevima, odluka u meritumu može biti priznata ili izvršena, ali odluka o utvrđenim troškovima ne mora biti, na primer jer se do njih došlo putem prevarne radnje (vidi član 7(1)(b)).
99. **Privremene mere zaštite.** Podstav (b) propisuje kako privremena mera zaštite nije presuda u svrhe Konvencije. „Privremena mera zaštite“ obuhvata mere koje imaju dve svrhe: obezbeđivanje prethodnog sredstva za osiguranje imovine iz koje se može zadovoljiti pravosnažna presuda, ili održavanje *statusa quo* do rešavanja pitanja na suđenju.⁹⁷ Stoga, na primer, nalog za zamrzavanje imovine tužene strane, privremena zabrana ili privremeni nalog za isplatu se ne mogu priznati ili izvršiti prema Konvenciji. Prirodno, oni mogu i dalje biti priznati i izvršeni prema domaćem zakonodavstvu.
100. Iz toga sledi kako svaki nalog o troškovima u vezi s privremenim merama zaštite ne može biti priznat ili izvršen jer privremene mere zaštite se ne mogu kvalifikovati za priznanje i izvršenje.
101. **Sud.** Da bi se odluka u meritumu okvalifikovala kao presuda prema podstavu (b), nju mora doneti „sud“. Konvencija ne daje definiciju „suda“. Definicija je predložena na Drugom zasedanju Specijalne komisije na sledeći način:

---

⁹⁵ Reči “of the proceedings” su dodate “costs or expenses” u engleskoj verziji samo da bi bile u skladu s francuskom verzijom ove Konvencije i ekvivalentnom odredbom u Konvenciji o izboru suda HKMPP 2005. To ne utiče na tumačenje „presude“ prema obe konvencije.

⁹⁶ U francuskoj verziji se koristi izraz “une personne autorisée par le tribunal”. Za razliku od Konvencije o izboru suda HKMPP 2005, u kojoj se pominje “le greffier du tribunal”, u Konvenciji se koristi različit izraz kako bi se naznačilo da je svaki službenik suda ovlašćen u državi porekla da utvrdi troškove postupka.

⁹⁷ Za definiciju privremenih mera, vidi Izveštaj Naja i Pokara, stavovi 178-180.

„sud“ znači: (i) tribunal koji pripada pravosuđu države ugovornice na bilo kom nivou, i
(ii) bilo koji drugi stalni tribunal koji, prema zakonodavstvu države ugovornice, vrši pravosudne funkcije u određenoj predmetnoj oblasti, u skladu s prethodno ustanovljenim procesnim pravilima, nezavisno i samostalno.“⁹⁸

102. Predlog nije usvojen jer je bilo teško sročiti preciznu definiciju.⁹⁹ U načelu, izraz „sud“ se mora tumačiti samostalno, i odnosi se na nadležne organe ili tela koja su deo pravosudnog ogranka sistema države i vrše pravosudne funkcije. Ne obuhvataju upravne organe, javne beležnike ili nedržavne nadležne organe.
103. Konvencija se takođe ne izjašnjava po pitanju „zajedničkih sudova“, mada je bilo rasprava koja je potrajala na tu temu sve do Dvadeset drugog zasedanja. Zajednički sud je sud kome je grupa država prenela ili delegirala svoja pravosudna ovlašćenja u jednoj ili više stvari. Na primer, uspostavljeni su zajednički sudovi za pitanja intelektualne svojine.¹⁰⁰ Isključenje intelektualne svojine iz područja primene Konvencije prema članu 2(1)(m) uklonilo je glavni podsticaj za uključivanje posebnih pravila o ovim sudovima. To ne znači da se presude koje donese zajednički sud vršeći svoju nadležnost u stvarima obuhvaćenim Konvencijom ne mogu kvalifikovati za priznanje i izvršenje. Postojeće promet takvih presuda ako su ispunjeni uslovi iz Konvencije, uključujući definiciju presude u članu 3 i naznake o „sudu“ iz prethodnog stava. U slučaju da se zatraži priznanje i izvršenje presude zajedničkog suda, na sudu zamoljene države je da tada utvrdi da li se taj sud može smatrati sudom države ugovornice, i, ako može, kako bi trebalo primeniti filtere predočene u članovima 5 i 6.¹⁰¹

⁹⁸ Radni dok. br. 166. februar 2017, „Predlog delegacija Ekvadora i Urugvaja“ (Specijalna komisija za priznanje i izvršenje stranih presuda (16-24. februar 2017)). Vidi takođe Radni dok. br. 235. novembar 2017, „Predlog delegacija Ekvadora i Urugvaja“ (Specijalna komisija za priznanje i izvršenje stranih presuda (13-17. novembar 2017)).

⁹⁹ Vidi *Ed memoar* predsedavajućeg Specijalne komisije (Specijalna komisija za priznanje i izvršenje stranih presuda (16-24. februar 2017)), stav 21. Na ovu teškoću s definicijom se naišlo u drugim međunarodnim konvencijama, i za posledicu je imalo opšte odsustvo sveobuhvatne definicije izraza „sud“ iz instrumenata poput Konvencije o izboru suda HKMPP 2005. Takođe vredi primetiti kako su eksperti na Drugom zasedanju Specijalne komisije smatrali da sud može imati dodatne karakteristike; vidi Zapisnik Specijalne komisije o priznanju i izvršenju stranih presuda (16-24. februar 2017), Zapisnik br.11, stavovi 48-56.

¹⁰⁰ Vidi *npr.*, Jedinstveni sud za patente, Sud pravde Andske zajednice.

¹⁰¹ Jedno pitanje za razmatranje jeste da li je dati zajednički sud zajednički isključivo za grupu država ugovornica. Primena filtera ne stvara teškoće kada su sve države u čije ime zajednički sud vrši nadležnost – države ugovornice. Ako to nije slučaj, problem „slobodnog strelca“ može iskrnuti gde bi država koja nije ugovornica mogla jednostrano imati koristi od Konvencije putem svog članstva u zajedničkom sudu. Međutim, tamo gde merodavni filter iz člana 5 ukazuje na objektivnu teritorijalnu vezu s državom porekla, taj rizik se može izbeći čak i gde članstvo u zajedničkom sudu obuhvata države koje nisu ugovornice tako što će se prihvatiti samo one presude gde je ustanovljena veza s državom ugovornicom. Isti pristup se može primeniti ako su sve one države ugovornice, ali je u vezi s jednom ili više njih treća država ugovornica dala izjavu prema članu 29. U sklopu opsežnih rasprava o zajedničkim sudovima, prihvaćeno je da tamo gde sud opslužuje više od jedne države, ali poseduje samo apelacione funkcije, *npr.*, Sudski odbor Kraljevskog saveta, to bude sud države ugovornice u vezi

Stav 2 – Subjekt, odnosno lice koje nije fizičko lice smatra se da ima prebivalište u državi

104. Stav 2. se bavi „prebivalištem“ subjekata ili lica koja nisu fizička lica. Smatra se da ti subjekti imaju prebivalište u državi (i) gde imaju svoje zakonsko sedište, (ii) prema čijim propisima su osnovani ili formirani, (iii) gde im je centralna uprava, ili (iv) gde im je glavno mesto poslovanja.¹⁰² Izraz „uobičajeno boravište“ se koristi u članu 5(1)(a).¹⁰³
105. Ova odredba se tipično primenjuje na privredna društva, ali takođe obuhvata pravna lica i udruženja ili subjekte bez pravne sposobnosti, tj., udruženja fizičkih ili pravnih lica kojima nedostaje pravna sposobnost, ali mogu biti, prema za njih merodavnom zakonu, stranka u postupku.

Podstav (a) – u kojoj ima svoje zvanično sedište;

Podstav (b) – u skladu sa čijim pravom je bilo osnovano, odnosno formirano;

106. Izrazi „zakonsko sedište“ i zakon po kome se „subjekat osniva ili formira“ se odnose na dve različite pravne okolnosti. Prvi je „prebivalište“ subjekta, kako je to određeno njegovim podzakonskim ili drugim osnivačkim aktima. Najbliži ekvivalentni izraz na engleskom jeziku je “registered office”. Potonji izraz se odnosi na zakon države prema kome se ustanovljava subjekat, tj., koji omogućava njegov nastanak i obezbeđuje mu pravnu sposobnost ili procesnu sposobnost.¹⁰⁴ U praksi, zakonsko sedište i mesto osnivanja subjekta će se obično podudariti i biti u istoj državi.

Podstav (c) – u kojoj ima centralnu upravu; ili

Podstav (d) – u kojoj ima glavno mesto poslovanja.

107. Izrazi „centralna uprava“ i „glavno mesto poslovanja“ se odnose na dve različite činjenične okolnosti. Prvi izraz se odnosi na mesto gde su smeštene funkcije glavne kancelarije, tj., gde se donose najvažnije odluke o rukovođenju subjektom. Izraz se tiče „mozga“ datog subjekta. Potonji izraz se odnosi na glavni centar privrednih aktivnosti subjekta.¹⁰⁵ Tiče se „mišića“ subjekta. Na primer, rudarska firma može imati svoje sedište u Londonu, ali sprovoditi svoje rudarske aktivnosti u Namibiji.¹⁰⁶

---

s bilo kakvom presudom koju donese po žalbi iz suda države ugovornice.

¹⁰² U Izveštaju Hartlija i Dogaučija (stavovi 120-123) se obrazlažu razlozi koji su u osnovi ovih alternativnih kriterijuma. Obratite pažnju takođe da se u Izveštaju Hartlija i Dogaučija objašnjava kako je „država ili organ javne vlasti države rezident jedino na teritoriji te države“, vidi belešku 148 u Izveštaju Hartlija i Dogaučija. Isto bi trebalo da važi u svrhe Konvencije.

¹⁰³ U članovima 14 i 17 se jedino koristi izraz „rezident“ (bez ikakvih kvalifikacija) da bi se povećala fleksibilnost za ova dva pravila.

¹⁰⁴ Izveštaj Hartlija i Dogaučija, stav 120.

¹⁰⁵ *Ibid.*

¹⁰⁶ *Ibid.*

108. U oba podstava se na engleskom jeziku koristi prisvojna zamenica „its“, i stoga se misli na centralnu upravu ili glavno mesto poslovanja subjekta ili lica koje se pominje u značenju stava 2, a ne na njegovu podružnicu ili drugi subjekat bez pravne sposobnosti.
109. Četiri kriterijuma u stavu 2. su alternative, i nema hijerarhije među njima. One, takođe, nisu međusobno isključive. Ako tužena strana ima prebivalište u dve ili više različitih država istovremeno, može se smatrati da tužena strana ima prebivalište u bilo kojoj od tih država. Na primer, ako je preduzeće X osnovano u državi A, ima svoju centralnu upravu u državi B, i svoje glavno mesto poslovanja u državi C, presuda protiv preduzeća X koju je doneo sud bilo koje od ove tri države će biti podobna za priznanje i izvršenje prema članu 5(1)(a).

POGLAVLJE II – PRIZNANJE I IZVRŠENJE**Član 4.
Opšte odredbe**

- 1. Presuda koju je doneo sud države ugovornice (država porekla) priznaje se i izvršava u drugoj državi ugovornici (zamoljena država) u skladu sa odredbama ovog poglavlja. Priznanje ili izvršenje se može odbiti samo iz razloga navedenih u ovoj konvenciji.**
- 2. Ne preispituje se meritum presude u zamoljenoj državi. Može se uzeti u obzir samo ono što je neophodno za primenu ove konvencije.**
- 3. Presuda se priznaje samo ako ima dejstvo u državi porekla, a izvršava se samo ako je izvršna u državi porekla.**
- 4. Priznanje ili izvršenje se može odložiti ili odbiti ako je presuda iz stava 3 predmet preispitivanja u državi porekla ili ako nije istekao rok za traženje redovnog preispitivanja. Odbijanjem se ne sprečava naknadni zahtev za priznanje ili izvršenje presude.**

110. Član 4. predviđa obavezu uzajamnog priznanja i izvršenja presuda među državama (stav 1) i postavlja opšte uslove i posledice te obaveze. Presuda doneta u drugoj državi priznaje se i izvršava u zamoljenoj državi bez preispitivanja merituma odluke (st. 2), ali samo u meri do koje ima dejstvo i pravosnažna je u državi porekla (stav 3). Konačno, stav 4 bavi se predmetina u kojima je presuda predmet preispitivanja u državi porekla ili gde vremenski rok da se zahteva takvo preispitivanje nije istekao.

Stav 1 – Presuda koju je doneo sud države ugovornice (država porekla) priznaje se i izvršava u drugoj državi ugovornici (zamoljena država) u skladu sa odredbama ovog poglavlja. Priznanje ili izvršenje se može odbiti samo iz razloga navedenih u ovoj konvenciji.

111. Stav 1. uvodi centralnu obavezu koja se Konvencijom nameće državama: uzajamno priznanje i izvršenje presuda. Po toj odredbi, presuda koju je doneo sud neke države (država porekla) priznaju se i izvršavaju u drugoj državi (zamoljena država) u skladu sa Poglavljem II. Ova obaveza pretpostavlja tri pozitivna uslova: (i) da presuda spada

u polje primene Konvencije (videti članove 1. I 2.); (ii) da ima dejstvo i da je pravosnažna u državi porekla (član 4(3)); i (iii) da je prihvatljiva za priznanje i izvršenje po članu 5. ili 6.

112. Druga rečenica stava 1 predviđa da, ako se Konvencija primenjuje, priznanje ili izvršenje može se odbije samo po osnovama navedenim u Konvenciji. Tako, presuda koja je prihvatljiva za priznanje i izvršenje u okviru polja primene Konvencije, a kriterijumi dati u narednim odredbama Poglavlja II su ispunjeni, država nema mogućnost da odbije priznanje ili izvršenje na osnovu nacionalnog prava.
113. **Priznanje.** Priznanje podrazumeva da sud kome je upućen zahtev daje dejstvo utvrđenim zakonskim pravima i obavezama koje je utvrdio sud porekla. Na primer, ako je sud porekla ustanovio da je tužilac imao (ili nije imao) dato pravo, sud zamoljene države sud zamoljene države bi prihvatio da je to slučaj, tj. tretirao bi ovo pravo kao postojeće (ili nepostojeće). Ili, ako sud porekla donese potvrđujuću presudu o postojanju zakonskog odnosa između strana, sud zamoljene države prihvata da ta presuda određuje to pitanje.¹⁰⁷ Takvo određenje zakonskih prava obavezuje strane u sporu koji usledi posle toga. Dakle, ako se prizna strana presuda, na nju se treba pozivati da bi se, recimo, sprečio postupak između istih strana sa istim predmetom (*res judicata* ili odbrana prekluzije pitanja) u zamoljenoj državi i poverilac presude ne bi bio opterećen podnošenjem iste tužbe dvaput.
114. **Res judicata.** Ranije verzije nacrtu Konvencije predviđale su da se priznanje presude zahteva da joj sud zamoljene država da „isto dejstvo“ koje ima u državi porekla.¹⁰⁸ Takva formulacija podrazumeva da opseg dejstva presuđene stvari određuje zakon države porekla pre nego li zakon zamoljene zemlje. Isto je važno za slična dejstva presude, kao što je prekluzija ili estoppel (prepreka pokretanju pitanja). Ovaj pristup zasnovan je na takozvanoj „doktrini proširenja dejstva“, tj. da priznanje strane presude podrazumeva *proširenje* dejstva koje ta presuda ima po zakonu države porekla, a ne njeno izjednačenje sa domaćom presudom zamoljene države.
115. Na trećoj sednici Specijalne komisije izbrisana je ta odredba na osnovu toga što se Konvencija HKMKP o izboru suda iz 2005. godine nije izjašnjavala o tom pitanju i nekoliko delegacija je bilo zabrinuto zbog njenih praktičnih posledica naročito kada zakon države porekla ima širi pristup proširenju dejstva na osnovu doktrine prekluzije ili estopela.¹⁰⁹ Ali, Konvencija ne zahteva ni da se primeni zakon zamoljene države da bi se utvrdilo dejstvo strane presude. Neizjašnjavanje Konvencije po ovom pitanju mora se tumačiti dosledno njenim ciljevima. Obaveza priznanja strane presude po Konvenciji podrazumeva da se u drugoj državi ne može

---

¹⁰⁷ Izveštaj Hartli/Dogauči, stav 170.

¹⁰⁸ Po članu 9. (prva rečenica) nacrtu Konvencije iz februara 2017, „presuda priznata ili pravosnažna po Konvenciji ima isto dejstvo kao u zemlji porekla“.

¹⁰⁹ Videti *Aide memoire* predsednika Specijalne komisije (Specijalna komisija za priznanje i izvršenje stranih presuda (13-17. novembra 2017.)), stav 33.

ponovo pokrenuti ista tužba ili po istom razlogu tužbe. Dakle, ako strana presuda utvrđuje prava ili obaveze koje navodi tužbeni zahtev, ta prava i obaveze ne mogu biti predmet neke sledeće parnice na sudovima zamoljene države.¹¹⁰

116. **Izvršenje.** Izvršenje znači primenu zakonskih postupaka sudova (ili drugog nadležnog organa) zamoljene države da bi se obezbedilo da dužnik iz presude poštuje presudu koju je doneo sud porekla. Izvršenje je obično potrebno kada strana presuda odluči da tuženi mora da plati iznos novca (novčana presuda) ili da nešto mora ili ne sme da uradi (zabrana) i podrazumeva da država iskoristi moć prinude da obezbedi poštovanje. Dakle, ako sud porekla presudi da tuženi mora da plati tužiocu 10.000 dolara, sud kome je predata tužba bi omogućio poveriocu iz presude da dobije svoj novac koji mu dužnik iz presude duguje, putem postupka izvršenja i mera sprovođenja. Pošto bi bilo pravno neodbranljivo da dužnik ne duguje tužiocu 10.000 dolara, odluka da se presuda izvrši obično pretpostavlja priznanje presude.¹¹¹ Izvršenje može biti potrebno i u slučajevima zabrane putem suda zamoljene države kojom se traži da tuženi ispuni obaveze da uradi ili ne uradi nešto što proističe iz presude (videti *supra*, stavovi 96-97).
117. Nasuprot tome, uz priznanje ne mora da ide ili posle njega da sledi izvršenje.¹¹² Na primer, ako je sud porekla presudio da tuženi ne duguje novac tužiocu, sud zamoljene države može jednostavno da prizna taj nalaz odbacivanjem naknadne tužbe za isto pitanje.
118. **Prilagođavanje pravnih lekova.** Nekadašnji nacrti Konvencije sadržali su pravilo o adaptaciji pravnih lekova.¹¹³ Na Trećoj sednici Specijalne komisije odlučeno je da se ta odredba izbriše, s obzirom na ćutanje Konvencije o izboru suda HKMPP iz 2005. o tome. Tu ćutnju, dakle, treba tumačiti na isti način kao u Konvenciji o izboru suda HKMPP iz 2005. godine. Po Izveštaju Hartlija i Dogaučija (stav 89):

„Konvencija ne zahteva da država ugovornica odredi pravni lek koji nije na raspolaganju po njenim zakonima, čak i kada se poziva na izvrši stranu presudu po kojoj je određen pravni lek. Države ugovornice ne moraju da uvode nove pravne lekove u svrhu Konvencije. Međutim, treba da primenjuju mere za izvršenje koje

---

¹¹⁰ Videti zapisnik Specijalne komisije za priznanje i izvršenje stranih presuda (13-17. novembar 2017.), Zapisnik br. 9, stav 28; i Radni dokument br. 195 iz oktobra 2017, „Predlog delegacije Sjedinjenih Američkih Država” (Specijalna komisija za priznanje i izvršenje stranih presuda (13-17. novembra 2017.)). Izveštaj Hartli/Dogauči jasno pokazuje da priznanje odluka o prethodnim pitanjima na osnovu doktrina kao što su estoppel ili prekluzija Konvencija ne zahteva, ali može ga dozvoliti nacionalno zakonodavstvo 195.

¹¹¹ Zbog toga što se Konvencija ne primenjuje na prelazne mere zaštite ili obaveze izdržavanja (i druge porodične stvari), ne javlja se nijedan izazov povezan sa dejstvom presuđene stvari presude koja je inače pravosnažna. Videti diskusiju o ovom pitanju u Izveštaju Naj/Pokar, stavovi 302-315.

¹¹² *Ibid.*

¹¹³ Po članu 9. (druga rečenica) nacrtu Konvencije iz februara 2017, „ako presuda predviđa pravni lek koji ne dozvoljava zamoljena država, on će se, u meri u kojoj je to moguće, prilagoditi pravni lek sa dejstvom istim kao, ali ne i mimo dejstva po zakonu države porekla.”

postoje po njihovom unutrašnjem pravu da bi imala što veće dejstvo na strane presude.”

Stav 2 – Ne preispituje se meritum presude u zamoljenoj državi. Može se uzeti u obzir samo ono što je neophodno za primenu ove konvencije.

119. Sud koji odlučuje o priznanju i izvršenju presude nije ovlašćen da preispituje meritum presude koju je doneo sud porekla. To jest, ako presuda ispunjava kriterijume po Konvenciji o priznanju i izvršenju, zamoljena država ne preispituje presudu. Pravilo je neophodna pratnja načela posledičnog uzajamnog priznanja presuda; Konvencija gotovo da ne bi imala svrhe ako bi sud zamoljene države mogao da preispituje postojanje činjeničnih ili pravnih osnova na kojima je sud porekla doneo odluku. Takva okolnost bi podrazumevala da strane mogu biti prinuđene da ponovo vode spor u zamoljenoj državi.¹¹⁴ Shodno tome, kao opšta stvar, sud kome je predat zahtev ne ispituje suštinsku korektnost te presude: ne može da odbije priznanje ili izvršenje ako smatra da je o nekoj tački u činjenicama ili zakonu pogrešno odlučeno. Zatim, sud kome je predat zahtev ne može odbiti priznanje ili izvršenje na osnovu toga što postoji neslaganje između zakona koji je primenio sud porekla i zakona koji bi primenio sud zamoljene države.
120. **Razlike u odnosu na formulacije Konvencije HKMPP o izboru suda iz 2005. godine.** Postoji nekoliko razlika između formulacije člana 4(2) Konvencije i paralelne odredbe Konvencije HKMPP o izboru suda iz 2005. godine (član 8(2)).¹¹⁵ Prva razlika je jednostavno u promeni strukture prve rečenice, bez namere da se menja njena suština, koja naglašava prvenstvo načela da „nema preispitivanja merituma“. Druga razlika je u upotrebi dva različita termina iz Konvencije – „razmatranje“ i „preispitivanje“ – da bi se dobilo na preciznosti i izbeglo pogrešno tumačenje. Takođe, upućivanje na „Konvenciju“ umesto na „ovo poglavlje“ razjašnjava da su sva razmatranja polja primene Konvencije po članu 1. ili 2. obuhvaćena članom 4(2).
121. Poslednja razlika je suštinska. Član 8(2) Konvencije HKMPP o izboru suda iz 2005. godine predviđa da sud zamoljene države obavezuju nalazi o činjenici na kojoj je sud porekla zasnovao svoju nadležnost, osim ako presuda nije doneta zbog propuštanja (kontumaciona). Ta odredba primenjuje se na „nadležnost“ po Konvenciji HKMPP o izboru suda iz 2005. godine, tj. kada sud porekla zasniva svoju nadležnost na sporazumu o izboru suda. Takva odredba ima smisla kada instrument koji je u pitanju uspostavlja ujednačena pravila o *neposrednoj* nadležnosti. Ova Konvencija, međutim, sadrži samo pravila o priznanju i izvršenju stranih presuda, a ne direktna pravila o nadležnosti. Na Prvoj sednici Specijalne komisije je stoga

---

¹¹⁴ Izveštaj Naj/Pokar, stav 347.

¹¹⁵ Ta odredba glasi: „Uz sva prava pridržana na takvo preispitivanje kao neophodno za primenu odredbi ovog Poglavlja, nema preispitivanja merituma presude koju je doneo sud porekla. Sud kome je predat zahtev obavezuju nalazi o činjenici na kojoj je sud porekla zasnovao svoju nadležnost, osim ako presuda nije doneta zbog izostanka.“

zaključeno da je bolje ne uvrstiti takvu odredbu u član koji se bavi preispitivanjem merituma.¹¹⁶

122. **Strogo ograničeno razmatranje.** Stav 2 prepoznaje da, dok je primarno načelo da nije dozvoljeno nikakvo preispitivanje merituma strane presude, primena Konvencije može zahtevati razmatranje zakonskih ili činjeničnih pitanja povezanih sa stranim postupkom ili stranom presudom. Ovaj stav je formulisan tako da strogo ograniči takva razmatranja, obezbeđujući poštovanje primarne obaveze da se ne preispituju meritumi strane presude.
123. Po članu 5, na primer, sud kome je upućen zahtev mora utvrditi da je presuda prihvatljiva za priznanje i izvršenje na osnovu veze između tužbe koja je dovela do presude i države porekla. To utvrđivanje može zahtevati da se ustanove zakonske ili činjenične osnove za vezi sa državom porekla. Na primer, primena člana 5(1)(a) može zahtevati da sud kome je upućen zahtev razmotri činjenice od značaja za utvrđivanje mesta uobičajenog prebivališta pravnog lica (član 3(2)) u vreme kada je to lice postalo strana u postupku u državi porekla. Bez obzira na to šta bi sud porekla mogao utvrditi po tom pitanju, ukoliko je uopšte od značaja, sud u zamoljenoj državi se sam određuje u svrhu primene Konvencije. Dok ovo ne treba shvatiti kao preispitivanje merituma,¹¹⁷ član 4(2) ipak implicitno upozorava da bi takva aktivnost mogla izazvati preispitivanje strane presude i stoga je treba ograničiti na ono što je strogo neophodno za odgovarajuću primenu Konvencije. Isto važi za druge stavove člana 5. i druge odredbe Poglavlja II, naročito člana 7. („odbijanje priznanja i izvršenja”) ili člana 10. („odšteta”), kao i odredbe Poglavlja I, naročito član 1. („građanske ili trgovačke”) i član 2. („isključenje iz polja primene”).

Stav 3 – Presuda se priznaje samo ako ima dejstvo u državi porekla, a izvršava se samo ako je izvršna u državi porekla.

124. Obaveza priznanja i izvršenja podrazumeva prenos autoriteta i delotvornosti na stranu presudu kakvi su joj određeni u državi porekla, u okviru sistema sudstva i izvršenja zamoljene države. Stav 3 sadrži posledično uz ovo načelo: presuda se priznaje samo ako ima dejstvo u državi porekla i izvršava se samo ako je pravosnažna u državi porekla.

---

¹¹⁶ Zapisnik sa sednice Specijalne komisije za priznanje i izvršenje stranih presuda (1-9. jun 2016.), Zapisnik br. 3, stavovi 4-16, i Zapisnik br. 13, stavovi 3 i 4.

¹¹⁷ Ovo je slučaj kada sud kome je upućen zahtev dođe ili ne dođe do zaključka koji se razlikuje od onog izričito navedenog u stranoj presudi. Zaista, sud kome je upućen zahtev može da dođe do drugačijeg zaključka, ali to se odnosi samo na njegovu primenu Konvencije sa jedinom svrhom priznanja i izvršenja presude i ne treba ga tumačiti kao preispitivanje obrazloženja ili zaključka do koga je došao strani sud u odluci po meritumu.

125. Stav 3 potvrđuje da se presuda priznaje samo ako ima pravno dejstvo u zemlji porekla.¹¹⁸ Imati dejstvo znači da je presuda pravno valjana i operativna. Dakle, ako presuda nema dejstvo u državi porekla, ne treba je priznati po Konvenciji u drugoj državi. Štaviše, ako prestane dejstvo presude u državi porekla, ne treba je potom priznavati ni u drugim državama po Konvenciji.
126. Takođe, ako presuda nije pravosnažna u državi porekla, ne treba je izvršavati ni drugde po Konvenciji. Moguće je da presuda bude delotvorna u državi porekla, a da ne bude pravosnažna u njoj, na primer, zbog toga što je žalba odložila izvršenja (bilo automatski ili sudskim nalogom). Štaviše, presuda koja više nije pravosnažna u državi porekla – zato što je, recimo, preinačena nakon žalbe ili je istekao period zastare u državi porekla (videti *infra*, stav 310) – ne treba stoga da bude pravosnažna ni u drugoj državi po Konvenciji.¹¹⁹

Stav 4 – Priznanje ili izvršenje se može odložiti ili odbiti ako je presuda iz stava 3 predmet preispitivanja u državi porekla ili ako nije istekao rok za traženje redovnog preispitivanja. Odbijanjem se ne sprečava naknadni zahtev za priznanje ili izvršenje presude.

127. Stav 4 bavi se presudama podložnim preispitivanju (na primer po žalbi) u državama porekla ili kada vremenski rok za podnošenje zahteva za preispitivanje još uvek nije istekao. U tim specifičnim situacijama, sud nema obavezu da prizna i izvrši presudu. Umesto toga, stav 4 dozvoljava mogućnost da sud kome je upućen zahtev odloži odluku ili odbije priznanje i izvršenje. Stav 4. odnosi se na presude „iz stava 3”.
128. **Objasnenje.** Uticaj mehanizama preispitivanja ili žalbe na delotvornost i pravosnažnost presuda razlikuje se u zavisnosti od pravnih sistema i ne postoji jedinstven stav o tome kada je neka odluka postaje presuđena stvar ili „*autorité de chose jugée*”. U običajnom pravu, *res judicata* obično se javlja kada se isti sud ne može u redovnom postupku preispitati konačnu presudu donetu između strana, iako odluka možda ili stvarno podleže žalbi višoj sudskoj instanci. Nasuprot tome, mnogi, ako ne i svi sistemi običajnog prava, zauzimaju stav da presuda nema status *res judicata* ili „*autorité de chose jugée*” dok je odluka podložna redovnim vidovima preispitivanja.¹²⁰ Isto važi i kada je u pitanju izvršenje. U nekim sistemima, presuda je pravosnažna i kada podleže žalbi višoj instanci. U drugim sistemima, presuda postaje pravosnažna samo po isteku roka za redovni pravni lek.
129. Shodno tome, Konvencija ne zahteva da presuda bude „konačna i zaključna”, pošto ne postoji jedinstvena definicija za takav status. Umesto toga, po stavu 3, dovoljno je da presuda ima pravno dejstvo ili je pravosnažna po zakonu države porekla. To

---

¹¹⁸ Izveštaj Naj/Pokar, stavovi 302-315.

¹¹⁹ *Ibid.*

¹²⁰ *Ibid.* stav 304.

podrazumeva da se presuda može priznati i izvršiti po Konvenciji iako se ne može smatrati pravosnažnom ni u državi porekla ili po zakonu zamoljene države. Ovakvo rešenje štiti interese poverioca i pojednostavljuje primenu Konvencije u meri do koje koncepti „konačna i zaključna presuda“ ili „dejstvo presuđene stvari“ nemaju jedinstveno značenje.¹²¹ Ali, odsustvo zahteva da presuda bude konačna i zaključna moglo bi dovesti do presude koja je već priznata i izvršena u zamoljenoj državi, a da se potom preinači ili odloži izvršenje u državi porekla.¹²² Stav 4. bavi se ovim problemom dozvoljavajući izuzetak obavezi da se presuda prizna i izvrši, koji je primenjiv kada se čeka rešenje po žalbi ili vreme za redovan pravni lek još nije isteklo.

130. **Preispitivanje u državi porekla i neistekli rok za preispitivanje.** Sud zamoljene države nije u obavezi da odobri priznanje i izvršenje ako je presuda predmet preispitivanja u državi porekla ili rok za redovan pravni lek još nije istekao. „Predmet preispitivanja“ podrazumeva da je postupak za preispitivanje presude već pokrenut u državi porekla. Neisticanje roka za redovan pravni lek podrazumeva da preispitivanje presude nije zatraženo, ali i dalje može da se zahteva. Taj izraz odnosi se samo na *redovan* pravni lek.¹²³ Konvencija ne definiše „redovan pravni lek“. U principu, obuhvata svaki pravni lek koji: (i) može dovesti do izmene presude; (ii) je deo uobičajenog toka tužbe i stoga korak koji svaka strana razumno može da očekuje; i (iii) po zakonu države porekla, može doći do nje samo po isteku određenog vremenskog perioda, koje obično teče ili od datuma presude ili od datuma obaveštenja dužnika o presudi.
131. **Odlaganje odluke.** Kada se ispune uslovi dati u stavu 4, Konvencija predviđa da se odluka o priznanju i izvršenju može odložiti. U tom slučaju, postupak priznanja i izvršenja se obustavlja do odluke u preispitivanju ili do isteka roka da se zahteva pravni lek. Ova odredba ne sprečava sud kome je zahtev upućen da odobri zaštitne mere shodno nacionalnom zakonu dok je postupak obustavljen, da bi se obezbedilo buduće izvršenje presude.
132. **Odbijanje priznanja i izvršenja.** Stav 4. takođe dozvoljava odbijanje priznanja i izvršenja do odluke u procesu preispitivanja ili do isteka roka da se ono zatraži. U principu, ova odredba predviđa odbijanje priznanja ili izvršenja samo na osnovu činjenice da je u toku preispitivanje u državi porekla, ili još nije istekao rok da se

---

¹²¹ *Ibid.*, stavovi 306-311.

¹²² Izveštaj Hartli/Dogauči, stav 174. Konvencija se ne bavi pitanjem kako ukinuti stranu presudu koja je već izvršena u zamoljenoj državi, ali naknadno poništena ili preinačena u državi porekla. To pitanje bilo je predmet temeljne rasprave na Prvoj i Drugoj sednici specijalne komisije, pri čemu su razmatrana različita rešenja. Videti Zapisnik sa sednice Specijalne komisije za priznanje i izvršenje (1-9. Jun 2016), Zapisnik br. 2, stav 48, Zapisnik br. 3, stavovi 51-66, Zapisnik br. 6, stavovi 41-49; Zapisnik sa sednice Specijalne komisije za priznanje i izvršenje (16-24. februar 2017.), Zapisnik br. 4, stavovi 76-82, Zapisnik br. 10, stavovi 6-8. Na kraju, na Drugoj sednici Specijalne komisije zauzet je stav da je bolje prepustiti ovo pitanje procesnom pravu zamoljene države.

¹²³ O razlici između „redovnog“ i „vanrednog“ preispitivanja videti izveštaj Hartli/Dogauči, stav 173, beleška 209.

zahteva redovan pravni lek. Iz tog razloga, ovaj stav razjašnjava da odbijanje ne sprečava naknadnu predstavku za priznanje i izvršenje. Ovde odbijanje znači odbacivanje uz sva prava pridržana na to.¹²⁴ Ova odredba ne sprečava sud kome je upućen zahtev da izrekne zaštitne mere shodno nacionalnom zakonu dok je presuda predmet preispitivanja u državi porekla ili dok rok za ulaganje zahteva za takvo preispitivanje nije istekao, da bi se obezbedilo buduće izvršenje presude. Kada presuda postane konačna, poverilac može da zahteva njeno priznanje i izvršenje. Naravno, priznanje ili izvršenje bi se i dalje moglo odbiti iz drugih razloga, npr. da presuda nije prihvatljiva za priznanje i izvršenje po članu 5. ili 6. Konvencije. Sudska odluka da odbije priznanje i izvršenje na tim drugim osnovama sprečiće naknadne zahteve za priznanje i izvršenje u zamoljenoj državi.

133. **Odobrenje priznanja i izvršenja.** Ništa iz člana 4(4) ne zabranjuje priznanje ili izvršenje strane presude u zamoljenoj državi.¹²⁵ Na tu mogućnost ukazuje korišćenje glagola „moći“ umesto „morati“ u članu 4(4). U nekim pravnim sistemima, takva formulacija je dovoljna da omogući sudovima da vrše diskreciona ovlašćenja prilikom odluke da li da odlože ili odbiju priznanje ili ne. U pravnim sistemima gde to nije slučaj, nacionalna pravila o sprovođenju sporazuma mogu već da predvide, ili se može usvojiti nacionalni propis koji utvrđuje da li je još uvek moguće odobriti priznanje i izvršenje i, ako nije, koja od dve opcije po članu 4(4) je na raspolaganju.¹²⁶ Priznanje ili izvršenje bi takođe moglo da podleže odredbi o obezbeđenju, kada je to umesno i raspoloživo po nacionalnom zakonu, da bi se obeštetio dužnik ako se na kraju presuda poništi ili izmeni nakon procesa preispitivanja u državi porekla.

---

¹²⁴ Izveštaj Hartli i Dogauči, 174.

¹²⁵ *Ibid.*, stav 173.

¹²⁶ Ovo odražava opšte načelo prava o sporazumima, koje je relevantno i u članu 7 (videti *infra*, stav 245), 8(2) i 10.

Član 5.***Osnove za priznanje i izvršenje***

1. Presuda je prihvatljiva za priznanje i izvršenje ako je ispunjen jedan od sledećih uslova:
  - a) lice protiv kojeg se traži priznanje ili izvršenje imalo je prebivalište u državi porekla u trenutku kada je postalo stranka u postupku u sudu porekla;
  - b) fizičko lice protiv kojeg se traži priznanje ili izvršenje imalo je glavno mesto poslovanja u državi porekla u trenutku kada je postalo stranka u postupku u sudu porekla, a tužba na kojoj se zasniva presuda proistekla je iz aktivnosti tog poslovanja;
  - v) lice protiv kojeg se traži priznanje ili izvršenje je lice koje je podnelo tužbu, osim protivtužbe, na kojoj se zasniva presuda;
  - g) tuženi je vodio ogranak, agenciju ili drugu poslovnu jedinicu bez zasebnog svojstva pravnog lica u državi porekla u trenutku kada je postalo stranka u postupku u sudu porekla, a tužba na kojoj se zasniva presuda proistekla je iz aktivnosti tog ogranka, agencije, odnosno poslovne jedinice;
  - d) tuženi je izričito pristao na nadležnost suda porekla u toku postupka u kome je presuda doneta;
  - đ) tuženi je raspravljao o meritumu pred sudom porekla, ne osporavajući nadležnost u roku predviđenom zakonom države porekla, osim ako je očigledno da prigovor na nadležnost ili vršenje nadležnosti ne bi uspeo po tom zakonu;
  - e) presudom se odlučilo o ugovornoj obavezi, a doneo ju je sud države u kojoj je ta obaveza izvršena ili je trebalo da se izvrši, u skladu sa
    - (i) sporazumom strana ili
    - (ii) zakonom koji se primenjuje na ugovor u odsustvu dogovorenog mesta izvršenja,osim ako aktivnosti tuženog u vezi sa transakcijom nisu jasno predstavljale svrsishodnu i bitnu vezu sa tom državom;
  - ž) presudom se odlučivalo o zakupu nepokretne imovine (najam) i doneo ju je sud države u kojoj se imovina nalazi;

- z) presuda je doneta protiv tuženog u vezi sa ugovornom obavezom obezbeđenom stvarnim pravom na nepokretnoj imovini koja se nalazi u državi porekla, ako je ugovorni zahtev podnet zajedno sa zahtevom protiv istog tuženog u vezi sa tim stvarnim pravom;
- i) presudom se odlučivalo o vanugovornoj obavezi koja proizilazi iz smrti, fizičke povrede, štete ili gubitka materijalne imovine i radnje ili propusta koji je direktno izazvao takvu štetu, nastala je u državi porekla, bez obzira na to gde se ta šteta dogodila;
- j) presuda se odnosi na valjanost, strukturu, imovinu, upravljanje ili menjanje trusta dobrovoljno formiranog i potvrđenog u pisanom obliku, i
  - (i) u vreme pokretanja postupka, država porekla je u osnivačkom aktu trusta označena kao država pred čijim sudovima treba da se odluči o sporovima u vezi sa takvim stvarima; ili
  - (ii) u vreme pokretanja postupka, država porekla se izričito ili implicitno označila u osnivačkom aktu trusta kao država u kojoj se nalazi sedište uprave trusta.

Ovaj podstav primenjuje se samo na presude koje se odnose na interne aspekte trusta između lica koja su ili su bila u vezi sa trustom;

- k) presudom se odlučivalo o protivtužbi
  - (i) u meri u kojoj je bila u korist podnosioca protivtužbe, pod uslovom da je protivtužba proistekla iz iste transakcije ili događaja kao i tužba; ili
  - (ii) u meri u kojoj je bila protiv podnosioca protivtužbe osim ako zakon države porekla ne iziskuje da se podnese protivtužba da bi se izbeglo isključivanje (prekluzija);
- l) presudu je doneo sud koji je određen u sporazumu zaključenim ili dokumentovanim u pisanom obliku ili na bilo koji drugi način komunikacije kojim su informacije postale dostupne da bi se koristile za dalje upućivanje, osim sporazuma o izboru isključivo nadležnog suda.
Za svrhe ovog podstava, „sporazum o izboru isključivo nadležnog suda“ označava sporazum koji su zaključile dve ili više strana, a koji određuje, u svrhu odlučivanja o sporovima koji su nastali ili mogu nastati u vezi sa posebnim pravnim odnosom, sudove jedne države ili jedan ili više posebnih sudova jedne države, čime je isključena nadležnost svih drugih sudova.

2. **Ako se traži priznanje ili izvršenje protiv fizičkog lica koje deluje prvenstveno za lične, porodične ili potrebe domaćinstva (potrošač) u stvarima koje se tiču potrošačkog ugovora ili protiv zaposlenog lica u stvarima koje se tiču ugovora o radu zaposlenog**
  - a) **stav 1, tačka d) se primenjuje samo ako je pristanak upućen sudu usmeno ili u pisanoj formi;**
  - b) **stav 1, tačke đ), e) i l) se ne primenjuju.**

3. **Stav 1 se ne primenjuje na presudu kojom se odlučivalo o zakupu nepokretne imovine (najam) za stanovanje ili kojom se odlučivalo o upisu nepokretne imovine. Takva presuda je prihvatljiva za priznanje i izvršenje samo ako ju je doneo sud države u kojoj se imovina nalazi.**

134. Član 5. je centralna odredba ove Konvencije. On utvrđuje veze sa državom porekla koje se smatraju dovoljnim („filteri za nadležnost“) da se presuda prizna i izvrši po Konvenciji, kako navodi i član 4. Uz isključivi filter iz člana 6, član 5. daje i iscrpnu listu filtera za nadležnost koji aktiviraju načelo uzajamnog priznanja utkanog u Konvenciju. Države i dalje mogu da priznaju strane presude na osnovu filtera iz domaćeg prava, kao što piše u članu 15, ali samo filteri navedeni u članovima 5. i 6. stvaraju obavezu po Konvenciji. Kao takav, član 5. utvrđuje opseg „prihvatljivih presuda“, tj. presuda koje su u prometu po Konvenciji.
135. **Neposredna i posredna nadležnost.** U nekim državama, filteri navedeni u članu 5. opisani su kao *posredne* osnove za nadležnost, praveći razliku od pravila koja utvrđuju nadležnost suda u državi porekla po njenim zakonima – takozvane osnove za *neposrednu* nadležnost. Konvencija se ne bavi pitanjima „neposredne nadležnosti“ koja ostaju nacionalnom zakonu da ih utvrdi. Filteri nadležnosti navedeni u članu 5. su oni koje primenjuje sud zamoljene države da bi ustanovio da li postoji osnov za priznanje i izvršenje presude. U razmatranju toga da li strana presuda dostiže prag uslova datih u članu 5. ili 6, sud kome je zahtev upućen ne ocenjuje primenu pravila o nadležnosti države porekla od strane njenog suda. Dok Konvencija ne namerava da utiče na postojeće nacionalne zakone o nadležnosti u međunarodnim sporovima, presude iz država sa pravilima o neposrednoj nadležnosti sličnim filterima u članovima 5. i 6. imaju veću verovatnoću da će biti u prometu po Konvenciji.
136. Član 5. deli se na tri stava. Prvi navodi veze sa državom porekla koje su prihvaćene po Konvenciji za priznanje i izvršenje presude u zamoljenoj državi. Drugi stav bavi se presudama donetim protiv potrošača ili zaposlenih i modifikuje ili isključuje primenu određenih veza navedenih u prvom stavu. Treći stav daje filter za

nadležnost koji je primenjiv na presudu o zakupu nepokretnosti za potrebe stanovanja (korišćenje poseda) ili upis nepokretnosti, a isključuje primenu svih filtera pobrojanih u prvom stavu.

137. **Pluralnost (sticaj) strana.** Kada se donese presuda protiv više od jedne strane, filteri dati u članu 5. moraju se procenjivati individualno za svaku od strana. Dakle, ako se presuda donese protiv tri solidarno odgovorna tužena lica, veza sa državom porekla koju zahteva član 5. mora se proveriti za svakoga od njih ponaosob. Sama činjenica da samo jedno od njih ima, na primer, uobičajeno boravište u državi porekla (član 5(1)(a)) nije dovoljna da bi se ostali tuženi smatrali stalno nastanjenim u toj državi. U takvom slučaju, presuda nije prihvatljiva za priznanje ili izvršenje protiv druga dva tužena lica, osim ukoliko nije ispunjen neki drugi filter iz člana 5.

Stav 1 – Presuda je prihvatljiva za priznanje i izvršenje ako je ispunjen jedan od sledećih uslova:

138. Ovaj stav sadrži 13 filtera za nadležnost koji pripadaju trima tradicionalnim kategorijama veza između države porekla i tuženog, veza uspostavljenih saglasnošću, i veza između tužbe i države porekla. Mnoge veze navedene u stavu 1. nalaze se u nacionalnim zakonima, ali mogu se preciznije ili uže definisati u Konvenciji. Nema hijerarhije među filterima u stavu 1; nijedan nema veći legitimitet od drugog u svrhu priznanja i izvršenja po Konvenciji. Štaviše, dovoljno je da se zadovolji jedan filter, kao što izričito navodi stav 1.

Podstav (a) – lice protiv kojeg se traži priznanje ili izvršenje imalo je prebivalište u državi porekla u trenutku kada je postalo stranka u postupku u sudu porekla;

139. Ovaj podstav daje opšte pravilo na osnovu pojma „prirodnog“ ili foruma „države domaćina“. To što neko lice živi ili je registrovalo predstavništvo u državi porekla, tj. to što mu je tamo prebivalište – razumna je veza sa državom porekla. Ovo načelo važi nezavisno od procesnog položaja tog lica u državi porekla. Iako ovaj podstav obično važi za tuženog, nije ograničen samo na tuženog i može obuhvatiti i sva ostala lica, fizička ili pravna, protiv kojih se traži izvršenje. Priznanje ili izvršenje mogu se odobriti protiv tuženog, tužioca ili treće strane koja je imala prebivalište u državi porekla u vreme kada je postala strana u postupku.
140. Podstav (a) je jedini filter u članu 5. koji se bavi isključivo vezom sa licem protiv koga se traži priznanje ili izvršenje. Svi ostali filteri odnose se ili na saglasnost ili na veze sa sporom čiji je epilog presuda.
141. **„Lice protiv koga se traži priznanje ili izvršenje“.** Konvencija se fokusira na odnos između države porekla i lica protiv koga je doneta presuda. Pošto to lice možda nije bilo tuženo pred sudom porekla, bilo bi suviše usko ograničiti podstav (a) na to jedno lice. Može se desiti da je tužilac izgubio tužbu i da tuženi traži priznanje i izvršenje naloga za isplatu troškova protiv tog lica u zamoljenoj državi. Da bi to obuhvatili, podstavovi (a), (b) i (v) koriste izraz „lice protiv koga se zahteva priznanje

ili izvršenje”. Kroz stav 1, koriste se pojmovi „lice protiv koga se zahteva priznanje i izvršenje“ i „tuženi“, u zavisnosti od toga da li taj filter može da se primeni na sve ostale pored tuženog. Kada se ne javi to pitanje, dovoljno je reći „tuženi“. Dok ovaj pristup izaziva izvesna preklapanja između podstava (a) i (v), on obuhvata situacije koje sam podstav (v) ne može da obuhvati.¹²⁷

142. **„Glavno mesto poslovanja“ kao faktor povezivanja.** Konvencija koristi „glavno mesto poslovanja“ kao faktor povezivanja, nasuprot drugim pristupima koji se nalaze u nacionalnom zakonu ili jedinstvenim pravnim instrumentima, kao što je prebivalište ili državljanstvo. Ovaj instrument dosledan je modernim pravnim instrumentima HKMPP, koji su dali prednost prebivalištu. Glavno mesto poslovanja je takođe faktor povezivanja koji je više zasnovan na činjenicama nego prebivalište ili državljanstvo i izražava tesnu povezanost između nekog lica i njegovog društveno-ekonomskog okruženja. Doduše, nedostatak definicije glavnog mesta poslovanja u Konvenciji može dovesti do različitih nacionalnih tumačenja, iako od toga treba da odvrati član 20. („jedinstveno tumačenje“). S obzirom na lice ili subjekat koji nije fizičko lice, treba podsetiti na to da definicija glavnog mesta poslovanja iz člana 3(2) obuhvata četiri alternative. Kao rezultat, po podstavu (a), zamoljena država mora da uzme u obzir da je država porekla bila povezana sa subjektom ili licem koje nije fizičko lice ako je ispunjen bilo koji od četiri faktora iz člana 3(2).
143. **„U trenutku postajanja“ strankom u postupku pred sudom porekla.** Lokacija nečijeg glavnog mesta poslovanja može se menjati tokom vremena, moguće tokom spora pre donošenja presude ili čak i nakon presude, ali pre nego što je zatraženo priznanje i izvršenje. U svrhe podstava (a), glavnog mesta poslovanja treba proceniti u vreme kada je lice protiv koga se traži priznanje ili izvršenje postalo strana u postupku na sudu porekla.¹²⁸ Nije neophodno da to lice i dalje ima glavno mesto poslovanja u državi porekla u trenutku kada zamoljena država procenjuje povezanost, dok god je ta povezanost uspostavljena u vreme kada je to lice postalo strana u prvobitnom postupku.
144. **Subrogacija, imenovanje ili nasleđivanje.** Formulacija podstava (a) pretpostavlja da je lice protiv koga se traži priznanje ili izvršenje isto lice koje je bilo strana u postupku u državi porekla. Ali, ova odredba ne sprečava priznanje ili izvršenje protiv lica koje nije lice koje je bilo strana u postupku u državi porekla, ukoliko je lice protiv koga se traži priznanje ili izvršenje „preuzelo“ obaveze lica koje je bilo strana u postupku u državi porekla. Obaveze se mogu preuzeti prenosom, nasleđivanjem ili

---

¹²⁷ Dakle, ako se naloži trećem licu da isplati troškove tužiocu, ovaj filter bi se primenio ako je to treće lice imalo uobičajeno boravište u državi porekla kada je postalo strana u postupku.

¹²⁸ Kao što je objašnjeno, ovo lice može biti tužilac koji je pokrenuo postupak protiv jednog tuženog lica, ali to „lice“ može biti i lice koje je pridruženo u skladu sa procesnim pravilima države porekla nakon pokretanja postupka, kao što je pridruženi tužilac ili tuženi putem prinudnog ili dobrovoljnog mehanizma pridruživanja, lice koje interveniše, treće lice, itd. Stoga je preciznije govoriti o vremenu kada je neko lice postalo strana u postupku nego o vremenu kada je postupak prvobitno pokrenut.

sličnim putem, bilo saglasnošću, bilo po sili zakona. To bi bio slučaj, recimo, ako strana u postupku u državi porekla premine, pa njeni naslednici preuzmu obaveze pre nego što se zatraži priznanje ili izvršenje, ili ako je strana u postupku u državi porekla bilo neko preduzeće koje se spojilo sa drugim preduzećem (koje ga je preuzelo) pre nego što je zatraženo priznanje ili izvršenje. U tim situacijama, može se odobriti priznanje i izvršenje protiv lica koje nije ono isto koje je bilo strana u postupku u državi porekla, *ukoliko je prvo lice validno nasledilo obaveze drugog*. A za to da li je došlo do „pravno valjanog nasleđivanja“ merodavan je zakon zamoljene države, uključujući njena pravila o međunarodnom privatnom pravu.

145. **Primer 1.** X podnese tužbu protiv Y u državi A, gde Y ima uobičajeno boravište. Donese se presuda protiv Y. Ali, tokom postupka u državi A, Y premine i njene obaveze se prenesu na njene naslednike. U ovom slučaju, presuda je prihvatljiva za priznanje i izvršenje po podstavu (a) s obzirom na to da je Y imala uobičajeno boravište u državi porekla gde je postala strana u postupku na sudu porekla i lice protiv koga se zahteva priznanje i izvršenje validno je nasledilo njene obaveze. Naravno, prebivalište njenog naslednika u ovom slučaju nije od značaja.
146. **Primer 2.** Preduzeće X podnese tužbu protiv preduzeća Y u državi A, gde preduzeće Y ima sedište po osnivačkom aktu. Tokom postupka, preduzeće Y se spoji sa preduzećem Z (preduzeće koje se proširuje) i, kao posledica, ono prvo prenese svu aktivu i pasivu na drugo. U ovom slučaju, presuda se donosi protiv lica (preduzeće Z) koje se razlikuje od tuženog kako ga određuje član 3(1)(a). Takođe, spajanje se može obaviti nakon donošenja presude u državi porekla, ali pre nego što se njeno priznanje i izvršenje zatraži u zamoljenoj državi. U ovom drugom slučaju, lice protiv koga se izvršenje traži (preduzeće Z) takođe se razlikuje od lica protiv koga je pokrenut postupak u državi porekla (preduzeće Y). U oba slučaja, presuda je ipak prihvatljiva za priznanje i izvršenje po podstavu (a) budući da je tuženi imao uobičajeno boravište u državi porekla u vreme kada je postao strana u postupku pred sudom porekla protiv koje se zahteva priznanje i izvršenje valjano nasledivši tog tuženog.

Podstav (b) – fizičko lice protiv kojeg se traži priznanje ili izvršenje imalo je glavno mesto poslovanja u državi porekla u trenutku kada je postalo stranka u postupku u sudu porekla, a tužba na kojoj se zasniva presuda proistekla je iz aktivnosti tog poslovanja;

147. Ovaj podstav namenjen je fizičkim licima angažovanim u poslovanju ili profesiji i zasniva se na istom načelu kao podstav (a). Fizička lica mogu da obavljaju posao ili delatnosti u predstavništvima koja se nalaze u državi gde im je uobičajeno boravište. Za to je veća verovatnoća u pograničnim gradovima, ali sa olakšanim ličnim putovanjem može da se javi i van tog konteksta. Konvencija predviđa da postoji dovoljna veza sa državom porekla u svrhu priznanja i izvršenja ako je osnovno mesto za poslovanje fizičkog lica¹²⁹ bilo u toj državi u vreme kada je to lice

---

¹²⁹ Francuska verzija pominje "établissement professionnel principal" u članu 5(1)(b) i "principal établissement" u članu 3(2)(d), dok se u engleskoj verziji pominje „osnovno mesto poslovanja“ u oba podstava. Razlika u francuskoj verziji nije namerna i ne treba da vodi do bilo kakvih razlika u tumačenju

postalo strana u postupku na sudu porekla, ali samo ako je tužba po kojoj je doneta presuda zasnovana na delatnosti u tom poslovanju.

148. **Obrazloženje.** Fizičko lice koje obavlja poslovne delatnosti analogno je pravnom licu po vezama sa državom. Za firmu koja je pravno lice smatra se da ima uobičajeno boravište, između ostalog, u glavnom mestu za poslovanje po članu 3(2). Ako firma nije pravno lice odvojeno od fizičkog lica koje pruža dobra ili usluge, veza glavnog mesta poslovanja sa državom po podstavu (a) nije uspostavljena. Ipak, sa stanovišta tužioca, dve situacije su analogne samo kod pravnog statusa poslovnog subjekta. Da bi odrazio tu jednakost, podstav (b) predviđa da je lokacija glavnog mesta poslovanja fizičkog lica dovoljna veza u svrhu priznanja i izvršenja presude po tužbi podnetoj protiv tog fizičkog lica zbog njegove poslovne delatnosti.
149. **Uslovi.** Podstav (b) obuhvata dva uslova. Prvi, tužba na kojoj se zasniva presuda mora da se podnese u skladu sa "delatnošću u poslovanju fizičkog lica. To je ograničeniji filter od opšteg filtera uobičajenog boravišta po podstavu (a). Formulacija podstava (b) ukazuje na to da presuda mora biti za tužbu koja je podneta usled „poslovnih aktivnosti“, ali ne zahteva da te aktivnosti budu povezane konkretno sa glavnim mestom poslovanja. Sama činjenica da se podstav (b) odnosi na „glavno“ mesto poslovanja podrazumeva da fizičko lice može da vodi posao na više od jednog mesta, ali samo jedno od njih se može okvalifikovati kao „osnovno“ mesto poslovanja. Naravno, ove razlike će verovatnije biti prisutne uživo nego u poslovanju na daljinu (putem interneta).
150. **Primer.** X je računovođa sa uobičajenim boravištem u državi A, u gradu na granici između država B i C. X-ina glavna kancelarija nalazi se u državi B, gde ona obavlja većinu posla i redovno radi. Međutim, ona putuje i u državu C jednom nedeljno, da pruža usluge manjem broju klijenata koje tamo ima. Pošto je cena papira za fotokopiranje niža u državi C, X nabavlja svoje nedeljne količine papira za fotokopiranje potrebne za obe kancelarije petkom, od Y Paper Inc kada boravi u državi C. Ukoliko se pokrene spor u vezi sa nabavkom papira, presuda doneta protiv X po toj tužbi na sudu porekla u državi B zadovoljila bi podstav (b) jer država B je država sedišta poslovanja X (iako je tužba podneta zbog transakcije koja se obavila u državi C), a tužba potiče usled „poslovne delatnosti“ fizičkog lica koje se bavi tom delatnošću. Obratno, kada se tužba podnosi zbog ličnih ili porodičnih aktivnosti lica X, ne primenjuje se podstav (b).
151. Drugi uslov odnosi se na vreme podnošenja tužbe i osnivanje osnovnog mesta za poslovanje. Podstav (b) zahteva da osnovno mesto poslovanja fizičkog lica bude u državi porekla u vreme kada je to lice postalo strana u sporu koji je pokrenut pred sudom porekla. Taj zahtev savremenosti isti je kao u podstavu (a) za uobičajeno boravište.

Podstav (v) – lice protiv kojeg se traži priznanje ili izvršenje je lice koje je podnelo tužbu, osim protivtužbe, na kojoj se zasniva presuda;

152. Podnošenje građanske ili trgovačke tužbe sudu obično ukazuje na prihvatanje nadležnosti tog suda, iako tužilac može imati ograničen ili nikakav izbor toga gde može pokrenuti postupak, što određuju pravila o neposrednoj nadležnosti svake države. Ovaj rezon ne važi za lica koja nisu tužioci, kao što je tuženi, koji možda nema izbora osim da se odazove pozivu na sud ili da rizikuje kontumacionu presudu. Podstav (v) navodi da sama činjenica podnošenja tužbe sudu porekla svaku presudu po toj tužbi čini pravosnažnom u zamoljenoj državi u odnosu na lice koje je podnelo tužbu sudu porekla.
153. **Primer.** X, sa uobičajenim boravištem u državi A, putuje u državu B da provede odmor na kampovanju, a tamo upozna Y, sa uobičajenim boravištem u državi C. Naneta je šteta X-ovoj opremi za kampovanje, za šta X tvrdi da je usled nehata Y. X odluči da pokrene postupak pred sudovima države C, zahtevajući nadoknadu za gubitak navodno izazvan krivicom Y. Y se uspešno odbrani od tužbe, pa sud presudi da Y nije odgovoran ni za kakav gubitak koji je pretrpeo X i odobri naknadu troškova za Y. Ako X pokuša da pokrene nov postupak sa tužbom za nehat u državi B, Y bi mogao da zahteva priznanje presude iz države C, pozivajući se na član 5(1)(c). Ako X pokrene postupak u državi C, presuda koju donese sud države C prihvatljiva je za priznanje protiv X u bilo kojoj drugoj državi ugovornici. Dalje, ako Y želi da izvrši naknadu troškova od X u državi A,¹³⁰ sud u državi A se može osloniti na član 5(1)(c) za izvršenje presude.
154. **Odnos sa drugim odredbama.** Ako je tužilac imao uobičajeno boravište u državi porekla kada je tužba podneta, priznanje ili izvršenje presude protiv tužioca takođe se može zahtevati po podstavu (a). Napominjemo takođe da se podstav (v) ne odnosi na protivtužbe, kojima se posebno bavi podstav (k).

Podstav (g) – tuženi je vodio ogranak, agenciju ili drugu poslovnu jedinicu bez zasebnog svojstva pravnog lica u državi porekla u trenutku kada je postalo stranka u postupku u sudu porekla, a tužba na kojoj se zasniva presuda proistekla je iz aktivnosti tog ogranka, agencije, odnosno poslovne jedinice;

155. Kada se ogranak tuženog lica nalazi u državi porekla, presuda po tužbi proistekloj iz delatnosti tog ogranka zadovoljava filter iz podstava (g), čak i kada je uobičajeno boravište tuženog u drugoj državi. Konvencija je zauzela uzak pristup tako što zahteva da presuda protiv tuženog uključi tužbu koja je podneta neposredno zbog delatnosti ogranka koji se nalazi u državi porekla, a ne iz opšte delatnosti tuženog.

---

¹³⁰ Ova dodela troškova smatra se presudom po Konvenciji, po članu 3(1)(b).

156. **Obrazloženje.** Lice koje osnuje predstavništvo u drugoj državi namerno stvara veze sa tom državom. Presude suda te države po tužbama koje su podnete zbog delatnosti tog predstavništva time su jednako povezane sa državom porekla.
157. **Ogranak, agencija ili drugo predstavništvo.** Ova odredba odnosi se na „ogranak, agenciju ili drugo predstavništvo koji nisu zasebna pravna lica“. Konvencija ne definiše ovaj koncept. U principu, predstavništvo podrazumeva fizičko prisustvo tuženog u državi porekla gde tuženi obavlja neku delatnost. Ta odredba je izričito ograničena na predstavništva koja nisu zasebna pravna lica u odnosu na tuženog. Ovaj kriterijum isključuje filijale i druge privredne organizacije koje su formirane kao zasebna pravna lica.¹³¹ Ova terminologija ne isključuje pravna lica, te tako može da postoji paralelno sa članom 5(1)(b) kada je fizičko lice, na primer, profesionalac sa glavnim mestom za poslovanje u jednoj državi, a drugi objekat u nekoj drugoj državi.
158. **Opseg.** Da bi se primenjivao podstav (g) mora postojati veza između tužbe na kojoj je zasnovana presuda i delatnosti ogranka, agencije ili predstavništva u državi porekla. Drugim rečima, nije dovoljno da tužba potekne iz delatnosti ogranka ili predstavništva u državi porekla. Recimo, u presudi o ugovornom sporu, ugovor mora da bude zaključen preko predstavništva u državi porekla ili predstavništvo mora biti odgovorno za njegovo izvršenje. Tek udaljena ili slučajna povezanost nije dovoljna.
159. Ova povezanost na osnovu delatnosti je, međutim, ograničena po prirodi tužbe. Presuda može biti doneta za spor koji je nastao u međunarodnom upravljanju ogrankom zbog postupanja tokom poslovanja i može se odnositi na bilo koje obligacione odnose. Prema tome, može se delimično preklapati sa drugim podstavovima koji se bave ugovorima (podstav (e)) i vanugovornim obavezama (podstav i)).

Podstavovi (d) i (đ) – saglasnost

160. Ova dva podstava bave se povezanošću sa sudom porekla koja je uspostavljena saglasnošću. Član 5(1) predviđa tri oblika saglasnosti: jednostrano izražena saglasnost tokom postupka (podstav (d)), implicitna saglasnost (podstav (đ)) i sporazum strana (podstav (l)). Sve ove forme saglasnosti ispunjavaju uslove filtera za nadležnost po članu 5(1), bez obzira na odsustvo bilo kakvih drugih veza sa državom porekla.
161. Kao što će se videti u nastavku, posebna ograničenja primenjuju se na filtere zasnovane na saglasnosti kada se donose presude protiv tuženih lica koji su potrošači ili zaposleni, kao po stavu 2.

---

¹³¹ U primeni člana 7(5) Uredbe Brisel Ia koji se bavi ovom vrstom veze, SPEU je obuhvatio i filijale, tj. subjekte sa pravnim licem, po doktrini zastupanje, odnosno kada se pojave prema trećem licu samo kao ogranak stranog tuženog lica. Videti presudu od 9 decembra 1987, *SAR Schotte GmbH v. Parfums Rothschild SARL*, C-218/86, EU:C:1987:536.

Podstav (d) – tuženi je izričito pristao na nadležnost suda porekla u toku postupka u kome je presuda doneta;

162. Filter iz člana 5(1)(d) primenjuje se kada se tuženi izričito saglasi sa nadležnošću suda porekla tokom postupka u kome se donese presuda. Postojanje izričite saglasnosti, date „tokom postupka“, pitanje je činjenice koju utvrđuje sud zamoljene države. Podstav (d) ne propisuje formu ili suštinu te izričite saglasnosti, tj. ona može biti usmena i pisana. Međutim, druge odredbe Konvencije treba razmotriti prilikom tumačenja koncepta „izričite presude“. Prvo, zasebna odredba bavi se implicitnim pristankom (podstav (e)). Opseg izričite saglasnosti stoga je sužen i treba da zahteva pozitivan akt (usmeno ili pisano) nasuprot nepodnošenja prigovora, na primer, ili pukog povlačenja osporavanja nadležnosti suda porekla. Drugo, za razliku od člana 5(2)(a), ovaj podstav ne zahteva da se saglasnost uputi sudu; može se uputiti sudu ili drugoj strani, samo da bude u toku postupka.
163. Ovaj način saglašavanja možda nije poznat ili priznat u svim procesnim sistemima. Ta mogućnost, međutim, nije prepreka proceni takve saglasnosti od strane zamoljene države. Istina, po stavu 1, zamoljena država ne procenjuje da li je predmet pravilno poveren sudu porekla po njenim pravilima *neposredne* nadležnosti. Umesto toga, zamoljena država proverava da li je ispunjen jedan od filtera iz člana 5, bez obzira na osnovu za nadležnost suda porekla.
164. **Primeri.** Sledeća scenarija ilustruju kako se može predstaviti izričita saglasnost u smislu podstava (d):
- a. X pokrene postupak protiv Y u državi A. Po procesnom pravu države A, sud je u obavezi da proveri svoju nadležnost po službenoj dužnosti za tužbe protiv stranih lica. Konstatujući da nema povezanosti između tužbe i države A, sud upita Y, sa uobičajenim boravištem u državi B, da li želi da iznese prigovor na nadležnost. Y odgovori da prihvata nadležnost države A i da je spremna za postupak pred njim.
  - b. X pokrene postupak protiv Y u državi A. Y reaguje tako što pozove na pregovore za rešenje spora. Strane uspešno razreše deo spora, ali ne uspevaju da postignu dogovor po svim aspektima. Kao deo sporazuma o poravnanju, X se izričito saglasi da izmeni tužbu koju je podneo pred sudom države A i Y izričito prihvati da po izmenjenoj tužbi postupa sud države A.¹³²
  - c. X pokrene postupak protiv Y u državi A i Y je propisno obaveštena o tome. U odgovoru putem elektronske pošte, Y podseća X da njihov ugovor uključuje odredbu o arbitraži, ali da je trošak arbitraže previsok s obzirom na vrednost tužbenog zahteva. Y se izričito saglasi da se brani u državi A u tom slučaju, ali

---

¹³² Ovaj scenario mogao bi se smatrati podložnim podstavu (l) ako se odredba iz sporazuma o poravnanju tumači kao „određenje nadležnog suda“.

zadržava pravo da se pozove na odredbu o arbitraži u svakom budućem sporu po ugovoru između strana.

Podstav (đ) – tuženi je raspravljao o meritumu pred sudom porekla, ne osporavajući nadležnost u roku predviđenom zakonom države porekla, osim ako je očigledno da prigovor na nadležnost ili vršenje nadležnosti ne bi uspeo po tom zakonu;

165. Za razliku od izričite saglasnosti razmatrane u podstavu (d), saglasnost u podstavu (đ) je implicitna, obično po izlaganju tuženog o meritumu i neuspelom osporavanju nadležnosti suda porekla. Neuspelim prigovorom da ospori nadležnost suda porekla, smatra se da je tuženi prihvatio da će taj sud odlučivati o tužbi koja je protiv njega podneta.
166. **Obrazloženje.** Smatra se da saglasnost, izričita ili implicitna, uspostavlja legitimnu vezu između suda i tuženog. Tuženi može prihvatiti da spor rešava sud kome je podneta tužba, iako je možda bilo osnove za prigovor na nadležnost tog suda. Tuženi možda želi da izbegne troškove i odlaganje osporavanja nadležnosti, ili ne vidi značajnu prednost u tome da ga tuže negde drugo, ili nije upoznat sa mogućnošću osporavanja nadležnosti. Šta god da je razlog za pojedinačna tužena lica, mnoge države smatraju da se tuženi može implicitno saglasiti sa nadležnošću njihovih sudova.¹³³
167. **Uslovi.** Primena podstava (đ) potpada pod dva uslova. Prvo, tuženi mora prethodno da bude saslušan po meritumu na sudu porekla. Drugo, tuženi mora prvo da neuspešno ospori nadležnost, osim ako nije očigledno da bi prigovor na nadležnost bio neuspešan.
168. **Tuženi je saslušan po meritumu.** Prvi uslov za primenu stava (đ) je da tuženi mora prethodno da bude saslušan po meritumu na sudu porekla. Konvencija ne utvrđuje precizne obrise saslušanja po meritumu. U određenim državama, svaki postupak tuženog mimo pukog osporavanja nadležnosti, kao što je zahtev da promeni branioca, smatra se „iznošenjem argumenata po meritumu”. Naravno, procena „iznošenja argumenata po meritumu“ iz podstava (đ) ne zavisi od načina na koji bi se utvrdila po zakonu države porekla. Sud kome je upućen zahtev mora sam da proceni da li je tuženi preduzeo neke korake pred sudom porekla u koje spadaju i osporavanje merituma spora.
169. **Tuženi nije osporio nadležnost suda.** Ovo je drugi uslov po podstavu (đ). Ako se za tuženog smatra da je izneo argumente o meritumu, a da pritom nije osporio nadležnost suda porekla, filter iz podstava (e) biće ispunjen filter iz podstava (đ) i presuda koja proistekne prihvatljiva je za priznanje i izvršenje po Konvenciji. S druge strane, ako se tuženi odazvao na tužbu samo da bi prigovorio na nadležnost, a taj

---

133

Ovo je veoma uopštena izjava, koja je očigledno predmet brojnih ograničenja.

prigovor mu je odbijen, svaka presuda koja usledi ne ispunjava filter.¹³⁴ Štaviše, čak i ako tuženi iznese argumente po meritumu nakon neuspelog osporavanja nadležnosti suda porekla, presuda koja usledi ne ispunjava filter. U oba slučaja, naravno, presuda može da bude u prometu ako se ispuni neki drugi filter iz člana 5.

170. **Osporavanje nadležnosti, „u roku predviđenom zakonom države porekla”.** Procesna pravila iz zakona države porekla mogu postaviti određeni rok u kome tuženi može da ospori nadležnost. On se može brojati u danima od određenog početka, kao što je obaveštenje o tužbi, ili u smislu redosleda, na primer pre ulaska u drugi postupak. Neki pravni sistemi mogu predvideti i uključivanje svih odbrana, procesnih i suštinskih, u isti procesni dokument. Po podstavu (đ), neblagovremeni prigovori neće izbeći zaključak da je filter ispunjen. Ako tuženi ne ispoštuje procesna pravila države porekla za osporavanje nadležnosti, a iznese argumente po meritumu, presuda je u prometu po podstavu (đ).
171. **Prigovor ne bi uspeo.** Filter iz podstava (đ) zasniva se na premisi da se tuženi jednostavno saglasio da spor rešava sud kome je podneta tužba, iako je možda bilo osnova za prigovor na tu nadležnost. Propust da se uputi prigovor čini osnovu za implicitnu saglasnost tuženog. Osnovna pretpostavka ovog filtera je da procesno pravo suda porekla omogućava tuženom da ospori nadležnost. Samo u tom slučaju propust da se ospori može se tumačiti kao implicitni pristanak. Podstav (đ) odražava ovu pretpostavku formulisanjem pravila u smislu osporavanja nadležnosti.
172. Podstav (e) uzima u obzir i da li bi takvo osporavanje imalo šanse za uspeh s obzirom na to da bi inače bilo nerazumno zahtevati da je tuženi preduzeo takvo osporavanje. Drugim rečima, Konvencija ne nameće безусловnu obavezu tuženog da je morao osporiti nadležnost na sudu porekla. Ukoliko tuženi može da pokaže, u zamoljenoj državi, da nijedan pokušaj osporavanja nadležnosti suda porekla ne bi uspeo, neuspeh tuženog da pokrene takav izazov pred sudom porekla ne bi zadovoljio filter.
173. Međutim, da bi se sprečilo strateško ili oportunističko ponašanje tuženog, Konvencija postavlja relativno visoke standarde za dokaze. Mora biti *očigledno* da prigovor o nadležnosti ne bi uspeo po zakonu države porekla.
174. **Primer.** Sud porekla prima nadležnost samo na osnovu toga što tuženi iz inostranstva ima imovinu na teritoriji nadležnosti suda iako nema veze između tužbe i te imovine. Prethodne odluke suda porekla ukazuju na to da je takva nadležnost uvek odbijana i da, kao posledica toga, tuženi ne osporava nadležnost suda porekla. U takvom slučaju, presuda koju sud porekla na kraju donese ne

---

¹³⁴ Ovo sledi bilo da se osporavanje nadležnosti smatra argumentom u vezi sa meritumom ili ne. I zaista, ovaj filter oduzima značaj tom pitanju jer je prigovor na nadležnost puta za izbegavanje primene podstava (e).

smatra se usklađenom sa filterom iz podstava (đ) uprkos činjenici da tuženi nije osporio nadležnost pred tim sudom i izneo argumente o meritumu.

175. **Prigovor na vršenje nadležnosti.** Formulacija u podstavu (e) obuhvata prigovore na nadležnost suda porekla, ali i prigovore na vršenje te nadležnosti. To je značajno kada zakon države porekla obuhvata doktrinu *forum non conveniens*, koja dozvoljava da tuženi zahteva od suda da odbije vršenje nadležnosti.
176. U većini država gde postoji mogućnost *forum non conveniens*, razlikuje se od nadležnosti *per se*. Ova doktrina omogućava sudu da *odbije vršenje nadležnosti*, i time ne uključuje prihvatanje na sudu koji *nema nadležnost*. Kada se primeni ova doktrina, nije neuobičajeno da tuženi prvo ospori nadležnost, a onda, ako sud odbije to osporavanje, da zahteva da sud odbije vršenje nadležnosti. Tuženi čak može da *pristane na nadležnost* i samo zahteva da sud odbije da je vrši.
177. Formulacije iz podstava (đ) zahtevaju da tuženi pokrene sva raspoloživa osporavanja nadležnosti suda porekla ili vršenja nadležnosti da bi izbegao primenu filtera u zamoljenoj državi. Ako je tuženi koji je imao priliku da ospori nadležnost suda odlučio da to ne učini, ili je imao priliku da zahteva od suda da odbije vršenje nadležnosti i u tome nije uspeo, ili ne uspe da dokaže da takvi zahtevi ne bi imali šanse za uspeh, taj filter je ispunjen. U takvim okolnostima, ako je tuženi iznosio argumente o meritumu, presuda je prihvatljiva za priznanje i izvršenje po podstavu (đ).
178. **Primer.** Pretpostavimo da se u državi porekla gde postoji mogućnost primene doktrine *forum non conveniens*, tuženi pozvao na *forum non conveniens* a da nije osporio samu nadležnost. Ukoliko tuženi ne može da dokaže, pred zamoljenom državom, da nije osporio nadležnost *per se* jer nije imao šansu da uspe, presuda će se smatrati prihvatljivom za filter, iako je tuženi tražio od suda da se oglasi nenadležnim. Slično, ako je tuženi osporio nadležnost, ali, nakon što mu je ovaj prigovor odbačen, nije zahtevao da sud odbije da vrši nadležnost, tuženi mora da dokaže da taj zahtev nije imao šanse za uspeh. I, na kraju, ako tuženi nije ni osporio nadležnost ni zahtevao da sud porekla odbije da vrši nadležnost, tuženi mora da dokaže da nijedna od tih opcija ne bi imala šanse da uspe u izbegavanju nalaza da je podstav (đ) zadovoljen.
179. U svim ovim scenarijima, nije važno da li propust da se ospori nadležnost ili da se zahteva da se sud odbije da vrši svoju nadležnost dovode do implicitne saglasnosti po zakonu suda porekla. Konvencija samo sadrži filtere za nadležnost u svrhu utvrđivanja prihvatljivosti da presuda bude u prometu. Shodno tome, sud u državi zamoljene države ne bavi se time kako sud porekla procenjuje nadležnost, već samo time da li je ispunjen neki od filtera iz člana 5. Da bi se izbegao filter iz podstava (đ), tuženi mora da se prethodno opirao povinovanju nadležnosti suda porekla na svaki mogući način pred sudom porekla, bilo eksplicitno pred sudom ili kasnije pred sudom kome je upućen zahtev pokazujući da to nije činio na sudu porekla jer nije imao šanse za uspeh na tom sudu. Takvi postupci ili argumenti tuženog naravno, ne sprečavaju promet presude ukoliko postoji drugi primenjiv filter po članu 5. ili 6.

Drugim rečima, tuženi ne može jednostavno da uloži pravosudni prigovor ili zahtev da sud porekla odbije da vrši svoju nadležnost i da očekuje da to spreči promet presude po Konvenciji.

Podstav (e) – presudom se odlučilo o ugovornoj obavezi, a doneo ju je sud države u kojoj je ta obaveza izvršena ili je trebalo da se izvrši, u skladu sa

(i) sporazumom strana ili

(ii) zakonom koji se primenjuje na ugovor u odsustvu dogovorenog mesta izvršenja,

osim ako aktivnosti tuženog u vezi sa transakcijom nisu jasno predstavljale svrsishodnu i bitnu vezu sa tom državom;

180. Ovaj podstav daje filter za presude o ugovornim obavezama. Pravilo je rezultat kompromisa između dva pristupa. S jedne strane, neke države smatraju da je mesto izvršenja dovoljna veza sa državom, bez dodatnih kvalifikacija. S druge strane, neke države zahtevaju procenu zasnovanu na činjenicama o aktivnostima tuženog u državi porekla. Vredi napomenuti da, zbog toga što potpisnice međunarodnih ugovora često uvrste odredbu o sporazumnom izboru suda ili arbitražu u ugovor, na ovaj podstav se ne može često pozivati tokom faze izvršenja presude.¹³⁵

181. **Mesto izvršenja kao polazna tačka.** Podstav (e) predstavlja prvi pristup gde je mesto izvršenja ugovorne obaveze osnov za priznanje i izvršenje presude. Ta formulacija znači da veza može da varira u zavisnosti od spora između strana koji je predmet presude. Na primer, u ugovoru o prodaji dobara, ako prodavac uloži žalbu zbog plaćanja i presuda se zasniva na tom tužbenom zahtevu, podstav (e) prepoznaje vezu sa sudom u mestu gde dospeva obaveza plaćanja. Ali, ako kupac uloži žalbu zbog kašnjenja u isporuci, podstav (e) upućuje na sudove u mestu isporuke. Ovaj pristup razlikuje se po tome od drugih instrumenata, kao što je Uredba Brisel Ia, koja za određene tipove ugovora predviđa samo jedan ugovorni forum (mesto za podnošenje tužbi) koji se ne menja u zavisnosti od obaveza koje čine osnov za tužbu.¹³⁶

182. **Mesto izvršenja ugovorne obaveze: sporazum strana.** Konvencija predviđa dva izvora za utvrđivanje mesta izvršenja ugovornih obaveza: sam ugovor ili zakon koji uređuje ugovor. Ako ugovor određuje mesto za izvršenje obaveze, presuda koju donosi sud u tom mestu zadovoljiće filter iz podstava (e) (i), bez obzira na to da li se izvršenje stvarno i dogodilo na tom mestu. Drugim rečima, sporazum strana o mestu izvršenja je određujući. U praksi, veoma je često da se mesto izvršenja pominje među opštim uslovima ugovora za jednu ili obe strane. Valjanost takvih ugovornih uslova utvrđuje zakon zemlje kojoj je zahtev upućen, uključujući i njena pravila o međunarodnom privatnom pravu.

---

¹³⁵ Za presude suda istaknute u sporazumu, videti podstav (lj) koji sledi. Radi diskusije o arbitraži po Konvenciji, pogledati član 2(3) gore.

¹³⁶ Videti član 7(1) Uredbe Brisel Ia.

183. Ako ugovorni uslovi ne određuju mesto izvršenja nego su strane u ugovor unele odredbu o izboru prava, onda i podstav (z) i (i) mogu biti od značaja. S razlogom, "sporazum između strana" može da sadrži dogovor o pozitivnom pravu, koje time i utvrđuje mesto izvršenja date obaveze. Ali, Konvencija ne utvrđuje odredbe o izboru prava za ugovore. Može biti slučaj da u državi koja upućuje zahtev odredba o izboru prava iz podstava (e) (ii) ima ograničeno ili nema nikakvo dejstvo. Stoga, radi doslednosti sa poljem primene Konvencije, koja nema nameru da postavlja pravila o izboru prava, poželjno je ograničiti podstav (e) (i) na predmete gde se u smislu ugovora direktno utvrđuje mesto izvršenja.
184. **Pozitivno pravo.** Druga situacija javlja se kada nema sporazuma o mestu izvršenja ili kada sporazum o mestu izvršenja nije validan. U takvim slučajevima, mesto izvršenja moraće da se ustanovi po zakonu koji uređuje ugovor. Konvencija ne navodi konkretno kako se taj zakon utvrđuje, prema tome, to utvrđivanje se prepušta pravu države koja podnosi zahtev, uključujući i njena pravila o međunarodnom privatnom pravu.
185. **Primer.** X podnosi tužbu protiv Y u državi A. Osnova za tužbu je to što Y nije platio za određenu robu koja mu je isporučena u državi B. Ugovor je zaključen telefonom i strane nisu odredile mesto za izvršenje uplate. U tom slučaju, ako X dobije povoljnu presudu na osnovu tužbe, priznaće se i izvršiti po podstavu (e), ako je u skladu sa zakonom koji uređuje ugovor mesto izvršenja država A. Zakon države kojoj se podnosi zahtev, uključujući i njena pravila iz međunarodnog privatnog prava, utvrđuje koji zakon uređuje taj ugovor.
186. **Više mesta izvršenja.** Podstav (e) odnosi se na mesto izvršenja ugovorne obaveze koja je predmet presude. To je obično obaveza koja čini osnovu za tužbu. Ako isti ugovor sadrži različite i zasebne obaveze jedne strane, pravilo se mora primeniti zasebno na svaku od njih. Recimo, ako prodavac ima obavezu da na vreme isporuči robu u dve države, A i B, presuda doneta u državi A odnosi po ovom filter samo na obavezu isporuke u toj državi (čl. 9. o razdvojenosti ipak može da važi, videti *infra*). Primena ovog pravila na negativne obaveze, tj. obaveze da se nešto ne uradi, kratko je pomenuta tokom dvadeset i drugog zasedanja, ali ostavljeno je na dalju analizu sudovima i pravnim stručnjacima.
187. **Zaštitna mera: „namerna i suštinska veza sa državom porekla“.** Mesto izvršenja može ukazivati na mesto koje je proizvoljno, nasumično ili nedovoljno povezano sa transakcijom između strana. Prepoznavanje veze sa takvim mestom kao zadovoljavajući filter moglo bi se smatrati nepravednim prema tuženoj strani. Na primer, u slučaju ugovora koji se izvršava preko interneta, veza sa državom porekla može biti samo virtuelna i stoga nedovoljna da opravda presudu po Konvenciji. Shodno tome, Konvencija predviđa priznanje ili sprovođenje presude s donete u državi u kojoj je mesto izvršenja, osim ukoliko delatnost tuženog u odnosu na transakciju ne čine namernu i suštinsku vezu sa tom državom.
188. Ova odredba nema pandan u drugim instrumentima nacionalnog prava, iako odražava pitanja nekih sistema u vezi sa pravednošću koja se obezbeđuje

nerezidentnim tuženim stranama ili procesnim pravima koja im pripadaju. Pojmovi "namerna i suštinska" koriste se da bi se obezbedilo da filter iz podstava (e) nije ispunjen geografskim vezama koje su proizvoljne, nasumične ili nedovoljno povezane sa transakcijom između strana.¹³⁷ Stoga, po primeru iz stava 185, Y može da se pozove na ovu zaštitnu meru i tvrdi da je jasno da nije nameravao da se angažuje u delatnostima koje podrazumevaju namernu i suštinsku vezu sa državom A.

Podstav (ž) – presudom se odlučivalo o zakupu nepokretne imovine (najam) i doneo ju je sud države u kojoj se imovina nalazi;

189. Podstav (ž) je kompromis između dva suprotstavljena stanovišta u odnosu na zakup nepokretnosti, koji se u mnogim državama zove stanovanje. Izdavanje nepokretnosti odnosi se na pravni odnos koji potiče iz sporazuma da jedna strana preuzme obavezu da će drugoj strani obezbediti privremeno pravo na korišćenje nepokretnosti, ili njen deo, u zamenu za plaćanje kirije. U nekim državama, takav zakup tretira se na isti način kao stvarno pravo i tužbe u vezi s tim predmet su isključive nadležnosti države gde se nalazi nepokretnost. U drugim državama, takav zakup tretira se kao ugovor (tj. pravo lica) bez prateće ekskluzivnosti prema sudovima države u kojoj se nepokretnost nalazi za tužbe čiji je predmet taj zakup.
190. U skladu sa podstavom (ž), presuda o zakupu nepokretnosti (korišćenje poseda) može da se prizna i sprovede ako je doneta u državi u kojoj se nalazi nepokretnost. Tu spadaju sva stanarska prava, nezavisno od prirode, tj. da li se koristi u profesionalne, komercijalne ili privatne svrhe (osim kod izdavanja za stanovanje koje podleže posebnom pravilu iz stava 3). Dalje, ova odredba obuhvata sporove između stanodavca i stanara uključujući i, recimo, oko postojanja ili tumačenja ugovora o zakupu, deložacije, nadoknade štete koju je izazvao stanar ili vraćanja kirije.
191. Ova odredba ne isključuje primenu drugih filtera, kao što su podstav (a) (uobičajeno boravište tuženog). Dakle, presuda doneta od strane suda u državi gde je tuženi bio stalno nastanjen podleže Konvenciji i kada je doneta po pitanju prava na korišćenje nepokretnosti u drugoj državi. U pogledu podstava (e) (ugovorne obaveze), posebno pravilo za stanarska prava može dobiti na značaju kada, na primer, plaćanje kirije treba izvršiti u državi koja nije država u kojoj se nepokretnost nalazi. Stav 3. daje drugačije pravilo za stambene zakupe.

---

¹³⁷ Videti *Burger King Corp. v. Rudzewicz*, 471 U.S. 462 (1985), posebno Brennan J. na str. 478-479 (Sjedinjene Američke Države).

Podstav (z) – presuda je doneta protiv tuženog u vezi sa ugovornom obavezom obezbeđenom stvarnim pravom na nepokretnoj imovini koja se nalazi u državi porekla, ako je ugovorni zahtev podnet zajedno sa zahtevom protiv istog tuženog u vezi sa tim stvarnim pravom;

192. Ova odredba prepoznaje efikasnost mogućnosti tužbe po ugovornoj obavezi obezbeđenom stvarnim pravom uz tužbu koja se odnosi na to stvarno pravo u istom postupku.¹³⁸ Po članu 6, samo država u kojoj se nalazi nepokretnost smatra se prihvatljivom po filteru za imovinske tužbe. Bez podstava (z), ne bi bilo moguće priznati presudu u vezi sa ugovornom tužbom podnetom u državi u kojoj, na primer, dužnik nije bio stalno nastanjen (podstav (a)) ili ako plaćanje nije trebalo izvršiti u toj državi (podstav (e)).

193. **Primer.** Z, stalno nastanjen u državi A, kupuje nepokretnost u državi B. Kupovna cena finansira se hipotekom dobijenom od banke u državi C. Ugovor o hipoteci kaže da se isplate vrše u državi C. Z ne otplaćuje hipoteku i banka pokrene postupak u državi B da se sudskim putem proda imovina i donese presuda protiv Z u slučaju bilo kakvog manjka usled sudske prodaje. Nepokretnost se proda za manje nego što je iznos preostalog duga na ime hipoteke. Presuda suda u državi B koja proglašava Z odgovornim za manjak pravosnažna je u državi A po podstavu (z).¹³⁹

Podstav (i) – presudom se odlučivalo o vanugovornoj obavezi koja proizilazi iz smrti, fizičke povrede, štete ili gubitka materijalne imovine i radnje ili propusta koji je direktno izazvao takvu štetu, nastala je u državi porekla, bez obzira na to gde se ta šteta dogodila;

194. Ovaj podstav postavlja filter za priznavanje i izvršenje presuda u stvarima koje se tiču vanugovornih obaveza. Opet, ova veza nije neophodna ako je lice protiv koga se izvršenje traži imalo stalno nastanjenje u zemlji porekla u kritičnom periodu (podstav (a)). U odnosu na tuženog na sudu porekla, ova odredba bi tako bila ograničena na presude po tužbama protiv stranih državljana na sudu porekla.¹⁴⁰ Takvi predmeti su, mora se priznati, situacije kada je izvršenje van države porekla verovatnije, pod pretpostavkom da se utvrdi krivica tuženog da plati nadoknadu.

---

¹³⁸ Kombinovanjem ove dve tužbe u jedinstven postupak očekuje se u sistemima gde realizacijom obezbeđenja nepokretnosti upravlja sud. Ako realizaciju može jednostrano da sprovede poverilac, tj. ako je dozvoljeno vansudsko izvršenje – potrebno je samo podneti tužbu za mogući manjak, što umanjuje značaj ovog podstava u tim pravnim sistemima.

¹³⁹ Za još jedan primer u kontekstu slične odredbe iz Uredbe Brisel Ia, videti SPEU, Presuda od 14. februara 2019, *Anica Milivojević v. Raiffeisenbank St. Stefan-Jägerberg-Wolfsberg eGen*, C-630/17, EU:C:2019:123 (tužba za proglašenje kreditnog ugovora i overene isprave u vezi sa hipotekom uzetom kao garancija za dug koji proističe iz tog ugovora nevalidnim).

¹⁴⁰ U slučaju presude protiv više tuženih ili izjave tih tuženih da su zajednički odgovorni, filteri po članu 5. uključujući i podstav (i) moraju se ispuniti na individualnoj osnovi za presudu protiv određenog tuženog po Konvenciji (videti i *supra*, st. 137).

195. Konvencija ne utvrđuje vanugovorne obaveze, baš kao što i ne utvrđuje ugovorne obaveze u stavu (e). U principu, te koncepte moraju utvrditi nacionalni sudovi na samostalan način, uzimajući u obzir međunarodni karakter Konvencije u promovisanju ujednačenosti njene primene (videti čl. 20). Primena ovog podstava, međutim, ograničena je na određene vrste pretrpljene štete.
196. **Vanugovorne obaveze koje nastaju u slučaju smrti, fizičke ozlede, nanete štete ili gubitka u materijalnoj imovini.** Ovom odredbom nisu obuhvaćene sve tužbe koje se tiču vanugovornih obaveza. Ona je ograničena na oblast presuda o obavezama koje nastaju u slučaju dve vrste povreda: nanetih licima ili imovini. Čak i uz te kategorije, ova odredba ograničena je na fizičke povrede (uključujući smrt) kod pojedinaca i na materijalnu svojinu (oštećenje ili gubitak). Ova odredba ne važi kada se presuda donosi po tužbi zbog štete koja nije povezana sa fizičkom povredom ili oštećenjem materijalne imovine.
197. **Mesto gde je nastao čin ili propust koji je doveo do pričinjene štete.** Konvencija je usvojila usku osnovu za vanugovorne obaveze: ograničena je na mesto činjenja (ili nečinjenja) koje je direktno prouzrokovalo štetu. Ovaj pristup razlikuje se od nekih nacionalnih i regionalnih sistema koji takođe priznaju nadležnost suda u zemlji gde je šteta nastala.¹⁴¹ Ovo ograničenje na jednu vezu i ograničen broj tipova štete koji su već pomenuti, može smanjiti teškoće u tumačenju koje su nastale u drugim sistemima. Na primer, argument da su neki tipovi povreda samo „posredni“ često se javljaju u pogledu nefizičkih povreda koje su pretrpele takozvane sekundarne žrtve, čiji su gubici nastali kao posledice fizičke povrede ili smrti koju je pretrpelo drugo lice. Očigledan primer je kada supružnik podnosi odštetni zahtev zbog moralnog ili materijalnog gubitka nastalog usled smrti bračnog druga ili roditelja uzrokovane nesavesnim postupanjem. Moguće je da presude po tužbama izdržanih lica po osnovu skrivljene smrti ne budu obuhvaćene podstavom (i) jer ta odredba isključuje nefizičke povrede i bavi se samo direktno nanetom štetom. Kao alternativa, budući da se podstav (i) bavi ugovornim obavezama *nastalim* usled smrti, presude po tužbama izdržanih lica mogu biti obuhvaćene ovim filterom. To treba da utvrde sudovi koji primenjuju Konvenciju, rukovodeći se ciljem Konvencije da se ujednačeno primenjuje, izraženim u članu 20.
198. S druge strane, formulacija podstava (i) isključuje sva pitanja oko toga da li su bol i patnja koji i dalje traju u državi porekla kao posledica fizičke povrede pretrpljene u drugoj državi dovoljni da opravdaju ovaj filter. Ograničenjem podstava (i) na mesto gde se dogodilo činjenje ili nečinjenje koje je prouzrokovalo nanetu štetu, nema prostora za alternativnu vezu na mestu „povrede koja i dalje traje“. Druge teškoće u tumačenju koje se tiču isključenosti mesta gde je nastala povreda iz podstava (i) i dalje se mogu javljati. Na primer, presuda po tužbi protiv stranog proizvođača u državi gde se fizička povreda navodno dogodila možda ne zadovolji uslove iz

---

¹⁴¹ Naravno, ovo je relevantno samo ako se to mesto razlikuje od mesta činjenja ili nečinjenja. Videti Uredbu Brisel Ia, čl. 7(2) po tumačenju SPEU, Presuda od 30. novembra 1976, *Handelskwekerij G. J. Bier BV v. Mines de potasse d'Alsace*, C-21/76, EU:C:1976:166.

podstava (i) ukoliko je mesto čina (felera u konstrukciji ili proizvodnji) shvaćeno kao država u kojoj se proizvođač nalazi. Međutim, ako se tužba zasnova na navodnom propustu da se upozori, može se tvrditi da se to nečinjenje dogodilo u mestu povrede, a to je mesto gde je proizvod prodat ili korišćen. Ako se mesto nečinjenja u državi koja podnosi zahtev smatra pitanjem zakona pre nego li činjenice, polje primene podstava (i) može varirati po načinu na koji se ovo pitanje rešava u zemlji koja je podnela zahtev.¹⁴² Kao i u prethodnom stavu, ovu stvar treba da utvrdi sud oslanjajući se na Konvenciju, rukovođen ciljem Konvencije da se jedinstveno primenjuje, kako je i izneto u članu 20.

Podstav (j) – presuda se odnosi na valjanost, strukturu, imovinu, upravljanje ili menjanje trusta dobrovoljno formiranog i potvrđenog u pisanom obliku, i

(i) u vreme pokretanja postupka, država porekla je u osnivačkom aktu trusta označena kao država pred čijim sudovima treba da se odluči o sporovima u vezi sa takvim stvarima; ili

(ii) u vreme pokretanja postupka, država porekla se izričito ili implicitno označila u osnivačkom aktu trusta kao država u kojoj se nalazi sedište uprave trusta.

Ovaj podstav primenjuje se samo na presude koje se odnose na interne aspekte trusta između lica koja su ili su bila u vezi sa trustom;

199. Ovaj podstav odnosi se na presude u vezi sa valjanošću, konstrukcijom, dejstvima, upravljanjem ili varijacijom trustova (povereništava).¹⁴³ Kao što je navedeno u završnom delu podstava (j), tu spadaju samo presude po sporovima internim za trust. Presude koje se odnose na sporove između strana u trustu i treće strane moraju se razmatrati po ostalim odredbama člana 5(1).

200. **Trustovi (fiducijarni poslovi).** Pojam „trust“ Konvencija ne definiše. U suštini, on je iz običajnog prava i možda nije poznat drugim pravnim sistemima. Međutim, utvrđuje ga član 2. Konvencije HKMPP o trustovima iz 1985. godine, za potrebe te Konvencije.¹⁴⁴ Ta definicija koristi se kao pouka u svim pitanjima pojma koja se pojave, zato što navodi atribute trusta po postojećim konceptima običajnog prava.¹⁴⁵

---

¹⁴² Drugim rečima, sud kome su se obratili može konsultovati domaće pravo ili pravo pozitivno za ovo pitanje u skladu sa svojim izborom pravila.

¹⁴³ Po članu 8. Konvencije HKMPP od 1. jula 1985. godine o Pozitivnom pravu za trustove i njihovo priznavanje (dalje u tekstu, „Konvencija HKMPP o trustovima iz 1985. godine“), koja u ovom trenutku odražava ustanovljenu doktrinu običajnog prava, ova pitanja određuje zakon koji uređuje trustove.

¹⁴⁴ U vreme pisanja, ova Konvencija je na snazi u 14 zemalja: Australija, Kanada, Narodna Republika Kina (Hong Kong SAR), Kipar, Italija, Lihtenštajn, Luksemburg, Malta, Monako, Holandija, Paragvaj, San Marino, Švajcarska i Ujedinjeno Kraljevstvo.

¹⁴⁵ Izveštaj Naj/Pokar, stav 150.

201. Ovaj podstav važi za trustove koji su dobrovoljno formirani i imaju pisanu dokumentaciju.¹⁴⁶ Ne obuhvata situacije po običajnom pravu kada zakon nameće formiranje trusta. Iako trust mora nastati dobrovoljno, ne treba da bude proizvod sporazuma; može se osnovati jednostranom, aktom o trustu ili testamentarnim instrumentom. Isključenje testamenata i ostavinskog postupka iz suštinskog polja primene Konvencije (čl. 2(1)(g)) nije u sukobu sa uvrštenjem testamentarnih trustova pod podstav (j). Član 2(1)(d) isključuje prethodna pitanja, kao što su pitanja koja se tiču validnosti ili tumačenja testameta, čak i u meri do koje su povezana sa valjanošću i značenjem trusta. Ali, presude po drugim pitanjima koja se javljaju tokom izvršenja testamentarnog trusta koji je valjano osnovan obuhvaćena su podstavom (j) (videti i član 8(2)).¹⁴⁷
202. **Određivanje države za utvrđivanje navedenih pitanja.** Podstav (j) predviđa dve naizmenične veze u zavisnosti od instrumenta kojim se osniva trust. Prva opcija je kada instrument o trustu određuje sudove države za utvrđivanje valjanosti, konstrukcije, dejstava, upravljanja ili varijacije trusta. Ako je država država porekla, filter je ispunjen. Podstav (j)(i) ne zahteva da ta određenost u instrumentu bude isključiva. Štaviše, određenje mora biti sadržano u instrument u vreme kada se postupak pokreće. Ako je to slučaj, sve kasnije izmene tog određenja ne sprečavaju priznanje konačne presude kasnijeg datuma.
203. **Utvrđivanje mesta za upravljanje trustom.** Druga mogućnost je ako instrument trusta sadrži izričito ili podrazumevano određenje države u kojoj se nalazi glavno mesto za upravljanje trustom. Ukoliko je država država porekla, filter je ispunjen. Kao i kod prve opcije, određenje mora da postoji u vreme pokretanja postupka. Kasnija izmena određenja neće retroaktivno poništiti vezu u trenutku priznanja ili izvršenja presude.
204. **Podrazumevano određenje.** Podstav (j)(ii) odnosi se određenje glavnog mesta za upravljanje trustom u samom instrumentu trusta. U odsustvu izričitog određenja, zadatak suda kome je upućen zahtev je da utvrdi da li postoji podrazumevano određenje u instrumentu trusta tumačenjem uslova iz tog instrumenta, uzimajući ga kao celinu. Sud može razmatrati druge okolnosti predmeta samo kao pomoć u tumačenju da li uslovi iz instrumenta otkrivaju podrazumevano određenje. U svakom slučaju, sud treba da utvrdi da li su namere ostavioca očigledne iz uslova datog instrumenta trusta, ne primenjujući nikakve određene pretpostavke na te namere.
205. Kao pomoć u ovom određenju, slede neiscrpni primeri uslova koji mogu pružiti dokaze u vezi sa podrazumevanim namerama ostavioca: (i) poverilac ili poverioci su rezidenti jedne države, a njihov identitet određen je u samom instrumentu trusta; (ii) poverilac je firma osnovana u određenoj državi namenski radi čuvanja poverenih

---

¹⁴⁶ Ovo je ujedno i limit za primenu Konvencije HKMPP o trustovima iz 1985. godine (videti čl. 3).

¹⁴⁷ Videti, radi slične isključenosti, Konvenciju HKMPP o trustovima iz 1985. godine (čl. 4).

dobara; (iii) poverilaštvo se formira u određenu svrhu utvrđenu instrumentom poverilaštva (recimo, u korist dobrotvornog društva u određenoj državi); (iv) odredba u instrumentu trusta određuje da li sredstva iz tog fonda treba zadržati ili investirati u određenoj državi.

206. Opcije iz podstava (j)(i) i (ii) su alternative, a presuda doneta u državi koja je određena na bilo koji način ispunjavaju filter iz podstava (j). U slučaju podstava (j)(ii), priznavanje ili izvršenje takve presude ipak se može odbiti po članu 7(1)(d).
207. **Unutrašnji aspekti.** Poslednja rečenica podstava (j) ograničava filter na presude o sporovima koji su interni za poverilaštvo, tj. sporove između lica u poverilačkom odnosu (kao što je ostavilac, poverenici i korisnici), a ne osoba van trusta. Upotreba „jesu ili su bili u poverilačkim odnosima” obezbeđuje da neko ko je bio u poverilačkom odnosu ali više nije bio u tom odnosu u trenutku priznanjaili izvršenja presude ostane obuhvaćen ovim filterom. Presude koje se odnose na sporove između strana u trustu i trećih strana moraju se razmatrati po drugim odredbama stava 1.

Podstav (k) – presudom se odlučivalo o protivtužbi

- (i) *u meri u kojoj je bila u korist podnosioca protivtužbe, pod uslovom da je protivtužba proistekla iz iste transakcije ili događaja kao i tužba; ili*
- (ii) *u meri u kojoj je bila protiv podnosioca protivtužbe osim ako zakon države porekla ne iziskuje da se podnese protivtužba da bi se izbeglo isključivanje (prekluzija);*

208. Ovaj podstav daje filtere za protivtužbe. U mnogim pravnim sistemima, tuženi može da odgovori na tužbu ne samo direktnom odbranom od tužbe, koja bi imala dejstvo delimičnog ili potpunog obaranja tužbe, nego i podnošenjem samostalne tužbe kojom traži presudu protiv prvobitnog tužitelja, a to se zove protivtužba. Na primer, u ugovoru o prodaju dobara na rate, prodavac tuži zbog neisplaćenog ostatka za cenu, a kupac može da se brani da taj iznos ne duguje i pridruži protivtužbu za odštetu na osnovu toga što je isporuka dobara kasnila. Protivtužba ne mora da potiče iz istog ugovora, ali je tipično povezana sa odnosom između strana. Dok se protivtužba ne može pokrenuti odvojeno u drugom postupku, smatra se efikasnijim da se dozvoli njeno ulaganje u okviru prvobitnog postupka. U nekim državama i pod određenim okolnostima može čak i biti obavezno da tuženi podnese sopstvenu tužbu kao protivtužbu; ukoliko to ne uradi, to podrazumeva da se odrekao svog tužbenog zahteva i da ga ne može izneti kasnije tokom postupka.¹⁴⁸

209. Podstav (k) sadrži dva filtera u zavisnosti od toga da li je presuda o protivtužbi za ili protiv podnosioca protivtužbe. Različiti tretman uspešne i neuspešne protivtužbe izgleda da balansira odnos između strana u pogledu protivtužbe i odgovornosti za mogućnost obavezne protivtužbe po procesnom pravu zemlje porekla.

---

¹⁴⁸

Npr. po pravilu 13 Saveznog zakonika o parničnom postupku SAD.

210. **Presude u korist podnosioca protivtužbe.** Nema razloga da se ograniči promet kada je protivtužba uspešna. U takvim slučajevima zaista svaka predrasuda koja proističe iz prinuđenosti da se podnese protivtužba uravnoteži se povoljnim ishodom po podnosioca protivtužbe. Međutim, radi obezbeđenja pravednosti za podnosioca prvobitne tužbe (tuženog u protivtužbi), protivtužba mora da proističe iz transakcije ili pojave na kojoj se zasniva i prvobitna tužba. Prvobitni tužitelj pristao je na nadležnost suda porekla tako što je dobrovoljno podneo zahtev tom sudu. Stoga je legitimno da taj sud može da presudi i po protivtužbi, ali samo u meri u kojoj potiče iz iste transakcije ili pojave.
211. Reči „transakcija” namenjeno je šire značenje, koje se odnosi na odnose između strana. Drugim rečima, protivtužba ne treba da potekne iz ugovora na kome se zasniva prvobitna tužba; može da proističe iz drugog kolateralnog ugovora koji je deo šire transakcije između strana. U suprotnom, engleski izraz „ista pojava” koristi se umesto francuskog “des mêmes faits” da bi naglasio da činjenice na kojima počiva protivtužba ne treba da budu identične i mogu proisteći iz istih, ali i širih okolnosti.¹⁴⁹
212. **Presude protiv podnosioca protivtužbe.** U slučaju neuspeha protivtužbe, nema potrebe da se štiti prvobitni podnosilac tužbe nametanjem uslova tesne povezanosti. Interes podnosioca prvobitne tužbe upravo je da ostvari naknadu po Konvenciji, a podnosilac protivtužbe je implicitno pristao na nadležnost suda porekla podnošenjem protivtužbe. S obzirom da je tuženi u suštini podnosilac tužbe u smislu protivtužbe, ovaj filter može da ponovi podstav (v). Ali, pomenuto obrazloženje polazi od pretpostavke da je podnosilac protivtužbe dobrovoljno podneo protivtužbu. Prema tome, da bi se dozvolila mogućnost da je protivtužba bila obavezna po zakonu države porekla, podstav (k)(ii) štiti podnosioca protivtužbe u slučaju da protivtužba ne uspe tako što sprečava podnosioca neuspele protivtužbe da istu tužbu podnese drugde.
213. Važno je da ova odredba neće sprečiti promet presude o protivtužbi ako se primeni jedan drugi filter iz stava 1. Na primer, ako je podnosilac protivtužbe stalno nastanjen u državi porekla, presuda protiv tog podnosioca protivtužbe ispuniće zahteve podstava (k)(ii) i neće štiti tog podnosioca neuspele protivtužbe. Na sličan način, ako je podnosilac prvobitne tužbe stalno nastanjen u državi porekla, presuda o uspešnoj protivtužbi takođe ispunjava zahteve filtera iz podstava (a) čak i ako protivtužba nije proistekla iz iste transakcije.

Podstav (l) – presudu je doneo sud koji je određen u sporazumu zaključenim ili dokumentovanim u pisanom obliku ili na bilo koji drugi način komunikacije kojim su informacije postale dostupne da bi se koristile za dalje upućivanje, osim sporazuma o izboru isključivo nadležnog suda.

---

¹⁴⁹ Izveštaj Naj/Pokar, stav 200. Uporediti sa užom formulacijom člana 8(3) Uredbe Brisel Ia, koji sadrži izraz „isti ugovor ili činjenice na kojima je zasnovana prvobitna tužba”.

Za svrhe ovog podstava, „sporazum o izboru isključivo nadležnog suda“ označava sporazum koji su zaključile dve ili više strana, a koji određuje, u svrhu odlučivanja o sporovima koji su nastali ili mogu nastati u vezi sa posebnim pravnim odnosom, sudove jedne države ili jedan ili više posebnih sudova jedne države, čime je isključena nadležnost svih drugih sudova.

214. Ovaj podstav daje filter na osnovu izričite saglasnosti. Kada se strane unapred saglase o forumu za rešavanje sporova, postupanje tog foruma smatra se pravičnim prema obema stranama i obično zadovoljava uslove nadležnosti i svrhe priznanja i izvršenja u zamoljenoj državi. Konvencija o izboru suda HKMPP iz 2005. omogućava priznanje i izvršenje takvih sporazuma i presuda koje iz njih proističu u odnosu na izbor isključivo nadležnog suda. Definicija dogovora o izboru suda u podstavu (I) dobijena je iz Konvencije o izboru suda HKMPP 2005, obe u odnosu na vid sporazuma i njegovu prirodu ekskluzivnog ili neekskluzivnog, što treba da obezbedi doslednost u tumačenju kad se ukrste ova dva instrumenta.
215. **Odnos sa Konvencijom HKMPP 2005 o izboru suda.** Konvencija nastoji da izbegava preklapanja sa Konvencijom HKMPP 2005 o izboru suda. U tom cilju, Konvencija se bavi samo neekskluzivnim sporazumima o izboru suda u podstavu (I). To omogućava sudu u zamoljenoj državi da smatra da je filter ispunjen kada je sporazumom strana određen sud porekla za rešavanje sporova, ali ne i kada to određenje isključuje sve ostale sudove. U potonjem slučaju, tj. kada je sporazum o izboru suda ekskluzivan, presuda se može priznati i izvršiti po Konvenciji HKMPP 2005 o izboru suda ili, ako to nije moguće, po nacionalnom pravu.¹⁵⁰
216. **Neekskluzivni sporazumi.** Konvencija utvrđuje neekskluzivne sporazume kao negativne. Ona obuhvata definiciju „sporazum o izboru isključivo nadležnog suda“ iz člana 3(a) Konvencije HKMPP 2005 o izboru suda i proglašava da se Konvencija primenjuje na svaki sporazum koji „nije sporazum o izboru isključivo nadležnog suda“. Dalje, Konvencija HKMPP 2005 o izboru suda sadrži pretpostavku koja određuje sudove jedne države, ili jedan ili više određenih sudova jedne države, kao isključivo nadležne, osim ako se izričito ne odredi drugačije (čl. 3(b)). U principu, pristup koji sledi Konvencija je takav da nastoji da izbegne jaz između dva instrumenta.
217. Neekskluzivni sporazumi mogu imati različite forme. Sporazum može da sadrži spisak sudova u različitim državama između kojih se podnosilac tužbe poziva (ili mora) da bira. Može biti navedeno i samo to da su strane saglasne da ne prigovaraju nadležnosti ako se podnese tužba pred određenim sudom. Sporazum može biti i „asimetričan“ (ili „hibridan“), što znači da je ekskluzivan za jednu stranu, ali neekskluzivan za drugu. Asimetrične odredbe ne smatraju se ekskluzivnim po

---

¹⁵⁰ Za više detalja o odnosu između Konvencije HKMPP 2005 o izboru suda i Konvencije videti *infra*, stavovi 375-378.

Konvenciji HKMPP 2005 o izboru suda i stoga spadaju pod Konvenciju.¹⁵¹ Izveštaj Hartli/Dogauchi sadrži konkretne primere neekskluzivnog sporazuma o izboru suda:

„– Sudovi države A imaju neekskluzivnu nadležnost za postupak po ovom ugovoru.”

„– Postupci po ovom ugovoru mogu se pokrenuti pred sudovima države A, ali to ne sprečava postupke pred sudovima druge države koja po zakonu ima nadležnost.”

„– Postupci po ovom ugovoru mogu se pokrenuti pred sudom X države A ili sudom Y države B, što isključuje sve ostale sudove.”

„– Postupci protiv X mogu se pokrenuti isključivo u prebivalištu gde je nastanjen X, u državi A; postupci protiv Y mogu se pokrenuti isključivo u mestu prebivališta Y-a u državi B.”

218. Konvencija, kao i Konvencija o izboru suda HKMPP 2005, ograničava ovaj filter na sporazume zaključene ili dokumentovane u pisanoj formi ili putem bilo kog drugog sredstva komunikacije koje informacije stavljaju na uvid da bi se mogle koristiti za dalje reference.¹⁵² Usmeni dogovori, prema tome, nemaju korist od ovog podstava.
219. **Primeri.** Pisani sporazum između X (stalno nastanjenog u državi A) i Y (stalno nastanjenog u državi B) sadrži sledeću odredbu: „Za bilo koji spor koji nastane iz ovog ugovora o distribuciji, strane su saglasne da je nadležan sud države C.” Nakon spora koji strane ne uspeju da reše prijateljskim poravnanjem, Y podnosi tužbu protiv X pred sudovima države C. Presuda je doneta u korist Y i zahteva se izvršenje u državi A, gde X poseduje imovinu. U tom slučaju, podstav(l) važi samo ako sud u državi A utvrdi da ova odredba nije ekskluzivan sporazum o izboru suda. Ako nije, onda podstav (l) ne važi i presuda se ne kvalifikuje za promet po Konvenciji osim ako nema nekog drugog primenjivog filtera po stavu 1. Ako su država A i država C potpisnice Konvencije o izboru suda HKMPP 2005, takva odredba pretpostavlja se kao ekskluzivna, a presuda se kvalifikuje za promet tom instrumentu.
220. Pisani sporazum između X (trajno nastanjenog u državi A) i Y (trajno nastanjenog u državi B) sadrži sledeću odredbu: „Za sve sporove koji pristeknu iz ovog ugovora, strane rešavaju da podnesu tužbu isključivo privrednom sudu u glavnom gradu države C.” Nakon spora koji strane ne uspeju da reše prijateljski, Y tuži X pred sudom u državi C. Presuda se donosi u korist Y i traži se izvršenje u državi A gde X poseduje imovinu. Podstav (l) ne važi za ovaj predmet jer je odredba kojom se utvrđuje sud države C ekskluzivan sporazum o izboru suda. Štaviše, ako nijedna druga osnova navedena u stavu 1 nije primenjiva, zamoljena država nema obavezu da prizna presudu po članu 4 Konvencije, iako može da je prizna po svom domaćem zakonodavstvu, kao što dozvoljava član 15. Ako su države C i A obe potpisnice

---

¹⁵¹ Izveštaj Hartley/Dogauchi, stavovi 32, 106. i 249.

¹⁵² O ovom formalnom uslovu videti Izveštaj Hartli/Dogauchi, stavovi 110-114.

Konvencije o izboru suda HKMPP 2005, onda se presuda kvalifikuje za promet po tom instrumentu. To je nameravani rezultat kao pitanje politike, budući da su dve Konvencije komplementarne.

Stav 2 – Ako se traži priznanje ili izvršenje protiv fizičkog lica koje deluje prvenstveno za lične, porodične ili potrebe domaćinstva (potrošač) u stvarima koje se tiču potrošačkog ugovora ili protiv zaposlenog lica u stvarima koje se tiču ugovora o radu zaposlenog

Podstav (a) – stav 1, tačka d) se primenjuje samo ako je pristanak upućen sudu usmeno ili u pisanoj formi;

Podstav (b) – stav 1, tačke đ), e) i l) se ne primenjuju.

221. **Potrošački i ugovori o zaposlenju.** Stav 2 predviđa izuzetke od opštih pravila u stavu 1 za potrošačke ugovore i ugovore o zaposlenju.¹⁵³ Ti izuzeci primenjuju se samo na priznavanje i izvršenje protiv potrošača ili zaposlenog, ne na priznanje i izvršenje koje zahteva potrošač ili zaposleni. Ti izuzeci su dosledni sa zaštitom koje su mnogi pravni sistemi utvrdili za potrošače i zaposlene u okviru ugovornih odnosa, bilo po domaćem ili po međunarodnom privatnom pravu. Stav 2 ne stvara određene filtere za te dve vrste ugovora, koji ostaju predmet pravila koja daje stav 1. Umesto toga, stav 2 ograničava isključuje, u prilog slabije strane, pozivanje na tri podstava iz stava 1 koji se bave filterima na osnovu saglasnosti (podstavovi (d), (e) i (l)), i na podstav(e), koji se odnosi na filter o ugovornim obavezama. U praksi, ovi izuzeci verovatno će ograničiti promet presuda protiv potrošača ili zaposlenog na one koje su donete u državi gde je to lice stalno nastanjeno, odsutna izričita saglasnost sa nadležnošću drugog suda od strane potrošača ili zaposlenog upućenog na taj sud.

222. **Definicija potrošača.** Konvencija definiše potrošača kao „fizičko lice koje postupa pre svega u lične svrhe, za svoju porodicu ili domaćinstvo”. To je isti pojam koji se može naći u Konvenciji o izboru suda HKMPP 2005, koja isključuje potrošačke ugovore iz svog polja primene po članu 2(1)(a). Takođe je dosledna sa definicijom potrošača iz *Bečke konvencije od 11. aprila 1980. o ugovorima o međunarodnoj prodaji dobara* (čl. 2(a)) i *Konvencije HKMPP od 22. decembra 1986. o Pravu pozitivnom za ugovore o međunarodnoj prodaji dobara* (čl. 2(c)). Druga mogućnost bila bi negativna formulacija nađena u Uredbi Brisel Ia (čl. 17(1)) i Uredbi Rim I¹⁵⁴ (čl. 6(1)): „u svrhe [...] mimo svoje delatnosti ili zanimanja [...]”. Za razliku od evropskih uredbi, Konvencija ne određuje to da druga ugovorna strana mora da postupa u okvirima svoje profesije ili profesionalnom svojstvu. To pokreće pitanje da li ugovori između potrošača i potrošača potpadaju pod 2. Pošto se na Dvadeset i drugom zasedanju nije raspravljalo o ovom pitanju, biće potrebno da se utvrdi na

¹⁵³ Konvencija HKMPP 2005 o izboru suda iz svog polja primene isključuje sporazume o izboru sudova za potrošačke i ugovore o zaposlenju: čl. 2(1)(a) i (b).

¹⁵⁴ Uredba (EC) br. 593/2008 Evropskog parlamenta i saveta od 17. juna 2008. o pozitivnom pravu za ugovorne obaveze (Rim I), *Službeni list Evropske unije*, 4.7.2008, br. L 177, str. 6-16.

sudovima koji sprovode ovu Konvenciju, rukovođeni ciljem Konvencije da njena primena bude ujednačena, kako stoji u članu 20.

223. **Ugovori o radu.** Ugovori o radu nisu određeni Konvencijom, ali jasno je iz izraza „ugovor o radu” da je namena stava 2 da obuhvati plaćene radnike na svim nivoima, a ne ljude koji samostalno obavljaju profesionalnu delatnost.¹⁵⁵
224. **Kolektivni ugovori.** Referenca na „stvari u vezi sa ugovorom zaposlenog o radu” ukazuje na to da je namena stava 2 da se primenjuje na sve presude u vezi sa individualnim ugovorima o radu, tj. na sporove između zaposlenog i poslodavca koji se javljaju u njihovom radnom odnosu. To obuhvata i sve tužbe između zaposlenog i poslodavca na osnovu zakonodavnog okvira koji važi za taj odnos, uključujući i Zakon o radu ili kolektivni ugovor.¹⁵⁶ Samim tim, sporovi koji proističu iz kolektivnog ugovora između strana u tom ugovoru – obično sindikata ili tela koje zastupa zaposlene, s jedne strane, i poslodavca ili udruženja poslodavaca s druge strane, nisu obuhvaćeni ovim stavom.
225. **Izuzetak od stava 1. u pogledu saglasnosti.** Stav 2(a) ograničava dejstvo stava 1(e), u pogledu izričite saglasnosti date tokom postupka. Kad je reč o većini zaposlenih ili potrošača, saglasnost se mora „uputiti sudu, usmeno ili u pisanoj formi”. Drugim rečima, prvi i drugi primer navedeni za stav 1(e) (videti *supra*, st. 164.) ne bi ispunili zahteve stava 2(a) ali treći bi, budući da je jedina situacija kada se izrazi saglasnosti upućuju sudu a ne drugoj strani. Drugi vidovi saglasnosti prepoznati u stavu 1. su implicitna saglasnost (st. 1(đ)) i saglasnost naprednim sporazumom između strana (st. 1(l)). U pogledu potrošača i zaposlenih, nijedan vid pristanka ne tretira se kao dovoljan. Drugim rečima, presuda protiv potrošača ili zaposlenog neće biti u prometu po Konvenciji ako se veza sa državom porekla zasniva samo na saglasnosti bilo kog vida. Naravno, stav 1(a) biće ispoštovan ako je zaposleni ili potrošač bio stalno nastanjen u državi porekla.¹⁵⁷
226. **Isključenost iz filtera na osnovu mesta izvršenja ugovornih obaveza.** Slično gore navedenom, stav 2. isključuje pribegavanje stavu 1(e), koji se tiče mesta izvršenja ugovornih obaveza. Presuda se neće priznati niti izvršiti protiv potrošača ili zaposlenog ako je jedina veza sa državom porekla bilo izvršenje relevantne ugovorne obaveze.

---

¹⁵⁵ Izveštaj Naj/Pokar, st. 117.

¹⁵⁶ Iz Konvencije o izboru suda HKMPP 2005, čl. 2(1)(b) isključeni su sporazumi o izboru suda koji „se odnose na ugovore o zaposlenju, uključujući i kolektivne ugovore”.

¹⁵⁷ Ostali filteri po čl. 5(1) takođe bi se mogli ispuniti.

Stav 3 – Stav 1 se ne primenjuje na presudu kojom se odlučivalo o zakupu nepokretne imovine (najam) za stanovanje ili kojom se odlučivalo o upisu nepokretne imovine. Takva presuda je prihvatljiva za priznanje i izvršenje samo ako ju je doneo sud države u kojoj se imovina nalazi.

227. Stav 3. utvrđuje izuzetak od filtera iz stava 1. za zakup nepokretnosti za stanovanje i upis nepokretne imovine. Konkretni filter iz stave 3. isključuje sve ostale filtere iz stava 1, a time i sve filtere iz stava 2.
228. **Zakup (najam) za stanovanje.** Zakup za stanovanje odnosi se na ugovor o korišćenju životnog prostora za porodicu ili domaćinstvo u zamenu za kiriju. Podstav (ž) već daje specifičan filter za presudu o izdavanju imovine u stambene svrhe (stanarska prava), ali takva presuda mogla bi i da bude u prometu po svim drugim relevantnim filterima iz stava 1. Mnoge države tretiraju izdavanje u stambene svrhe kao posebnu kategoriju zakupa i nastoje da zaštite zakupca – pošto se smatra osetljivim na isti način kao potrošač ili zaposleni – ili da omoguće službenost pristupa stanovanju putem ekskluzivne nadležnosti u mestu gde se nepokretnost nalazi, starajući se da se primeni svaki obavezni režim koji uređuje zakup u svrhe stanovanja po zakonu te države.¹⁵⁸ Stav 3. obuhvata presude o sporovima između stanodavca i stanara, uključujući npr. presude o postojanju ili tumačenju ugovora o stanovanju, deložaciji, naknadi štete koju je naneo stanar ili povraćaj kirije.
229. **Upis nepokretne imovine.** Stav 3. takođe važi za presude o upisu nepokretnosti. Ta odredba obuhvata presude o činu upisa nepokretnosti i proističe iz spora između dva privatna lica, obično presuda koja daje nalog za upis ili prenos nepokretnosti u kontekstu spora između kupa i prodavca (tj. tužba *in personam*). U suprotnom, drugi ugovorni sporovi na osnovu ugovora o prenosu nepokretnosti nisu obuhvaćeni ovom odredbom, tj. plaćanje cene ili obaveza prodavca. Zauzvrat, presude o upisu nepokretnosti na osnovu stvarnog prava spadaju u polje primene člana 6. I na kraju, presude o valjanosti podataka unetih u javne knjige isključene su iz dejstva člana 2(1)(i) (za značenje ovog izuzeća videti *supra*, st. 58).

---

¹⁵⁸ U većini država koje daju zaštitne režime za zakup radi stanovanja, oni ne važe za izdavanje radi privremenog boravka na odmoru, koje uključuje i druge usluge, a ne samo korišćenje životnog prostora. Te države obično ne smatraju da njihovi sudovi imaju isključivu nadležnost za takve ugovore. Dok treba težiti jedinstvenom tumačenju pojma „zakup radi stanovanja” (po čl. 20), izuzetna priroda stava 3. i njegova zaštitna svrha treba da se uzmu u obzir prilikom utvrđivanja njegovog polja primene na sudu države koja je podnela zahtev.

230. Po stavu 3, presuda o zakupu nepokretne imovine radi stanovanja ili o upisu nepokretne imovine može se priznati i izvršiti po Konvenciji samo ako je doneo sud države u kojoj se nepokretnost nalazi. Ne važi nijedan drugi filter iz stava 1. Tako, na primer, presuda doneta u zemlji A, u kojoj je uobičajeno boravište tuženog, a koja se odnosi na izdavanje u zakup nepokretnosti koja se nalazi u državi B, neće biti u prometu po Konvenciji.¹⁵⁹ Međutim, za razliku od člana 6, član 5(3) ne sprečava priznanje i izvršenje po nacionalnom zakonu (čl. 15).

---

¹⁵⁹ Diskutabilno je da li prva rečenica člana 5(3), koja isključuje primenu stava 1, važi i kada se nepokretnost nalazi u državi koja nije ugovornica. Pravilo je formulisano u apsolutnom smislu te, u principu, obuhvata sve presude o zakupu radi stanovanja ili upisu nepokretnosti bez teritorijalnih ograničenja. U Nacrtu konvencije iz 2018. koji je pripremila posebna komisija (videti *supra*, beleška 10), čl. 6(c) sadržao je ekskluzivnu osnovu za priznanje i izvršenje u odnosu na stanovanje u nepokretnostima, čija primena je bila ograničena na slučajeve kada se nepokretnost nalazi u državi ugovornici. Kao rezultat kompromisa do koga se došlo na Dvadeset i drugom zasedanju, ova odredba je izmenjena i prenetu u član 5(3), ali ovo konkretno pitanje nije bilo tema (videti i *infra* stavove 231-233).

Član 6.

Isključiv osnov za priznanje i izvršenje

Bez obzira na član 5, presuda kojom se odlučivalo o stvarnom pravu na nepokretnoj imovini priznaje se i izvršava ako i samo ako se imovina nalazi u državi porekla.

231. Član 6. daje jedini isključiv osnov za priznanje i izvršenje presuda o stvarnom pravu na nepokretnu imovinu. Ova odredba ima i pozitivno i negativno dejstvo. Presude koje ispunjavaju filter iz člana 6. dolaze u obzir za priznanje i izvršenje. Presude koje ne ispunjavaju taj filter, ne smeju se priznati ni izvršiti ni po Konvenciji ni po nacionalnom zakonu. Član 6. prema tome važi „uz sva prava pridržana na član 5.“, a propisuje da se takve presude izvrše samo ako je ispunjena propisana veza. Propisuje „ekskluzivni“ filter za presude o stvarnom pravu na nepokretnu imovinu. Tako, recimo, ako X tuži Y u državi A po pravu *in rem* na nepokretnost koja se nalazi u državi B, presuda koja će uslediti neće biti priznata ni izvršena ni u jednoj drugoj državi. Zbog toga se za član 15, koji predviđa da Konvencija ne sprečava priznanje i izvršenje po nacionalnom zakonodavstvu, ističe da podleže članu 6.
232. Član 6, međutim, važi samo za presude gde je glavni predmet postupka pravo *in rem* na nepokretnu imovinu. Konvencija sadrži posebna pravila gde se takva stvar javlja samo kao prethodno pitanje (videti članove 2(2) i 8).
233. **Obrazloženje.** Uobičajeno je i uglavnom nesporno da će neka država smatrati da ima isključivu nadležnost nad pravima *in rem* za nepokretnost u toj državi. Sudovi te države u kojoj se nalazi nepokretnost najpodesniji su, iz razloga blizine, da ustanove činjenice i primene pravila i praksu koji uređuju prava *in rem*, koji su generalno pravila i praksa države u kojoj se ta imovina nalazi. Takav postupak obično uključuje i javne registre ili druge javne isprave.¹⁶⁰
234. **Opseg: imovinska prava (*in rem*).** Član 6. odnosi se na presude u postupcima čiji su predmet bila prava *in rem*, tj. prava koja se direktno tiču nepokretnosti i utuživa su „protiv svih“ (*erga omnes*).¹⁶¹ Pojam imovinskog prava (*in rem*) po Konvenciji treba da dobije samostalno značenje, sa fokusom na efektima prava po zakonu države gde se nepokretnost nalazi. Za svako pravo na nepokretnost koje ima dejstvo *erga omnes* po tom zakonu treba smatrati da potpada pod kategoriju prava *in rem* u

¹⁶⁰ Za argumente u prilog ovom filteru, videti Izveštaj Naj/Pokar, stav 164.

¹⁶¹ *Isto.*

svrhe člana 6. U većini država tu će spadati, recimo, svojina, hipoteke, pravo na uživanje ili korišćenje (službenost); druge države mogu dati dejstvo *erga omnes* određenim pravima posedovanja ili korišćenja, ili nekim dugoročnim zakupima. Presude o takvim pravima potpadaju pod ekskluzivno pravilo člana 6.

235. Član 6. obuhvata presude po tužbama koje traže da se utvrdi postojanje tih prava, njihovog obima i sadržine, kao i da se imaocima tih prava pruži zaštita ovlašćenja koja im sleduju po pripadajućim pravima. U suprotnom, tužbe zasnovane na pravima povezanim sa nepokretnostima koja nemaju dejstvo *erga omnes* nisu uvrštene u opseg ove odredbe. Na primer, tužba za isporuku nepokretnosti na osnovu kupoprodajnog ugovora (tj. kada je u pitanju obaveza prodavca da obavi neophodan prevoz i preda dobra) ili tužba zbog štete nanete nepokretnoj imovini nisu obuhvaćene ovom odredbom. Prava *in rem* na pokretnu imovinu takođe ne spadaju u polje primene ovog člana.
236. **Nepokretna imovina.** Pojam „nepokretna imovina“ nije definisan Konvencijom, ali treba ga shvatiti tako da se odnosi na zemlju, naknade od zemljišta ili amelioracije, i osnovna sredstva (suprotno od pokretnih delova koji ne ulaze u sastav kupoprodaje), uključujući stvari koje su ugrađene, dodate ili pričvršćene na zemlju, ili trajno pričvršćene uz bilo šta ugrađeno, priloženo ili pričvršćeno uz zemlju. Ove smernice za nepokretnu imovinu nisu iscrpljen spisak.
237. **Primena u odnosu na državu koja nije ugovornica.** Da bi se razumela primena ove odredbe u odnosu na države koje nisu ugovornice, od pomoći je razlikovati tri scenarija koji variraju u zavisnosti od mesta gde se nalazi nepokretna imovina i država porekla presude.
238. *Prvi scenario: nepokretna imovina nalazi se u državi ugovornici, a država porekla je takođe država ugovornica.* Nema sumnje da član 6. važi za slučajeve kada se nepokretnost nalazi u državi ugovornici. U tom slučaju, presuda se priznaje i izvršava *ako i samo ako* se imovina nalazi u državi porekla. U suprotnom, presuda se niti priznaje niti izvršava, ni po Konvenciji ni po nacionalnom zakonu (videti čl. 15). Dalje, nijedan sporazum zaključen po ovoj Konvenciji ne utiče na ovaj rezultat ako država ugovornica u kojoj se nalazi nepokretnost nije strana u tom potonjem sporazumu (videti čl. 23(3) i (4)).
239. *Drugi scenario: nepokretna imovina nalazi se u državi koja nije ugovornica i jedan od filtera datih u članu 5. je ispunjen.* Ovaj scenario zahteva detaljnije iznijansirano tumačenje.
240. Član 6. počinje sa „Uprkos članu 5 [...]“. Dakle, on predstavlja izuzetak od pravila da se presude donete u državi ugovornici kvalifikuju za priznanje i izvršenje ako se ispuni bilo koji filter dat u članu 5. U tom smislu, kad je reč o stvarnim pravima na nepokretnu imovinu, član 5. se ne primenjuje. Zatim, član 6. ne isključuje izričito presude o pravima *in rem* na nepokretnu imovinu koja se nalazi u državi

neugovornici.¹⁶² Ovakvo čitanje člana 6. uskratilo bi promet presude po pisanom scenariju. Ovaj pristup bio bi dosledan nacionalnom pravu u mnogim zemljama koje negiraju priznanje i izvršenje stranih presuda donetih u, recimo, državi gde je uobičajeno boravište tuženog ako se presuda odnosi na prava *in rem* na nepokretnost koja se nalazi u drugoj državi. Po tom tumačenju, presuda doneta u državi A, koja je ugovornica Konvencije, a koja presuđuje po imovinskim pravima na nepokretnost koja se nalazi u državi B, koja nije ugovornica, nije u prometu po Konvenciji. Druga država ugovornica stoga ne bi bila u obavezi da prizna ili izvrši tu presudu po Konvenciji, čak i ako je ispunjen filter iz čl. 5(1) i nema osnova za odbijanje po članu 7. ili 8.

241. Međutim, član 6. ne stvara obavezu prema državama koje nisu ugovornice. Ne deluje razumno na taj način smatrati da su se države ugovornice na taj način odrekle dela suvereniteta. Shodno tome, nema razloga da se shvati da je, u navedenom primeru, druga država ugovornica sprečena da prizna i izvrši presudu donetu u državi A oko nepokretnosti koja se nalazi u državi koja nije ugovornica, bilo po nacionalnom zakonu (uprkos čl. 15) ili po nekom drugom međunarodnom instrumentu. Ovaj zaključak može se izvući iz formulacije člana 23(3) i (4), koji se odnosi na „[...] obaveze po članu 6. *Prema državama ugovornicama* [...]” (naglasak dodat).
242. Dakle, čini se da je poželjnije tumačenje da države ugovornice nisu u obavezi da priznaju ili izvrše presudu donetu u drugoj državi ugovornici o nepokretnoj imovini koja se nalazi u državi neugovornici. Po tom gledištu, Konvencija ne sprečava takvo priznanje i izvršenje ni po nacionalnom pravu ni po drugom međunarodnom instrumentu.

---

¹⁶² Da bi se razumela ova izjava, važno je kratko se podsetiti na prethodnice ove odredbe. Kao što stoji u belešci 159, u nacrtu Konvencije iz 2018. godine (videti *supra*, beleška 10) čl. 6. je sadržao tri ekskluzivne osnove za priznanje i izvršenje: (i) jedna za valjanost upisanih prava na intelektualnu svojinu; (ii) druga za prava *in rem* in na nepokretnu imovinu; i (iii) treća za prava korišćenja nepokretne imovine. Kao što je objašnjeno u odgovarajućoj verziji izmenjenog Eksplanatornog izveštaja (Prel. dok. br. 1. Iz decembra 2018, „Presude po Konvenciji: izmenjeni nacrt Eksplanatornog izveštaja”, st. 271), prve dve osnove su formulisane u apsolutnom smislu, dok je treća ograničena na predmete u kojima ekskluzivna osnova ukazuje na državu ugovornicu. Kao posledica toga, član 5. nije obuhvatio presude o valjanosti prava intelektualne svojine, bez obzira na to da li to pravo upisano u državi koja je ugovornica ili nije ugovornica, ili prava *in rem* na nepokretnu imovinu, bez obzira na to da li se ta nepokretnost nalazi u državi ugovornici ili ne-ugovornici (videti *ibid.*, st. 263, sa primerom). I obrnuto, član 5. nije obuhvatio presude o pravu na korišćenje nepokretnosti kada se ta nepokretnost nalazi u državi koja nije ugovornica.

243. *Treći scenario: nepokretnost se nalazi u državi ugovornici, a država porekla je država neugovornica.* Konvencija ne važi za priznanje i izvršenje presuda donetih u državama neugovornicama i time se ne odnosi na ovaj scenario. Nacionalno pravo preovlađuje i, kako je već pomenuto, većina nacionalnih zakona bi ionako onemogućila priznanje u takvim slučajevima. Ali, ako po nacionalnom pravu to i nije onemogućeno, možda nije koherentno za državu ugovornicu da prizna i izvrši takvu presudu, s obzirom na politiku i ciljeve Konvencije.

Član 7.***Odbijanje priznanja i izvršenja***

- 1. Priznanje ili izvršenje se može odbiti ako**
  - a) dokument kojim je pokrenut postupak ili sličan dokument, uključujući izlaganje bitnih elemenata tužbe,
    - (i) tuženom nije bio dostavljen blagovremeno i na način koji mu omogućuje pripremanje odbrane, osim ako se tuženi nije pojavio u sudu porekla i izneo svoj predmet bez osporavanja obaveštenja, pod uslovom da se zakonom države porekla dozvoljava osporavanje obaveštenja; ili
    - (ii) tuženi je bio obavešten u zamoljenoj državi na način koji nije u saglasnosti sa osnovnim načelima zamoljene države u pogledu dostave dokumenata;
  - b) je presuda dobijena prevarom;
  - v) bi priznanje ili izvršenje bilo očigledno nespojivo sa javnom politikom zamoljene države, uključujući situacije u kojima konkretni postupci koji su doveli do presude nisu u saglasnosti sa osnovnim načelima pravičnosti postupka te države i situacije koje uključuju narušavanje bezbednosti ili suvereniteta te države;
  - g) je postupak pred sudom porekla bio u suprotnosti sa sporazumom ili označavanjem u osnivačkom aktu trusta na osnovu kojeg dati spor treba rešiti na sudu države koja nije država porekla;
  - d) presuda nije u skladu sa presudom koju je doneo sud zamoljene države u sporu između istih strana; ili
  - đ) presuda nije u skladu sa ranijom presudom koju je doneo sud druge države između istih strana o istom predmetu, pod uslovom da ranija presuda ispunjava uslove potrebne za njeno priznanje u zamoljenoj državi.

- 2. Priznanje ili izvršenje se može odložiti ili odbiti ako se postupak između istih strana o istom predmetu vodi pred sudom zamoljene države ako**
  - a) je postupak pokrenut pred sudom zamoljene države pre nego pred sudom porekla; i
  - b) postoji bliska povezanost između spora i zamoljene države.

Odbijanje na osnovu ovog stava ne sprečava naknadni zahtev za priznanje ili izvršenje presude.

244. Konvencija daje okvir za priznanje i izvršenje presuda. U tom cilju, član 4. propisuje opštu obavezu u pogledu priznanja i izvršenja presuda, sa zahtevima filtera datim u članovima 5. i 6, posebnim odbranama datim u članu 7. Te odbrane grupisane su u dve kategorije: prva, u stavu 1, navodi osnove koje *omogućavaju*, ali ne zahtevaju da zamoljena država odbije priznanje ili izvršenje bilo na osnovu načina na koji je vođen postupak u državi porekla ili prirode ili sadržaja same presude. Kao što potvrđuje član 4(1), ovo je konačan spisak, koji ograničava osnove na koje se dužnik iz presude može pozvati da bi izbegao priznanje i izvršenje u državi kojoj je zahtev upućen i šta sud u državi kojoj je zahtev upućen može da uradi. Druga kategorija odnosi se na posebnu situaciju međunarodne litispendencije (*lis pendens*) koju obuhvata stav 2.

Stav 1 – Priznanje ili izvršenje se može odbiti ako

245. Ovaj stav obuhvata sedam osnova po kojima se može odbiti priznanje i izvršenje u državi kojoj je zahtev upućen. Oni uglavnom ponavljaju ekvivalentnu odredbu Konvencije o izboru suda HKMPP 2005.¹⁶³ Osnove u podstavovima (a), (b) i (g) odnose se na način na koji je postupak pokrenut i vođen u državi porekla. Osnove u podstavovima (v) i (d) tiču se dejstva koje bi priznanje ili izvršenje imalo u zamoljenoj državi. Na kraju, podstav (d) uzima u obzir ranije presude donete u trećoj državi.

246. Član 7. predviđa da država „može“ da odbije priznanje ili izvršenje ukoliko postoji jedna ili više osnova za to. Ta odredba odnosi se na države. Države mogu (i) da usvoje domaće zakonodavstvo koje ne predviđa puno odbijanje u nekim od ovih okolnosti ili predviđa odbijanje u svim ovim okolnostima, (ii) zahteva priznanje i izvršenje u nekim od ovih okolnosti, (iii) navede dodatne kriterijume koji su od značaja za korišćenje diskrecionog prava, ili (iv) sve prepusti diskreciji suda.

Podstav (a) – dokument kojim je pokrenut postupak ili sličan dokument, uključujući izlaganje bitnih elemenata tužbe,

- (i) tuženom nije bio dostavljen blagovremeno i na način koji mu omogućuje pripremanje odbrane, osim ako se tuženi nije pojavio u sudu porekla i izneo svoj predmet bez osporavanja obaveštenja, pod uslovom da se zakonom države porekla dozvoljava osporavanje obaveštenja; ili**
- (ii) tuženi je bio obavešten u zamoljenoj državi na način koji nije u saglasnosti sa osnovnim načelima zamoljene države u pogledu dostave dokumenata;**

247. Prva odbrana priznanja ili izvršenja odnosi se na način na koji je tuženi obavešten o tužbi podnetoj u državi porekla. U suštini, ona propisuje da izostanak odgovarajućeg obaveštenja tuženom opravdava nepriznavanje i neizvršenje.

---

¹⁶³ Čl. 9. Konvencije o izboru suda HKMPP 2005.

248. **Dokument kojim se pokreće postupak.** Dokument koji mora biti dostavljen tuženom je dokument kojim se pokreće postupak ili njemu ekvivalentan, uključujući i izjavu o osnovnim elementima tužbe. Ova odredba ima za cilj da obezbedi obaveštavanje tuženog o elementima tužbe i mogućnost da organizuje svoju odbranu. Dakle, koncept dokumenta kojim se pokreće postupak uključuje bilo koji dokument koji, po zakonu države porekla, pokreće postupak na način koji omogućava podnosiocu tužbe da dođe do presude koja može da bude u prometu po Konvenciji.¹⁶⁴ Štaviše, dokument mora da sadrži „suštinske elemente tužbe” da bi se tuženom omogućilo da donese razumnu odluku o procesnom odgovoru.
249. Podstav (a) utvrđuje dve okolnosti po kojima proces obaveštavanja može opravdati odbijanje priznanja ili izvršenja presude. Prva se tiče interesa tuženog, a druga interesa zamoljene države kada se u toj državi pojavi obaveštenje.¹⁶⁵
250. **Zaštita tuženog.** Osnova za odbijanje priznanja ili izvršenja po podstavu (a)(i) je u tome što tuženom nije blagovremeno stavljeno do znanja da je podneta tužba u državi porekla. Ova tužba obezbeđuje najosnovnije načelo procesne pravde: pravo obraćanja.¹⁶⁶ Test za odgovarajuće obaveštenje više je činjenične nego tehničke prirode.¹⁶⁷ Da li se tuženi može osloniti na podstav (a)(i) zavisi od ponašanja tuženog u državi porekla. Ako se tuženi ne pojavi na sudu porekla i presuda se donese po zakonu u njegovom odsustvu, odbrana koja se zasniva na neadekvatnom obaveštenju može se iskoristiti za odbijanje priznanja i izvršenja. Ako se tuženi pojavi na sudu porekla i iznese odbranu ne osporavajući obaveštenje, odbrana koja se zasniva na neodgovarajućem obaveštenju neće biti moguća u državi kojoj je dostavljen zahtev.¹⁶⁸ Ovaj uslov obezbeđuje da se obaveštenje ospori prvom prilikom i to pred sudom koji je najkompetentniji da odluči o svim nedostacima u obaveštavanju, kao što je proglašenje povlačenja. Ako zakon države porekla ne dozvoljava prigovore na obaveštavanje, ovaj uslov ne važi.
251. **Obaveštavanje.** Podstav (a)(i) ne navodi konkretno sredstvo obaveštavanja. Naročito, ne zahteva lično uručenje tuženom i druge metode obaveštenja mogu biti dovoljne, na primer uručenje drugim licima koja nisu tuženi lično, npr. njegovim zaposlenima ili srodnicima sa kojima živi, ili čak i javnim obaveštenjem. Konvencija

---

¹⁶⁴ Ovo prepoznaje raznovrsnost sredstava po kojima procesno pravo utvrđuje način pokretanja tužbe.

¹⁶⁵ Izveštaj Hartli/Dogauči, st. 185.

¹⁶⁶ Kao takav, preklapa se sa podstavom (v), koji se posebno odnosi na osnovne principe procesne pravičnosti. Podstav (a) se, dakle, može tumačiti kao specifična primena podstava (v) u pogledu obaveštavanja, sa sopstvenim uslovima koji bi, razložno, isključili pribegavanje podstavu (v) po pitanjima koja potpadaju pod podstav. (a).

¹⁶⁷ Hartli/Dogauči, st. 186, nar. beleška 225.

¹⁶⁸ Ovo se poziva na filter iz člana 5(1)(f). Upotreba različitih izraza („argumentovano po meritumu” i „obavestio sud da će da se brani i izložio odbranu”) ukazuju na moguće radnje tuženog po čl. 7(1)(a)(i) zamišljene u širem smislu. Pojava u paru sa prigovorom na nadležnost, na primer, dovoljna je da isključi prigovor na osnovu nedovoljnog obaveštenja i priznanje i izvršenje po Konvenciji, iako se ne smatra da je tuženi izneo argument po meritumu.

samo nalaže da obaveštenje bude dovoljno da omogući tuženom da organizuje odbranu. Kad je reč o adekvatnosti javnog obaveštenja, neki sudovi su zaključili da pravo obraćanja nije povređeno ako sud kome je upućen zahtev smatra da su preduzete sve istražne radnje koje nalaže načelo temeljnog ispitivanja i dobre vere da bi se ušlo u trag tuženom, iako bez uspeha.¹⁶⁹

252. **Zaštita zamoljene države.** Po podstavu (a)(ii), pitanje je da li je tuženi obavešten na način koji je u skladu sa osnovnim načelima zemlje kojoj je zahtev upućen u pogledu uručenja dokumenata. Ovaj podstav odnosi se samo na slučajeve kada je do obaveštenja tuženog došlo u zamoljenoj državi. Dakle, primena mu je veoma ograničena i ne omogućava zamoljenoj državi da proceni obaveštenje u drugoj državi po zakonu države kojoj je zakon podnet ili čak po zakonu države gde je obavljeno uručenje.¹⁷⁰ Ne omogućava ni da država kojoj je zahtev upućen proceni obaveštenje u zamoljenoj državi samo u skladu sa opštim zakonima države u kojoj je podnet zahtev, tj. *lex fori*; podstav (a)(ii) ograničava pozivanje na „osnovna načela [...] koja se tiču uručivanja dokumenata” u zamoljenoj državi.¹⁷¹
253. **Obrazloženje.** Mnoge države nemaju prigovor na uručenje stranih dokumenata kojima se pokreće postupak na njihovoj teritoriji bez učešća njihovih organa i takvo uručenje bi priznale kao delotvorno.¹⁷² Druge države smatraju da je uručenje dokumenata kojima se pokreće postupak suveren akt i da je neovlašćeno uručenje stranih dokumenata kršenje njihovog suvereniteta i da je takvo uručenje nedelotvorno osim ukoliko nije dato odobrenje putem međunarodnog sporazuma.¹⁷³ Podstav (a)(ii) objašnjava ovo drugo stanovište predviđanjem da sud kome je zahtev upućen može da odbije priznanje ili izvršenje ako je tuženom uručen dokument u zamoljenoj državi na način koji nije u skladu sa osnovnim načelima te države u vezi sa uručivanjem dokumenata.

---

¹⁶⁹ SPEU, presuda od 15. marta 2012, *G v. Cornelius de Visser*, C-292/10, EU:C:2012:142.

¹⁷⁰ Podstav (a) razmatra se isključivo u vezi sa tim da li ili ne sud kome je upućen zahtev može da odbije priznanje ili izvršenje presude. Sud porekla primenio je svoje procesno pravo, uključujući i međunarodne konvencije o uručivanju dokumenata, koje je na snazi u datoj državi i primenjivo na činjenice predmeta. Ta pravila, koja mogu zahtevati da se uručenje izvrši po zakonu države u kojoj se obavlja, nisu pod uticajem podstava (a). Međutim, osim u ograničenoj meri koju daje podstav (a)(ii), sud kome je upućen zahtev ne može odbiti priznanje ili izvršenje presude samo na osnovu toga što uručenje nije bilo u skladu sa zakonom Države u kojoj je obavljeno, zakonom države porekla ili međunarodnim konvencijama o uručivanju dokumenata. Hartli/Dogauči, beleška 224.

¹⁷¹ Ova odredba preklapa se i sa podstavom (v), koji se naročito odnosi na osnovna načela procesne pravičnosti (videti *supra*, napomena 166).

¹⁷² Hartli/Dogauči, st. 187.

¹⁷³ Konvencija HKMPP od 15. novembra 1965 o uručivanju pravosudnih i nesudskih dokumenata građanskih ili trgovačkih stvari u inostranstvu (dalje u tekstu: „Konvencija o uručivanju HKMPP 1965”) je najvažniji primer. Videti i Uredbu (EC) br 1393/2007 Evropskog parlamenta i saveta od 13. novembra 2007. o uručivanju sudskih i nesudskih dokumenata u građanskim ili trgovačkim stvarima u inostranstvu (uručivanje dokumenata).

254. Konvencija ne definiše „osnovna načela u pogledu uručivanja dokumenata”. Pozivanje na podstav (a)(ii) u pogledu načela *zamoljene države*, sugeriše na to da nema jedinstvenog ili autonomnog značenja koje se zahteva (ipak, tumačenje uvek mora uzeti u obzir pozivanje na jedinstveno tumačenje iz čl. 20). Konvencija o uručivanju dokumenata HKMPP 1965, koja je na snazi u 78 država ugovornica u vreme pisanja ovog Izveštaja, propisuje da se obaveštenje po tom instrumentu može odbiti samo ako bi njegovo izvršenje činilo povredu suverenosti ili bezbednosti zamoljene države.¹⁷⁴ Dok se dva instrumenta primenjuju u različitim kontekstima, zaštita koja proističe iz njihovih zasebnih osnova za odbijanje je slična, tj. osnovna načela države kojoj je zahtev upućen u pogledu obaveštavanja o stranom postupku u toj državi.

Podstav (b) – je presuda dobijena prevarom;

255. Podstav (b) predviđa da je prevara u pribavljanju presude osnov za odbijanje priznanja i izvršenja. Prevara se odnosi na ponašanje koje namerno nastoji da prevari da bi obezbedilo nepravednu ili nezakonitu dobit ili lišilo drugoga nekog prava. Dok neke države podvode odbranu zasnovanu na prevari pod odbranu javnog poretka, drugi tretiraju prevaru kao samosvojnu odbranu od priznanja ili izvršenja.¹⁷⁵

256. Ekvivalentna odredba u Konvenciji HKMPP 2005 o izboru suda propisuje da se primenjuje na slučajeve prevare „u vezi sa pitanjem postupka”.¹⁷⁶ Izveštaj Hartli/Dogauči navodi da je dodatna specifičnost Konvencije HKMPP 2005. o izboru suda u tome što „može biti nekih pravnih sistema u kojima se javni poredak ne može primenjivati u slučaju procesne prevare”.¹⁷⁷ Taj izveštaj navodi sledeće primere za primenu odbrane: kada neka strana namerno „uruči pismo [...] na pogrešnu adresu”, „daje pogrešne informacije oko vremena i mesta pretresa”, „nastoji da podmiti sudiju ili svedoka” ili „sakrije ključne dokaze”.¹⁷⁸ Ovi primeri odnose se na osnovna načela procesne pravičnosti, uključujući i pravo na saslušanje

---

¹⁷⁴ Čl. 13(1). Ovo pretpostavlja da zahtev za obaveštenje inače bude u skladu sa drugim zahtevima Konvencije. Radi diskusije o veoma oskudnoj sudskoj praksi u vezi sa ovom odredbom, videti Stalni biro HKMPP, *Praktični priručnik za primenu Konvencije o uručivanju*, 4. izdanje, Hag, 2016, stavovi 220-224. Ograničenje zasnovano na „suverenitetu ili bezbednosti” takođe je sadržano u Konvenciji HKMPP od 18.marta 1970. *O uzimanju dokaza u inostranstvu za građanske i trgovačke stvari* (Čl. 12(1)(b)). Videti Stalni biro HKMPP, *Praktični priručnik za primenu Konvencije o uručivanju*, 3. izdanje, Hag, 2016, st. 310.

¹⁷⁵ To su uglavnom države sa tradicijom običajnog prava. Radi diskusije o odbrani na osnovu prevare u pregovorima za preliminarni nacrt Konvencije iz 1999. godine, videti C. Kessedjian, „Sinteza rada Specijalne komisije iz marta 1998, o međunarodnoj nadležnosti i dejstvima stranih presuda u građanskim i trgovačkim stvarima”, Prel. dok. Br. 9 od jula 1998, u *Rad dvadesetog zasedanja (2005)*, Tom II, *Presude*, Kembridž – Antwerpen – Portland, Intersentia, 2013, str. 109-143, stavovi 40-45.

¹⁷⁶ Čl. 9(g) Konvencije o izboru suda HKMPP 2005.

¹⁷⁷ Izveštaj Hartli/Dogauči, beleška 228.

¹⁷⁸ *Ibid.*, st. 188.

pred nepristrasnim i nezavisnim tribunalom.¹⁷⁹ Oni se tiču prevare koju je počinila jedna strana u postupku na štetu druge strane.

257. Za razliku od Konvencije o izboru suda HKMPP 2005, ova Konvencija ne sadrži ograničenje da prevara mora da bude „u vezi sa pitanjem postupka“. To pretpostavlja da suštinska prevara može opravdati odbijanje izvršenja. Dok podstav (b) nije pisan usko kao odgovarajući u Konvenciji o izboru suda HKMPP 2005, Izveštaj Hartli/Dogauči ukazuje na to da „prevara koja se tiče suštine može potpadati pod izuzetka u javnom poretku“.¹⁸⁰ Kao rezultat, razlika između ove dve Konvencije nema verovatnoću da utiče na praksu.

Podstav (c) – bi priznanje ili izvršenje bilo očigledno nespojivo sa javnom politikom zamoljene države, uključujući situacije u kojima konkretni postupci koji su doveli do presude nisu u saglasnosti sa osnovnim načelima pravičnosti postupka te države i situacije koje uključuju narušavanje bezbednosti ili suvereniteta te države;

258. Odbrana javne politike (poretka) od priznanja i izvršenja stranih presuda široko je prihvaćena u pravnim sistemima. Na međunarodnom planu, uvrštena je već decenijama u relevantne konvencije HKMPP¹⁸¹ i zasnovana na Njuorškoj konvenciji iz 1958. Tekst Konvencije u velikoj meri sledi formulacije koje koristi Konvencija o izboru suda HKMPP 2005.¹⁸²
259. **Očigledno nespojiva sa javnom politikom.** Odbrana javnog poretka je poslednja zaštitna mera protiv priznanja ili izvršenja strane presude koja se smatra „očigledno nespojivom sa javnom politikom zamoljene države“. Široko je prihvaćeno da koncept javne politike (poretka) mora da se „strogo tumači“ i da mu se pribegava „samo u izuzetnim slučajevima“. ¹⁸³ Priznanje ili izvršenje presude o kojoj je reč „moralo bi da predstavlja očigledno kršenje zakonskih pravila koja se smatraju

¹⁷⁹ Videti npr. *Međunarodni pakt Ujedinjenih nacija o građanskim i političkim pravima* iz 1966. (čl. 14.) i *Evropsku konvenciju o ljudskim pravima* (čl. 6(1)).

¹⁸⁰ Izveštaj Hartli/Dogauči, beleška 228.

¹⁸¹ Videti npr. *Konvenciju od 15. aprila 1958 u vezi sa priznanjem i izvršenjem odluka u vezi sa obavezama izdržavanja dece*, čl. 2; *Konvenciju od 5. oktobra 1961. u vezi sa ovlašćenjima organa i pozitivnim propisima u vezi sa zaštitom odojčadi*, čl. 16; *Konvenciju od 1. juna 1970. o priznanju razvoda i zakonskih rastava*, čl. 10; *Konvenciju od 14. marta 1978. o proslavi i priznanju valjanosti braka*, čl. 5 i 14; *Konvenciju o trustovima* HKMPP 1985 čl. 18; *Konvenciju od 29. maja 1993. o zaštiti dece i saradnji u pogledu usvajanja između država*, čl. 24; *Konvenciju o zaštiti deteta* HKMPP 1996, članovi 22. i 23; *Konvenciju o zaštiti odraslih lica* HKMPP 2000, članovi 21. i 22; *Konvenciju o izboru suda* HKMPP 2005, članovi 6. i 9; i *Konvenciju o izdržavanju deteta* HKMPP 2007, čl. 22. Napominje se da se neke od ovih konvencija odnose na izuzeće od javnog poretka u kontekstu pozitivnog prava za spor.

¹⁸² Čl. 9(e) Konvencije o izboru suda HKMPP 2005. Videti i IzveštajHartli/Dogauči, stavovi 189-190.

¹⁸³ Videti „Belešku o članu 7(1)(c) Preliminarnog nacrtu Konvencije iz 2016.“, koju su sačinili saizvestioci o nacrtu Konvencije i Stalni biro, Prel. dok. br. 5. iz decembra 2016. upućenu Specijalnoj komisiji u februaru 2017. za priznanje i izvršenje stranih presuda (dalje u tekstu, „Prel. dok. br. 5. od decembra 2016.“), st. 28.

suštinskim u pravnom poretku države u kojoj se traži izvršenje ili prava koje se priznaje kao osnovno u tom pravnom poretku”.¹⁸⁴

260. „Očigledno“ je visok prag, namenjen da se postara da presude jedne države budu priznate i izvršene u drugimama osim ako ne postoji neki neoborivi razlog javnog poretka da se u konkretnom slučaju tako ne postupi. Reč „očigledno“ korišćena je u prethodnim slučajevima da odvrati od preteranog korišćenja izuzetka od javnog poretka i da njegovu primenu ograniči na situacije kada bi priznanje ili izvršenje doveli do „rezultata koji se ne može tolerisati”.¹⁸⁵
261. **Načela pravičnosti postupka.** Formulacija odbrane u podstavu (v) konkretnija one koja se može naći u ranijim instrumentima HKMPP, osim Konvencije o izboru suda HKMPP 2005. Po podstavu (v), javni poredak izričito obuhvata „situacije u kojima konkretni postupak koji je doveo do presude nije usaglašen sa osnovnim načelima procesne pravde” države kojoj je zahtev upućen. Izveštaj Hartli/Dogauči¹⁸⁶ objašnjava da su u nekim državama osnovna načela pravičnosti (poznata i kao propisi o odgovarajućem postupku, prirodnoj pravdi ili pravu na pravično suđenje) ustavno određena.¹⁸⁷ U takvim državama, priznanje strane presude donete u postupku u kome je došlo do fundamentalne povrede ovih načela može biti neustavno. Referenca u podstavu(v) preklapa se sa procesnim zaštitnim merama i osnovnim načelima u pogledu obaveštenja iz podstava (a), kao i sa pitanjima procesne pravde u pogledu prevare iz podstava (b). Ovo preklapanje treba da obezbedi adekvatnu procesnu zaštitu stranama u postupku priznanja i izvršenja bez obzira na poseban način na koji se ta pitanja rešavaju u zamoljenoj državi.¹⁸⁸
262. **Sadržaj javne politike.** Sadržaj odbrane javne politike (poretka) izuzetno je teško definisati. Njegov opseg u kontekstu Konvencije treba razumeti u odnosu na druge odredbe u tekstu. Kao što je već pomenuto, druge odbrane iz stava 1. preklapaju se sa odbranom javnog poretka, što treba tumačiti shodno tome, iznad specifičnosti konkretnih odbrana samo kada bi suprotno bilo „očigledna“ suprotnost sa suštinskim poretkom zamoljene države.
263. Izuzetan karakter odbrane javnog poretka znači da nije dovoljno da se neka strana protivi priznanju i izvršenju da bi se ukazalo na obavezno pravilo zakona zamoljene države, a koje strana presuda ne poštuje. Istina, ovo obavezno pravilo može se smatrati imperativnom za domaće predmete, ali ne i za međunarodne situacije.

---

¹⁸⁴ Videti *Eksplanatorni izveštaj profesora Fausta Pokara o Konvenciji o nadležnosti i priznanju i izvršenju presuda u građanskim i trgovačkim stvarima*, (dalje u tekstu: „Pokarov izveštaj o Konvenciji iz Lugana 2007.”), *Službeni list Evropske unije*, 23.12.2009, br. C 319/01.

¹⁸⁵ Videti Prel. dok. br. 5 iz decembra 2016, st. 29.

¹⁸⁶ Izveštaj Hartli/Dogauči, st. 190.

¹⁸⁷ Za neke države u Evropi, videti član 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima; za Sjedinjene Američke Države, videti Peti i Četrnaesti amandman na Ustav SAD. Mnoge druge države imaju slične odredbe.

¹⁸⁸ Videti, na primer, Izveštaj Hartli/Dogauči, st. 153, o isključenju procesne prevare iz odbrane javnog poretka u nekim državama.

Odbrana javnog poretka iz podstava (v) treba da se pokrene samo kada takvo obavezno pravilo odražava fundamentalnu vrednost, čije kršenje bi bilo očigledno ako se dozvoli izvršenje strane presude. U nekim sistemima, to se naziva „međunarodnim javnim poretkom“ za razliku od „unutrašnjeg javnog poretka“.¹⁸⁹

264. Podstav (v) navodi da se odnosi na javnu politiku zamoljene države, što ukazuje na odsustvo očekivanja jedinstvenog sadržaja javnog poretka u svakoj državi. Dok bi opšta svrha Konvencije da olakša promet presuda trebalo da ograniči pribegavanje ovoj odbrani, kao što bi i uzak opseg njene primene opisane u prethodnim pasusima, ostaje prepušteno svakoj državi da utvrdi odbranu javnog poretka. Ova odredba odnosi se na povrede suvereniteta ili bezbednosti države u situacijama kada priznanje i izvršenje mogu biti u očiglednoj suprotnosti sa javnim poretkom. Uprkos tom dodatku, polje primene ove odredbe nije različito od polja primene odgovarajuće odredbe u Konvenciji o izboru suda HKMPP 2005. Ovaj dodatak jednostavno odražava veći potencijal za pitanja koja se tiču kršenja bezbednosti i suvereniteta koja se javljaju u kontekstu ove Konvencije nego što je po Konvenciji o izboru suda HKMPP 2005.
265. **Odšteta.** Konvencija u svom polju primene obuhvata i presudu o odšteti, ali dozvoljava da zamoljena država odbije da izvrši presudu do mere koja uključuje odštetu za kaznu ili za primer (čl. 10). U nekim državama, ako se obično ne omogućuju odštete za kaznu ili za primer, odbijanje da se takva dodela izrekne ocenjuju se kao odbrana javnog poretka. Međutim, budući da član 10. pominje odštetu za kaznu ili za primer, odbrana javnog poretka u podstavu (v) ne treba da se koristi kod osporavanja priznanja ili izvršenja po toj osnovi.¹⁹⁰ To dalje sužava opseg odbrane javnog poretka po ovoj Konvenciji.
266. Iako je dostupnost odbrane javnog poretka široko prihvaćena, retko je uspešna u smislu odbijanja priznanja i izvršenja strane presude, posebno u građanskim ili trgovačkim stvarima.¹⁹¹ Primeri gde je to uspelo obuhvataju: ako je strani sud presudio o nezakonitom delu (krijumčarenje),¹⁹² gde je strana presuda povredila

---

¹⁸⁹ Predlog da se uvrsti pojam „međunarodni javni poredak“ u tekst člana 7(1)(c) razmatran je tokom pregovora o Konvenciji. Videti Radni dok. br. 136 iz februara 2017, „Predlog delegacije Urugvaja“ i s tim povezanu diskusiju u Zapisniku sa sednice Specijalne komisije za priznanje i izvršenje stranih presuda (16-24. februar 2017), Zapisnik br. 7, stavovi 91-105. Tokom tih rasprava, dok je predlog dobio izvesnu podršku, neke delegacije su konstatovala da nisu upoznate sa pojmom „međunarodni javni poredak“ i izrazile zabrinutost u pogledu njegovog uključivanja u tekst Konvencije.

¹⁹⁰ Mogućnost odvajanja komponente kaznene odštete od kompenzatorne odštete, sa izvršenjem samo ove druge, dalje podržava član 9. Konvencije.

¹⁹¹ U odluci Apelacionog suda Engleske i Velsa iz 1998. godine, konstatovana su samo tri slučaja odbijanja izvršenja na osnovu javnog poretka, od kojih su dva bila stvar porodičnog prava, isključena po Konvenciji (videti *Soleimany v. Soleimany*, [1998] EWCA Civ 285). U najnovijem izdanju *Jurisclasseur de droit international*, skoro svi primeri odbijanja od strane francuskih sudova javljaju se u porodičnim stvarima (razvod, starateljstvo i usvajanje) – videte Fascicule 584-40.

¹⁹² Videti *Soleimany v. Soleimany (id.)*. Iako ovaj predmet uključuje arbitražu pre nego li stranu presudu, sud je potvrdio da bi jasno odbio izvršenje dodele da je to presuda koju je doneo strani sud.

ustavom zagaranovana osnovna prava (slobodu govora),¹⁹³ i gde je strana presuda o kockarskom dugu.¹⁹⁴

Podstav (g) – je postupak pred sudom porekla bio u suprotnosti sa sporazumom ili označavanjem u osnivačkom aktu trusta na osnovu kojeg dati spor treba rešiti na sudu države koja nije država porekla;

267. Ovaj podstav dozvoljava da sud kome je upućen zahtev odbije izvršenje presude koju je doneo sud ako je postupak u državi porekla bio u suprotnosti sa sporazumom o izboru suda ili određenjem u instrumentu trusta. Njegov rezon je da podrži sporazum ili to određenje, a stoga i da poštuje autonomiju strana. Pribegavanje ovom podstavu bilo bi neophodno samo ako presuda ispunjava filter iz člana 5. Zaista, ako presuda ne ispunjava jedan od filtera, presuda se ne bi mogla razmatrati za priznanje i izvršenje po Konvenciji (osim po nacionalnom zakonodavstvu što dozvoljava čl. 15).
268. **Primeri.** X podnese ugovornu tužbu protiv Y u državi A, gde je trebalo izvršiti ugovornu obavezu na kojoj se zasniva tužba. Međutim, strane su se saglasile da se takve tužbe podnose u isključivoj nadležnosti sudova države B. Y se pojavi pred sudom porekla i ospori mu nadležnost na osnovu sporazuma o izboru suda. Presuda po meritumu je u korist X-a. Priznanje i izvršenje ove presude, međutim, može se odbiti po podstavu (g) budući da je postupak u državi A bio u suprotnosti sa sporazumom o sudu. Napominjemo da ako se Y pojavi pred sudom države A i upusti u raspravu po meritumu bez osporavanja nadležnosti, podstav (g) u principu ne važi.¹⁹⁵
269. Ovaj podstav važi kad god je izbor suda validno isključio nadležnost suda porekla, bez obzira na to da li je sporazum ekskluzivan ili nije. Primenjuje se bez obzira na to da li je sud koji su odabrale strane ili odredio trust bio sud države ugovornice ili neke treće države. Valjanost i delotvornost sporazuma ili određenja uređuje zakon države kojoj je zahtev upućen, uključujući i njena pravila o međunarodnom privatnom pravu.

---

¹⁹³ Videti *Bachchan v. India Abroad Publ'n Inc.*, 154 Misc. 2d 228, 235 (N.Y. sup. Ct. 1992) (Sjedinjene Američke Države), gde je engleska presuda za klevetu odbijena za priznanje u Njujorku. Videti, međutim, raspravu o javnom poretku i slobodi govora u *Yahoo! v. LICRA*, 433 F.3d 1199 (9th Cir. 2006) (Sjedinjene Američke Države).

¹⁹⁴ Videti *Sporting Index Limited v. John O'Shea* [2015] IEHC 407 (Viši sud Irske); *The Ritz Hotel Casino Ltd v. Datuk Seri Osu Haji Sukam*, [2005] 6 *Malayan Law Journal* 760 (Viši sud Malezije). Ali, drugi sudovi su odbacili ovu primenu javnog poretka ako je kockanje legalno tamo gde je stvoren dug: videti, recimo, *Boardwalk Regency Corp. v. Maalouf* (1992), 6 O.R. (3d) 737 (Ontario C.A.); *G.N.L.V. Corp. v. Wan*, [1991] B.C.J. No 3725 (British Columbia S.C.); *Liao Eng Kiat v. Burswood Nominees Ltd*, [2004] 4 S.L.R. 690 (Singapore C.A.).

¹⁹⁵ Takvo postupanje može se smatrati implicitnim odstupanjem od sporazuma o izboru suda i, prema tome, presuda mu ne bi bila suprotstavljena.

Podstavovi (d) i (đ) – neusklađene presude

270. Ova dva podstava odražavaju činjenicu da u međunarodnim situacijama više od jednog suda može biti nadležno za spor i pred tim sudovima može biti pokrenuto više paralelnih postupaka koji će dovesti do više od jedne presude. Kada postoje suprotstavljene presude, javlja se pitanje hijerarhije: koja presuda treba da ima prvenstvo? Član 7(1) razlikuje dve situacije: prva, kada je presudu doneo sud u zamoljenoj državi i, drugo, kada je presuda doneta u drugoj državi (koja nije država porekla). Te odredbe su identične kao one iz Konvencije HKMPP 2005 o izboru suda (čl. 9(d) i (đ)). Član 7(2), s druge strane, bavi se predmetima čiji postupci u državi kojoj je zahtev upućen su još uvek u toku u vreme kada se zahteva priznanje ili izvršenje.

Podstav (d) – presuda nije u skladu sa presudom koju je doneo sud zamoljene države u sporu između istih strana; ili

271. U prvom slučaju, podstav (d) navodi da se priznanje ili izvršenje presude iz države porekla može odbiti ako ta presuda nije u skladu sa presudom u državi kojoj je zahtev upućen. Postoje dva uslova: presude moraju biti „nedosledne“ i presuda u zamoljenoj državi mora biti „u sporu između istih strana”.¹⁹⁶ Presuda ne mora da bude doneta pre druge presude, niti da se zasniva na istom razlogu za pokretanje spora. Podstav (d) je, prema tome, širi nego podstav (đ) i stav 2. člana 7. jer ne zahteva da dve presude uključuju isti predmet spora.¹⁹⁷ Dve presude neće biti „u skladu“ kada nije moguće postupiti u skladu sa jednom, a da se druga ne povredi u potpunosti ili delimično.

Podstav (đ) – presuda nije u skladu sa ranijom presudom koju je doneo sud druge države između istih strana o istom predmetu, pod uslovom da ranija presuda ispunjava uslove potrebne za njeno priznanje u zamoljenoj državi.

272. U drugom slučaju, podstav (f) važi ako su obe međusobno suprotstavljene presude iz stranih država. Navodi se da se presuda iz države porekla može odbiti za priznanje ili izvršenje ako nije dosledna sa ranijom presudom donetom u drugoj državi, bez

---

¹⁹⁶ U Izveštaju Hartli/Dogauči, beleška 231, navodi se: „Zahtev u pogledu strana biće ispunjen ako se strane obavežu presudom iste strane u postupku čak i ako su strane u postupku različite, na primer jedna je presuda preko određenog lica, a druga je presuda protiv naslednika tog lica.” (videti *supra*, stav 92).

¹⁹⁷ U kontekstu Uredbe Brisel Ia, ova razlika vidi se u presudi od 4. februara 1988, *Hoffmann v. Krieg*, C-145/86, EU:C:1988:61, gde je Sud pravde EU odlučio da je strana presuda koja nalaže nekom licu da plaća izdržavanje supružnika potiče od njegove bračne obaveze koji nije prekinut nepomirljiva sa nacionalnom presudom koja proglašava razvod supružnika. Napominjemo, međutim, da Konvencija ne važi za obaveze izdržavanja. U svakom slučaju, primena ove odredbe ne treba da podstiče strateško ili oportunističko ponašanje dužnika po presudi, kao što je možda slučaj ako je postupak pokrenut u zamoljenoj državi dok proglašenje pravosnažnosti (*egzekvatura*) već čeka. Dakle, možda bi razumno pravilo bilo da se obustavi taj postupak dok se ne donese odluka o proglašenju izvršenja. Konvencija, međutim, ne nameće takvo pravilo.

obzira na to da li je u pitanju država ugovornica ili ne. Prvo, presuda iz treće države mora da se donese *pre* presude države porekla, bez obzira na to pred kojim sudom je prvo pokrenut spor. Prva presuda po vremenu donošenja ima prioretet. Drugo, obe presude moraju se ticati istih strana i istog predmeta. To je uže od uslova pod osnovom (d), ali paralelno sa osnovom *lis pendens* formulisanom u stavu 2.¹⁹⁸ Francuska verzija koristi izraz *ayant le même objet* što znači „isti predmet spora“. Ovi izrazi smatraju se ekvivalentnim po Konvenciji i treba da isključe uslov da dve presude uključuju „isti razlog za pokretanje postupka“, kako nalaže Konvencija o izboru suda HKMPP 2005. Taj se pristup smatrao suviše restriktivnim po ovoj Konvenciji, s obzirom na različite razloge za pokretanje postupka u različitim državama. Ključni element je da „centralno i suštinsko pitanje“ mora biti isto u obe presude. Treće, ranija presuda mora biti prihvatljiva za priznanje i izvršenje u zamoljenoj državi, bilo da se njeno priznanje i izvršenje već traži ili ne.¹⁹⁹

Stav 2 – Priznanje ili izvršenje se može odložiti ili odbiti ako se postupak između istih strana o istom predmetu vodi pred sudom zamoljene države ako

273. Može se desiti da se u različitim državama u isto vreme jave postupci između istih strana po istom predmetu. Član 7. uspostavlja tri pravila koja se odnose na postupanje po presudama u ovim situacijama. Stavovi 1(e) i (f), kako je već rečeno, bave se slučajevima gde su zaključeni paralelni postupci i proistekle presude nisu dosledne. Stav 2. bavi se slučajevima kada postupci još uvek nisu završeni u zamoljenoj državi u trenutku kada se traže priznanje i izvršenje presude donete u drugoj državi.²⁰⁰ *Lis pendens* u drugoj državi me može se navesti kao razlog za odbijanje priznanja i izvršenja. Dalje, postupak koji još nije okončan u zamoljenoj državi mora biti „između istih strana i o istom predmetu“. U tim slučajevima, priznanje i izvršenje može se odložiti ili odbiti ako su ispunjena dva uslova zbirno.

Podstav (a) – je postupak pokrenut pred sudom zamoljene države pre nego pred sudom porekla; i

274. **Prvi uslov.** Po stavu 2(a), sud zamoljene države treba da bude onaj kome je prvi put podnet zahtev. Ova osnova za odbijanje se, dakle, može iskoristiti ako je postupak u državi kojoj je zahtev upućen počeo pre postupka u državi porekla. Rezon za taj

¹⁹⁸ Videti Pokarov izveštaj o Konvenciji iz Lugana 2007, stav 139: „U slučajevima ove vrste, činjenica da su presude nepomirljive sprečava priznanje one kasnije, ali samo ako su presude donete u sporovima istih strana i imale isti predmet i razlog za tužbu, naravno uvek pod uslovom da zadovoljavaju kriterijume priznanja u zamoljenoj državi. Ako predmet ili razlog za tužbu nije isti, obe presude se priznaju, čak i ako su međusobno nepomirljive. Nepomirljivost će morati da se rešava na nacionalnom sudu pred kojim se traži izvršenje, a on može primeniti pravila sopstvenog sistema u tu svrhu i dati na težini faktorima koji nisu samo poredak u vreme presude, nego i poredak u vreme pokretanja postupka i poredak po kome su postali *res judicata*, što nije uslov za priznanje po Konvenciji.“

¹⁹⁹ Očigledno, ako ranija presuda dolazi iz države koja nije ugovornica, pitanje da li je ta presuda prihvatljiva za priznanje i izvršenje biće određeno po nacionalnom zakonu zamoljene države.

²⁰⁰ Preliminarni nacrt Konvencije iz 1999. sadržao je paralelnu odredbu (videti član 28(1)(a)).

uslov je u tome da državi kojoj je zahtev upućen treba dozvoliti da postupa na osnovu toga da je sud porekla trebalo da se povuče pred prioritetom suda pred kojim je prvi put pokrenut postupak i obustavi ili odbije pokretanje postupka s obzirom na to da je isti spor već u toku u drugoj državi (u odnosu na trenutak kada se pokreće postupak pred sudom, videti *supra*, st. 41).

Podstav (b) – postoji bliska povezanost između spora i zamoljene države.

275. **Drugi uslov.** Sam prioritet, međutim, nije dovoljan. Po stavu 2(b), mora postojati i bliska povezanost između spora i države kojoj je zahtev upućen. Ovaj uslov treba da spreči strateško ili oportunističko ponašanje. Na primer, bez tog uslova, potencijalna tužena strana u jednog državi može da se preseli u drugu i tuži drugu stranu tamo, tražeći takozvanu „negativnu izjavu“ samo da bi sprečila buduće priznanje i izvršenje strane presude i na osnovu udaljene teritorije nadležnosti. Konvencija ne utvrđuje koje osnove nadležnosti ispunjavaju uslov „tesne veze“. U principu, svi filteri dati u članu Article 5. Ispunjavaju ovaj uslov, ali može biti drugih koji to takođe mogu, npr. mesto gde je direktno pretrpljena šteta u vanugovornim sporovima. Obratno, samo državljanstvo podnosioca tužbe ili njegovo trajno prebivalište u zamoljenoj državi nije dovoljno.

Odbijanje na osnovu ovog stava ne sprečava naknadni zahtev za priznanje ili izvršenje presude.

276. **Posledice.** Ukoliko je u toku postupak između istih strana po istom predmetu u zamoljenoj državi i ispunjena su dva gore navedena uslova, priznanje ili izvršenje presude može se odložiti ili odbiti. Stav 2. razjašnjava da odbijanje po ovom stavu ne sprečava naknadno sprovođenje priznanja i izvršenja. Ova odredba odnosi se na situacije u kojima se postupak po istom predmetu u zamoljenoj državi zaključi bez presude po meritumu (npr. iz procesnih razloga) ili odlukom o meritumu koja je dosledna sa stranom presudom.

Član 8.
Prethodna pitanja

- 1. Odluka o prethodnom pitanju se ne priznaje niti izvršava po ovoj konvenciji ako je odluka o stvari na koju se ova konvencija ne primenjuje, odnosno o stvari iz člana 6 o kojoj je odlučio sud države koja nije država iz tog člana.**
- 2. Priznanje ili izvršenje se može odbiti ako je i u meri u kojoj je presuda zasnovana na odlučivanju o stvari na koju se ova konvencija ne primenjuje, odnosno o stvari iz člana 6 o kojoj je odlučio sud države koja nije država iz tog člana.**

277. Član 8. bavi se prethodnim pitanjima, koja su pravna pitanja za rešavanje pre nego što se može odlučivati o podnetoj tužbi, ali nisu glavni predmet ili osnovno pitanje postupka.²⁰¹ Član 8. priznaje da, kao koncept, pravna pitanja u presudi mogu biti odvojena jedna od drugih i zasebno razmatrana, tj. da se odluka o glavnom pitanju zasniva na odluci o drugom, prethodnom pitanju. Na primer, u tužbi za odštetu zbog kršenja ugovora o prodaji (glavi predmet), sud bi prvo mogao da se odredi u pogledu svojstva strane da sklopi takav ugovor (prethodno pitanje). Ova prethodna pitanja obično, mada ne uvek, uvodi tuženi kroz svoju odbranu.
278. Po članu 2(2), presude koje obuhvataju prethodne odluke o isključenim pitanjima nisu samo iz tog razloga isključene iz polja primene Konvencije (videti *supra*, stavovi 75-77). Član 8. bavi se zasebnim pitanjem, koje je priznanje i izvršenje presuda koje odlučuju o prethodnim pitanjima čiji su predmet isključene stvari. Član 8. takođe se odnosi na presuda koje odlučuju po prethodnim pitanjima iz člana 6: kada sud porekla nije sud države u kojoj se nalazi nepokretna imovina.
279. **Struktura člana 8.** Ova odredba sadrži dva pravila u vezi sa prethodnim pitanjima. Stav 1. isključuje odluke o određenim prethodnim pitanjima iz priznanja i izvršenja po Konvenciji. Stav 2. dozvoljava da sud pred kojim je pokrenuta tužba prizna ili izvrši presude zasnovane na određenim prethodnim pitanjima.

---

²⁰¹ Kako je već istaknuto *supra*, beleška 77, „predmet“ treba da znači stvar kojom se postupak neposredno bavi i koju uglavno određuje podneta tužba; videti Izveštaj Hartli/Dogauči, stavovi 77. i 149. Pojmovi „usputna pitanja“ i „glavno pitanje“ koriste se u Izveštaju Naj/Pokar, st. 177.

Stav 1 – Odluka o prethodnom pitanju se ne priznaje niti izvršava po ovoj konvenciji ako je odluka o stvari na koju se ova konvencija ne primenjuje, odnosno o stvari iz člana 6 o kojoj je odlučio sud države koja nije država iz tog člana.

280. Stav 1. predviđa da, kada se pitanje na koje se Konvencija ne primenjuje javi kao prethodno pitanje, presuda o prethodnom pitanju se ne priznaje i ne izvršava po Konvenciji. Isti rezultat sledi kada se prethodno pitanje javi u pogledu člana 6. na sudu koji sud države u kojoj se nalazi nepokretna imovina.
281. Opšte načelo je da je o primena Konvencije određena predmetom postupka, a ne prethodnim pitanjem (videti *supra*, čl. 2(2)). Prema tome, presuda dolazi u obzir za priznanje i izvršenje ako ispunjava filtere koje predviđa član 5. ili 6. na osnovu *glavnog predmeta* postupka. Ako je i sud porekla takođe odlučivao po prethodnom pitanju, ta odluka može uticati na budući postupak po zakonu te države. Na primer, po doktrini pitanja prepreke iznošenju zahteva, kolateralnog estopela ili nemogućnosti da se ponovo pokreće pitanje o kome je presuđeno, odluke o prethodnim pitanjima moraju se priznati u budućim postupcima.²⁰² Svrha stava 1. je da razjasni da priznanje ovih dejstava nije predviđeno po Konvenciji.²⁰³
282. **Stvari isključene iz oblasti primene Konvencije.** Stav 1. odnosi se na presude o pitanjima za koja Konvencija „ne važi”. Tu spadaju stvari koje nisu ni građanske ni trgovačke po članu 1(1), stvari izričito isključene po članu 2(1), i stvari isključene izjavom zamoljene države po članu 18. Odluke o stvarima na koje se Konvencija ne odnosi ne treba da se oslanjaju na ovu primenu, bilo da se javljaju kao prethodna pitanja ili kao glavna. Države nisu sprečene u priznanju ili izvršenju tih odluka po nacionalnom pravu.
283. **Primeri.** Ako se presuda zasniva na kršenju ugovora o kojoj je odlučivano, na pravnom svojstvu jedne od strana (fizičko lice) da sklopi takav ugovor, odluka o ovom prethodnom pitanju ne bi bila priznata po Konvenciji jer je takva stvar izvan polja primene Konvencije po članu 2(1)(a). Ili, ako je presuda o odgovornosti direktora, kao prethodnom pitanju, doneta o valjanosti odluke sa sastanka akcionara, ta odluka ne bi bila priznata po Konvenciji jer je takvo pitanje izvan njenog polja primene po članu 2(1)(i). Međutim, presuda o glavnom predmetu imala bi koristi od priznanja i izvršenja po Konvenciji, kao predmet stava 2, o čemu

---

²⁰² Videti Izveštaj Hartli/Dogauči, stavovi 195-196.

²⁰³ Budući da Konvencija ne zahteva priznanje odluka o prethodnim pitanjima, član 8(1) je možda nepotreban (kako se navodi u Izveštaju Hartlija i Dogaučija, *id.*, „[...] Konvencija nikada ne zahteva priznanje i izvršenje takvih odluka, iako ne sprečava države ugovornice da ih priznaju po svom nacionalnom zakonu”, stav 195). To objašnjava zašto Konvencija čuti po pitanju tih predmeta gde prethodno pitanje ne spada ni u jednu od dve kategorije koje pominje član 8. Na primer, tužba za odštetu za pokretnu imovinu (glavni predmet), sud je možda odlučio o vlasništvu nad imovinom (prethodno pitanje). U principu, deo presude koji presuđuje o prethodnom pitanju nije u prometu po Konvenciji i, prema tome, član 8(1) ne treba tumačiti *a contrario*. Međutim, „u slučaju odluke o stvarima koje su izvan polja primene Konvencije [...] ovo pitanje je toliko važno da se smatralo poželjnim da se unese izričita odredba”, Izveštaj hartli/Dogauči, st. 196.

će biti reči nešto kasnije. Tako da, recimo, ako po presudi strana ima pravo na nadoknadu zbog kršenja ugovora, ali je u njoj sadržana i odluka o prethodnom pitanju pravne legitimacije fizičkog lica da zaključi ugovor, odluka o glavnom pitanju presude – nalog za isplatu odštete – može se priznati i izvršiti po Konvenciji (predmet člana 8(2)). Konvencija, međutim, ne zahteva priznanje odluke o prethodnom pitanju u naknadnim postupcima koji obuhvataju to pitanje u zamoljenoj državi. Sledi da, na primer, presuda o odšteti ne može da spreči pokretanje postupka o pravnom svojstvu fizičkog lica u zamoljenoj državi (ili, u drugom primeru, o valjanosti odluke sa sastanka akcionara).²⁰⁴

284. **Stvari koje potpadaju pod član 6.** Stav 1. se odnosi i na odluke o prethodnim pitanjima koja se odnose na član 6. i koje je doneo sud države koja nije država na koju se ova odredba odnosi, tj. države gde se nalazi nepokretna imovina. Na primer, ako je presuda o odšteti doneta u državi A, na osnovu prebivališta tuženog, kao prethodnom pitanju vlasništva nad nepokretnom imovinom koja se nalazi u državi B, odluka o ovom prethodnom pitanju ne bi se priznala po ovoj Konvenciji jer sud države u kojoj se nalazi nepokretna imovina ima isključivo pravo da odlučuje o vlasništvu (čl. 6). Presuda države A ne može sprečiti da se u novom postupku u državi B odlučuje o stvarnom pravu na nepokretnu imovinu, kako je objašnjeno u prethodnom stavu koji se odnosi na postupak u zamoljenoj državi u vezi sa pravnom legitimacijom fizičkog lica ili validnošću odluke sa sastanka akcionara.

Stav 2 – Priznanje ili izvršenje se može odbiti ako je i u meri u kojoj je presuda zasnovana na odlučivanju o stvari na koju se ova konvencija ne primenjuje, odnosno o stvari iz člana 6 o kojoj je odlučio sud države koja nije država iz tog člana.

285. Stav 2. dozvoljava sudu da odbije priznanje ili izvršenje presude ako je zasnovana na odluci o prethodnim pitanjima po istim stvarima na koje se odnosi stav 1. Ova odredba dodaje još jednu osnovu uz one sadržane u članu 7. Priznanje ili izvršenje presude može se odbiti *ako, i u meri do koje je presuda zasnovana na odluci o stvari* (i) na koju se Konvencija ne primenjuje, ili (ii) na koju se odnosi član 6. po kojoj je država u kojoj se ne nalazi nepokretna imovina koja je u pitanju. Dakle, na primer, po stavu 2, sud zamoljene države može odbiti da prizna presudu o ništavnosti ugovora (glavni predmet) ili presudu kojom se presuđuje odšteta za kršenje ugovora (glavni predmet), ako i do mere u kojoj je zasnovana na presudi o odsustvu legitimacije fizičkog lica da zaključi takav ugovor (prethodno pitanje).

---

²⁰⁴ Ako su odluke nekompatibilne, bilo bi na zakonu zamoljene države da utvrdi posledice. Možda bi se dejstvo strane presude revidiralo nakon donošenja nove presude koju je donela zamoljena država, ali sada kao glavni predmet.

286. Praktična primena ove odredbe zahteva da sud zamoljene države ispita sadržaj strane presude i proveri da li i do koje mere se odluka o glavnom predmetu postupka zasniva na odluci po prethodnoj presudi. Pitanje je da li bi drugačija odluka o prethodnom pitanju dovela do drugačije presude o glavnom predmetu postupka. Drugim rečima, sud zamoljene države mora da proveri da li odluka o prethodnom pitanju daje neophodnu osnovu za presudu.²⁰⁵ Na primer, ako sud porekla proglasi ugovor nevažećim zbog odsustva pravne legitimacije ili zbog prevare, odluka o pravnoj legitimaciji nije neophodna za presudu jer bi sama prevara bila dovoljna da se poništi ugovor. Izveštaj Hartli/Dogauči razjašnjava da ovaj izuzetak treba primenjivati samo ako bi sud zamoljene države drugačije odlučio po prethodnom pitanju,²⁰⁶ tako da bi i odluka o glavnom predmetu bila takođe drugačija. Dvadeset i drugo zasedanje potvrdilo je da je ispunjenje tog uslova potrebno kada se primenjuje član 8(2) Konvencije. To bi moglo da se javi kod presude koja nalaže isplatu odštete za kršenje ugovora, kao glavnog predmeta, ali na osnovu prethodne odluke o legitimaciji fizičkog lica da zaključi taj ugovor. U takvom slučaju, sud kome je upućen zahtev može odbiti priznanje ili izvršenje samo ako bi taj sud odlučio drugačije po pitanju legitimacije,²⁰⁷ a to bi dovelo i do drugačije presude o obavezi da se plati odšteta.
287. **Razlike od Konvencije HKMPP 2005.** Paralelna odredba Konvencije HKMPP 2005 o izboru suda sadrži treći stav koji se bavi presudama o valjanosti prava intelektualne svojine koja nisu autorsko pravo ili srodno pravo, kao prethodnim pitanjem (Art. 10(3)). Po ovoj odredbi, priznanje ili izvršenje presude može se odbiti samo ako i u meri do koje je odluka o pravu intelektualne svojine nedosledna sa presudom, ili je odluka nadležnog organa doneta u državi po čijem zakonu se pokrenulo pitanje prava intelektualne svojine, ili ako je u toj državi u toku se postupak tiče valjanosti prava intelektualne svojine. Glavna svrha je da se ograniči strateška primena nevalidnosti upisanog prava intelektualne svojine putem odbrane.
288. Ta odredba nije uvrštena u Konvenciju. Na Dvadeset i drugom zasedanju odlučeno je da se iz dva glavna razloga odstupi od rešenja iz Konvencije o izboru suda HKMPP 2005. Prvo, kada se presuda suda porekla zasniva na sporazumu strana, može biti razumno da se ograniči mogućnost tuženog da se pozove na nevalidnost upisanog prava intelektualne svojine putem odbrane. Tuženi je dobrovoljno preuzeo ovaj rizik. Ali, ovo nije slučaj u odnosu na većinu filtera datih u članu 5. Konvencije. Kao drugo, opseg isključivanja stvari intelektualne svojine po Konvenciji zahteva situ analizu koja može varirati u zavisnosti od okolnosti slučaja, posebno u kontekstu tih

---

²⁰⁵ Izveštaj Hartli/Dogauči, st. 200.

²⁰⁶ *Ibid*, st. 197.

²⁰⁷ Ovo se određuje po zakonu zamoljene države, uključujući njena pravila privatnog i međunarodnog prava.

stvari (videti *supra*, st. 65). Uključivanje paralelne odredbe moglo je uticati na tumačenje tog isključenja; naročito, moglo je pozvati na tumačenje po kome svi sporovi proistekli iz ugovora o pravima intelektualne svojine spadaju u polje primene Konvencije.²⁰⁸ Zbog ovog brisanja, a pod pretpostavkom da Konvencija važi za glavni predmet presude, član 8. se primenjuje na stvari intelektualne svojine istakao i na sve ostale isključene stvari.

---

²⁰⁸ Videti Izveštaj Hartli/Dogauči, st. 199-200.

**Član 9.
Odvojivost**

Priznanje ili izvršenje odvojivog dela presude odobrava se u slučaju kada se traži priznanje ili izvršenje navedenog dela ili kada se na osnovu ove konvencije može priznati ili izvršiti samo deo presude.

289. Član 9. predviđa priznanje i izvršenje odvojivog dela presude gde ovo može da se primeni, ili gde se samo deo presude može priznati i izvršiti po Konvenciji.²⁰⁹ Primeri ne obuhvataju situacije u kojima delovi presude ne bi bili predmet priznanja ili izvršenja jer uključuju stvari koje ne spadaju u polje primene Konvencije, u suprotnosti su sa javnim poretkom ili još uvek nisu pravosnažne u državi porekla. Dalji primer je presuda po odvojenim ugovornim obavezama gde je kriterijum člana 5(1)(g) ispunjen samo kod jedne od njih.²¹⁰
290. Da bi se izdvojio za priznanje i izvršenje, deo presuda mora biti u stanju da stoji samostalno. To bi obično zavisilo od toga da li bi izvršenje samo tog jednog dela presude značajno izmenilo obaveze strana. Ako parcijalnost pokreće pitanje zakona, moraće se odrediti po zakonu države kojoj je zahtev upućen.²¹¹

---

²⁰⁹ Ovaj član ponavlja član 15. Konvencije o izboru suda HKMPP 2005. Videti i Izveštaj Hartli/Dogauči, st. 217.

²¹⁰ Ovaj primer pretpostavlja da nema drugih filtera koje daje čl. 5(1).

²¹¹ Naj/Pokar, st. 374.

Član 10.
Naknada štete

- 1. Priznanje ili izvršenje presude se može odbiti ako i u meri u kojoj se presudom dodeljuje naknada štete, uključujući preventivnu ili kaznenu odštetu, kojom se stranci ne nadoknađuje stvarni gubitak ili pretrpljena šteta.**
- 2. Predmetni sud vodi računa o tome da li je i u kojoj je meri naknada štete koju je odredio sud porekla namenjena pokrivanju troškova i izdataka koji se odnose na postupak.**

291. Član 10. omogućava sudu da odbije priznanje i izvršenje presude ako i u meri do koje nalog za isplatu odštete ne nadoknađuje tužiocu stvarni gubitak ili pretrpljenu štetu. Iznos naknade ostaje utuživ.
292. Odšteta „za primer“ ili „za kaznu“ znači isto i odražava činjenicu da ta odšteta ima izričito kazneni cilj, za razliku od primarnog cilja naknade. Dok je opšte prihvaćeno da odšteta radi nadoknade može imati efekat odvratanja, primarni cilj je da se nadomesti pretrpljeni stvarni gubitak. Odšteta za kaznu ili za primer, s druge strane, obično se dodeljuje kao izraz osude naročito neprimerenog ponašanja lica koje je izazvalo štetu.
293. Tekst člana 10. ponavlja istu proviziju u Konvenciji o izboru suda HKMPP 2005.²¹² Da bi se razjasnio izvor i polje primene, Eksplanatorni izveštaj o toj Konvenciji uključio je sledeću detaljnu izjavu koja je usvojena na Dvadeset i drugom zasedanju:²¹³

„(a) Počnimo od osnovnog i nikada osporavanog načela: presude kojima se dosuđuje nadoknada štete pripada polju primene Konvencije. Dakle, ako presudu donese sud određen ekskluzivnim izborom suda koji, u celosti ili delimično, naloži isplatu odštete tužiocu, ona će biti priznata i izvršena u svim državama

²¹² Čl. 11. Konvencije o izboru suda HKMPP 2005.

²¹³ Uvršteni su samo oni delovi ove izjave koji su relevantni za Konvenciju. Delovi izjave koji se odnose na prethodne verzije člana o odšteti u Konvenciji HKMPP 2005 o izboru suda su izostavljeni. Izostavljeni delovi označeni su sa [...]. Radi pune izjave kakva se nalazi u Eksplanatornom izveštaju o Konvenciji o izboru suda HKMPP 2005, videti Izveštaj Hartli/Dogauči, stavove 203-205.

ugovornicama po Konvenciji. Budući da su takve presude Nisu drugačije od drugih odluka koje spadaju u polje primene konvencije, član 8. važi bez ograničenja. To znači i obavezu da se prizna i izvrši presuda i sve osnove za odbijanje.

(b) Tokom pregovora, postalo je očigledno da neke delegacije imaju probleme sa presudama koje dodeljuju odštetu koja prevazilazi stvarni gubitak tužioca. Odštete za primer ili za kaznu postale su važan primer. Neke delegacije su bile mišljenja da izuzetak od javnog poretka u članu 9 d) mogu da reše te probleme, ali ostali su bili jasni da to nije moguće po njihovom ograničenom konceptu javnog poretka. Prema tome, dogovoreno je da treba da postoji dodatan razlog za odbijanje presude koja dosuđuje odštetu. To je novi član 11. Kao u slučaju drugih osnova za odbijanje, ova odredba treba da se tumači i primenjuje na što restriktivniji način.

(c) Član 11. zasniva se na nespornoj primarnoj funkciji odštete: treba da nadoknadi stvarni gubitak. Stoga novi član 11(1) kaže da se priznanje i izvršenje presude mogu odbiti ako i u meri u kojoj odšteta ne nadoknađuje strani stvarni gubitak ili pretrpljenu štetu. Treba pomenuti da engleska reč 'actual' koja znači „stvaran“ ima drugačije značenje od francuskog 'actuel' („aktuelni“, reč koja se ne koristi u francuskoj verziji); pa su obuhvaćeni i budući troškovi.

(d) To ne znači da je sudu kome je upućen zahtev dozvoljeno da ispituje da li je mogao dodeliti isti iznos za odštetu ili ne. Prag je mnogo viši. Član 11. samo se primenjuje kada je očigledno iz presude da dosuđeni iznos izgleda mnogo viši od stvarnog gubitka ili pretrpljene štete. Ovo naročito važi za odštete za primer ili za kaznu. Ove vrste odštete se, prema tome, eksplicitno pominju. Ali, u izuzetnim slučajevima, odšteta koju je sud porekla okarakterisao kao onu svrhom nadoknade, takođe bi mogla da spada pod ovu odredbu.

(e) Ova odredba tretira kao nadoknadu za stvarni gubitak ili odštetu i naknadu dodeljenu na osnovu sporazuma strana (ugovorna kazna) ili propisa (zakonska kazna). U pogledu takve odštete, sud kome je upućen zahtev mogao bi da odbije priznanje i izvršenje samo ako i u meri do koje je namera te odštete da kazni tuženog pre nego li da pruži pravičnu procenu odgovarajuće visine nadoknade.

(f) Bilo bi pogrešno pitati da li sud kome je upućen zahtev mora da primeni zakon države porekla ili zakon zamoljene države. Član 11. sadrži autonoman koncept. Naravno da sud kome je upućen zahtev primenjuje ovu odredbu, ali ta primena ne dovodi do jednostavne primene zakona zamoljene države u pogledu odštete.

(g) Priznanje i izvršenje može se odbiti samo do mere u kojoj presuda prevazilazi stvarni gubitak ili pretrpljenu štetu. Za većinu delegacija, to bi već moglo biti logična posledica ograničene svrhe ove odredbe. Međutim, korisno je to i izričito navesti. Time se izbegava mogući pristup „sve ili ništa“ koji primenjuju neki pravni sistemi na izuzetke od javnog poretka.

(h) [...] Član 11. ne samo što omogućava preispitivanje toga da li presuda koja dodeljuje odštetu koja ne nadoknađuje stvarni gubitak; ne dozvoljava nikakvo drugo preispitivanje po meritumu predmeta. Kao i sve ostale osnove za odbijanje, primenjuje se samo u izuzetnim slučajevima. Svi suvišni detalji u vezi sa tim slučajevima dali bi im suviše na političkoj težini.

(i) Član 11. ne obavezuje sud da odbije priznanje i izvršenje. To je očigledno iz njegove formulacije – sud može da odbije – i dosledan je sa opštim pristupom iz člana 9 [o odbijanju priznanja ili izvršenja]. Dakle, ova odredba ni na koji način ne ograničava priznanje ili izvršenje odštete po nacionalnom zakonu ili drugim međunarodnim instrumentima i dozvoljava (ali ne zahteva) priznanje i izvršenje po Konvenciji.

Još jednom, Radna grupa je imala osećaj da bi izričita odredba bila višak koji pitanju odštete pridaje preveliku težinu.

(j) [...] Po članu 11(1), može se tvrditi da odšteta namenjena da se pokriju troškovi postupka nije namenjena naknadi za stvarni gubitak. To bi, naravno bilo pogrešno sa uporednog stanovišta. Ali, svejedno je razumno imati izričito pozivanje na ovaj problem po ovoj odredbi. Ovo pozivanje ne sadrži čvrsto pravilo; činjenica da je odšteta namenjena za pokrivanje troškova i rashoda samo se uzima u obzir.”

294. Ova izjava jednako važi i za Konvenciju.

Član 11.
Sudska poravnanja

Sudska poravnanja koja je odobrio sud države ugovornice ili koja su zaključena tokom postupka pred sudom države ugovornice, a koja su izvršna na isti način kao i presuda u državi porekla, izvršavaju se u skladu sa ovom konvencijom na isti način kao i presuda.

295. Konvencija se odnosi na sudska poravnanja (*transactions judiciaires*). Po članu 11, poravnanja koja je odobrio sud ili su zaključena tokom postupka pred sudom države, pravosnažna u državi porekla, izvršavaju se na isti način kao presuda.
296. **Sudska poravnanja.** Engleski pojam sudskog poravnanja („judicial settlement“) koristi se po ovom članu ekvivalentno francuskom pojmu *transaction judiciaire*. Sudsko poravnanje, kao običajna institucija građanskog prava, zaključuje se sporazumom pred sudom na kome su strane poravnale spor ili ga taj sud odobrava, obično nakon uzajamnih ustupaka.²¹⁴ Takvi sporazumi imaju neka, ili čak sva dejstva konačne presude. Sudsko poravnanje obično se razlikuje od „nalog uz pristanak“ ili „presude uz pristanak“ (*“jugement d’accord“*) koje donosi sud uz pristanak obe strane. Takav nalog ili presuda uz pristanak predmet je člana 4, a ne člana 11.²¹⁵
297. Član 11. Obuhvata i „sudska poravnanja“, tj. poravnanja koja je odobrio sud tokom postupka (obično je to slučaj u većini sistema građanskog prava) i „vansudska poravnanja“, tj. poravnanja zaključena između strana van sudskog postupka, a potom odobrena ili potvrđena od strane suda.²¹⁶ Na primer, poravnanja koja su rezultat posredovanja obuhvata član 11. ako ih potom odobri sud.²¹⁷ Ova mogućnost javlja se iz razlike koju tekst pravi između poravnanja „koja je odobrio sud“ i poravnanja „koja su zaključena tokom postupka na sudu“. U oba slučaja,

²¹⁴ Videti Izveštaj Hartli/Dogauči, st. 207. Uredba Brisel Ia utvrđuje da je sudsko poravnanje „poravnanje koje je odobrio sud države članice i koji je zaključen pred sudom države članice tokom postupka“.

²¹⁵ Izveštaj Naj/Pokar, st. 379; Hartli/Dogauči, st. 207.

²¹⁶ Konvencija HKMPP 2005 o izboru suda sadrži ekvivalentnu odredbu o sudskom poravnanju (čl. 12). Izveštaj Hartli/Dogauči ne bavi se izričito tretmanom vansudskih pogodbi koje sud naknadno odobri (videti st. 207). Tumačenje dato u ovom Ekspanatornom izveštaju dosledno je sa formulacijama ove odredbe u oba instrumenta.

²¹⁷ Ovo tumačenje ne preklapa se sa *Konvencijom UNICTRAL-a o rešavanju međunarodnih sporova koji proističu iz medijacije* ili Modelom zakona istog naziva. Oba instrumenta izričito isključuju poravnanja kroz medijaciju koja je sud odobrio ili su zaključena tokom sudskog postupka.

sudsko poravnanje mora biti pravosnažno, na isti način kao presuda, u državi porekla. Da bi to dokazala, strana koja traži izvršenje mora pribaviti potvrdu iz člana 12(1)(d), tj. potvrdu suda u državi porekla u kojoj se navodi da je sudsko poravnanje ili njegov deo pravosnažan na isti način kao presuda u državi porekla.

298. **Izvršenje *versus* priznanje.** Član 11. predviđa izvršenje sudskih poravnjanja, ali ne i njihovo priznanje.²¹⁸ Prema tome, po Konvenciji, na sudsko poravnanje iz druge države ne može se pozivati kao na, recimo, procesnu odbranu od nove tužbe.²¹⁹ Izveštaj Naj/Pokar objašnjava da u nekim sistemima sudska poravnjanja nemaju snagu presuđene stvari (*res judicata*), te se ne mogu priznati u drugoj državi.²²⁰ Izveštaj Hartli/Dogauči dodaje da Konvencija HKMPP 2005 o izboru suda ne omogućava priznanje sudskog poravnjanja „uglavnom zbog toga što su dejstva poravnjanja toliko različita u različitim pravnim sistemima”,²²¹ ali „Konvencija ne sprečava sud u tretiranju poravnjanja kao ugovorne odbrane na tužbu po meritumu” da bi dogazio da je o toj stvari već presuđeno.²²² Takođe, Konvencija ne sprečava sud da stranom poravnanju po zakonu dodeli status *res judicata*.
299. Osnove za odbijanje izvršenja sudskog poravnjanja iste su kao one koje važe na sudu. Ali, pitanja nadležnosti neće se pojaviti jer su poravnjanja u suštini sa uzajamnim pristankom; isto važi za druge osnove za odbijanje date u članu 7, npr. nepropisno (manjkavo) obaveštavanje. U praksi, najznačajnija osnova za odbijanje izvršenja je pravni poredak.

---

²¹⁸ Videti *supra*, stavovi 113-117.

²¹⁹ Izveštaj Hartli/Dogauči, stavovi 208-209. (sa primerom).

²²⁰ Izveštaj Naj/Pokar, st. 123. Napominjemo, međutim, da po preliminarnom nacrtu Konvencije iz 199. godine, da bi presuda bila priznata, mora da ima dejstvo *res judicata* u državi porekla (čl. 25(2)). Ovaj uslov nije sadržan u Konvenciji.

²²¹ Izveštaj Hartli/Dogauči, st. 209.

²²² *Ibid.*

Član 12.***Dokumenti koje treba podneti***

- 1. Strana koja traži priznanje ili izvršenje podnosi sledeće:**
  - a) potpunu i overenu kopiju presude;**
  - b) ako je presuda doneta na osnovu izostanka, original ili overenu kopiju dokumenta kojim se ustanovljava da je dokument kojim je pokrenut postupak ili ekvivalentan dokument bio dostavljen strani koja je izostala;**
  - v) sva dokumenta potrebna da se utvrdi da je presuda važeća ili, po potrebi, da je izvršna u državi porekla;**
  - g) u slučaju iz člana 11, potvrda suda (uključujući sudskog službenika) države porekla da je sudsko poravnanje ili deo poravnanja izvršan na isti način kao i presuda u državi porekla.**
- 2. Ako sadržaj presude ne dozvoljava predmetnom sudu da proveriti da li su uslovi iz ovog poglavlja ispunjeni, taj sud može tražiti bilo koji drugi potreban dokument.**
- 3. Uz zahtev za priznanje ili izvršenje može se priložiti dokument koji se odnosi na presudu, a izdao ga je sud (uključujući sudskog službenika) države porekla u formi koju je preporučila i objavila Haška konferencija za međunarodno privatno pravo.**
- 4. Ako dokumenti iz ovog člana nisu na zvaničnom jeziku zamoljene države, uz njih će se priložiti overen prevod na zvaničnom jeziku, osim ako zakonom zamoljene države nije predviđeno drugačije.**

300. Član 12. navodi dokumenta koja može dostaviti strana koja zahteva priznanje ili izvršenje presude po Konvenciji.²²³ U pravnim sistemima bez posebne procedure za priznanje (videti *infra*, st. 308), strana koja zahteva priznanje možda će morati da dostavi ta dokumenta kada se poziva na stranu presudu, npr. radi odbrane.²²⁴

---

²²³ Ova odredba u suštini je slična članu 13. Konvencije o izboru suda HKMPP 2005 i članu 29(1) preliminarnog nacrta Konvencije 1999.

²²⁴ Izveštaj Hartli/Dogauči, st. 210, ograničava ovaj zahtev na okolnosti gde „druga strana osporava priznanje presude“. To, međutim, ne sprečava treće strane ili lokalne vlasti (na primer, matičara) da traži ta dokumenta.

Satv 1 – Strana koja traži priznanje ili izvršenje podnosi sledeće:

- a) potpunu i overenu kopiju presude;**
- b) ako je presuda doneta na osnovu izostanka, original ili overenu kopiju dokumenta kojim se ustanovljava da je dokument kojim je pokrenut postupak ili ekvivalentan dokument bio dostavljen strani koja je izostala;**
- v) sva dokumenta potrebna da se utvrdi da je presuda važeća ili, po potrebi, da je izvršna u državi porekla;**
- g) u slučaju iz člana 11, potvrda suda (uključujući sudskog službenika) države porekla da je sudsko poravnanje ili deo poravnanja izvršan na isti način kao i presuda u državi porekla.**

301. Stav 1(a) zahteva dostavljanje potpune i overene kopije presude. U „presudu“ spada, kad je to primenjivo, i sudsko obrazloženje, a ne samo konačni nalog (*dispositif*).²²⁵ Ako je presuda doneta po osnovu izostanka jedne od strana, stav 1(b) zahteva da se dostavi original ili overena kopija dokumenta kojim se utvrđuje da dokument kojim je pokrenut postupak ili ekvivalentan dokument dostavljen strani koja je izostala. U obrnutom slučaju, ako presuda nije doneta po izostanku, pretpostavka je da je tuženi obavešten, osim ako ne dostavi dokaz o suprotnom (videti čl. 7(1)(a)). Stav 1(c) zahteva dostavljanje bilo kog dokumenta koji je potreban da bi se dokazalo da presuda ima dejstvo, ili, ako je primenjivo, da je pravosnažna u državi porekla. U principu, to će navesti sud porekla u Preporučenoj formi koju priprema Stalni biro HKMPP (videti st. 3). Druga sredstva za dokazivanje takođe se mogu koristiti u skladu sa procesnim pravilima države koja podnosi zahtev, npr. zvanične izjave ili mišljenja pravnika.²²⁶ Za sudska poravnanja, stav 1(d) zahteva dostavljanje potvrde koju je izdao sud države porekla, uključujući i službenika suda,²²⁷ gde se navodi da je poravnanje ili jedan njegov deo pravosnažno na isti način kao presuda u državi porekla (videti *supra*, stavovi 295-296). Ovu potvrdu može izdati sud koji nije uključen u poravnanje.

302. Izveštaj Hartli/Dogauči razjašnjava dva pitanja u vezi sa stavom 1. Prvo, zakon zamoljene države utvrđuje posledice propusta da se dostave zahtevana dokumenta. Drugo, prekomerni formalizam treba izbegavati. Ako dužniku po presudi nije naneta šteta odsustvom dokumenata, poveriocu po presudi treba da se dozvoli da ispravi propuste.²²⁸

---

²²⁵ Izveštaj Hartli/Dogauči, st. 211.

²²⁶ Da bi se obezbedila delotvornost Konvencije, države ugovornice moraju da obezbede neka sredstva kojima se taj zahtev ispunjava.

²²⁷ Pominjanje službenika suda iz člana 12(1)(d) nije sadržano u paralelnoj odredbi Konvencije HKMPP 2005 o izboru suda (videti čl. 13(1)(e)). Dvadeset i drugo zasedanje nije našlo poseban razlog da isključi ovu mogućnost koju daje član 12(3) i paralelna odredba Konvencije HKMPP 2005 o izboru suda (videti član 13(3)). Kao posledica toga, pominjanje službenika suda iz člana 12(1)(d) uvršteno je, ali bez namere da se odstupi od Konvencije o izboru suda HKMPP 2005.

²²⁸ Izveštaj Hartli/Dogauči, st. 211.

Satv 2 – Ako sadržaj presude ne dozvoljava predmetnom sudu da proveri da li su uslovi iz ovog poglavlja ispunjeni, taj sud može tražiti bilo koji drugi potreban dokument.

303. Stav 2. predviđa da sud kome je upućen zahtev može tražiti dodatna dokumenta da proveri da li su ispunjeni uslovi iz Poglavlja II Konvencije. To govori da spisak dokumenata iz stava 1. nije konačan. Nepotrebna opterećenja strana, međutim, treba izbegavati.

Satv 3 – Uz zahtev za priznanje ili izvršenje može se priložiti dokument koji se odnosi na presudu, a izdao ga je sud (uključujući sudskog službenika) države porekla u formi koju je preporučila i objavila Haška konferencija za međunarodno privatno pravo.

304. Stav 3. predviđa da zahtev za priznanje ili izvršenje može biti dopunjen obrascem (formom) koji preporučuje i objavljuje HKMPP.²²⁹ Taj obrazac izdaje sud (uključujući zvaničnika suda) države porekla. Konvencija ne nalaže da sud koji izdaje obrazac mora biti sud koji je doneo presudu. Iako se od država ne zahteva da usvoje obrazac, njegova primena može olakšati proces priznanja ili izvršenja presude. Ako se koristi obrazac, sud kome je upućen zahtev može se osloniti na informacije koje on sadrži u odsustvu osporavanja. Ali, i kada nema osporavanja, informacije nisu konačne; sud kome je upućen zahtev može odlučiti o stvari na osnovu svih dokaza koje ima pred sobom.²³⁰

305. Obrazac sadrži odeljak o sudskom poravnanju. Kada se obrazac koristi u pogledu sudskog poravnanja, on ispunjava zahtev za potvrdom iz stava 1(d).

Satv 4 – Ako dokumenti iz ovog člana nisu na zvaničnom jeziku zamoljene države, uz njih će se priložiti overen prevod na zvaničnom jeziku, osim ako zakonom zamoljene države nije predviđeno drugačije.

306. Stav 4. bavi se jezikom dokumenata navedenih u članu 12. Ako dokumenta nisu na službenom jeziku zamoljene države, mora se uz njih priložiti overen prevod na službeni jezik, osim ukoliko zamoljena država ne propisuje drugačije. Ova država, prema tome, može da odredi da prevod uopšte nije neophodan ili da je dovoljan prevod bez overe sudskog tumača.

307. Za razliku od Konvencije HKMPP 2005 o izboru suda (videti čl. 18), ova Konvencija ne sadrži odredbu o izuzeću od zakonskih propisa. Kao posledica toga, overa stranih dokumenata (npr. legalizacija ili apostil) uređena je pravilima zamoljene države, uključujući međunarodne konvencije koje je ta država ratifikovala.

---

²²⁹ Obrazac je dostupan na sajtu HKMPP < www.HKMPP.net > pod naslovom "Judgments" („Presude“).

²³⁰ Izveštaj Hartli/Dogauči, st. 213.

Član 13.
Postupak

1. **Postupak priznanja, [postupak] izjašnjavanja o izvršenju ili prijavi za izvršenje, kao i [postupak] izvršenja presude, uređuju se zakonom zamoljene države osim ako ovom konvencijom nije predviđeno drugačije. Sud zamoljene države postupa hitno.**
2. **Sud zamoljene države ne odbija priznanje ili izvršenje presude po ovoj konvenciji na osnovu toga da priznanje ili izvršenje treba tražiti u drugoj državi.**

Stav 1. – Postupak priznanja, [postupak] izjašnjavanja o izvršenju ili prijavi za izvršenje, kao i [postupak] izvršenja presude, uređuju se zakonom zamoljene države osim ako ovom konvencijom nije predviđeno drugačije. Sud zamoljene države postupa hitno.

308. Stav 1. propisuje da postupak za priznanje, izjašnjavanje o izvršenju ili prijavi za izvršenje, kao i samo izvršenje presude uređuje zakon zamoljene države, osim ako Konvencija ne propiše drugačije. Dakle, zakon zamoljene države određuje da li je priznanje automatsko ili zahteva poseban postupak. Kada Zakon zamoljene države ne zahteva poseban postupak za priznanje strane presude, presuda se priznaje automatski, tj. dejstvom zakona, po članu 4. Konvencije.²³¹

309. **Proces izvršenja.** Član 13. odnosi se na različite faze procesa u državi kojima je podnet zahtev.²³² U mnogim državama, izvršenje teče u dve faze: prvo, postupak pokreće poverilac iz presude da bi od nadležnog organa zamoljene države pribavio izjavu ili potvrdu da je strana potvrda pravosnažna u toj državi. Takva izjava o pravosnažnosti u mnogim državama se naziva „egzekvatura“ (*“exequatur”*). U drugim državama može biti propisan postupak upisa. Druga faza izvršenja odnosi se na pravni postupak kojim sudovi (ili nadležni organi) države kojoj je zahtev upućen obezbeđuju postupanje dužnika presude po stranoj presudi. Tu spadaju mere kao što su privremeno i trajno oduzimanje imovine, plenidba ili sudska prodaja. Druga faza – koja se često naziva „sprovođenje“ presude – pretpostavlja izjavu o pravosnažnosti ili upis za izvršenje. Obično kada se završi prva faza, više nije od

²³¹ *Ibid.*, st. 215.

²³² Napominjemo, međutim, da se u drugim odredbama Konvencije pojam „izvršenje“ koristi u značenju „proglašenje pravosnažnosti ili upis za izvršenje“ (videti, npr, članove 5. ili 7.).

značaja strano poreklo presude, pa će poverenik imati pristup istim merama sprovođenja (druge faze izvršenja) u zamoljenoj državi kao onima koje bi mu bile na raspolaganju za domaću presudu. U drugim državama, ove dve faze mogu se spojiti u jedan postupak, gde sud može da izda potvrdu o pravosnažnosti strane presude i naloži mere sprovođenja. Bez obzira na preciznost postupka u datoj državi, stav 1. nalaže da obe faze izvršenja podležu zakonu države kojoj se podnosi zahtev.

310. **Zastara.** Kod postupka izvršenja, član 13. je namenjen za obuhvatanje svih pravila zakona zamoljene države koja predviđaju period zastarevanja za izvršenje presude.²³³ Takva pravila se primenjuju, osim ako, kako izričito kaže član 13, „Konvencija ne predviđa drugačije”. Konvencija predviđa, u članu 4(3), da izvršenje u zamoljenoj državi zavisi od pravosnažnosti presude u državi porekla. Kao posledica, duži period zastarevanja izvršenja u zamoljenoj državi neće produžiti pravosnažnost presude koja više nije pravosnažna u državi porekla.²³⁴
311. Međutim, to se ne odnosi na situaciju kada je kraći period zastarevanja primenjiv na izvršenje presuda u zamoljenoj državi. Poverilac može zahtevati da se postupak izvršenja u zamoljenoj državi tokom perioda pravosnažnosti presude podvede pod zakon države porekla, ali nakon što je istekao period zastarevanja po zakonu zamoljene države. Čak i ako strana presuda ostaje pravosnažna po zakonu države porekla, član 13. ne sprečava primenu kraćeg perioda zastarevanja za presudu po zakonu zamoljene države. Na primer, ako po zakonu države porekla (država A) presuda ostaje pravosnažna 15 godina, ali je po zakonu zamoljene države (država B) taj period 5 godina, ovo drugo će prevladati. To znači da, kada ovaj drugi period istekne, presuda doneta u državi A više nije pravosnažna u državi B.
312. Pozivanje na zakon zamoljene države u članu 13. nije potrebno razumeti kao direktno pozivanje na njene interne zakone. Uistinu, zakon zamoljene države može umesto toga prepoznati relevantni period zastarevanja pozivajući se na zakon države porekla ili čak primenjujući period zastarevanja koji određuje suštinsko pravo o kome odlučuje presuda. Pristupi ovom pitanju značajno variraju među sistemima i Konvencija ne zauzima stav o načinu na koji se utvrđuje period zastarevanja koji će se primeniti po zakonu zamoljene države. Ovo tumačenje

---

²³³ Period zastarevanja koji se ovde pominje odnosi se samo na izvršenje strane presude i ne treba ga pojmovno mešati sa periodom zastarevanja koji određuje prvobitno suštinsko pravo ili tužbu u pitanju, tj. period zastarevanja za podnošenje tužbe sudu po meritumu. Ova stvar odnosi se na meritum presude donete na sudu porekla i ne može se preispitivati u zamoljenoj državi u skladu sa članom 4(2).

²³⁴ Različiti periodi zastarevanja mogu se primeniti po nacionalnom zakonu u dve faze izvršenja. Početni period zastarevanja može primeniti vremenski rok za pokretanje postupka kojim se traži izjava ili potvrda o pravosnažnosti (to može jednako da važi u državama gde se dve faze kombinuju u jedan postupak). Kada se presuda donese, konkretno izvršenje može postati predmet različitih perioda zastarevanja. U tom slučaju, izvršenje presude u državi porekla na kraju može da probije rok zastarevanja države porekla. To može da se objasni činjenicom da kada se po Konvenciji presuda proglasi pravosnažnom u zamoljenoj državi, presuda postaje jednaka sa domaćim presudama i Konvencija više nema primenu na njen tretman u zamoljenoj državi.

neophodno je da bi obezbedilo ravnopravan tretman država u odnosu na pitanje zastarevanja.

313. **Opšte načelo po zakonu o sporazumima.** Uprkos prethodnim stavovima, pozivanje na zakon zamoljene države nije blanko referenca. U skladu sa članom 31(1) Bečke konvencije iz 1969. godine, sporazum se mora tumačiti „u dobroj veri u skladu sa uobičajenim značenjem koje treba pripisati pojmovima sporazuma u njihovom kontekstu i u svetlu njegovog cilja i svrhe”. Suštinski element za obezbeđivanje delotvornosti konvencije (videti stav 2 Preambule) je načelo zabrane diskriminacije: presuda doneta u drugoj državi, kada se utvrdi kao pravosnažna po Konvenciji, tretira se na isti način kao domaće presude. Ovo načelo ima implikacije za period zastarevanja. Naročito, nacionalni zakon koji predviđa kraći period zastarevanja za izvršenje strane presude nego za domaće presude ne bi bio saglasan sa ovim načelom. Na sličan način, kada zakon zamoljene države utvrdi posebno pravilo za period zastarevanja kod proglašenja pravosnažnosti strane presude, nerazumno kratak period mogao bi biti u neskladu sa načelom delotvornosti Konvencije.
314. Stav 1. predviđa i da u postupku obuhvaćenom ovom odredbom sudovi (ili nadležni organi) zamoljene države moraju da postupaju ekspeditivno. Države treba da razmotre odredbe kojima se izbegava nepotrebno odlaganje.²³⁵
315. **Predstavke za odbijanje.** Član 13. odnosi se na postupak za priznanje, proglašenje pravosnažnom ili upis za izvršenje. Ali, ne sprečava države da omoguće predstavke za *odbijanje* izvršenja presude. Dakle, države mogu da omoguće dužniku po presudi da zahteva proglašenje nepriznavanja (ili nepravosnažnosti) presude donete u drugoj državi na osnovu toga što ta presuda nije prihvatljiva za priznanje po članu 5. Ili 6, ili po bilo kom osnovu iz člana 7.

Stav 2 – Sud zamoljene države ne odbija priznanje ili izvršenje presude po ovoj konvenciji na osnovu toga da priznanje ili izvršenje treba tražiti u drugoj državi.

316. Stav 2. predviđa da sud zamoljene države ne odbije priznanje ili izvršenje po Konvenciji na osnovu toga što priznanje i izvršenje treba tražiti u drugoj državi. To sprečava sud u odbijanju na osnovu toga što, recimo, nema alternativnog foruma koji, bi više odgovarao ili bio pogodniji za priznanje i izvršenje.
317. Po Konvenciji, poverilac po presudi može tražiti priznanje i izvršenje presude u bilo kojoj državi. Čak i ako to podrazumeva veće troškove, poverilac po presudi može imati legitiman interes da traži priznanje i izvršenje presude u više država od jedne, kao što je slučaj sa zabranama širom sveta ili kod novčanih presuda protiv strane čija je imovina u različitim državama, ali čiji su delovi su pojedinačno dovoljni za namirenje presude.

---

²³⁵ Izveštaj Hartli/Dogauči, st. 216.

318. Postojanje različitih pristupa pitanju kojim se bavi ovaj stav objašnjava potrebu za ovom odredbom. U mnogim pravnim sistemima izvršenje ne zahteva osnovu nadležnosti, tj. posebnu vezu između dužnika po presudi i zamoljene države, kao što je prisustvo imovine dužnika u drugoj državi. Dovoljan je sam interes poverenika po presudi.
319. Obrnuto, u drugim pravnim sistemima, izvršenje strane presude zahteva osnovu nadležnosti, kao što je prebivalište dužnika ili prisustvo imovine dužnika u zamoljenoj državi. U nekim drugim pravnim sistemima, dužnik po presudi može da se protivi *egzekvaturi* na osnovu doktrine *forum non conveniens* tj. da tvrdi da izvršenje treba tražiti u drugoj, podesnijoj državi. Takvi sporovi mogu da odlože postupak i opterete poverenika po presudi. Stav 2. bavi se ovom grupom pravnih sistema i određuje izuzetak od stava 1. Iako postupak za priznanje, proglašenje pravosnažnom ili upis za izvršenje, kao i samo izvršenje presude uređuje zakon zamoljene države, sudovi zamoljene države ne mogu da odbiju priznanje ili izvršenje presude po Konvenciji na osnovu toga da ih treba tražiti u drugoj državi. U praksi, to sprečava oslanjanje na doktrinu *forum non conveniens* kao osnovu da za priznanje ili izvršenje.

Član 14.
Troškovi postupka

1. **Osiguranje, jamstvo ili depozit, bez obzira na to kako je opisano, ne traži se od strane koja u jednoj državi ugovornici podnosi zahtev za izvršenje presude koju je doneo sud druge države ugovornice isključivo na osnovu toga što je ta strana inostrani državljanin ili nema prebivalište ili nije rezident u državi u kojoj traži izvršenje.**
2. **Nalog za plaćanje troškova ili izdataka postupka nastalih u državi ugovornici protiv bilo kojeg lica koje je izuzeto od zahteva u pogledu osiguranja, jamstva ili depozita na osnovu stava 1. ili zakona države u kojoj je pokrenut postupak, na zahtev lica koje ima pravo na korist od naloga, postaje izvršan u bilo kojoj drugoj državi ugovornici.**
3. **Država se može izjasniti da neće primenjivati stav 1 ili može navesti u izjašnjenju koji od njenih sudova neće primenjivati stav 1.**

320. Član 14. bavi se obezbeđenjem koje se može tražiti kao garancija za isplatu troškova postupka, uključujući izjavu o pravosnažnosti ili upis za izvršenje, kao i samo izvršenje presude.²³⁶ Ova odredba odraz je kompromisa. Neke države podržale su pravilo „bez obezbeđenja“. Druge su se opredelile da se ovo pitanje prepusti nacionalnim zakonima. Prvi pristup odražava se u prvom i drugom stavu, dok se drugi pristup odražava u trećem stavu putem mehanizma izbora.

Stav 1 – Osiguranje, jamstvo ili depozit, bez obzira na to kako je opisano, ne traži se od strane koja u jednoj državi ugovornici podnosi zahtev za izvršenje presude koju je doneo sud druge države ugovornice isključivo na osnovu toga što je ta strana inostrani državljanin ili nema prebivalište ili nije rezident u državi u kojoj traži izvršenje.

321. Prvi stav člana 14. odražava tradicionalan pogled da se nikakvo obezbeđenje, obveznica ili depozit ne mogu tražiti od podnosioca zahteva samo iz razloga što je

---

²³⁶ Nema ekvivalentne odredbe u Konvenciji HKMPP 2005 o izboru suda.

državljanin druge države ili mu je boravište ili prebivalište u drugoj državi.²³⁷ Stav 1. samo zabranjuje zahteve za obezbeđenje koji počivaju isključivo na takvim osnovama. Zahtev za obezbeđenje se stoga dozvoljava na drugim osnovama, npr. da poverilac nema imovinu u zamoljenoj državi. Ova odredba važi i za fizička i za pravna lica, bez obzira na to da li su državljani druge države ugovornice ili neke treće države (ili da li imaju boravište ili prebivalište u drugoj državi ugovornici ili u trećoj državi).²³⁸

Stav 2 – Nalog za plaćanje troškova ili izdataka postupka nastalih u državi ugovornici protiv bilo kojeg lica koje je izuzeto od zahteva u pogledu osiguranja, jamstva ili depozita na osnovu stava 1. ili zakona države u kojoj je pokrenut postupak, na zahtev lica koje ima pravo na korist od naloga, postaje izvršan u bilo kojoj drugoj državi ugovornici.

322. Drugi stav člana 14. je propozicija koja sledi iz pravila „bez obezbeđenja“. On štiti dužnika kada se odbije izvršenje presude i izda nalog o plaćanju troškova ili rashoda na račun poverioca. Po stavu 2, takav nalog spada u polje primene Konvencije i pravosnažan je u bilo kojoj drugoj državi. Ova izuzetna odredba je potrebna jer bi se takav nalog o troškovima za svrhe Konvencije smatrao presudom. Po članu 3(1)(b), samo nalozi za isplatu troškova i rashoda koji se odnose na „odluku o meritumu koja se može priznati i izvršiti po Konvenciji“ ima pravo na izvršenje po Konvenciji. Odluka o izvršenju strane presude nije „odluka po meritumu“ u smislu člana 3(1)(b). Iako izvršenje naloga za isplatu troškova i rashoda odobrava član 14(2), on se može odbiti po osnovama sadržanim u članu 7. Konvencije.
323. Ovaj stav primenjuje se u dvema situacijama. Prvo, primenjuje se kada je dozvoljen izuzetak od obezbeđenja troškova, u skladu sa stavom 1. Ovo pretpostavlja da zakon zamoljene države nalaže, uopšte uzev, da obezbeđenje troškova za izvršenje strane presude na isključivoj osnovi državljanstva, prebivališta ili boravišta poverioca, ali izuzeće je dozvoljeno stavom 1, tj. za presude donete u drugoj državi ugovornici. Ovaj izuzetak može nastati automatski, primenom zakona ili od slučaja do slučaja, odlukom suda kome je zahtev upućen. Drugo, ovaj stav važi kada takvo obezbeđenje čak i ne postoji po zakonu zamoljene države, tj. kada zakon zamoljene države zahteva obezbeđenje za troškove samo na osnovu stranog državljanstva,

---

²³⁷ Izveštaj Naj/Pokar, st. 356.

²³⁸ Napominjemo da u ovoj odredbi, uz izraz „rezident“ ne stoji i pridev „uobičajeni“. To se može objasniti činjenicom da ovaj član reprodukuje prvu rečenicu člana 14. Konvencije od 25. oktobra 1980. O međunarodnom pristupu pravdi (dalje u tekstu: Konvencija o pristupu pravdi HKMPP 1980”), koja koristi istu formulaciju.

prebivališta ili boravišta poverioca iz presude. Naravno, države moraju i da dobiju punu korist ove odredbe u smislu da i nalog njihovih sudova o isplati troškova takođe važi po Konvenciji. Reči „ili zakon države u kojoj je otpočeo postupak“ odražavaju ovu drugu situaciju.²³⁹

Stav 3 – Država se može izjasniti da neće primenjivati stav 1 ili može navesti u izjašnjenju koji od njenih sudova neće primenjivati stav 1.

324. Na kraju, treći stav daje mehanizam izjave kojom se odstupa od pravila bez obezbeđenja. Država se može izjasniti da neće primenjivati stav 1. u nekim ili svim svojim sudovima. Dakle, da bi se isključila primena stava 1. na određene sudove, npr. na savezne sudove ali ne i sudove država u okviru federacije.
325. Član 14. ne razjašnjava kako se primenjuje princip reciprociteta kada država proglasi izjavu po stavu 3. Ako se poreklo presude uzima kao referentno, kada tu presudu donese sud države koja je objavila proglašenje, poverilac iz presude ne treba da iskoristi pravilo bez obezbeđenja koje je primenio sud države koja je tu objavu iznela, iz stava 1. Drugi stav ne treba da se odnosi na naloge o isplati troškova koje donosi sud države koja je objavila proglašenje, ako je taj sud naredio obezbeđenje troškova.²⁴⁰

---

²³⁹ Videti čl. 15. Konvencije o pristupu pravdi 1980.

²⁴⁰ Naravno, ovo se može desiti samo ako je obezbeđenje za troškove bilo nedovoljno da pokrije celokupan iznos određen nalogom.

Član 15.***Priznanje i izvršenje po domaćem zakonodavstvu***

Uz poštovanje člana 6, ova konvencija ne sprečava priznanje ili izvršenje presuda po domaćem zakonodavstvu.

326. Član 15. bavi se time kako se Konvencija odnosi prema domaćem zakonu ukoliko, po članu 6, Konvencija ne sprečava priznanje ili izvršenje presuda po nacionalnom zakonu. Ova odredba zasniva se na načelu *favor recognitionis*. Ako se presuda ne može priznati ili izvršiti po presudi, zbog toga što, na primer, ne ispunjava uslove po članu 5, strana ipak može da traži priznanje i izvršenje po domaćem zakonu. Drugim rečima, Konvencija postavlja minimalne standarde za uzajamno priznanje i izvršenje presuda, ali države mogu da idu i dalje od toga. Ako presuda ne ispunjava uslove za priznanje i izvršenje po Konvenciji, nacionalni zakon zamoljene države određuje da li neka strana može da pribegne domaćem zakonu „u celini“ ili da kombinuje odredbe iz oba sistema.
327. Međutim, član 6. sprečava pozivanje na domaći zakon radi priznanja ili izvršenja presude koja krši ekskluzivnost osnove za nadležnost po toj odredbi (videti *supra*, st.231).

POGLAVLJE III – OPŠTE ODREDBE**Član 16.*****Prelazna odredba***

Ova konvencija se primenjuje na priznanje i izvršenje presuda ako je u momentu pokretanja postupka u državi porekla konvencija imala dejstvo između te države i zamoljene države.

328. Član 16. bavi se vremenskim aspektom primene Konvencije. Konvencija se primenjuje ako je, u vreme pokretanja postupka u državi porekla, već imala dejstvo između te države i zamoljene države (videti *supra*, st. 41.) i (ii) ako je u vreme kada je Konvencija bila na snazi između države porekla i zamoljene države. Član 16. Se time zasniva na načelu neretroaktivnosti. Ovo rešenje pruža pravnu sigurnost. Sve strane će moći da odrede, pre otpočinjanja postupka, da li će buduća presuda biti u prometu po Konvenciji i pripremiti svoje procesne strategije shodno tome.
329. Utvrđenje vremenske primene Konvencije razlikuje se od vremena njenog stupanja na snagu (videti *infra*, čl. 28.) i uspostavljanja odnosa između dve države ugovornice (videti *infra*, čl. 29). Budući da Konvencija deluje samo između dve države ugovornice (videti *supra*, član 1(2)), član 16. pretpostavlja da (i) je Konvencija stupila na snagu (čl. 28.) i (ii) da ni država porekla ni zamoljena država nije imala primedbi u odnosu na uspostavljanje odnosa po članu 29, tj. pretpostavlja da Konvencija ima „dejstvo“ između države porekla i zamoljene države.
330. **Primer.** Država A ratifikuje Konvenciju u aprilu 2020, a država B u maju 2020. Po članovima 28. i 29(1), ako nijedna od njih ne proglasi izjavu po članu 29(2) ili 29(3), Konvencija stupa na snagu i ima dejstvo između te dve strane 1. juna 2021. (videti *infra*, st. 401). Po članu 16, primenjuje se priznanje i izvršenje koje potiče od postupaka koji su pokrenuti na taj datum ili posle tog datuma.

Član 17.***Izjave kojima se ograničava priznanje i izvršenje***

Država može da izjavi da njeni sudovi mogu odbiti da priznaju ili izvrše presudu koju je doneo sud druge države ugovornice ako su strane bile rezidenti zamoljene države, a odnos između strana i svi drugi elementi od značaja za spor, izuzev lokacije suda porekla, bili su povezani samo sa zamoljenom državom.

331. Član 17. predviđa da država može da izjavi da njeni sudovi mogu odbiti da priznaju ili izvrše presudu koju je doneo sud druge države ugovornice ako su strane bile rezidenti u u zamoljenoj državi, a odnos strana i svi ostali elementi od značaja za spor (izuzev lokacije suda porekla) bili su povezani sa zamoljenom državom. Ova odredba je iz Konvencije HKMPP 2005 o izboru suda (videti član 20.).
332. **Obrazloženje.** Član 17. bavi se situacijama koje su, sa stanovišta zamoljene države, u potpunosti domaće. Omogućava državi da se oslobodi obaveze priznanja i izvršenja presude po Konvenciji u ovim slučajevima. Obično se instrumenti HKMPP primenjuju samo na međunarodne predmete. Međutim, za svrhe priznanja i izvršenja, predmet je uvek međunarodnog karaktera ako je presudu doneo sud države koja nije ona u kojoj se traži priznanje i izvršenje. Ipak, može biti scenarija gde su strane projektovale međunarodni karakter predmeta. Neki od filtera iz člana 5. Mogu se ispuniti u potpuno domaćoj situaciji, naročito u onim koje se zasnivaju na ili podrazumevaju izričitu saglasnost (videti čl. 5(1)(v), (d), (e), (j), (k), ili (l)). Presuda doneta u takvim slučajevima bi prvobitno bila u prometu po Konvenciji, čak i ako spor nema dodatne veze sa državom porekla. Član 17. Priznaje da takav predmet možda nije istinski internacionalan i da, je po propisnoj analizi povezujućih elemenata spora, trebalo rešavati spor u zamoljenoj državi. Države mogu doneti proglašavanje takvog scenarija.
333. **Relevantno vreme.** Relevantno vreme za utvrđivanje da li je situacija u potpunosti domaća je vreme kada je pokrenut postupak u državi porekla. Tako, ako je zamoljena država donela objavu predviđenu članom 17, sud kome je upućen zahtev mora proveriti da li su, u vreme pokretanja postupka u državi porekla, strane bile rezidenti zamoljene države i da li su njihovi odnosi i svi ostali elementi takođe bili

povezani sa samoljenu državom.²⁴¹ Samo u takvom slučaju sud koje je upućen zahtev može odbiti da prizna i izvrši presudu po članu 17.

334. **Primer.** Strane su rezidenti države A i svi ostali relevantni elementi povezani su samo sa tom državom. Jedna od strana pokreće postupak pred sudom države B, a tuženi se brani po meritumu, ne osporavajući nadležnost. Ako sud države B donese presudu po meritumu, ta presuda je u prometu po Konvenciji (videti član 5(1)(f)). Međutim, ako je država A donela proglašenje po članu 17, ne mora da prizna i izvrši tu presudu. Druge države, međutim, ne mogu se pozivati na proglašenje države A o odbijanju priznanja ili izvršenja presude.

---

²⁴¹ Napominjemo da ova odredba, kao i čl. 20. Konvencije HKMPP 2005 o izboru suda, ne koristi pojam „uobičajeno boravište“ nego samo „boravište“. U praksi, to nije od značaja, budući da, ako boravište nije uobičajeno, nisu ispunjeni uslovi za primenu ove odredbe.

Član 18.

Izjave u vezi sa posebnim pitanjima

1. **Kada država ima veliki interes da ne primenjuje ovu konvenciju na određeno pitanje, ta država može da izjavi da neće primenjivati konvenciju na to pitanje. Država koja daje takvu izjavu mora da obezbedi da izjava ne bude šira nego što je potrebno i da isključenje posebnog pitanja bude jasno i precizno definisano.**
2. **U vezi sa navedenim pitanjem, konvencija se ne primenjuje**
  - a) **u državi ugovornici koja je dala izjavu;**
  - b) **u drugim državama ugovornicama ako se traži priznanje ili izvršenje presude koju je doneo sud države ugovornice koja je dala izjavu.**

335. Član 18. Dozvoljava državama da prošire spisak stvari koje su isključene iz polja promene Konvencije mimo onih koje su nabrojane u članu 2(1) putem izjave. Predviđa da, ako država ima snažan interes u neprimenjivanju Konvencije na određenu stvar, može da objavi da to i neće činiti.

336. **Obrazloženje.** Ova odredba olakšava ratifikaciju Konvencije „opuštanjem“ njene oblasti primene. Da takve mogućnosti izuzetaka nisu bile dostupne, neke države možda ne bi ni pristupile ovoj Konvenciji.²⁴² Međutim, ova politika mora se dovesti u ravnotežu sa interesima drugih država i osnovnim ciljevima same Konvencije, tj. da se jača prekogranična delotvornost presuda u građanskim i trgovačkim stvarima. Da bi se ta ravnoteža ostvarila, član 18. sadrži određene zaštitne mere.

Stav 1 – Kada država ima veliki interes da ne primenjuje ovu konvenciju na određeno pitanje, ta država može da izjavi da neće primenjivati konvenciju na to pitanje. Država koja daje takvu izjavu mora da obezbedi da izjava ne bude šira nego što je potrebno i da isključenje posebnog pitanja bude jasno i precizno definisano.

337. **Zaštitne mere.** Prvo, država treba donese proglašenje samo ako ima snažan interes da to uradi i ta izjava treba da ispuni načelo srazmernosti, tj. polje primene proglašenje ne treba da bude šire nego što je to potrebno. U skladu sa ovim

---

²⁴² Videti i Izveštaj Hartli/Dogauči, st. 236.

načelom, isključenje se može utvrditi pominjanjem određene materije, npr. „ugovori o nepokretnoj imovini“, „potrošački ugovori“, „ugovori o radu“, „šteta naneta životnoj sredini“, ili „anti-trustni“. Takve odrednice mogu se dalje suziti, npr. (i) određena veza između predmeta i zamoljene države, npr. „ugovori o nepokretnoj imovini koja se nalazi u zamoljenoj državi“; ili (ii) poseban tip pravnog leka za taj predmet, npr. „zabrana u svim pitanjima protiv trustova“. Ovaj pristup dosledan je sa politikom koja podržava ovu odredbu budući da obezbeđuje da izjava „nije šira od potrebnog“.²⁴³

338. Drugo, specifična stvar koja je isključena mora biti jasno i precizno određena. To obezbeđuje da strane i druge države mogu da lako prepoznaju polje primene i dođu do izjave.²⁴⁴ Po članu 30, o svakom proglašenju po članu 18. mora biti obavešten depozitar, koji će obavestiti druge države (čl. 32 (c)). Izjave će se objaviti i na sajtu HKMPP da bi se obezbedila transparentnost.
339. Konvencija ne zahteva posebnu formu za izjave. Međutim, kada država objavljuje da se Konvencija ne primenjuje na stvari u njenoj isključivoj nadležnosti, na primer, treba da sadrži i precizan spisak takvih stvari.²⁴⁵
340. **Neretroaktivnost.** Izjava po članu 18. data u vreme kada Konvencija stupa na snagu u zamoljenoj državi istovremeno će imati dejstvo. Ali, izjava objavljeno *nakon* stupanja Konvencije na snagu za zamoljenu državu imaće dejstvo prvog dana u mesecu koji nastupa posle isteka tromesečnog perioda od datuma na koji je depozitar primio izjavu (videti član 30(4)). Takva izjava ne odnosi se na presude proistekle iz postupaka koji su već pokrenuti pred sudom porekla u trenutku kada proglašenje ima dejstvo (videti čl. 30(5)). Time se obezbeđuje da strane mogu da utvrde, kada se pokrene postupak, da li će na buduće presude uticati ova izjava ili ne.

---

²⁴³ Napominjemo da se Izveštaj Hartli/Dogauči u stavu 235. može čitati tako da sugeriše strože tumačenje paralelne odredbe u Konvenciji HKMPP 2005 o izboru suda. Jedino proglašenje po članu 21. Konvencije HKMPP 2005 o izboru suda u ovom momentu je dosledno sa tumačenjem istaknutim u ovom Izveštaju (videti proglašenje Evropske unije, po članu 21. Konvencije HKMPP 2005 o izboru suda, od 11. juna 2015, dostupno na sajtu HKMPP < www.hcch.net > u odeljku „Izbor suda“, „Tabela o statusu“).

²⁴⁴ Izveštaj Hartli/Dogauči, u napomeni 274, ističe da kada država donosi proglašenje koje želi, ono bi se prvo moglo poslati kao nacrt Generalnom sekretaru HKMPP da prosledi ostalim državama za komentare.

²⁴⁵ Videti *Aide memoire* predsednika Specijalne komisije (Specijalna komisija za priznanje i izvršenje stranih presuda (13-17 novembar 2017)), st. 23.

Stav 2 – U vezi sa navedenim pitanjem, konvencija se ne primenjuje

- a) u državi ugovornici koja je dala izjavu;**
- b) u drugim državama ugovornicama ako se traži priznanje ili izvršenje presude koju je doneo sud države ugovornice koja je dala izjavu.**

341. **Uzajamnost.** Stav 2. uspostavlja reciprocitet za izjave po članu 18(1). U pogledu stvari isključenih iz izjave, Konvencija se ne primenjuje (i) u državi koja je dala tu izjavu niti (ii) u drugim državama gde se traži priznanje i izvršenje presude donete u državi koja je tu izjavu objavila. U ovom drugom slučaju, međutim, načelo uzajamnosti ne sprečava priznanje i izvršenje presude po nacionalnom zakonu.
342. **Preispitivanje izjave.** Član 21. predviđa da se smatra da se dejstvo izjave po članu 18. s vremena na vreme može razmatrati (videti *infra*, stav 354).

Član 19.***Izjave o presudama koje se odnose na državu***

1. **Država može da izjavi da neće primenjivati ovu konvenciju na presude koje proizilaze iz postupaka u kojima je strana**
  - a) **ta država ili fizičko lice koje zastupa tu državu; ili**
  - b) **vladina agencija te države ili fizičko lice koje zastupa tu vladinu agenciju.**

Država koja daje takvu izjavu mora da obezbedi da izjava ne bude šira nego što je potrebno i da isključenje iz oblasti primene bude jasno i precizno definisano. U izjavi se ne pravi razlika između presuda u kojima je država, vladina agencija ili fizičko lice koje zastupa bilo koju od njih tuženi ili tužilac u postupku pred sudom porekla.

2. **Priznanje ili izvršenje presude koju je doneo sud države koja je dala izjavu prema stavu 1. može se odbiti ako je presuda proistekla iz postupka u kojem je strana ona država koja je dala izjavu ili zamoljena država, jedna od njihovih vladinih agencija ili fizičko lice koje zastupa bilo koju od njih, u istoj meri u kojoj je određeno u izjavi.**

343. Ova odredba omogućava državi da izjavi da neće primenjivati Konvenciju na presude do kojih se došlo postupcima u kojima je ta država, telo njene vlade ili fizičko lice koje je postupalo u ime jednog ili drugog, bila strana, iako se presuda odnosi na građanske i trgovačke stvari.

344. **Obrazloženje.** Konvencija ne isključuje presude iz svoje oblasti primene samo zato što je neka država bila strana u postupku (član 2(4)). Dok Konvencija izričito važi samo za građanske ili trgovačke stvari (Art. 1(1)), neke delegacije ostale su pri tome da bi ova ograničenja mogla biti izazov u primeni u pogledu države ugovornice, naročito u smislu toga da li je država ugovornica vršila suverena ovlašćenja. Dalja zabrinutost je da očuvanje imuniteta iz člana 2(5) može biti nedovoljno za zaštitu interesa države. Član 19. na ove obzire odgovara tako što dozvoljava da država objavi isključenje primene ove Konvencije na presude do kojih se došlo postupcima u kojima je ta država bila strana.

Stav 1 – Država može da izjavi da neće primenjivati ovu konvenciju na presude koje proizilaze iz postupaka u kojima je strana

- a) *ta država ili fizičko lice koje zastupa tu državu; ili*
- b) *vladina agencija te države ili fizičko lice koje zastupa tu vladinu agenciju.*

Država koja daje takvu izjavu mora da obezbedi da izjava ne bude šira nego što je potrebno i da isključenje iz oblasti primene bude jasno i precizno definisano. U izjavi se ne pravi razlika između presuda u kojima je država, vladina agencija ili fizičko lice koje zastupa bilo koju od njih tuženi ili tužilac u postupku pred sudom porekla.

345. Stav 1. određuje strane koje mogu biti obuhvaćene izjavom. Po stavu 1(a) i (b), tu spada sama država i državni organ te države. Takođe obuhvata i fizičko lice koje postupa u ime jednog od njih,²⁴⁶ ali ne obuhvata pravna lica koja postupaju u ime države, osim ako nisu kvalifikovana kao državni organi.²⁴⁷ U svim slučajevima, stav 1. Utvrđuje strane koje imaju ovlašćenje da vrše suverenu vlast, bilo direktno ili davanjem ovlašćenja, uopšte ili u određenoj oblasti, i fizička lica koja postupaju u njihovo ime, bez obzira na status zaposlenja. Na primer, subjekat zadužen za izvršenje zakona o potrošačima ili konkurenciji potpadao bi pod 1, bez obzira na to da li je sastavni deo vladinih struktura ili je formiran kao samostalan i nezavisan subjekat. Politička podela države (uključujući regionalne ili lokalne vlasti) takođe se može uvrstiti u proglašenje po ovoj odredbi. U suštini, proglašenje po članu 19. može se objaviti samo u odnosu na stranu koja ima svojstvo da vrši suverenu vlast, iako se može baviti i trgovačkom delatnošću. Pojmovi su široki da bi obuhvatili raznovrsnost državnih struktura i procesne definicije pravne legitimacije kod različitih država. Stav 1. zahteva da proglašenje ne bude šire nego što je neophodno i da se isključenje iz polja primene jasno i precizno odredi. Kao rezultat, država koja objavljuje proglašenje po članu 19. treba da ustanovi koja vladina tela su obuhvaćena tim proglašenjem i pod kojim okolnostima bi bila uključena.
346. **Zaštitne mere.** Sastav i sadržaj člana 19. u velikoj meri su paralelni članu 18. Kao u članu 18, država koja to objavljuje treba da se postara da objava ne bude šira nego što je neophodno (videti *supra*, stav 337.) i da se isključenje iz polja primene precizno odredi (videti *supra*, stav 338.). Na primer, objava se može odnositi na svaki postupak, u građanskim ili trgovačkim stvarima, ili samo na određene kategorije postupka. Objava se može ograničiti samo na određene predmete i kriterijumi se mogu odrediti tako da joj suze polje primene, npr. da na određena vladina tela, određenu vezu između predmeta i zamoljene države ili određene vrste lekova (videti *supra*, stav 337.). Uz to, stav 1. razjašnjava da proglašenje ne treba da

---

²⁴⁶ Izraz „postupa u ime“ koristi se i u članu 2(4). Obuhvata predmete u kojima fizičko lice postupa „u ime“ države ili državnog tela; obično to lice postupa kao „agent“ (zastupnik) države. I obrnuto, tu ne spadaju predmeti u kojima fizičko lice postupa u lično ime, tj. zaključuje ugovor sa trećom stranom u njeno ime i svojstvu, čak i ako je ugovor u interesu države.

²⁴⁷ Radi istorijata ovog člana 19(1), videti Zapisnik sa Dvadeset i drugog zasedanja o priznanju i izvršenju stranih presuda (18. jun – 2. jul 2019.), Zapisnik br. 6, stavovi 36-43, i Zapisnik br. 15, stavovi 155-162, naročito saglasnost da ova odredba ne obuhvata pravna lica, bez obzira na njihovo vlasništvo, dakle da li su komercijalna preduzeća u vlasništvu države ili privatna, osim kada su državna tela.

pravi razliku između presuda u kojima je država, vladino telo ili fizičko lice koje postupa u ime bilo koga od njih tužena strana ili tužilac u postupku na sudu porekla. Štaviše, ne treba ni da pravi razliku između presuda po tome da li su one poverilac ili dužnik.²⁴⁸ Kada država koja objavljuje proglašenje samo interveniše u postupku u državi porekla kao treća strana, presuda može da bude u prometu kao između tužioca i tuženog, na koje to proglašenje ne utiče.

347. **Neretroaktivnost.** Kao i u članu 18, proglašenje koje se objavi *nakon* Konvencije proizvodi dejstvo za državu koja ga objavljuje prvog dana u mesecu koji nastupa nakon tromesečnog perioda od datuma kada depozitar primi obaveštenje (videti *infra*, član 30(4)). Takva objava ne primenjuje se na presude koje proističu iz postupaka koji su već pokrenuti i od strane ili protiv države ugovornice, ili kojima je država ugovornica već pridružena, pred sudom porekla gde objava proizvodi dejstvo (videti *infra*, član 30(5)).

Stav 2 – Priznanje ili izvršenje presude koju je doneo sud države koja je dala izjavu prema stavu 1. može se odbiti ako je presuda proistekla iz postupka u kojem je strana ona država koja je dala izjavu ili zamoljena država, jedna od njihovih vladinih agencija ili fizičko lice koje zastupa bilo koju od njih, u istoj meri u kojoj je određeno u izjavi.

348. Kao i u članu 18, stav 2. uspostavlja reciprocitet za objave po članu 19(1).²⁴⁹ Kada se proglašenje objavi po članu 19(1), druga država *može* odbiti da prizna ili izvrši presudu donetu od strane suda države koja je objavila proglašenje i koja je proistekla iz postupka u kome je jedna ili više navedenih stranka: (i) država koja objavljuje proglašenje, (ii) država kojoj je dostavljen zahtev, (iii) vladino telo države koja objavljuje proglašenje ili zamoljene države, (iv) fizičko lice koje postupa u ime države koja je objavila proglašenje ili države kojoj je zahtev podnet, ili (v) fizičko lice koje postupa u ime vladinog tela države koja objavljuje proglašenje ili zamoljene države.²⁵⁰ Opseg odbijanja da se prizna i izvrši presuda zasnovano na reciprocitetu treba da se održava u meri objave.
349. **Primer 1.** Država A objavila je proglašenje po članu 19(1), koje obuhvata bilo koju presudu proisteklu iz postupka u kome je država stranka. Presuda doneta u državi B protiv države A neće se priznati ili izvršiti u državi A po Konvenciji. Takva presuda će, međutim, biti u prometu po Konvenciji u drugim državama (pod pretpostavkom, naravno, da su ispunjeni uslovi za takav promet, naročito filteri iz člana 5, a podleže članu 2(5), što potvrđuje to da ništa iz Konvencije ne utiče na imunitet države A.

²⁴⁸ Ova zaštitna mera nastoji da spreči strateške ili oportunističke objave. Međutim, u praksi, ne može sprečiti državu koja donosi objavu da prizna ili izvrši povoljne presude po sopstvenom nacionalnom zakonu. To bi se desilo van polja primene Konvencije, tj. ne po članu 15.

²⁴⁹ Za razliku od člana 18(2), načelo reciprociteta u članu 19(2) ne deluje tako da isključi primenu Konvencije.

²⁵⁰ Formulacija stava 2. potvrđuje da priznanje ili izvršenje može imati smisla kada je država koja objavljuje proglašenje dužnik po presudi.

350. **Primer 2 (reciprocitet).** Ako je presuda doneta u državi A (država koja objavljuje proglašenje) protiv države B (država kojoj je dostavljen zahtev), ova druga se može pozvati na član 19(2) da bi odbila priznanje i izvršenje takve presude. Država B, međutim, može se pozvati na odredbu o reciprocitetu ako se priznanje i izvršenje te presude traži u drugoj državi, npr. državi C. Isto tako, ako je presuda bila doneta u državi C (državi porekla), a država A (država koja proglašava) je poverilac iz presude, država B (zamoljena država) ne može odbiti priznanje ili izvršenje takve presude po članu Article 19(2).
351. **Preispitivanje izjava.** Član 21. predviđa da se s vremena na vreme razmotre dejstva izjava po članu 19. (videti *infra*, stav 354.).

Član 20.***Ujednačeno tumačenje***

Pri tumačenju ove konvencije vodi se računa o njenom međunarodnom karakteru i potrebi za podsticanjem ujednačenosti njene primene.

352. Član 20. navodi da se u tumačenju Konvencije mora uzeti u obzir njen međunarodni karakter i potreba da se promovira njena primena. Sudovi koji primenjuju Konvenciju moraju je tumačiti u međunarodnom duhu da bi unapredili ujednačenost njene primene. Kada je to razumno moguće, strane odluke i komentare treba uzeti u obzir, imajući u vidu da koncepti i načela koji su aksiomatski u jednom pravnom sistemu mogu biti nepoznati ili odbačeni u drugom. Ciljevi Konvencije mogu se ostvariti samo ako je svi sudovi primenjuju na fleksibilan način.²⁵¹
353. Ovaj član mora se čitati zajedno sa članom 21. dole (Preispitivanje delovanja Konvencije) jer oba člana imaju zajedničko načelo adekvatne i ujednačene primene Konvencije.

---

²⁵¹ Ova odredba prisutna je i u Konvenciji HKMPP 2005 o izboru suda (član 23.). Videti Izveštaj Hartli/Dogauči, stav 256; *Konvenciju HKMPP o Zakonu primenjivom na određena prava u pogledu obezbeđenja poverenog posredniku od 5. jula 2006* (član 13.); i Konvenciju o izdržavanju deteta HKMPP 2007 (član 53.).

Član 21.***Preispitivanje funkcionisanja konvencije***

Generalni sekretar Haške konferencije za međunarodno privatno pravo, u redovnim vremenskim razmacima, organizuje preispitivanje funkcionisanja ove konvencije, uključujući sve izjave, i izveštava Savet za opšte poslove i politiku.

354. Član 21. Zahteva da Generalni sekretar HKMPP uredi u redovnim razmacima preispitivanje delovanja Konvencije, uključujući i sve objave po njoj, i da o tome izveste Savet za opšte poslove i politiku. Jedan od glavnih ciljeva ovih preispitivanja je da ispituju delovanje objava iz članova 14, 17, 18. ili 19. Savet za opšte poslove i politiku utvrđuje da li postoji potreba za otpočinjanjem procesa razmatranja mogućih izmena i dopuna Konvencije.

Član 22.***Neujednačeni pravni sistemi***

- 1. U odnosu na državu ugovornicu u kojoj se dva ili više pravnih sistema primenjuju u različitim teritorijalnim jedinicama u pogledu bilo kojeg pitanja kojim se bavi ova konvencija,**
  - a) svako upućivanje na pravo ili postupak države smatra se upućivanjem, prema potrebi, na pravo ili postupak koji su na snazi u odgovarajućoj teritorijalnoj jedinici;**
  - b) svako upućivanje na sudove države smatra se upućivanjem, prema potrebi, na sud ili sudove u odgovarajućoj teritorijalnoj jedinici;**
  - v) svako upućivanje na povezanost sa državom smatra se upućivanjem, prema potrebi, na povezanost sa odgovarajućom teritorijalnom jedinicom;**
  - g) svako upućivanje na povezujući faktor u odnosu na državu smatra se upućivanjem, prema potrebi, na povezujući faktor u odnosu na odgovarajuću teritorijalnu jedinicu.**
- 2. Bez obzira na stav 1, država ugovornica sa dve ili više teritorijalnih jedinica u kojima se primenjuju različiti pravni sistemi nije obavezna da primenjuje ovu konvenciju na situacije koje uključuju samo takve različite teritorijalne jedinice.**
- 3. Sud u teritorijalnoj jedinici države ugovornice sa dve ili više teritorijalnih jedinica u kojima se primenjuju različiti pravni sistemi nije obavezan da prizna ili izvrši presudu iz druge države ugovornice samo zato što je presuda priznata ili izvršena u drugoj teritorijalnoj jedinici iste države ugovornice na osnovu ove konvencije.**
- 4. Ovaj član se ne primenjuje na regionalne organizacije za ekonomske integracije.**

355. Član 22. bavi se mogućim teškoćama koje proističu iz neujednačenih pravnih sistema, tj. država koje se sastoje od dve ili više teritorijalne jedinice, od kojih svaka ima sopstveni pravosudni ili pravni sistem. Pojedinačne teritorijalne jedinice takvih država mogu imati zasebne sudove i parnični postupak (neujednačeni pravosudni sistemi) ili različita pravila stvarnog prava (neujednačen pravni sistem) takve da

upućivanje na „sudove države A“ ili „zakon države A“ ili nema značenje ili je nedovoljno precizno. Neke države mogu ispoljavati obe ove „neujednačene“ karakteristike. U principu, budući da se Konvencija bavi procesnim pitanjima (priznanje i izvršenje presuda), ovaj član će obično imati značaj samo za države koje se sastoje od dve ili više teritorijalnih jedinica, od kojih svaka ima sopstveni pravosudni sistem.²⁵²

356. Ova situacija javlja se najčešće u slučaju federacija, kao što su Kanada ili Sjedinjene Američke Države, ali može se javiti i u drugim državama, kao što je Narodna Republika Kina ili Ujedinjeno Kraljevstvo. U tim slučajevima, može se javiti pitanje da li se pominjanjem neke države u Konvenciji misli na tu državu u celini („država“ na međunarodnom planu) ili na posebnu teritorijalnu jedinicu u okviru te države.

Stav 1 – U odnosu na državu ugovornicu u kojoj se dva ili više pravnih sistema primenjuju u različitim teritorijalnim jedinicama u pogledu bilo kojeg pitanja kojim se bavi ova konvencija,

- a) svako upućivanje na pravo ili postupak države smatra se upućivanjem, prema potrebi, na pravo ili postupak koji su na snazi u odgovarajućoj teritorijalnoj jedinici;**
- b) svako upućivanje na sudove države smatra se upućivanjem, prema potrebi, na sud ili sudove u odgovarajućoj teritorijalnoj jedinici;**
- v) svako upućivanje na povezanost sa državom smatra se upućivanjem, prema potrebi, na povezanost sa odgovarajućom teritorijalnom jedinicom;**
- g) svako upućivanje na povezujući faktor u odnosu na državu smatra se upućivanjem, prema potrebi, na povezujući faktor u odnosu na odgovarajuću teritorijalnu jedinicu.**

357. **Pravilo tumačenja.** Član 22(1) predviđa da kada se u teritorijalnoj jedinici primenjuju različiti pravni sistemi u pogledu bilo koje stvari kojom se konvencija bavi, Konvencija se tumači ili kao da se primenjuje na državu u međunarodnom smislu, ili na relevantnu teritorijalnu jedinicu, šta god da je odgovarajuće. Član 22(1) služi kao vodič za tumačenje tih odredaba Konvencije koje zahtevaju geografsko ili teritorijalno određenje. Nema implikacija po polje primene Konvencije.

358. Reči „prema potrebi“ u četvrtom podstavu člana 22(1) ne daju sudu u zamoljenoj državi diskreciono pravo oko tog pitanja. Pre se odnosi na činjenicu da će se upućivanje na teritorijalnu jedinicu umesto na državu javiti kada je takvo upućivanje odgovarajuće, zbog relevantne neunifikovane karakteristike države.

359. Tačka od koje je krenula ova analiza je ta da se Konvencija primenjuje na presudu ako ona ima pravno dejstvo ili je pravosnažna u državi porekla (čl. 4(3)). Ako data presuda potiče iz države sa neunifikovanim pravosudnim sistemom, može biti slučaj

---

²⁵² Videti i Izveštaj Hartli/Dogauči, st. 258.

da presuda suda jedne teritorijalne jedinice ima dejstvo ili je pravosnažna kao domaća presuda samo na teritoriji te jedinice, a ne cele države. Drugim rečima, dok presuda može imati dejstvo ili biti pravosnažna u drugim teritorijalnim jedinicama države, ne smatra se domaćom presudom u drugim teritorijalnim jedinicama. U zavisnosti od posebne organizacije ili prirode pravosudnog sistema te države, presude njenih sudova mogu se umesto toga smatrati domaćim presudama u celoj državi.²⁵³ Ako se presude smatraju domaćim samo na teritoriji jedne teritorijalne jedinice, može biti „prema potrebi“ da se pomene ta teritorijalna jedinica svaki put kada Konvencija pominje „državu“.

360. **Filteri.** Primena filtera iz članova 5. i 6. može podrazumevati primenu pravila iz člana 22. Reči „prema potrebi“ iz člana 22. ukazuju na to da je oslanjanje na pravila tumačenja ograničeno na situacije kada je od značaja neunifikovana priroda uređenja države porekla. U slučaju kada se filter odnosi na faktor povezivanje sa teritorijom ostatka države (npr. u članu 5(1)(a), (b), (g) or (e)), analiza iz prethodnog stava biće od značaja za tumačenje tog filtera. To jest, ako je presuda suda jedne teritorijalne jedinice domaća presuda samo za tu teritorijalnu jedinicu, a ne za državu u celini, bilo bi odgovarajuće da se pominjanje „države“ tretira u tom filteru kao pominjanje te teritorijalne jedinice. Tako se, recimo, uslov iz člana 5(1)(a) ispunjava samo ako je uobičajeno boravište strane protiv koje se traži priznanje i izvršenje na teritorijalnoj jedinici na kojoj sud porekla ima nadležnost. Obratno, ako presuda ima dejstvo i pravosnažna je kao domaća presuda na teritoriji cele države, bilo bi odgovarajuće da se pominjanje „države“ u ovom filteru tretira kao pominjanje države u celini.
361. Ne obuhvataju svi filteri faktore povezivanja. Neki se odnose samo na zakon države. Recimo, član 5(1)(f) odnosi se na osporavanje nadležnosti u vremenskom okviru koji daje „zakon države porekla“. U tom slučaju, bilo bi odgovarajuće pominjati procesni zakon teritorijalne jedinice u neunifikovanom pravosudnom sistemu te države, budući da se pozitivno pravo za to pitanje razlikuje od jedne teritorijalne jedinice do druge. Zaista, pozivanje na zakon države kao celine ne bi imalo efekta za utvrđivanje ispunjenosti filtera.
362. **Druge odredbe Konvencije.** Pitanje tumačenja može se javiti kada je država *kojoj je podnet zahtev* neunifikovana. Na primer, po članu 13, pravilo da se priznanje i izvršenje uređuje zakonom zamoljene države može na odgovarajući način da se odnosi na zakon teritorijalne jedinice u državi sa neunifikovanim pravosudnim sistemom.
363. Po članu 7(2), priznanje ili izvršenje može se odložiti ili odbiti ako postupak između strana po istom pitanju nije okončan na sudu zamoljene države. Pravilo tumačenja iz člana 22(1)(v) opravdava restriktivno čitanje ove odredbe ograničavanjem

---

²⁵³ Član 22(2) navodi da se Konvencija ne primenjuje u situacijama koje podrazumevaju priznanje i izvršenje između teritorijalnih jedinica neunifikovanih država (videti *infra*, stav 365).

primene na paralelni postupak pred sudom teritorijalne jedinice, ako je te odgovarajuća konsekvenca neunifikovanog sistema države. Bez člana 22(1)(v), sud teritorijalne jedinice ima slobodu da odbije izvršenje presude zbog paralelnog postupka pred sudom druge teritorijalne jedinice iste države, iako ta opcija ne trebalo da bude na raspolaganju u domaćem pravu. Ovo zauzvrat jača opšte načelo Konvencije da se strane presude tretiraju isto kao domaće kada su ispunjeni relevantni kriterijumi za priznanje i izvršenje.

364. **Razlike od Konvencije HKMPP 2005 o izboru suda.** Struktura člana 22. neznatno se razlikuje od njemu paralelne odredbe u Konvenciji HKMPP 2005 o izboru suda (čl. 25.). Ove razlike potiču od potrebe da se ova odredba prilagodi posebnostima Konvencije, a ne od namere da se menja njeno značenje. U članu 25. Konvencije o izboru suda, pominjanje termina „prebivalište“ izričito se pominje u samostalnom odeljku. Obratno, član 22. ove Konvencije obuhvata sve povezujuće faktore, uključujući i „prebivalište“, u jednu nit (čl. 22(1)(g)) a pominjanje „povezujućeg faktora“ sa državom ostavlja u drugoj (Art. 22(1)(v)). Prvi obuhvata faktore povezivanja u odnosu na državu koja se pominje u Konvenciji, posebno u članovima 5. i 6. (filteri). Drugi obuhvata pominjanje pojma „povezujući faktor“ sa državom koji se koristi u članovima 5(1)(e) i 7(2) Konvencije.

Stav 2 – Bez obzira na stav 1, država ugovornica sa dve ili više teritorijalnih jedinica u kojima se primenjuju različiti pravni sistemi nije obavezna da primenjuje ovu konvenciju na situacije koje uključuju samo takve različite teritorijalne jedinice.

365. Član 22(2) navodi da država sa dve ili više teritorijalnih jedinica u kojima se primenjuju različiti sistemi prava nije u obavezi da primenjuje Konvenciju na situacije u kojima se radi samo o pojedinačnim teritorijalnim jedinicama. To je dosledno članu 1(2) Konvencije koji određuje polje primene Konvencije u smislu priznanja i izvršenja u jednoj državi presude donete u drugoj državi. Obaveze priznanja i izvršenja po Konvenciji javljaju se samo u pogledu stranih presuda, shvaćenih u međunarodnom smislu.

Stav 3 – Sud u teritorijalnoj jedinici države ugovornice sa dve ili više teritorijalnih jedinica u kojima se primenjuju različiti pravni sistemi nije obavezan da prizna ili izvrši presudu iz druge države ugovornice samo zato što je presuda priznata ili izvršena u drugoj teritorijalnoj jedinici iste države ugovornice na osnovu ove konvencije.

366. Član 22(3) navodi da nema obaveze priznanja ili izvršenja u jednoj teritorijalnoj jedinici na osnovu priznanja i izvršenja strane presude u drugoj teritorijalnoj jedinici iste države. Tako, na primer, francuska presuda koja se po Konvenciji izvršava u Kvebeku, Kanada, ne treba automatski da se izvrši u Ontariju, Kanada. To je prirodna posledica polja primene Konvencije, kako ga utvrđuje član 1(2), ali kojim se eksplicitno bavi član 22(3) da bi se izbegla zabuna.

Stav 4 – Ovaj član se ne primenjuje na regionalne organizacije za ekonomske integracije.

367. **Regionalna organizacija za ekonomske integracije (REIO).** Na kraju, član 22(4) ukazuje na to da se posebna pravila koja se primenjuju na neunifikovane pravne sisteme ne primenjuju na REIO, koju umesto toga uređuju sopstvena pravila iz članova 26. i 27. (videti dole).

Član 23.***Odnos prema drugim međunarodnim instrumentima***

- 1. Ova konvencija se, koliko je to moguće, tumači tako da bude spojiva sa drugim ugovorima koji su na snazi u državama ugovornicama, bilo da su zaključeni pre ili posle ove konvencije.**
- 2. Ova konvencija ne utiče na primenu ugovora od strane države ugovornice, koji je zaključen pre ove konvencije.**
- 3. Ova konvencija ne utiče na primenu ugovora od strane države ugovornice, koji je zaključen posle ove konvencije kad je u pitanju priznanje ili izvršenje presude koju je doneo sud države ugovornice koja je takođe strana tog ugovora. Nijedna odredba drugog ugovora ne utiče na obaveze iz člana 6 prema državama ugovornicama koje nisu strane tog ugovora.**
- 4. Ova konvencija ne utiče na primenu pravila regionalne organizacije za ekonomske integracije koja je strana ove konvencije kada je u pitanju priznanje ili izvršenje presude koju je doneo sud države ugovornice koja je takođe država članica date regionalne organizacije za ekonomske integracije ako su:**
  - a) pravila doneta pre zaključenja ove konvencije; ili**
  - b) pravila doneta posle zaključenja ove konvencije, i to u meri u kojoj ne utiču na obaveze iz člana 6 prema državama ugovornicama koje nisu države članice date regionalne organizacije za ekonomske integracije.**

368. Član 23. bavi se odnosom između Konvencije i drugih međunarodnih instrumenata.²⁵⁴ Polazna tačka je član 30. Bečke konvencije iz 1969, čiji član 30(2) predviđa da, kada država ugovornica navede da podleže nekom drugom ugovoru (ranijeg ili kasnijeg datuma), drugi ugovor prevlada. Član 23. ove Konvencije navodi tri slučaja (čl. 23(2)-(4)) u kojima je prevladao drugi ugovor, uključujući i onda kada

---

²⁵⁴ Za raspravu koja je prethodila videti A. Šulc, „Projekat odnos između presuda i drugi pravni instrumenti“ (“The Relationship between the Judgments Project and other International Instruments”, Prel. dok. br. 24 od decembra 2003. upućen Specijalnoj komisiji u decembru 2003. Videti i diskusiju o međunarodnom običajnom pravu za države ugovornice Konvencije koje nisu ugovornice Bečke konvencije 1969. (u stavovima 36 *et seq.*)

postoji kolizija između Konvencije i pravila neke REIO koja je ugovornica Konvencije. Osim ova tri slučaja, Konvencija ima dejstvo u najvećoj meri koju dozvoljava međunarodno pravo.

369. Problem kolizionih instrumenata javlja se samo ako se ispune dva uslova. Prvo, država suda kome je upućena tužba mora biti strana ugovornica oba instrumenta. Ako je ta država strana samo jednog, njeni sudovi jednostavno primenjuju taj instrument. Član 23. je, prema tome, namenjen državama koje su ugovornice i Konvencije i drugog pravno obavezujućeg međunarodnog instrumenta koji je sa njim u koliziji.
370. Drugo, mora postojati stvarna kompatibilnost između dva instrumenta. Drugim rečima, primena dva instrumenta mora dovesti do nekompatibilnih rezultata u konkretnoj situaciji. Ako to nije slučaj, oba instrumenta se mogu primenjivati. U nekim slučajevima, očigledna nekompatibilnost može se eliminisati tumačenjem. Kada to nije moguće, problem se rešava. Član 23(1) odražava ovaj pristup.

Stav 1 – Ova konvencija se, koliko je to moguće, tumači tako da bude spojiva sa drugim ugovorima koji su na snazi u državama ugovornicama, bilo da su zaključeni pre ili posle ove konvencije.

371. Prvi stav člana 23. sadrži pravilo tumačenja. Ono predviđa da se Konvencija mora tumačiti, dok god je moguće, kao kompatibilna sa drugim instrumentima koji su na snazi za države ugovornice. To važi bez obzira na to da li je drugi instrument zaključen pre ili posle Konvencije. Tako, kada neka odredba konvencije ima razumnu mogućnost za dva značenja, značenje koje je najkompatibilnije sa drugim instrumentom treba preferirati. To, međutim, ne znači da treba usvojiti nategnuto tumačenje da bi se postigla kompatibilnost.

Stav 2 – Ova konvencija ne utiče na primenu ugovora od strane države ugovornice, koji je zaključen pre ove konvencije.

372. Kada dva instrumenta nisu spojiva u primeni na konkretnu situaciju, član 23(2) dozvoljava da prevagne *raniji* instrument. Član 23(2) ne zahteva da raniji instrument bude na snazi pre nego što je Konvencija stupila na snagu, nego samo da je zaključen pre zaključenja Konvencije, tj. pre 2. jula 2019. Naravno, ako raniji ugovor još nije na snazi, ne može doći ni do neke inkompatibilnosti. Ova specifičnost izbegava sve nesigurnosti u pogledu elementa vremena.²⁵⁵ Dalje, za razliku od

---

²⁵⁵ Napominjemo da čl. 23. uzima vreme zaključenja Konvencije kao relevantno da bi se pravila razlika između *ranijeg* i *kasnijeg* ugovora, a ne datum njenog stupanja na snagu. Datum zaključenja je objektivan element (koji utvrđuje međunarodno javno pravo) zajednički za sve države, dok datum stupanja na snagu može biti različit za države. Prema tome, pominjanje datuma stupanja na snagu možda je impliciralo da bi, u pogledu istog ugovora, neke države primenile čl. 23(2), a druge čl. 23(3).

stavova 3. i 4, stav 2. ne zahteva da i država porekla bude ugovornica ranijeg sporazuma.

373. **Primer 1 (sporazum između država ugovornica).**²⁵⁶ Država A (država porekla) i država B (zamoljena država) su ugovornice Konvencije iz Lugana 2007 i ugovornice ove Konvencije. U pogledu presude o osiguranju, po Konvenciji iz Lugana 2007, korisnik osiguranja (tj. povređeno lice ili vlasnik polise) može biti tužen samo pred sudom u svom prebivalištu. Ako ga tuže negde drugo, priznanje ili izvršenje presude se odbija (čl. 35). Ova Konvencija, međutim, ne obuhvata posebno pravilo za ugovore o osiguranju da zaštiti korisnike, vlasnike polisa ili oštećene strane (osim ako se ne kvalifikuju kao potrošači). Ako presuda ispunjava dati filter, npr. u članu 5(1)(e), onda država B ima obavezu da prizna i izvrši presudu po Konvenciji, iako to Konvencija iz Lugana 2007. zabranjuje. U takvom slučaju, član 23(2) daje mogućnost primene Konvencije iz Lugana 2007. i dozvoljava državi B da prizna i izvrši presudu bez kršenja svojih obaveza po Konvenciji.²⁵⁷
374. **Primer 2 (sporazum sa trećim zemljama).** Država A (država porekla) i država B (zamoljena država) obe su ugovornice Konvencije. Država B je i strana u ranijem sporazumu o međunarodnom poravnanju.²⁵⁸ Pretpostavimo da se presuda koju je doneo sud u državi A predoči na priznanje i izvršenje po Konvenciji u državi B, a dužnik po presudi prigovara na osnovu toga što je u koliziji sa nagodbom o poravnanju između dve strane. U takvom slučaju, sud u državi B može dati prioritet nagodbi o poravnanju u međunarodnim ugovorima i odbiti da prizna ili izvrši presudu, iako država A nije strana tog sporazuma i iako je taj sporazum stupio na snagu u državi B posle Konvencije. Obrazloženje je da kada se država A pridržavala Konvencije, drugi sporazum je već bio zaključen i, prema tome, država A je preuzela rizik da bi ga druga ugovornica mogla ratifikovati.
375. **Odnos prema Konvenciji HKMPP 2005 o izboru suda.** Budući da je Konvencija HKMPP 2005 o izboru suda zaključena 2005. godine, a uključuje priznanje i izvršenje stranih presuda, korisno je pomenuti je konkretno kod člana 23(2). Uopšteno govoreći, nema trvenja ili nedoslednosti između Konvencije HKMPP 2005 o izboru suda i ove Konvencije, budući da ni jedan ni drugi instrument ne ograničava

---

Videti „Izveštaj sa neformalne radne grupe III – odnos sa drugim međunarodnim instrumentima (“Report of the informal working group III – Relationship with other international instruments”), Prel. dok. br. 9 Rev Rev od juna 2019, radi Dvadeset i drugog zasedanja o priznanju i izvršenju stranih presuda (18. jun – 2. jul 2019.) (dalje u tekstu, Prel. dok. br. 9 od juna 2019’), st. 4.

²⁵⁶ Primer je uzet iz Prel. dok. br. 9 od juna 2019, stavovi 11. i 14. Aneksa.

²⁵⁷ Napominjemo da je, međutim, malo verovatno da će do ovakvog slučaja doći ako drugi ugovor uspostavlja pravila direktne nadležnosti, kao što je slučaj sa Konvencijom iz Lugana 2007.

²⁵⁸ Saizvestioci konstatuju da je svaka sličnost između ovog hipotetičkog primera i Konvencije o sporazumima o međunarodnom poravnanju na osnovu medijacije puka slučajnost.

priznanje i izvršenje presuda po nacionalnom zakonu,²⁵⁹ uključujući i one po drugim instrumentima.

376. **Primer 1.** Kada su dve države (država porekla i zamoljena država) države ugovornice Konvencije i strane ugovornice Konvencije HKMPP 2005 o izboru suda i, na primer, presudu je doneo izabrani sud po ekskluzivnom sporazumu o izboru suda i država porekla je bila i uobičajeno boravište lica protiv koga se traži priznanje i izvršenje, u principu ne bi trebalo da bude tenzija između ova dva instrumenta. U većini sistema, strana koja traži priznanje i izvršenje može da se osloni na jedan ili oba ta instrumenta, kao alternativu. Može biti osnove za odbijanje po jednom instrumentu koja ne postoji po drugom. To bi bio slučaj ako se osnove za odbijanje po Konvenciji znatno razlikuju od osnova za odbijanje po članu 9. Konvencije o izboru suda HKMPP 2005. Rezultat bi bio taj da zamoljena država mora ipak da prizna i izvrši presudu po instrumentu koji ne dozvoljava odbijanje. To je stoga što su osnove za odbijanje po oba instrumenta dozvoljene osnove za odbijanje, a ne obavezne osnove za odbijanje. Stoga nema zahteva da se odbije priznanje i izvršenje po instrumentu koji dozvoljava odbijanje. Ako ne postoji obaveza priznanja i izvršenja po Konvenciji HKMPP 2005 o izboru suda – ili po nacionalnom zakonu – primenjuju se i nema nedoslednosti sa Konvencijom.
377. **Primer 2.** Država A (država porekla) i država B (zamoljena država) obe su ugovornice Konvencije, dok su država B i država C ugovornice Konvencije o izboru suda HKMPP 2005. Donese se presuda u državi A, u kojoj je tuženi stalno nastanjen, ali uprkos ekskluzivnom sporazumu o izboru suda koji određuju da će to biti sud u državi C. U takvom slučaju, država B može odbiti da prizna i izvrši presudu po članu 7(1)(d) Konvencije. Prema tome, čak i nije potrebno pozivati se na član 23. budući da nema nedoslednosti između dva instrumenta.
378. **Primer 3.** Dalji primer može se ticati dve presude. Država A (država porekla) i država B (zamoljena država) obe su ugovornice Konvencije, dok su država B i država C ugovornice Konvencije o izboru suda HKMPP 2005. Država A donosi presudu koja potpada pod jednu od osnova za priznanje i izvršenje iz člana 5. Konvencije i kasnije država C donese drugu presudu na osnovu ekskluzivnog sporazuma o izboru suda. Presude su međusobno nedosledne. U principu, za obe presude se može tražiti priznanje i izvršenje u državi B. U takvim okolnostima, član 7(1)(d) Konvencije dozvolio bi da se prioritet da presudu koju je doneo izabrani sud (u državi C). Sud kome je upućen zahtev, dakle, treba da prizna i izvrši presudu izabranog suda osim ukoliko nije prvo doneta druga presuda, u kom slučaju se može odbiti priznanje i izvršenje po članu 9(e) Konvencije o izboru suda HKMPP 2005. U ovoj paradoksalnoj situaciji, gde je presuda suda koji nije sporazumno izabran doneta prva, sud kome je upućen zahtev nije prinuđen da tu presudu izvrši. U principu, treba prepustiti diskrecionom pravu zamoljene države da odluči da li osnove za odbijanje zapravo

---

²⁵⁹ Jedino ograničenje za izvršenje po nacionalnom zakonu u Konvenciji se pominje u članu 6, ali prava *in rem* na nepokretnu imovinu isključena su iz primene Konvencije HKMPP 2005 o izboru suda (videti član 2(2)(l)), čime se izbegava svaki rizik od nedoslednosti po tom pitanju.

vode do odbijanja da se prizna ili izvrši presuda budući da obe konvencije predviđaju da država kojoj je zahtev upućen „može da odbije“. Međutim, u svetlu namere obe konvencije da promovišu priznanje i izvršenje presuda, zamoljena država ne bi trebalo da odbije priznanje ili izvršenje obe presude.²⁶⁰

Stav 3 – Ova konvencija ne utiče na primenu ugovora od strane države ugovornice, koji je zaključen posle ove konvencije kad je u pitanju priznanje ili izvršenje presude koju je doneo sud države ugovornice koja je takođe strana tog ugovora. Nijedna odredba drugog ugovora ne utiče na obaveze iz člana 6 prema državama ugovornicama koje nisu strane tog ugovora.

379. Član 23(3) predviđa situaciju u kojoj država ugovornica sklapa sporazum o priznanju i izvršenju presuda sa drugom državom ugovornicom, a taj drugi sporazum je zaključen *nakon* ove konvencije. Za razliku od 23(2), ovaj stav zahteva da i država porekla i države koje su uputile zahtev budu države ugovornice Konvencije i strane kasnijeg instrumenta. Dalje, član 23(3) koristi izraz „kad je reč o priznanju i izvršenju presude“ da bi omogućio državama ugovornicama da primene neki kasniji instrument u svrhe odobrenja ili odbijanja priznanja i izvršenja presuda koje je doneo sud neke države ugovornice koja je isto strana tog instrumenta, tj. prevaga kasnijeg instrumenta nije ograničena na načelo *favor recognitionis*.²⁶¹ Opšti uslov nekompatibilnosti između dva instrumenta i dalje važi.

380. Druga razlika između ranijih i kasnijih sporazuma odnosi se na član 6. Konvencije. Ovo pravilo prioriteta za kasnije instrumente ne utiče na obaveze po članu 6. Konvencije prema državama ugovornicama koje nisu strane kasnijeg sporazuma. To obezbeđuje zaštitu ekskluzivnog filtera sadržanog u članu 6. za države ugovornice koje nisu strane ugovornice kasnijeg instrumenta. Međutim, ne primenjuje se u odnosu na nepokretnu imovinu u državama koje nisu ugovornice (videti *supra*, stavovi 237-243).

381. **Primer 1.** Države A i B su obe države ugovornice Konvencije. One kasnije zaključe bilateralni sporazum o izvršenju presuda. Taj sporazum omogućava da ni jedna ni druga država ne izvršava nenovčane presude u određenim stvarima. Po članu 23(3), ovaj sporazum ima prevagu nad Konvencijom, pa država B može odbiti izvršenje nenovčane presude donete u državi A iako je ispunjen jedan ili više filtera iz člana 5. ispunjeno. Očigledno je da se na ovaj kasniji sporazum ne može pozivati protiv druge države ugovornice Konvencije da bi se odbilo priznanje ili izvršenje nenovčane presude donete u ovim državama.

382. **Primer 2.** Države A i B obe su države ugovornice Konvencije. One kasnije zaključe bilateralni sporazum o izvršenju presuda. Ovaj sporazum predviđa, između ostalog,

---

²⁶⁰ Videti Prel. dok. br. 9 iz juna 2019, st. 4 Priloga.

²⁶¹ *Ibid.*, stav 3.

priznanje i izvršenje presuda po tužbama koje sadrže prava *in rem* u odnosu na nepokretnu imovinu koja se nalazi u bilo kojoj od te dve države. Sporazum predviđa da takve presude mogu poticati ili sa sudova u državi u kojoj se nalazi nepokretna imovina ili u državi u kojoj je tuženi stalno nastanjen. Po Konvenciji, ova druga presuda *ne može* se priznati, čak ni po nacionalnom zakonu, zbog člana 6. To bi proizvelo koliziju sa kasnijim bilateralnim sporazumom. U takvom slučaju, kasniji sporazum može prevagnuti po članu 23(3) i opravdati priznanje i izvršenje presude po tom sporazumu.

383. **Primer 3.** Države A, B i C su sve ugovornice Konvencije. Države A i B naknadno zaključe bilateralni sporazum po kome se presude o pravima *in rem* na nepokretnu imovinu uzajamno priznaju i izvršavaju iako se nepokretna imovina nalazi u trećoj državi. Dok god su tužilac i tuženi stalno nastanjeni u jednoj od te dve države. Sud u državi A donese takvu presudu u vezi sa pravima *in rem* na nepokretnu imovinu u državi C. Donese se presuda o izvršenju u državi B. Po Konvenciji, ova presuda ne može se izvršiti jer ne zadovoljava pravilo iz člana 6. U to slučaju, član 23(3) ne može se citirati kao opravdanje za priznanje ili izvršenje budući da se imovina nalazi u državi ugovornici koja nije strana u bilo ko sporazumu.

Stav 4 – Ova konvencija ne utiče na primenu pravila regionalne organizacije za ekonomske integracije koja je strana ove konvencije kada je u pitanju priznanje ili izvršenje presude koju je doneo sud države ugovornice koja je takođe država članica date regionalne organizacije za ekonomske integracije ako su:

- a) **pravila doneta pre zaključenja ove konvencije; ili**
- b) **pravila doneta posle zaključenja ove konvencije, i to u meri u kojoj ne utiču na obaveze iz člana 6 prema državama ugovornicama koje nisu države članice date regionalne organizacije za ekonomske integracije.**

384. Član 23(4) bavi se situacijom kada neka REIO postane strana ugovornica Konvencije i prometom presuda unutar te REIO. U ovom kontekstu, moguće je da su pravila (zakonodavstvo) koja je usvojila REIO u koliziji sa Konvencijom. Član 23(4) sadrži dva prioriteta pravila. Prvo, Konvencija ne utiče na primenu pravila koja je usvojila REIO pre zaključenja Konvencije. Drugo, Konvencija ne utiče na primenu pravila koja je usvojila REIO nakon zaključenja Konvencije, u meri do koje ona ne utiču na obaveze po članu 6. prema državama ugovornicama koje nisu članice te REIO. U praksi, to podrazumeva da REIO ne može usvojiti pravilo, nakon zaključenja Konvencije, koje bi dozvolilo promet među državama članicama za presude u pravu *in rem* na nepokretnu imovinu koja se nalazi u drugoj državi članici.

POGLAVLJE IV – ZAVRŠNE ODREDBE**Član 24.*****Potpisivanje, potvrđivanje, prihvatanje, odobrenje ili pristupanje***

- 1. Ova konvencija je otvorena za potpisivanje svim državama.**
- 2. Ova konvencija podleže potvrđivanju, prihvatanju ili odobrenju država potpisnica.**
- 3. Ova konvencija je otvorena za pristupanje svim državama.**
- 4. Isprave o potvrđivanju, prihvatanju, odobrenju ili pristupanju deponuju se u Ministarstvo spoljnih poslova Kraljevine Holandije koja je depozitar konvencije.**

385. Ova odredba tiče se načina na koji država može postati ugovornica Konvencije. Predviđa dva metoda, bilo (i) potpisivanjem za kojim sledi potvrđivanje (ratifikacija), prihvatanje ili odobrenje (stavovi 1. i 2.), ili (ii) pristupanjem (st. 3). Samo potpisivanje Konvencije obavezuje državu da se uzdržava od postupaka koji poražavaju predmet i svrhu konvencije (videti čl. 18. Bečke konvencije iz 1969.). Deponovani instrument potvrđivanja, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja čini, u svakom slučaju, međunarodni akt kojim država izražava svoju saglasnost da se obaveže prema Konvenciji (videti čl. 2(1)(b) Bečke konvencije iz 1969.).

386. Koji god metod da usvoji država, rezultat je isti.²⁶² Oba metoda su na raspolaganju državi članici i državi koja nije ugovornica HKMPP. Član 24. ne pravi razliku između država koje su učestvovala na Dvedeset i drugom zasedanju na kome je tekst usvojen i onih koje nisu. Država imaju slobodu da biraju kojim metodom im je najpogodnije da postanu ugovornice, što olakšava širenje pristupanja Konvenciji.

---

²⁶² Izveštaj Hartli/Dogauči ističe da je u drugim konvencijama HKMPP, država u pristupanju u manje povoljnom položaju nego države u ratifikaciji, budući da je njihovo pristupanje konvencijama predmet sporazuma između država koje su već ugovornice (st. 311). To nije slučaj sa Konvencijom HKMPP 2005 o izboru suda ili sa ovom Konvencijom (videti stav 407).

387. Relevantni instrumenti deponuju se kod Ministarstva spoljnih poslova Kraljevine Holandije. Depozitar potom obaveštava one koje predviđa član 32. o svakom potpisivanju, potvrđivanju, pristupanju, odobrenju ili pristupanju po ovom članu. Stupanje Konvencije na snagu, kako na međunarodnim planu tako i za konkretnu državu ugovornicu, uređuje član 28, a uspostavljanje odnosa između država ugovornica uređeno je članom 29.

Član 25.***Izjave u vezi sa neujednačenim pravnim sistemima***

- 1. Ako država ima dve ili više teritorijalnih jedinica u kojima se primenjuju različiti pravni sistemi u odnosu na pitanja kojima se bavi ova konvencija, ona može da izjavi da će se konvencija primenjivati u svim njenim teritorijalnim jedinicama ili samo u jednoj, odnosno više njih. Takvu izjavu izričito daju teritorijalne jedinice u kojima se konvencija primenjuje.**
- 2. Ako država ne da izjavu na osnovu ovog člana, konvencija će se primenjivati u svim teritorijalnim jedinicama te države.**
- 3. Ovaj član se ne primenjuje na regionalne organizacije za ekonomske integracije.**

388. Konvencija se bavi „neujednačenim pravnim sistemima” u dvema različitim odredbama, članovima 22. i 25. Prvi određuje kako Konvencija mora da se tumači u tim slučajevima (videti *supra*, stavovi 355-359). Drugi predviđa mehanizam izjave kojom se proširuje primena Konvencije na sve teritorijalne jedinice, ili još jednu ili više njih.
389. **Neujednačeni pravni sistemi.** Član 25, kao i član 22, odnosi se na države koje imaju dve ili više teritorijalnih jedinica sa različitim sistemima zakona koji važe u odnosu na stvari kojima se bavi ova Konvencija. Budući da se Konvencija bavi procesnim stvarima (priznanje i izvršenje presuda), takva definicija se zaista odnosi na države koje se sastoje od dve ili više teritorijalnih jedinica, svaka sa svojim pravosudnim sistemom (videti *supra*, stavovi 355-356). To je slučaj sa saveznim državama, npr. Kanadom ili Sjedinjenim Američkim Državama, ali može se javiti i u drugim državama npr. Narodnoj Republici Kini ili Ujedinjenom Kraljevstvu. REIO, međutim, nisu obuhvaćene ovim članom (videti st. (3)).
390. **Izjava.** Član 25(1) dozvoljava da države izjave da se Konvencija proširuje na sve njihove teritorijalne jedinice ili na jednu ili više njih. Ova izjava može se objaviti u vreme potpisivanja, potvrđivanja, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja, ili u bilo kom trenutku kasnije. Može se i izmeniti davanjem još jedne izjave bilo kada naknadno. Ove izjave dostavljaju se depozitaru i izričito navode teritorijalnu jedinicu ili jedinice na koje se primenjuje Konvencija. Stupanje na snagu i primena u vreme Konvencije u ovim slučajevima regulisani su članom 28 (videti *infra*, stavovi 405-406).

391. Ako država na koju se ovaj stav odnosi ne da nikakvu izjavu, Konvencija se proširuje na sve teritorijalne jedinice te države (videti stav 2).
392. Na kraju, stav 3. uspostavlja odsustvo primene ove odredbe na REIO. Član 25. se odnosi samo na države (kao međunarodni subjekat) i na teritorijalne jedinice *unutar* države u kojoj se primenjuju različiti pravni sistemi. Obrnuto, REIO se sastoje od dve ili više suverenih država i one su predmet dva naredna člana.

Član 26.***Regionalne organizacije za ekonomske integracije***

- 1. Regionalna organizacija za ekonomske integracije koju čine samo suverene države i koja ima nadležnost u nekim ili svim pitanjima koja uređuje ova konvencija može da potpiše, prihvatiti, odobri ili pristupi ovoj konvenciji. U tom slučaju regionalna organizacija za ekonomske integracije ima prava i obaveze države ugovornice u meri u kojoj ta organizacija ima nadležnost u pitanjima koja reguliše ova konvencija.**
- 2. Regionalna organizacija za ekonomske integracije, u trenutku potpisivanja, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja, obaveštava depozitara pisanim putem o pitanjima koja uređuje ova konvencija u vezi sa kojima su države članice te organizacije prenele nadležnost na tu organizaciju. Organizacija bez odlaganja obaveštava depozitara pisanim putem o svim promenama svoje nadležnosti, kako je određena u najnovijem obaveštenju datom u skladu sa ovim stavom.**
- 3. Za potrebe stupanja na snagu ove konvencije, nijedna isprava koju deponuje regionalna organizacija za ekonomske integracije ne uračunava se osim ako regionalna organizacija za ekonomske integracije ne izjavi saglasno članu 27. stav 1 da njene države članice neće biti strane ove konvencije.**
- 4. Svako upućivanje na „državu ugovornicu“ ili „državu“ u ovoj konvenciji primenjuje se, prema potrebi, jednako i na regionalnu organizaciju za ekonomske integracije.**

393. Članovi 26. i 27. omogućuju da REIO postanu strane ugovornice Konvencije. REIO koju čine samo suverene države mogu potpisati, prihvatiti, odobriti i pristupiti Konvenciji (odsustvo reči *potvrditi* je namerno, jer samo države potvrđuju konvencije), ali samo do mere u kojoj su njene nadležnosti za te stvari obuhvaćene Konvencijom.²⁶³ REIO se ne smatraju neujednačenim pravnim sistemima u značenju Konvencije i prema tome neophodno je uneti odredbu koja im omogućava da

---

²⁶³ Izveštaj Hartli/Dogauči, u belešci 351, objašnjava da REIO treba da ima samostalno značenje (nezavisno od zakona bilo koje države) i da ga treba tumačiti fleksibilno tako da uključuje transregionalne organizacije, kao i organizacije čiji mandat prevazilazi ekonomske stvari.

postanu strana ugovornica.

394. Konvencija razmatra postajanje ugovornicama REIO i njihovih država članica (čl. 26) ili kada REIO sama postaje ugovornica (čl. 27).
395. Član 26. bavi se prvom mogućnošću, tj. kada i REIO i njene države članice postaju ugovornice Konvencije. To se može javiti kada uživaju istovremene spoljne nadležnosti za predmet Konvencije (zajednička nadležnost), ili ako neke stvari spadaju u spoljnu nadležnost REIO i drugih u tim državama članicama (što bi dovelo do zajedničke ili mešovite nadležnosti za Konvenciju u celini).
396. U smislu značaja ovog pitanja, REIO treba da obaveste depozitara u pisanoj formi o stvarima koje obuhvata Konvencija u pogledu kojih su države članice prenele nadležnost na tu organizaciju. Obaveštenje treba dostaviti u vreme potpisivanja, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja. Dalje, REIO moraju *smesta* da obaveste depozitara u pisanoj formi o svakoj promeni svojih nadležnosti navedenih u poslednjem obaveštenju (čl. 26(2)).
397. Kada je broj država od značaja za svrhe stupanja Konvencije na snagu, stav 3. predviđa da se nijedan instrument koji je deponovala REIO ne računa osim ako ne proglašava, u skladu sa članom 27(1), da njene države članice neće biti njegove ugovornice.
398. **Značenje „države“.** REIO ugovornica ima, u granicama svojih nadležnosti, ista prava i obaveze kao država ugovornica. Tako, stav 4. predviđa da kada REIO postane ugovornica Konvencije, bilo po članu 26. ili po članu 27, svako pominjanje „države članice“ ili „države“ u Konvenciji jednako važi, kad je odgovarajuće, za REIO. U slučaju Evropske unije, to znači da „država“ može da znači ili Evropska unija ili neka njena država članica, u zavisnosti od toga šta je odgovarajuće. Proizilazi da, s obzirom da Evropska unija kao REIO može da postane ugovornica Konvencije i kvalifikuje se kao država ugovornica, da njena pravosudna grana, Sud pravde Evropske unije, treba smatrati sudom države ugovornice za svrhe ove Konvencije.²⁶⁴

---

²⁶⁴ Videti i Izveštaj Hartli/Dogauči, st. 17: „Iz ovoga proističe da bi Konvencija obuhvatala sporazum o izboru suda koji određuje 'sudove Evropske zajednice' ili pominje konkretno 'Sud pravde Evropskih zajednica (prvostepeni sud)'.”

Član 27.***Regionalna organizacija za ekonomske integracije kao ugovorna strana bez svojih država članica***

- 1. U trenutku potpisivanja, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja, regionalna organizacija za ekonomske integracije može da izjavi da će ona izvršavati nadležnost u svim pitanjima koja uređuje ova konvencija, a da njene države članice neće biti strane ove konvencije, već će biti obavezane potpisivanjem, prihvatanjem, odobrenjem ili pristupanjem te organizacije.**
- 2. U slučaju da regionalna organizacija za ekonomske integracije da izjavu u skladu sa stavom 1, svako upućivanje na „državu ugovornicu“ ili „državu“ u ovoj konvenciji primenjuje se, prema potrebi, jednako i na države članice te organizacije.**

399. Član 27. bavi se drugom mogućnošću koja je pomenuta, tj. slučajevima kada sama REIO postane strana ugovorna strana. To se može desiti kada ona ima isključivu spoljnu nadležnost za predmet Konvencije. U takvom slučaju, REIO može da proglasi Konvenciju obaveznom za svoje države članice ako je sporazum o njoj potpisala REIO. Kao i u prethodnom slučaju, svako pominjanje „države ugovornice“ ili „države“ jednako važi, kada je to odgovarajuće, za države članice te REIO.

Član 28.
Stupanje na snagu

- 1. Ova konvencija stupa na snagu prvog dana u mesecu koji sledi po isteku perioda u toku kojeg se može dati saopštenje, u skladu sa članom 29. stav 2, da je druga država deponovala svoju ispravu o potvrđivanju, prihvatanju, odobrenju ili pristupanju iz člana 24.**
- 2. Nakon toga, konvencija stupa na snagu:**
  - a) za svaku državu koja naknadno potvrdi, prihvati, odobri ili pristupi konvenciji, prvog dana u mesecu koji sledi po isteku perioda u toku kojeg se može dati saopštenje u skladu sa članom 29. stav 2, u vezi sa tom državom;**
  - b) za teritorijalnu jedinicu na koju se ova konvencija primenjuje prema članu 25 pošto je konvencija stupila na snagu za državu koja je dala izjavu, prvog dana u mesecu koji sledi po isteku tri meseca od datog saopštenja o izjavi iz tog člana.**

400. Član 28. navodi kada Konvencija stupa na snagu. Pravi razliku između stupanja na snagu Konvencije kao takve, tj. kao međunarodnog instrumenta (st. 1) i naknadnog stupanja na snagu za svaku državu koja pristupi posle toga (st. 2)²⁶⁵. U oba slučaja, datum stupanja na snagu određen je upućivanjem na period koji predviđa član 29(2), tokom koga država ugovornica može odbiti da uspostavi odnose po Konvenciji u odnosu na novu državu, da bi se očuvao paralelizam između stupanja Konvencije na snagu i njenog dejstva između država ugovornica. Stav 2(b) sadrži posebno pravilo za neunifikovane države.

---

²⁶⁵ Da bi se olakšalo čitanje ovog dela Izveštaja, opšti pojmovi „pridržavanje“ ili „država koja se pridržava“ koriste se da označe čin kojim država izražava saglasnost da se obaveže Konvencijom i sadrži pojmove „ratifikacija“, „prihvatanje“, „odobrenje“ ili „pristupanje“ (videti član 24).

Stav 1 – Ova konvencija stupa na snagu prvog dana u mesecu koji sledi po isteku perioda u toku kojeg se može dati saopštenje, u skladu sa članom 29. stav 2, da je druga država deponovala svoju ispravu o potvrđivanju, prihvatanju, odobrenju ili pristupanju iz člana 24.

401. Stav 1. predviđa da Konvencija stupa na snagu prvog dana meseca koji sledi posle isteka perioda tokom koga je dostavljeno obaveštenje u skladu sa članom 29(2) u odnosu na drugu državu koja je deponovala instrument za pridržavanje Konvencije. Član 28(1) mora se čitati zajedno sa članom 29, koji omogućava državama ugovornicama da odbiju uspostavljanje odnosa po Konvenciji. Ovu mogućnost odstupanja mogu iskoristiti (i) države koje su ugovornice u pogledu novih država koje se pridržavaju Konvencije, i (ii) država koje se pridržavaju Konvencije u odnosu na države koje su već ugovornice. Period tokom koga može da se iskoristi mogućnost odstupanja je 12 meseci od datuma obaveštenja o pridržavanju nove države. Pozivanjem na period dat u članu 29(2), član 28(1) podrazumeva da Konvencija stupa na snagu nakon 12 meseci od datuma kada je prva država ugovornica obaveštena o pridržavanju druge države. Na taj datum, Konvencija stupa na snagu istovremeno za obe države.
402. **Primer.** Država A ratifikuje Konvenciju 14. aprila 2020, dok je država B ratifikuje mesec dana kasnije, 14. maja 2020. Država B obaveštava da ova ratifikacija neće imati dejstvo na uspostavljanje odnosa sa državom A (videti čl. 29(3)). O ratifikaciji u državi B državu A obaveštava depozitar, 16. maja 2020. U skladu sa članom 29(2), država A ipak može obavestiti po ovoj odredbi, te time odlučiti da sa državom B ne uspostavlja odnos u skladu sa Konvencijom, do 16. maja 2020, uključujući i daj dan. Tu možemo zamisliti dve situacije. Ako država A ne dostavi takvo obaveštenje, Konvencija stupa na snagu i ima dejstvo između države A i države B, od 1. juna 2021. Ako, međutim, država dostavi takvo obaveštenje, Konvencija stupa na snagu 1. juna 2021, ali nema dejstvo između države A i države B.²⁶⁶

Stav 2 – Nakon toga, konvencija stupa na snagu:

- a) **za svaku državu koja naknadno potvrdi, prihvati, odobri ili pristupi konvenciji, prvog dana u mesecu koji sledi po isteku perioda u toku kojeg se može dati saopštenje u skladu sa članom 29. stav 2, u vezi sa tom državom;**
  - b) **za teritorijalnu jedinicu na koju se ova konvencija primenjuje prema članu 25 pošto je konvencija stupila na snagu za državu koja je dala izjavu, prvog dana u mesecu koji sledi po isteku tri meseca od datog saopštenja o izjavi iz tog člana.**
403. **Naknadno potvrđivanje.** Stav 2. navodi da Konvencija stupa na snagu za države koje naknadno počnu da je se pridržavaju. Da bi se sačuvao paralelizam između datuma

---

²⁶⁶ Teoretski, pridržavajući se Konvencije, država B je mogla dostaviti obaveštenje da njeno pridržavanje neće imati dejstvo na uspostavljanje odnosa sa državom A, ali ova okolnost koja nije verovatna ne utiče na zaključenje; Konvencija stupa na snagu 1. juna 2021, ali neće imati dejstvo.

stupanja na snagu i datuma od kada ima dejstvo, on sadrži i 12-mesečni period koji predviđa član 29(2), kao što je pomenuto u stavu 1. Po stavu 2, za svaku državu koja naknadno potvrdi Konvenciju stupa na snagu prvog dana u mesecu koji nastupa posle isteka perioda u kome se obaveštenja mogu dostavljati po članu 29(2) u odnosu na tu državu. Dakle, po navedenom primeru, kada država A ne dostavi obaveštenje u vezi sa državom B, ako država C ratifikuje Konvenciju 15. juna 2021 i o ovome depozitar obavesti države A i B 17. juna 2021, Konvencija stupa na snagu u odnosu na državu C 1. jula 2022. Ako, na primer, pre 18. juna 2022. država A obavesti da pridržavanje države C nema dejstvo na uspostavljanje odnosa između dve države (videti čl. 29(2)), Konvencija stupa na snagu za državu C 1. jula 2022, ali samo će imati dejstvo u odnosu na državu B. Dakle, na ovaj datum, Konvencija je na snazi u sve tri države, ali imaće dejstvo samo između država A i B i između država B i C.

404. Pravilo koje uspostavlja član 28(2) počinje prilogom „od tada“ te važi nakon stupanja Konvencije na snagu. Međutim, ne obuhvata slučajeve kada se država pridržava Konvencije pre nego što ona stupi na snagu, ukoliko su je se dve države već pridržavale. Ako se neka treća država pridržava Konvencije pre njenog stupanja na snagu, relevantan datum za početak odbrojavanja 12-mesečnog perioda kad je reč o trećoj državi je datum kad je počela da se pridržava. Tako se, na primer, država A pridržava Konvencije od 14. aprila 2020, država B od 14. maja 2020, a država C od 14. septembra 2020. Obaveštenje o pridržavanju države C državama A i B dostavlja se 16. septembra 2020. U takvom slučaju, Konvencija stupa na snagu u državi C 1. oktobra 2021.
405. **Posebno pravilo za neunifikovane države.** Stav 2(b) uvodi posebno pravilo za neunifikovane države (videti *supra*, stavovi 390-391). U skladu sa članom 25, neunifikovana država, pridržavajući se konvencije, može proglasiti da se Konvencija primenjuje u svim njenim teritorijalnim jedinicama. U takvom slučaju, stupanje na snagu uređuje član 28(2)(a). Član 25. takođe dozvoljava da neunifikovana država objavi da se Konvencija primenjuje samo u jednoj ili više teritorijalnih jedinica. U tom slučaju, država može naknadno proširiti primenu Konvencije na ostale teritorijalne jedinice. Član 28(2)(b) propisuje posebno pravilo za stupanje na snagu Konvencije u takvim situacijama, tj. kada neunifikovana država koja je već ugovornica Konvencije proširi njenu primenu na teritorijalnu jedinicu koja nije od početka obuhvaćena njenom primenom. U tom slučaju, Konvencija stupa na snagu prvog dana meseca nakon isteka tromesečnog perioda po obaveštenju o proglašenju tog proširenja. Budući da se član 29(2) ne primenjuje na individualne teritorijalne jedinice, nego na državu ugovornicu u celini (videti *infra*, stav 411), nije potreban duži, 12-mesečni period.
406. **Primer.** Zamislamo da država A ima tri teritorijalne jedinice sa različitim teritorijalnim sistemima: A1, A2 i A3. Konvencija je na snazi od maja 2022. Država A ratifikuje Konvenciju u maju 2024. i objavi, u skladu sa članom 25, da se primena Konvencija proširuje samo na teritorijalnu jedinicu A1. Stupanje na snagu Konvencije za državu A u pogledu teritorijalne jedinice A1 uređeno je gore opisanim opštim pravilom, tj. članom 28(2)(a). Dve godine kasnije, 14. maja 2026, država A proglašava da se primena Konvencije proširuje na teritorijalnu jedinicu A2. U

pogledu objave, član 29. se ne primenjuje: država A ne može da obavesti da neće uspostaviti ugovorne odnose između A2 i država ugovornica; takođe, države ugovornice ne mogu da obaveste da Konvencija neće imati dejstvo prema A2. Dakle, u skladu sa članom 28(2)(b), Konvencija stupa na snagu i ima dejstvo na teritorijalnu jedinicu A2 1. septembra 2026.

Član 29.

Uspostavljanje odnosa saglasno konvenciji

1. Ova konvencija ima dejstvo između dve države ugovornice samo ako nijedna od njih nije obavestila depozitara o drugoj saglasno stavu 2, odnosno 3. U odsustvu takvog obaveštenja, konvencija ima dejstvo između dve države ugovornice od prvog dana u mesecu koji sledi po isteku perioda u toku kojeg se mogu podnositi obaveštenja.
2. Država ugovornica može da saopšti depozitaru, u roku od 12 meseci od datuma obaveštenja depozitara iz člana 32. tačka a), da potvrđivanje, prihvatanje, odobrenje ili pristupanje druge države nema dejstvo uspostavljanja odnosa između te dve države saglasno ovoj konvenciji.
3. Država može da saopšti depozitaru, po deponovanju svoje isprave saglasno članu 24. stav 4, da njeno potvrđivanje, prihvatanje, odobrenje ili pristupanje nema dejstvo uspostavljanja odnosa sa državom ugovornicom saglasno ovoj konvenciji.
4. Država ugovornica može u svakom trenutku da povuče svoje saopštenje koje je dala prema stavu 2, odnosno 3. Povlačenje ima dejstvo prvog dana u mesecu koji sledi po isteku tri meseca od datuma saopštenja.

407. Član 29. ispunjava dve funkcije: utvrđuje kada Konvencija ima dejstvo između dve države ugovornice i daje ograničenu mogućnost istupanja da bi se izbeglo uspostavljanje ugovornih odnosa sa drugim državama ugovornicama. Takva opcija smatrala se suštinskom za neke države i konsenzus da se ona uključi postignut je u pogledu lakšeg pristupanja pojedinačnih država Konvenciji i njenog maksimalnog obuhvata. Mehanizmi za odstupanje uvršteni su i u druge instrumente HKMPP ²⁶⁷ ali ne i u Konvenciju HKMPP 2005 o izboru suda. Budući da se ovaj drugi instrument primenjuje samo na ekskluzivan izbor suda, takav mehanizam bio bi nedosledan sa ciljem obezbeđivanja dejstva autonomije strana. Sadašnja Konvencija mnogo je šira

---

²⁶⁷ Videti, na primer, Konvenciju HKMPP od 25. oktobra 1980. o *Građanskim aspektima međunarodnih otmica dece* (čl. 38); Konvenciju HKMPP od 5. oktobra 1961. o *Ukidanju uslova legalizacije stranih javnih isprava* (Konvencija o apostilu) (čl. 12). Videti i *supra*, beleška 263.

po opsegu i stoga se odstupanje od pristupa kao kod Konvencije HKMPP 2005 o izboru suda može opravdati.

Stav 1 – Ova konvencija ima dejstvo između dve države ugovornice samo ako nijedna od njih nije obavestila depozitara o drugoj saglasno stavu 2, odnosno 3. U odsustvu takvog obaveštenja, konvencija ima dejstvo između dve države ugovornice od prvog dana u mesecu koji sledi po isteku perioda u toku kojeg se mogu podnositi obaveštenja.

408. Glavni rezultat člana 29. je da Konvencija ima dejstvo između dve države ugovornice samo ako nijedna nije deponovala obaveštenje u odnosu na drugu u skladu sa stavom 2. ili 3. Stav 1. navodi da u odsustvu takvog obaveštenja Konvencija ima dejstvo između dve države od prvog dana meseca koji sledi posle isteka perioda tokom koga se može dostaviti obaveštenje.
409. Kao što je već objašnjeno (videti *supra*, stavovi 401-402), postoji tesna veza između stupanja na snagu Konvencije po članu 28. i delotvornosti uslova iz člana 29. Delotvornost je takođe operativan uslov po članu 16: Konvencija se primenjuje na svaku presudu samo ako je Konvencija imala dejstvo između dve države ugovornice u trenutku kada je postupak pokrenut u državi porekla (videti *supra*, stavovi 328-330).
410. Mehanizam istupanja ograničen je u smislu da je na raspolaganju samo jednom u bilateralnim odnosima svakog para država. Stav 3. omogućava povlačenje tog obaveštenja da bi omogućio uspostavljanje ugovornih odnosa i delotvornost Konvencije između dve države.
411. **Različiti pravni sistemi i REIO.** Obaveštenja po članu 29. može dostaviti jedna država ugovornica u pogledu druge države ugovornice. Odstupanje nije moguće za i ne primenjuje se u odnosu na drugu državu ugovornicu. Odstupanje nije moguće za ili u odnosu na pojedinačnu teritorijalnu jedinicu države sa različitim pravnim sistemima ili pojedinačnih država članica i REIO (gde je REIO strana ugovornica), tj. važi za neunifikovanu državu ili za REIO u celini.

Stav 2 – Država ugovornica može da saopšti depozitaru, u roku od 12 meseci od datuma obaveštenja depozitara iz člana 32. tačka a), da potvrđivanje, prihvatanje, odobrenje ili pristupanje druge države nema dejstvo uspostavljanja odnosa između te dve države saglasno ovoj konvenciji.

412. Stav 2. bavi se obaveštenjima koja dostavljaju države ugovornice u odnosu na druge države koje se pridržavaju Konvencije.²⁶⁸ On daje 12-mesečni period za obaveštenje

---

²⁶⁸ Kao što je navedeno u belešci 266, da bi se olakšalo tumačenje ovog dela Izveštaja, opšti pojmovi „pridržavanje“ ili „država koja se pridržava“ koriste se da označe čin kojim država izražava svoju saglasnost da se obaveže prema Konvenciji i obuhvata i „ratifikaciju“ i „prihvatanje“ i „odobrenje“ i

depozitara da se ugovorni odnosi neće uspostaviti sa državom koja se pridržava Konvencije. Taj 12-mesečni period počinje da teče od trenutka kada depozitar obavesti države ugovornice o pristupanju te države. Ako država ugovornica ne postupi u roku od tog dvanaestomesčnog proizvoda, Konvencija ima dejstvo između te države i države koja je pristupila, osim ako država koja je pristupila ne dostavi obaveštenje u pogledu države ugovornice koje je dopušteno po stavu 3.

Stav 3 – Država može da saopšti depozitaru, po deponovanju svoje isprave saglasno članu 24. stav 4, da njeno potvrđivanje, prihvatanje, odobrenje ili pristupanje nema dejstvo uspostavljanja odnosa sa državom ugovornicom saglasno ovoj konvenciji.

413. Stav 3. bavi se obaveštenjem države koja je pristupila u odnosu na države ugovornice. Predviđa da države koje se pridržavaju Konvencije mogu da obaveste depozitara da takvo pridržavanje neće uspostaviti ugovorne odnose sa jednom ili više država ugovornica. Ovo obaveštenje samo je moguće u vreme deponovanja instrumenta pridržavanja po članu 24(4). Tu razliku objašnjava činjenica da je identitet postojećih država ugovornica poznat državama koje se pridržavaju Konvencije, što od ovih drugih zahteva da donesu u odluku u vezi sa odstupanjem pre nego što deponuju svoj instrument pridržavanja.

414. **Primer.** Konvencija je stupila na snagu 1. maja 2022. nakon pristupanja država A i B, od kojih nijedna nije dostavila obaveštenje u vezi sa onom drugom. Država C se potom pridržava Konvencije 14. maja 2022. Samo u tom trenutku je državi C dozvoljeno da obavesti depozitara da njeno pridržavanje neće imati dejstvo na uspostavljanje ugovornih odnosa sa državom A ili državom B ili obe (st. 3). Države A i B, s druge strane, imaju 12-mesečni period od trenutka kada ih depozitar obavesti o pridržavanju države C (na primer, 16. maja 2022.) dostave obaveštenje u vezi sa ugovornim odnosima sa državom C (stav 2.). Države A i B imaju vremena do 16. maja 2023, uključujući i taj dan, da to čine, pa Konvencija ne može biti delotvorna između ove tri države do 1. juna 2023. (stav 1.). Ako država A dostavi obaveštenje po članu 29(2), ali država B to ne učini, Konvencija će biti delotvorna između država B i C, ali ne i država A i C, od 1. juna 2023. Ni država B ni država C neće moći da odstupe od ugovornih odnosa sa drugom državom u nekoj kasnijoj fazi.

Stav 4 – Država ugovornica može u svakom trenutku da povuče svoje saopštenje koje je dala prema stavu 2, odnosno 3. Povlačenje ima dejstvo prvog dana u mesecu koji sledi po isteku tri meseca od datuma saopštenja.

415. Ako je država iskoristila mogućnost odstupanja, bilo po članu 2. ili 3, može ga povući u bilo kom trenutku. To povlačenje imaće dejstvo prvog dana meseca koji počinje nakon isteka tromesečnog perioda od datuma obaveštenja. Naravno, to neće uticati na ugovorne obaveze sa imenovanom državom ako je ta država takođe dostavila obaveštenje po stavu 2. ili 3. i nije ga povukla.
416. **Primer.** Nastavkom prethodnog primera, ako država A odluči da povuče obaveštenje u pogledu države C i to učini 15. septembra 2024, to će imati dejstvo 1. januara 2025. i Konvencija će, prema tome, imati dejstvo između država A i C od tog datuma. Presude donete u postupcima pokrenutim u bilo kojoj državi od 1. januara 2025. prema tome će dolaziti u obzir za priznanje i izvršenje u bilo kojoj državi. Nijedna država neće u bilo kojoj kasnijoj fazi moći da odstupi iz odnosa po Konvenciji sa drugom državom.

Član 30.***Izjave***

1. **Izjave iz članova 14, 17, 18, 19 i 25 mogu se dati prilikom potpisivanja, potvrđivanja, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja, ili u bilo kojem trenutku posle toga, i mogu se izmeniti ili povući u svakom trenutku.**
2. **Izjave, izmene i povlačenja saopštavaju se depozitaru.**
3. **Izjava data prilikom potpisivanja, potvrđivanja, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja ima dejstvo istovremeno sa stupanjem ove konvencije na snagu za tu državu.**
4. **Izjava data posle i svaka izmena ili povlačenje izjave ima dejstvo od prvog dana u mesecu koji sledi po isteku tri meseca od datuma kada je depozitar primio dato obaveštenje.**
5. **Izjava data posle i svaka izmena ili povlačenje izjave ne primenjuju se na presude proistekle iz postupka pokrenutog pred sudom porekla kada izjava počne da proizvodi dejstvo.**

417. **Vreme izjava.** Izjave iz članova 14, 17, 18, 19. i 25. mogu se dati prilikom potpisivanja, potvrđivanja, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja ili bilo kada posle, a mogu se izmeniti ili povući u bilo kom trenutku. Saopštavaju se depozitaru (Ministarstvu spoljnih poslova Holandije).
418. **Stupanje na snagu izjave u vreme potpisivanja ili pristupanja.** Izjava data u vreme potpisivanja, potvrđivanja, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja ima dejstvo istovremeno sa stupanjem na snagu Konvencije u državi oko kojoj je reč.
419. **Stupanje na snagu izjave koja je naknadno data.** Izjava koja je data naknadno, kao i sve izmene ili povlačenje izjave, stupaju na snagu prvog dana u mesecu nakon isteka tromesečnog perioda od datuma na koji je obaveštenje primio depozitar. Međutim, takva izjava ne primenjuje se na presude koje proističu iz postupaka koji su već bili pokrenuti pred sudom porekla gde proglašenje ima dejstvo. Kao rezultat toga, izjave nemaju nikakvo retroaktivno dejstvo u smislu primene na postupke koji su pokrenuti pre nego što je izjava stupila na snagu. Isto važi za sve izmene ili povlačenje izjave. Time se obezbeđuje veća predvidljivost u dejstvu Konvencije na sve strane u postupku.

420. **Rezerve.** Konvencija ne sadrži bilo kakve odredbe koje zabranjuju rezerve. To znači da su rezerve dozvoljene, potpadaju pod uobičajena pravila međunarodnog običajnog prava (kako odražava član 2(1)(g) i članovi 19-23. Bečke konvencije iz 1969. godine).

Član 31.
Otkazivanje

- 1. Država ugovornica ove konvencije može da otkáže konvenciju tako što o tome obavesti depozitara pisanim putem. Otkazivanje se može ograničiti na određene teritorijalne jedinice sa neujednačenim pravnim sistemom na koje se primenjuje ova konvencija.**
- 2. Otkazivanje ima dejstvo od prvog dana u mesecu koji sledi po isteku 12 meseci od datuma kada je depozitar primio obaveštenje. Ako se u obaveštenju odredi duži period nakon kojeg otkazivanje počne da proizvodi dejstvo, otkazivanje će imati dejstvo po isteku tog dužeg perioda posle datuma kada je depozitar primio obaveštenje.**

421. Član 31. omogućava da država otkáže Konvenciju pisanim obaveštenjem depozitara. Otkazivanje se može ograničiti na određene teritorijalne jedinice neobjedinjenog pravnog sistema na koji se Konvencija primenjuje. Otkazivanje ima dejstvo prvog dana u mesecu nakon isteka 12-mesečnog perioda od datuma na koji je depozitar primio obaveštenje. Ako se u obaveštenju navodu duži period za početak dejstva otkazivanja, ono će imati dejstvo po isteku dužeg navedenog perioda, nakon datuma na koji je depozitar primio obaveštenje.

Član 32.
Obaveštenja depozitara

Depozitar obaveštava članice Haške konferencije za međunarodno privatno pravo, kao i druge države i regionalne organizacije za ekonomske integracije koje su potpisale, potvrdile, prihvatile, odobrile ili pristupile ovoj konvenciji u skladu sa članovima 24, 26 i 27, o sledećem:

- a) o potpisima, potvrđivanjima, prihvatanjima, odobrenjima i pristupanjima iz članova 24, 26 i 27;
- b) o datumu stupanja konvencije na snagu saglasno članu 28;
- v) o saopštenjima, izjavama, izmenama i povlačenjima izjava iz članova 26, 27, 29 i 30; i
- g) o otkazivanjima iz člana 31.

422. Član 32. nalaže da depozitar obaveštava članice HKMPP, druge države i REIO koje su potpisale, potvrdile, prihvatile, odobrile ili pristupile Konvenciji, o raznim stvarima od značaja za Konvenciju, kao što su potpisivanje, potvrđivanje, stupanje na snagu, izjave i otkazivanje.